

# ჩვენი მწერლობა

გამოცემის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

10 ოქტომბერი 2008

№21(73)

1516  
2008



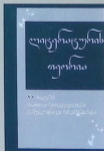
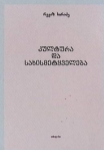
სახიფათო ჩანანერები  
რომის პაპის მემუარები  
შუკშინის მოცეკვავე შივა  
ვაჟა ხორნაულის ლექსები  
საუბარი არჩილ ქიქოძესთან  
პოემის განხილვა სასამართლოში





14 ოქტომბერი  
ვასტანო კოტიუშვილის დღე

# ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი გთავაზობთ





**შინაბარსი**

წესიდან და შიდაში	2	როსტომ ჩხეიძე რეზერვაციის... ღია-პროცესი თარგმნისა?
მასაჟი-მედიკალი	12	თამარ ლონდაძე წარსაწინასა თარგმნისა (საბარსი არჩილ ტუთუაშვილი)
პროცესი	15	გივი აღმაშენებელი მონაწილე წარსაწინასა
პროცესი	25	სოსო მუხომბელიანი მონაწილესა თარგმნისა
მონაწილესა	27	ნინო ტლაშაძე „მადლობა უცნობ ადამიანებს“
	28	ვაჟა ხორნაული მონაწილესა მადლობისა
მონაწილესა მონაწილესა	32	ვახტანგ ამალაშვილი ზეკ ლონდაძე — პროცესი თარგმნისა
მონაწილესა მონაწილესა	34	ბენედიქტე XVI წინასა მონაწილესა (ფრანგული)
მონაწილესა მონაწილესა	42	იოსებ ტუთუაშვილი მონაწილესა მონაწილესა
	43	ივანე ამირხანაშვილი მონაწილესა... მონაწილესა (როგორ მონაწილესა მადობა მადლობისა „წერილი“)
მონაწილესა	45	„მონაწილესა მონაწილესა“ (მონაწილესა მადობისა მადობისა)
მონაწილესა მონაწილესა	50	მანანა ტურიაშვილი მონაწილესა მონაწილესა
მონაწილესა მონაწილესა	55	რობერტ ლუის სტივენსონი მონაწილესა მონაწილესა
მონაწილესა	56	იონა მუხომბელიანი მონაწილესა მონაწილესა
მონაწილესა მონაწილესა	58	ვასილ მუხომბელიანი მონაწილესა მონაწილესა
მონაწილესა მონაწილესა	61	ნინო მადლობისა მონაწილესა მონაწილესა (თამარ ბარბაქაძის მონაწილესა — „მონაწილესა მადობისა“ — მადობა)
მონაწილესა	63	ალ-მონაწილესა

დაამუშავებელი „ილიონი“  
 მონაწილესა მონაწილესა,  
 მონაწილესა №41  
 რედაქცია — (995 32) 94-20-42  
 რედაქცია — (995 53) 65-93-68  
 გაფრცხვლება — (995 99) 98-88-34  
 ფაქსი: (995 32) 94-20-42  
 E-mail: info@mtserloba.ge

მონაწილესა მონაწილესა — როსტომ ჩხეიძე  
 მონაწილესა მონაწილესა — ივანე ამირხანაშვილი  
 მონაწილესა მონაწილესა — ვაჟა ჯობაძე  
 მონაწილესა მონაწილესა — თამარ ნატროშვილი  
 მონაწილესა მონაწილესა — კარლო ფანელიანი მონაწილესა — მადობისა მონაწილესა  
 მონაწილესა მონაწილესა — ნინო ჯუღაშვილი მონაწილესა — თენგიზ რობიტიანი  
 მონაწილესა მონაწილესა — თამარ ჩხეიძე მონაწილესა მონაწილესა — ვაჟა მუხომბელიანი  
 მონაწილესა მონაწილესა — ვაჟა მუხომბელიანი



გარეკანზე მონაწილესა მონაწილესა, არჩილ ტუთუაშვილი  
 ივანე ამირხანაშვილი, მურმან ჩაჩუას ფოტოგრაფი

როსტომ ჩხვიძე

# ომარ ხაიამს... ლაშა-გიორგი თარგმნილი

თარგმნილია.

ოლონდ არა ისტორიული ლაშა-გიორგი, არამედ რომანის პერსონაჟი — გრაფოლ აბაშიძის „ღამარელისი“.

საამისოს არაფერს იფიქრება ქართლის ცხოვრების მატრიანე, თუმცა რინდებთან მეფის ურთიერთობას კი მოისვენებებს და საკმაოდ მწვავედაც; და მწერალს მეტიც არ უნდა, წარმოსახვა ძალდაუტანებლად აბამის ძაფებს ამ სპარსულ პოეტსა და ქართველ მეფეს ბაბინაც, და ის, რაც უფრო არ აღმოჩნდა თვითონ სპარსულ კულტურას და საუკუნეთა შემდგომ უნდა შეეცნოთ ამ პოეტის სადასავე ვეროპეტია წყალბოთი, გრაფოლ აბაშიძე თამარ მეფის ძეს აღმოაჩინებებს — მისი თავისუფალი აზროვნებისათვის მახლობელს ვახდის ხაიამის ლირიკასაც და მთელს სცენას წარმოსახავს, თუ როგორ გაიმდინოს ხაიამის სტრიქონები ქართულ ტომარზე ხამოსელში.

პერსონაჟი ლაშა-გიორგი ტრამპეტასაც წერს, სახელწოდებით „საქართველოს სამეფოსათვის“, და წინა დღის წაწერის რომ გადაიკობავს, ფურცელა მალე მოსწონდება, განსწავს და ღრმად დაფიქრებისათვის ამ არს განწყობილ, გული უზღურს და თავში ომარ ხაიამის ლექსები ვრცელდება.

მერე ფიქრზე უნდა წამოდგეს და დალინით გაიარ-გამოიაროს, სარკველთან შეჩერდეს და ლაშას ვაჭრეცვასა და ვარსკვლავთა ეჭვებსა დააკურდეს.

ეს დეტალი შემთხვევით არ ჩნდება თბრობაში. ომარ ხაიამი ხომ ასტრონომიცი გახლდათ და მთელი ცხოვრება ვარსკვლავებს ფთვალთვალბდა. თავის მთავარ ზელობადაც ასტრონომია და მათემატიკოსობა ვეულებოდა.

ლაშა სანერ-ქალამს უნდა მიწვევს და პერგამენტზე სწრაფად აღიბეჭდოს ორი სტრიქონი. მერე ისევ მომორადებს მიგიდებს, გაიარ-გამოიაროს და ოდნე წამდურებით აბეჭდებდეს, თუტბეტსა და ნაბიჯს უმატოს, მერე ფიქრში დასულმა შეტლება კვლავ ეტრატს დაამტეროს, წინანდელ ნაწერს ხაზი გადაუწავს და სტრიქონებს მიყრით მიჰაყლოს ერთმოკორეს.

ახლა უკვე შეიძლება პერგამენტი აიღოს და ხმაშაღლა, მკაფიოდ წაიკობოს.

ის ფსიქოლოგიური ვარეში იხატება, რაც, უტყობა, თვითონ გრაფოლ აბაშიძისათვის გახლდათ მახლობელი — ამიტომაც ნაცნობი და შეწყველი გააბატებს საუკუნეთა სიღრმეში და ტრანკვილ მეფეს გაჟვევს ამ განცდებში, პერსონაჟად გარდასახებული კიდევ ერთი გამწვანდელი ელფურით რომ ამკობს.

წუთისოფელში არაფერი არის უცვლელი, ვარსკვლავი ქრება, მტერად ღქვევა ვარდის

ფურცელი.

წაკითხულია მოხსენებად 2006 წლის 16 მაისს ომარ ხაიამისადმი მიძღვნილ საღამოზე, „ჩვენი მწერლობის“ დარბაზში

უღბნიოდ ერთ დღეს ნუ გაუშვებ, თორემ გაფრენილს ვერც დაიბრუნებს და ვერც კიდევ დარდით უშველი.

და ამ რობაის კიდევ ერთი ნიმუში უნდა მოაფიქროს:

ასი წლის შუქიც თორემ მხოლოდ ენტი ლაშა, რაც სიტკბო შესვი, თურმე მხოლოდ ნვეთი შხამია, მამ დავნაფე სატრფოს ზატეს, ღვინის ფიდას, — მარადისობა ნეტარების ერთი წამია.

პერგამენტი უნდა დადოს გიორგი მეოთხემ და ისეთი სიშუბუტე და შინაგანი დამწეიდება იგრძნოს, თითქოს რაღაც დიდი ტვირთი მოხსნოდეს.

ეს სტრიქონები უამებს სულს, უფრო კი ის, რომ თარგმნის მითხებით უფრო ღრმად შეაღწია ხაიამის სამყაროში და უფრო მზავრდაც შეიგრძნო სპარსული მეტყველების მელოდიაც და ხიზლი.

მგერბე ერთხელ კიდევ რომ გააბატლებს თვალს ნაწერს: თორედა აღბა არაფრად მოუწონებდაო, — გაიფიქრებს და ღამიორეული კალამს მაგიაზე ასერის.

ვითუ ის არ გამოვიდა ეს თარგმანი, როგორც ვანგურაბა გრაფოლ აბაშიძეს, და ამიტომაც თავისებურად წმენდს ნაშუს სათავგაობ მეფეს — თარგმანს წარმოგივრებს ერთ-ერთ მცდელობად, რომელიც — თუკი ლაშა-გიორგი კვლავ მიუბრუნდება და უფრო დახვეწს — იქნება საკმაოდ წარმატებულიც აღმოჩნდეს.

გულიც ვერ უძლებს, ეს სტრიქონები უშალოდაც რომ არ გამოურჩოს თბრობასა და გუმონების შთაჯულს ამიტომაც გამომხიზბას შეხვასებლად, იმ თურმან თორელს, ვის პროტოტიპადაც საკუთარი თავი წარმოუფინა და „ღამარელისი“ ჩართულ ლექსებს შემდგომ ამიტომაც შეიტანდა თორის პოეტურ კრებულებში ამ სახელწოდებით: თურმან თორელის ციკლიდან.

ხაიამური განცდა-განწყობიდან ამ ერთი სცენით სულაც არ არის ამოწურული რომანში და მხოლოდ თავის („დედ-ვაჭრის ცული“) ეპიგრაფად წარმოსთარება ერთი რობაის ის სტრიქონები: სჯობს გამიზამთოს სული ღვინომ და შეწმა შუქმა, ვიდრე ამაო ღვთის ვედრებით დრო მოცკლა უქმალო.

\*\*\*

პირდაპირ საოცარიოა, — გაკვირებას ვერ ფარავდა პაველ ინგოროფიცა, — რომ ქართულს ლიტერატურაში, მიუხედავად სპარსული მწერლობის დიდი გავლენისა, ომარ ხაიამის პოეზიამ სრულიად შეუმწვევლად ჩაიარა. თვით ხაიამის სახელიც კი არ ყოფილა მოხსენიებული ქართულად, და ეს ვაკვირით შენიშვნა პირველია ამ მხრიოთ.

\*\*\*

ეს პირველიაო, — ირწმუნება პაველ ინგოროფიცა.



კი შერამ ნიკო ნიკოლაძე რომ ახსენებს ხაიამს 1887 წელს?

ზუბიდისტურ სტატიაში („ოცნების სამყაროში“) ჩაერთვის ერთ მასაეს — ომარ ხაიამის 294-ე რომაის პროზაულ თარგმანსა და მისი ნაყოფით აღმწერილ განცდას, და თუმცა ეს მხოლოდ ერთი მცირე მონაკვეთია, გამოტოვებით განა უნდა გამოვტოვოთ ქართული ხაიამიანის სრული სურათის აღდგენისას?

თუ გამოჩნა პავლე ინგოროყვას, ჩვენ ზომ შევიძლება აღვადგინოთ.

მაგრამ შეიძლება კი, პავლე ინგოროყვას პირველობა დატყუებინა, თუკი მანამდე უკვე არსებობდა ტექსტი, სადაც ხაიამის ერთ-ერთი რომაიც გვხვდებოდა და მასზე შევძლებოდ?

თან ეს ვილაც უფრობი ლიტერატორი ზომ არ არის, ვინა ნაკლებად თვალს მიდარება და აფილად არ მოიძებნება? ნიკო ნიკოლაძე, ვის მხრებზეც გადართავ ქართული კულტურისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ხანგრძლივება ფაშა, უამრავი რომ შემოიტანა ჩვენს საზოგადოებრივ ყოფასა და ეროვნულ ცნობიერებაში და ავიკ ომარ ხაიამიც პირველად მას უხსენებია.

ხსენებით კი უხსენებია, ოღონდ საშვეც ისაა, რომ რუსულ ენაზე და არა ქართულად. მისი ის პუბლიცისტური წერილი გაზეთ „სოცო“ გამოხრეწვის „ფურცლებზე“ გამოქვეყნებულა 1887 წლის 30 ივლისის ნომერში, ქართული ვერსია კი თვითონ არც არასოდეს მოუხმადებია და მხოლოდ დიდი ხნის შემდეგ, 2006 წელს დაიბეჭდებოდა ქართულადაც მისი თხზულებების IX ტომში.

აქ რომ, პავლე ინგოროყვას არაფერი გამოჩენია და არც სხვისი წველი მოსაკრებებია თავისთვის და იუსტიტიე აბუღაძისათვის. შერამ რა, რომ ქართული კავის დაწერილია „ოცნების სამყაროში“. რა ენაზეც შექმნა, იმ ენის კეთილმადება და, თუკი რუსი ლიტერატორები მოახდომებენ თავიანთი ხაიამიანს შედგენას, ეს სტატია და ეს პასაჟი მათ უფრო გამოადგებათ.

და მანც, რაკილა ქართული ავტორი და რაკილა ნიკო ნიკოლაძე, იმ მასაეს მანც გადავადლოთ თვლი, ჩვენს თვალსაწირო მოღვაწეს ერინებდაც ხაიამის რომაების კრებული რომ გადამოვლია. შვიდად დაიწინება ვერ მოუხრებება თურქე, არადა, დღით სასწრაფო საშვეცება ელოდება, ისეთი, ახალ ენერგისა და აზროვნების სიღრმადეს რომ მოითხოვს მისგან, და იმედად ამ კრებულს დაიგვლებს, ამგორიატებს, ვითომ ქარი ამოვარდნილა და ვითომ მესს დაუტყვია, და ისე შვიდად და დავისინებ, როგორც მხარურობას შევეყოთ.

ამე შერჩება ხელთ ის 294-ე რომაი, რომელსაც მოგვიანებით მგაღლი თოფა ამგვარ ქართულ საშვილეს მისცა-დაცებს:

თენდება უკვე ღვინოს ვითხოვ, პროლებს და ლალებს. სულელი არის, ვინც სახელზე სწნებს და ვალადებს, ამქვეყნად, ძემბი, ძალიან ბევრს ნუ მოხატავს, მიოდა, დაეჯერდეღ ღვინოს, ჩანებს და ქალებს. დალალებს.

რომაის პროზაულ ვერსიამ სიტყვა „ნუთიერად“ არის ხსენებული და ნიკო ნიკოლაძე ამ სიტყვაზე ააგებს შეჯღლილას: „ნუთიერად“ — ეს არცთუ ურცოა, მაგრამ შემდეგო? და ირონიულად გაქვილიკება ირანული პოეტის ანარდელს („აა, ჩემი საბრალლო ხანაა“), რათა დავაც ვაუშართოს და თავისი ვალნიანებაც დაუფარავად გამოიტყვას:

— თუ შართალია, რომ პოეტებისათვის საკმარისია ნიოელი ღვინო სასეც ფიალა, მზე-თუნახავთა საუფხოო თმა და ტენიანხომიანი ჩანგის მღერი, მამ რატომღია, რომ შენს აბდ რომაში სულ მწუხარება, სასონარკვია და წვეულია დისადგურებულა არა, ახლა არ არის იმის დრო, რომ ამ საცნებზე პირქუშად განწყობილი პოეტის ღელსები ვიკითხო. შორს ხაიამ!

„შორს“ ამ დამით, მაინცდამინც ესეთი განწყობილებაზე რომ შესწრებია, ახლა ვერ აუტანია ნუხილასა თუ სასონარკვითის მოტეგები, თორემ სხვა დროს და სხვა გუნებაზე მყოფი იქნებ აფილად ვერც გამოაფიხიზონ ომარ ხაიამის „რობაითომ“ ჩაინქმულა.

აკი მოგახსენეთ — ეს ყოველივე ისე, ყოველი შემთხვევისათვის, თორემ ქართული ხაიამიანის დანერგვის თარიღს არა ცულის და 1924 წლიდან 1887 წელში არ გადაატყს.

ეს გაკერითი შენიშნა პირველია — არც ამგვარად შემიღა არაფერი პავლე ინგოროყვას.

\*\*\*

„გაკერითი შენიშნა“ — და მანამდე „მოკლე შენიშნა“ — იმ წინათქმას იხსენიებს, იუსტიტიე აბუღაძის მიერ თარგმნილი რომაებისათვის რომ დაურთაიეს „კავკასიონის“ პირველი ნომერი (1924 წელი), და შეპირებით კი შეპირებულა მოკლევლას: ჩვენ კიდე გვეტყება შემთხვევა უფრო ახლის შეგებით მასო.

საოცარიო მაგრამ იქნებ ასე საოცარიც არა ყოფილიყო, რაფხანაც ომარ ხაიამის ენოტურული ხობრწე და შელანყოლორი პოეზია რა საუკუნის მანძილზე მის სამშობლოსაც დაეინცებოდა, აღარავინ იხსენებდა ირანში იქნებ თითო-ორილა კავის გარდა, და მკედრეთით ინგლისში უნდა აღმგვარიყო — 1859 წელს და ეფუძრეთ ფიცხორადღის წყალობით, აქედან მოსხდებდა ბოელს მოფიქროს და კულტადაც კი დამკვიდრებულიყო.



ომარ ხაიამი

26020



ფიცვერადის მიერ ინტელისურ სამიზნეობის მოქმედებასთან დაკავშირებით თარგმანის იმ საკლასსა თუ მიმართულებას გამოიხატავდა, თავისუფლად თარგმანს რომ უწოდებდას თუ არა, თარგმანს რომ უწოდებდას არც განიხილავს ამგვარ მცდელობებს და უფრო ვარაუდობდა იმის შესახებ, თუ იმ პოეტის თქმულებზე, ზოგისთვისაც ეს ერთდერით გზა პოეზიის მადლისა და შიამშივდობისა ამტკიცებულობის სხვა ენაზეა, და უფრო ასე სწამდა, მათთვის ფიცვერადისთვის ხაზის სწორად მისწრება ვახლავდა და ზღაპრების ფასტურს, გარეგნული თავისუფალი მოწყობა ორიგინალის ტექსტთან როგორ აგებდა დაფარულ შერქმედებას და უპირველესად განწყობილობათა გადმოტანის შესრავლავდა, იდეალისების შეგრძნებისა და მოქმედებას პოეტურ ყალიბში.

მითხვებდა ახლებოდა ამ ახალ საფეხს და დიდ ინტელისურ პოეტთა — სუბიერის, ტენისონის და როსტის — აღტაცებული გამოხატულება დააკანონებდა იმ კულტს, რომელსაც ველარდერი შეცვლიდა თუ დაკანონებდა.

ინტელის აღმოჩენდა ამერიკელებს უოლტ უიტმენს. ინტელის აღმოჩენდა საბასტლებს ომარ ხაიამს.

ასე გადმოვიცვალა „რობინსონ კრუსო“ უფრო გავრცელებულ ნივთს — ბობლის გვერდით, და პავლე ინგოროვსა ყველაზე თვალსაჩინო დასტურად მოიხიბოდა ერთ პასაჟს უფრო გამოსვლისა ლონდონში — ომარ ხაიამის შესანახელ კლუბში:

„არ არის ერთი სამხედრო სადგური ინდოეთის მთებში, არც ერთი სოფელი ინდოეთში, სადაც არ მოიხილავდეს პატარა საზოგადოება შიანს, რომლისათვის ომარ ხაიამ არ ნარმოადგენდეს ახლო მეგობარს და მეგობრებზე მოუღონოს. ამერიკაში მის შუაგულში მიმდევარნი ქვეყნის ყველა ნაწილებში, და საზოგადოების ყველა ნივთებში. აღმოსავლეთის კოლონიებში მისნი მიმდევარნი შეადგენენ უზოტერიულ სექტს“.

და თუ სპარსეთსაც დაეწინებოდა და მხოლოდ ახლა მოიკვდიდა გზას მის კულტურულ სფეროში „რობინსონს“ შემოქმედი, საქართველო იმ საუკუნეებში ვერ შეითვისებდა ხაიამის პოეზიის სიბრძნესა და ხილამაზეს, რომელსაც ლირიკული ფანრები ისევაც არა უყოფილა დიდ პატივს და უხეზურ ქმნილებათაგან მხოლოდ პოემები გაამგვიქვდა ქართულ სამხედროში.

ინტელისად დაძვრულ ტალღას აყვლილებინა პავლე ინგოროვსა და, ფურხანის გამოცემის საშუალებით პოეტობა და თუ არა, მაშინვე დაუკვეთდა ოსტატურ აბულეას რომაელების თარგმანს, და რადგანაც მცენერის უნდა უთარგმნა და არა პოეტს, უპირატესად, პროზაულ ვერსიაზე შეაქვდა მისი თარგმანს.

გადავინა აღარ ივარგებდა. პროზაულ თარგმანსაც გავრწმობებდა, თუნდ ძალიან, ძალიან შორსულად, ომარ ხაიამის ლექსის თვისებურებას, სხვა თუ არაფერი, თუმატკობა გავარკვევდა, ფიქრის სადინარს ვაგვისსინიდა და ამისთანაში პოეტების ვერც დადგებოდა.

კარის მომხსნელად რედაქტორი შეადგენდა ნინოთქის — ჩანტულესის, და თუ თითონ მხოლოდ „გაკურთხე შენიშვნა“ ესახებოდა, იმტომ, რომ ახლადვე ნარმოადგინა ხაიამის ფიგურა, ეს დაკვირვებანი სასხვათაშორისო მთაბუქვლილებზე და მიაჩნდა და სხვა არაფრად.

ამაო გარჯდა მომხსნელებმა პედაგოგურ მცენერულ კრტიკას, ბევრი გონებასხილობის დაკარგვდა, რათა როგორვე შეერკვირებინათ და დაკვირვებულყვნენ ომარ ხაიამის პოეზიის შიანსაგან „წინააღმდეგობაში“, და იზარებდა ვერც ვერც დაკვირვებას ხაიამი ნაწილად პოეტის იყო, რომ დაიცვინა თანინდევრობა თავის სიბრძნესა და ინაფორულად ნაწილად ბრძენი, რომ დაწინაურდა მარტოვე პოეტადო. პარადოქსის პარადოქსი თუ ახსნიდა ყველაზე ზუსტად და უკეთ.

თითონ პავლე ინგოროვსა კი ასეთ დაწინაურდ ფორმულეებში მოუძევდა იმ პოეტურს სამყაროს ზოგად სურათს, რაც ნაფარადვე ნარკვევბს რამდენიმე ნაკადად გამოვლენოდა:

„ომარ ხაიამის პოეზიას საშაროლიანად უწოდებს პესონისმისა და სკესისის ბიბლია. მაგრამ ამ სატრალიადაც არ არის უდებატური შიანსტროპია; ომარ ხაიამის პოეზიამ თითის ადამიანის ცოცხალი სული და მისი მელანქოლიური სიბრძნე ხშირად გადავდა გვიმოხერ-ეპიკურულ პიანტში. — ომარ ხაიამი მთელდენდია როგორც თითონ პოეზია; რუბაბები ღრიოლუბას უფერად სცვიდს ირონიასა და ყველითა სურნელებს აქ მოულოდნელად გაჯადის სიკვდილის დამაღამი. ზოგჯერ იგი გვევლინება როგორც უსატისკონსი. ზოგჯერ კი შეუბრალებული სუბტექსტი — იგი შესატყვისის საგვერდებით თვალს უსწორებს ბედისწერას, და სცვილობს განდევვის ყველა ის მოქმედებანი, რომლითაც დაასახლა ზეცა ადამიანის შიშში და სულმოკლეობაში“.

და იქვე:  
„ომიანთა მფორე პოეტი, რომელიმაც ასეთი ინტერალობით თითოდეს ადამიანის სულის მცდელობა“.

\*\*\*

ფურადღებს მიაქცევდით ამ შესიტყვებას: ინტერალობით თითოდეს.

და ძალაუფლებრად ნამოტოვტიკედებოდა მესხიერებამი გალეტკონის ის სტრიქონები, 1922 წელს შექმნილი „ფემერანი“ რომ გახმინადებოდა — ლექსისა შეუქმნილი — მხოლოდ ინტერალები, ცხენისა შეუქმნილებზე — ისევე ლურჯა ცხენები! — და ამ „ინტერალებში“ ახსნას ვეებერთელა ნიგმს მოუძღვნიდა მიხიულ კვესელავა, ამ სიტყვებით გაახამობლობდა გალეტკონის პოეტური სამყაროს თავისებურებას.

მის განმარტებასა და მტკიცებებს მძაფრი კამათი მომგვებოდა, ოღონდ ამჯერად ერთი დეტალია მხოლოდ საგულისხმო.

აკაკი ბაქრაძე ერთ ნიგმს რომ ჩაიფიქრებდა, რომლის ერთ-ერთი თავად გალეტკონის უნდა მიძღვნიდა და საწერ მავიდაზე მხოლოდ მასალა დარჩებოდა — ცალკეული დაკვირვებანი, შენიშვნები თუ ამონაწერები, ეს სიტყვაც — „ინტერალი“ განსაკუთრებით რომ ჩაიფიქრებდა („ინტერალი არ არის მხოლოდ მათხეკურული ტერმინი. იგი ჩვეულებრივი სიტყვაა თავისი გაკვირვული მნიშვნელობით. შეიძლება თუ არა, გალეტკონის ესმარა იგი ჩვეულებრივი მნიშვნელობით? გუხვდება თუ არა ჩვეულებრივი მნიშვნელობით ეს სიტყვა ქართულ ლიტერატურულ ენაში?“), იქვე გაახმადებდა ერთ ციტატას პავლე ინგოროვსას



მონორაფიიდან „სიბრძნეზე, პოეტი, მოგზაური“ თუ რამდენად ინტეგრალური და მრავალბრძვილი იყო ქართული პოეზია თამარის დროს, ამას გვიჩვენებს ჯერ მარტო არაა პოეტისა რუსთაველისათ.

ეს მონორაფია გამოქვეყნებულია „აკაკასონის“ იმავნობაში, რომელიც ქსე იმარ ხაიპაზე. ვინც ამ სიტყვას ჩაუკვირდება, მისი შემოსვლის და ფაქტივარების ისტორიას ჩვენს სალიტერატურო ენაში, ცხადია, ზაიამზე სტატიის ის მასალები გამოადგება.

\*\*\*

ამ პირობაზე თარგმანს პავლე ინგოროვას მოუძღვნა და უსიტინე აბულაძე — როგორც თოისანი ამ ლიტერატურული ცდისა და ევზალტირებულს ხაიამის სახელით. დროს ნაეღი მადი დაეა „ეფების ტკაისნის“ გამოცემის გამო. ორჯე თავთავის ჯერსიას გაამზადებდა რუსთაველის ეპიკური ქმნილებისას, ამჯერად კი შეტბაფ ფაქტული პოეზიის კარს ხნიდნენ ერთობლივად — ცალ-ცალკე ჯერ-ჯერობით ვერ მოუხერხებოდა. და პავლე ინგოროვაც შენიშვნებს რომ გაუზიარებდა, უსიტინე აბულაძე არ ახარებოდა — ენდობოდა მის გემოვნებას, ლექსის გრძობას, ესაიტებდა და რომაელების განლაგებამდე მილიანად მიენდობოდა.

საპირსულ ნორიგანდში მიქსიკურად დადაგებულიყო ეს პოეტური ნიმუშები, რთობის ანბანის მიხედვით, რადგანაც კრებული შედგენილი ხაიამის გარდაცვალების შემდეგ და უკეთესი წიგნა ვერაფერი მოეფიქრებინათ. არადა, ბუნებრივი თანმიმდევრობა ირღვეოდა სრულიად სხვადასხვა ხასიათის ლექსთა ხელფონური გადაბმით. დასაფლავ ვეროპას ეს რიგი და თანმიმდევრობა ეფარებოდა, ფიქტურადეს როგორც დაეკანონებინა, მაგრამ „აკაკასონის“ ციკლი რა სახით უნდა წარმოადგენილიყო?

პავლე ინგოროვაც მხოლოდ ამისთა ფაქტობრივად: რომაელებს ბუნებრივი ურთიერთკავშირს, რომელსაც უნდა შეეძინა ერთგვარი მილიანი ფენა.

და უსიტინე აბულაძის ზედწინაგრი ამ პოეტურ რკაქს სულ სხვა რობი რომ ხნიდა [შემოქმენს ერთხელ განთიფინას ძახელი ჩვენი სამიკტროდან], „აკაკასონის“ პუბლიკაციის სულ სხვა ნიმუში მოექცეოდა ხათავეში: რომელმან შექმნა სამყარო და ცათა უსაზღვროებინა იმარ ხაიამის ლირიკულ ციკლი სწორედ იმე უნდა დაწვებულიყო, როგორც ჩვენი უპირველესი ეპოსი.

პავლე ინგოროვაც ამ მარჯვე შემთხვევას ზელოდინ როგორ გაუმკვებდა.

მოვლანებით პოეტურ თარგმანში ეახებოდა კოტეტიშვილაც სწორედ ამ რუსთაველურ ფორმის ამქობილებდა: „რომელმან შექმნა ეს სამყარო და ცის თაღები“

\*\*\*

რედაქციული შესწორებანი შესწორებებზე შეფიქვდა ტექსტში. ვთქვით, უსიტინე აბულაძე ამ ეპიკისტს რომ წარმოუდგინდა:

თუც ცალა ფერი და სურნელება ჩემი მომხიბლავია, ღანჭი — ვითა ღალი, და ტანი — ვითა ალვა, —

მით უფრო გაუგებარი გახდა ჩემთვის, თუ რა მიზნი ამ მინიერე მხიარულების სახლში ჩემმა მზატვარმა ასე მომართო მე!

პავლე ინგოროვაც პირველი სტრიქონის პირველივე სიტყვას „თუც ცალა“ ჯერ ჩაუსწორებდა როგორც „რამდენადაც“, მერე — „როდენ“, და ბოლოს მტყერვებოდა სიტყვაზე „რახომცა“. შესიტყვება „რემი მომხიბლავია“ ვაუსწორებია ასე „მომხიბლავი მაქვს მე“. მთორ სტრიქონის „ღალი“ არ არის ნაშლილი, მხოლოდ ტექსტ ხაზი აქვს ვასამული და თავზე აწერია „აკაკასო“, ასევე „ტანი“-საც ქვემოთ ხაზი აქვს ვასამული და თავზე აწერია „ანადენი“, რომელიც მერე თვითონვე გადაშლილია. ნაშლილია სიტყვაც „ალვა“ და თავზე აწერია „სარო“ (ჯერ ვწერდა „სარო მაქვს მე“, მაგრამ „მაქვს მე“ თვითონ პავლე ინგოროვას გადაუხაზავს). მესამე სტრიქონში გადაშლილია „მით უფრო“, თავზე აწერია „მინც კიდვე“, გვერდითი კი — „რახომცა“. ნაშლილია რა მიზნი“ და შეცვლილია სიტყვით „რახითის?“ შეთბაფ სტრიქონში ხაზი აქვს ვასამული ასე „მით უფრო ვასამული შენდებ რომაიმი შეთბინა ის სხვე, როგორც გამოქვეყნდა:

რამდენადაც ფერი და სურნელება ჩემი მომხიბლავია, ღანჭი — ვითა მრომანი, და ანავები — ვითა სარო, მაქვს მე, —

მით უფრო გაუგებარი გახდა ჩემთვის, თუ რისთვის ამ მინიერე მხიარულების სახლში ჩემმა მზატვარმა ასე მომართო მე!

უსიტინე აბულაძეს ვაუ ხარებია რამდენიმე შესწორება თუ რჩევა და თავის მხრივ ერთხელ კიდევ გადაუხედავის რომაისათვის.

ეს მასალა — პავლე ინგოროვას მიერ რედაქტირებული რომაიების ტექსტი — ვარც საზრდოს მანაინის ფილოლოგებს, მათომეტეს, რედაქტირებით საქმე სულაც არა თავადებდა და თუნდაც ეს პოეტური ნიმუში „რუსთაველიანს“ შემოქმედებს თავისთვის ასევე გადაუკეთებია:

თუმცა ფერი და სურნელება ჩემი მომხიბლავია, ღანჭი ჩემი — ვითა ღალი, და ანავები ჩემი —

ვითა სარო, მანინც გაუგებარია, თუ რატომ ამ მინიერე მხიარულების სახლში ჩემმა მზატვარმა შემაზავა მე.

კი მაგრამ, ეს რაღად უნდოდა? ძალაუფლებურად იციოხავს მითხვდი. ეს ვარიანტი ნამდვილად სუბოპკურიკულს დახვნილობით და მამ ეს რატომ არ ახუბობინა? და თუ თვითონვე არ მანაინა უპარატესობა, რილასათვის იწერდა, თანაც სხვა არაერთ ნიმუშთან ერთად? ფურცლის მეორე მხარეს, რომელზეც ეს ნიმუშებია ჩამონერლი, პოლ კლავდელის ლექსების პავლე ინგოროვას სეულე თარგმანებია, „აკაკასონი“ რომ გამოქვეყნებოდა.

ამას რა მნიშვნელობა აქვს? მეორე მხარეს ცარიელი გვერდები დაენანა არქივში ჩასატოვებლად და ისიც მივაესო?



\*\*\*

თუ რაიმე სხვა მიზეზი უნდა იყარებოდეს?  
დაუკვირდეთ:

იმ ფურცლებზე ლექსები თარგმნიან.  
პოეტური თარგმანი უცხო რომ არა ყოფილა პველი ან-  
გორიუცასათვის, „კავკასიონის“ ნომრების გადათვალეუ-  
რება დაგვიარწმუნებს:

გარდა პოლ კლოდელისა —  
პლატონის ეპიგრამები,  
ანაკრეონტის ლექსები,  
ლუკრეცი ხალხური ლექსი „არებაჟინ ზელადი და ერე-  
ლე მეფე“.

„პოეტე ადრე“ (როგორც პაოლო იაშვილს შეერქმია  
მისთვის) ასე ელვადეა ლექსის შექმნის დინს. თვითონ აე-  
ლო ხელი? ნებათ გამოცდილდა? შინაგანად, ეტყობა,  
კვლავაც ხრავდა ის ქია და თარგმანი მოათქმევირებდა  
სულს.

ესეის ფინალში მკითხველს რომ ამცნობდა, ამ 24 ნომ-  
რის გარდა დანარჩენი რომაეობაც დაიხვედრება მომდევნო  
ნომრებშიო, ამასაც დასძენდა:

„ამავე დროს მზადდება ხაიაშის პოეტური თარგმანი“.  
მანამდე ხომ პირდებოდა: ჩვენ კიდევ გვექნება შემ-  
თხვევა უფრო ახლოს შევეხებით მასო.

უფრო ახლოს შევხება ვრცელ ნარკვევში, რომელიც,  
ეტყობა, ამ პოეტურ თარგმანს უნდა ნარებმძღვაროს.

პოეტური თარგმანს კი ვინ ამზადებს?

არ დავარაუდებ, არაფრისფიქვებით არ დავარაუდებ,  
სხვა რომ იგულისხმებოდეს — რომელიმე პოეტს. სახელ-  
დებით მოიხსენიებდა: მოხვან ელოდეთო. აქ კი ასე ზოგა-  
დად — მზადდებაო.

თვითონვე ხომ ამ ეპირება?  
სხვა რა შთაბეჭდილება დავარჩება, თუკი ამ მინიმენ-  
ტებს გაითვალისწინებ, და კიდევ მის ასეთ გატაცებებს პო-  
ეტური თარგმანით სწორედ იმხანად.

ეს რომაები და სხვა ნიმუშებიც, კლოდელის ლექსით  
პოეტური თარგმანების უკანა მხარეს ჩამოიწერილი, ვარ-  
დაშავალ საფეხურად მოჩანს იმარ ხაიაშის ლირიკის პოე-  
ტური ამიტველითა. ეჩვევა, ითავისებს ტექსტს, და  
იუსტრირებს აბუღასისათვის ამიტომაც დაუწერიანებია ერთი  
რომაის ორი სტრატეგის ტრანსკრიფცია, იქნებ სხვებისაც  
— შემორჩენით ეს ორი სტრატეგის შემავრცობა. ნუბრია-  
დაც ვაამოცნობებდა და ყურს მიშვებდა სპარსული  
ქნის მფლოდიკას საერთოდ და ხაიაშის ლექსის თავისებუ-  
რებას ეკრძოდ. არა ეკარობს და თვალსაც აჩვევს.

მაგრამ აღარაად ის ვრცელი ნარკვევი.

აქარსადა ეს განზრახული პოეტური ციკლი — იქნებ  
ნაშრომობრივ, იქნებ თავიდან ბოლომდეც.

სხვა ოცნებანიც გაუქრებოდა ხელადან — ზოგი კიდევ  
ვსოვით, ზოგსაც სამარეში ჩაატანდა.

რაც აღსრულებინა, გრანდიოზულ მაცნირულ შერ-  
ბად ნარმოდგარი, ასეთი ფრაგმენტებიდა ღამაზდება  
თავისებურად — თუნდ იმარ ხაიაშსაც ასე რომ ადულოე-  
ბისა, და „კავკასიონის“ გამოცემა რომ არ ადუკეთათ სე-  
ნონუფლებსა და საიდუმლო სამსახურებს, იქნებ ამ ჩანა-  
ფიქრსაც მომზოდა თავი.

იხე რა იმედით აღსრულია: ჩვენ კიდევ გვექნება შემ-  
თხვევაო.

ამბაკო ტელიძის სახელს დაუკავშირებოდა ხაიაშის  
პირველი პოეტური თარგმანი — 1933 წელს „სპარსული  
ლორის“ კრებულმა რომაიათის 212 ნიმუში ჩაერთოდა  
და 1936 წელს კი ნიწმის „ირანული ლირიკოსები“, 482-მდე  
მიადნედა. დიდი გამოხმაურება მოაკვირბა ამ პუბლი-  
კაციებს, ეს ძალიან შეაკვირებდა მთარგმნელს და შე-  
ავსებდა და შეავსებდა, და ხიცოცხლეს უკანასკნელ დღე-  
ებშიც ხაიაშის რომაეობს უკავდა.

მეტყველი დედალია!  
ასე მოყოლიდა თავს 498 ნიმუში და ცალკე წიგნადაც გა-  
მოცემოდა 1947 წელს, ნინასიტყვაობაში კი დავით კობიძე  
ამასაც აღნიშნავდა: ამბაკო ტელიძის კარგად აქვს გაგებუ-  
ლი ხაიაშის პოეტური სამყარო, მისი შემოქმედების ძირ-  
თადი თავისებურებანი, ეგრეზება ხაიაშის ლექსების აზრის  
ქართულად გადმოღება, მაგრამ ხშირად არა იტოვო მხატ-  
ვრული სიძლიერით, როგორც ორიგინალში ეხვედებითო.

გული ეთანადრება, მაგრამ კრებული გამორჩეულ  
შთაბეჭდილებას რომ გამოიწვევს, არ ეცდებო.

კიდევ გამოიწვევდა.

ერთი ყველაზე მოხალარული წიგნი სწორედ ის შეიქ-  
ნებოდა ჩვენშიც. თუმც — რა გასაკვირია — მკითხველს  
რომაეობს გარკვეული მხარე უფრო იტაცებდა — ქოთი-  
ხა და დროსტრიკის კულტურამ გათვითვლილი, და არა მისი  
ეზოპოტრიკის სიმბოლზიში, მაგრამ რა ვუყო — სხვა მისი-  
ერთი დიადი ქმნილების ბედიც ასეთივე ყოფილა, სულ  
სხვა მხრივ მოუხვედრია ზეგავლენა საზოგადოებრივ ცნო-  
ბურებაზე, ვიდრე შემოქმედებს განზრახა.

ძალიან მისწინდეთ კო!..

კულტურისა და საღონების დრო აღარ იყო საქართვე-  
ლოში, თორემ ერთი კლუბი იმარ ხაიაშის სახელსაც აუ-  
ცილებლად შეიქმნებოდა.

ხმაური კი კვლავაც დიდი მოსდევდა მის სახელს და ანა  
კალენდაზეტებს რომ იდებდა იმომედებდა ხაიაშის პოეტუ-  
რი ხიბლი და ერთ საუკეთესო ლექსს შთავარებდა — „ამ  
სურით სვამენ“.

პაველი ინგოროყვას ესაუბო უკვე ჩნდებოდა ის სურათი,  
თუ როგორ ტარობა ნიწამი განკველი ომარ ხაიაშის საე-  
ლავზე ნიმუშებში. „რომაიათის“ შემოქმედებს ზებანებას  
ფოფნისას ეთქვა: ჩემი სამარე იქ უნდა იყოს, სადაც ჩემი  
ყოველ წელსინდა დეკავილებსა და ფოთლებს გულზე და-  
მავრანათო. და ნიწამი მის აღდამას რომ მოინახულებდა,  
ფოთლებითა და ყვავილებით დეფარლეს, ხაიაშის ის ფრა-  
ზა ნამოტიტეტიდებოდა სსოუნამი და ატირებოთაც ამ-  
ტომ ატყრებოდა.

ნიწამის ეს მოგონება შემდგომ ეპიგრამად გადავიფო-  
და ანა კალენდაშის ლექსში და ამ სურით სვამენ“ თითქოს  
იმ ცრემლებს თავისებური გატყველება გახლდეთ. ასე  
განზრახა პოეტს და კიდევ ასწავდა ამ ლირიკული შე-  
დევრის დრამატულ განკვეტებს იმ სიმბოლზიც, ნიწამის  
ცრემლოდა დებს რომ შეტყვეროდა, და ნიწამი პერსონაჟა-  
დაც გათვითვლიდა ლექსში, რომელიც ხაიაშის ასოკოციე-  
ბით განიშთქმელებოდა და თვალდათვალ განჭკირება,  
თუ როგორ შექმნილიყო სურათი ხაიაშის ტალახითაც,  
სუნთქვა კი ლურჯ ბალახად ამოიბინებოდაცო, ფეხები  
რომ დაუკოცინდა ღამაშ ხაიუნებს. ხეებოც მიორბივე-



დენი ლეროს ფოტოებში და სამარეს მთვრალ გვიანობებს მოვლდნენ. და ზღაღღივი ტაროდა ნიშანი, აკლდამის სიღრმისა და მისწერი ჩურჩული რომ ამოისახოდა.

ანა კალანდაძეს კი ის უხაროდა, ქართულ მარანშიც რომ შემოედგინა ზაიაშის ტალახით შექმნილ სურებს და ლოთივაც ამ სურებს დასაფრებდა.

მაგრამ სიხარულს ასე აფუძლავ ერ ამპტივება. არაღიქვანატურულად მომართული კრიტიკა ცალკე იმტომ აუტყფებოდა: ერთხანს პიანურალებს დაეშვებოდა, — ცალკე კი იმტომ სიამოვნალს, ღვთისობის ამოღოვაც მოვიდომებოდა.

პოეტ რადიც უცხო სუფას მუუყარა და ბუზღურებს, — ამ მხვადე საყვედურის ნიშნად ასეთ სტრაქონს რომ დაიმონებდნენ „დარდასი ღვთის რევაამ და ვიფრები“, — დასძინდნენ: ეს შემოხვევათობა ღვთისა. და ამ ქალის პოეტური ლექსები ჩამონათვალში ორ სიტყვათაშორებში ბას სწორედ ომარ ხაიამისაგან მიმდინელი ლექსთან მოიხმობდნენ „ღვთის დამახროს“ და „ღვთის დოქტორი“.

ანა კალანდაძის პირველი პოეტური კრებულა გამოცემა მუდმივად წლით რომ დაეგვიანებოდა, სახაბად ეს ლექსიც გაუხვებოდა. უმთავრესად, ცხადია, რელიგიური განწყობილებანი გამოიყვედა მისი ჩატორის სურვილს, მაგრამ უფროდღობად არც ხაიამის დიოთიამბის დაუტოვებდნენ. ქართულ მარანშიც შემოედგინა ხაიამის ტალახით შექმნილ სურებს.

ქართულ ინგოროვებს შეესხა იმ მარნებს, მოხაბდეს კი ამაკო ქელიძის მოვება და სურაც იმ დამატორობდა სურველით აფსო, ხეცები რომ ვერ იკავებდნენ თავს მის მუხრუჭებზედა.

თუ დაეხარებოდა, ლეონი დამახროსო, — ცუდებოდა იმარ ხაიამი ქართულა პოეტის ლექსში და მგებდა ჯაფარის — მივარდასა და სათისხაიანს, ჯაფარის — ძლიერ მომარბადეს.

კრეონი აბამიძეს აფერ „ღამარკლამი“ ჩაართვერებოდა თავს და ღამა-გოროვის მიტერებოდა მისი ქართულად ამტყველებლის პირველი ცდა.

სხვა მწერალი სხვა პერსონაჟს მიანერდა ამგვარ განხრახბას, ისტორიულ რომანში, მაგრამ არა ისტორიულ გმირს.

ღვანს გოთუა ზაზა კახიანურს „გმირთა ვარამში“. ამგვარად ასე ხელმძღვანელებდნენ არ ნამოსახება თარგმნის პირობით, არც რომანს სტრუქტურებით დახუნდებოდა თორბო, გავლენებით ვარკლებს იმარ ზაიაშის სახელი, მაგრამ საგულსიმო სწორედ ისაა, მიანერდასივც ეს სახელი რომ იხსენიება განსაკუთრებით მჭირდასივც მთავარი გმირისათვის.

გულს აკლდა ლეონი გოთუას, აფრეულ საუკუნეებში რატომ არ უნდა მოეყოლებოდა ხელი ხაიამის ქართულად ამტყველებლისათვისო, და ამ სინანულს პერსონაჟის მეოხებით გაიჭრებოდა.

რეალობა და მსტიფიკაცია მოხდენილად ერწყმის ერთმანეთს, რადგანაც ყველა ეს შემთხვევა უზომო აღტაცებებისა ამოხრდილა.

ღამა-გოროვიო, ზაზა კახიანურიო, ზავედ ინგოროვადო, ამაკო ქელიძის მართლად მოცეცია პოეტურ ფორმად და ეს ნაკადი აღარც უნდა შეჩერებულყო — თუ გოთუა-

თესდებოდა, თორემ პირობად შეტყველებას აღარ დაუბრუნებოდა. თუმცე გოთუაქვებებს იოლად იციქოს... რაგორ განდა ომარ ხაიამის თარგმნისას ბრწყინებულებას მადლოდ.

თავს ჩაქველი თარგმნებლობას რომ მიანერებოდა, სწორედ ხაიამის ერთ რომანს შეარჩევდა და ხელი მოეკარებოდა. და თუმცე შეშველო კვლავ დაუბრუნებოდა მოხაიების გადმოღობებს ქართულად და რამდენიმე ასეთ ნაშუშს შექმნიდა, გამოცეცენება რომ თავისუფლად შეიძლებოდა, მიხედვლად აკლდა და თავგორის, ურტმენის, ბოძოფის საუკეთესო მეტეზური ქართულ საშუარომ რომაიების თარგმნის აღარ გააქვებოდა. ვერც მავალი თოფებს ცდას მომონებდა მიანერდასივც — მის აღმოსავლურ პოეზიაში ჩართულ ხაიამის 106 რომასაც რომ გაცენებოდა, ვერ დაფარებოდა. ამ წიგნში სპარსული პოეზიის ბრწყინებულად თარგმნილი ნიმუშებიცაა დაბეჭდილი, მაგრამ ხაიამი არ არის მოცეცელი მთარგმნელის ტემპერამენტის ფურცელი.

ცოტა ხდებოდა სიმკაცრით ხომ არ შეავასებოდა? სხვა სპარსულ პოეტთა თარგმნებს უფრო მოხიბობდა ამ კრებულში, მათ ტოლად ვერ მოიხრებოდა რომაიების ნიმუშებსაც, მაგრამ მაგრამ ის მარცხ არ უნდა გამოჩენილიყო, რომ მავალი თოფსა ხუტავად მიეცინო ხაიამის ლექსის ტონალისათვის, ამაკო ქელიძისეული სტილისტიკა კიდევ უფრო ბუნებრივად და შესატყვის კალამითიც გადაეცემა და საკმაოდვე განსაზღვრავს ვახუშტი კოტეტიშვილის მომავალი ნარატივთა — ზუსტ მაგნებს ჩინებულად რომ დაეგოვებოდა.

მცდელობა მცდელობად, მაგრამ ლიტერატურული ცხოვრების იფუძელი მოტივი მოითხოვდა, რომ დიდი ნარატივით დაეგოვებოდალიყო რომაიების მთარგმნელთა ორმოცეწიანი გრაჟა.

მოითხოვდა და ეს ნარატივებაც იქვე ჩასაფრებელიყო. ნება სწორი სიტყვაა შერჩეული რეალობის გადმოცეცემა?

დაგოვებინებოდა კი ეს ამ მიღწევა ვახუშტი კოტეტიშვილის სახელით აღბეჭდებოდა — ახალი მოვლენის ჩნდებოდა ქართულ მთარგმნელობით ხელიფრებში და თავს ზნეკულის არც გამოჩნებოდა მსოფლიო პოეზიის სურით გამოცემულად ამ კრებულის გამოჩრეულობა. ერთადერთი, რაც არ ვტყმნივებოდა, გვერდებს ტვეში სამკალად ვერცხულის სურნისა და ახარფშის დახატება განხლდა. დოქი და ჯამი უნდა იფოსო სწორედ ეს ეყო ბუნებრივი ხაიამისეული მტყამირფუნებასათვის, ადამიანი — თხა, ანუ შინა — დოქი.

უამრავტყობას კი ამ ახალი თარგმნისას წინამორბედებსა შედარებით ასეთ დაწერულ ფორმულამი მოაქცევდა.

აქამვე მხოლოდ ევეოვით, რომ ხაიამი ღრმად მოხაროვებ ფილოსოფოსი, მათემატიკოსი და ვარსკვლავთმრეცხველი იყო, ხოლო ახლა ვერძინობთ ამასო.

ორიგნალის ნარატივებობას მიღწეულყო, ნარატივებით დაძლეულყო რომანის ფორმად და თარგმანის სილადე მხოლოდ იმას მონიშნობდა, ეს თვისება ხანგრძლივი მთავრებისა და გულმდგომუნის ნაყოფი რომ განხლდებოდა. და თავს ზნეკულა, ყოველი შემთხვევისათვის, ამასაც დასძინდა: როგორ განდა დაძინობთ სამი ერთმანარი რომაი თახხი სტრუქტურისათვის ესე, რომ ბუნებრივობა იფუნდა მარცხ არ შეიღობოს სტრუქტურში. არადა, ეს სტრუქტურ ფაქტობრი-

ბად დამთავრებული ლექსია, რომელიც მკაფიოდ გამოხატავს ღრმა რეფლექსიანი გამოტარებულ აზრს, და ასეთ ლექსში ყოველი ხარეხი თვალნათლივ ჩანს, ისე, როგორც მშრალი საგანზე უმცირესი ლექთი.

მწერარ და ზოგჯერ შემანარუნებელი ხილვითა ნიშნულად კი იმ რომის დამომხრებელი, რომლის რანგის წინაღობაშიც განახლებულია „რომიანთის“ ქართული ორგულის ადგილს მთარგმნელობითი ხელისუფლების უკეთეს ნიშნულთა შორის:

ქვეყნად რაიმე, ქარის გარდა, არ არსებულა,  
რადგან ყოველი დაქცეულა, არ აესებულა,  
არარსებული არსებულად ჩათვალე, ძმაო,  
არსებული კი მიონივ არარსებულად.

ხანგრძლივი შთაგონება კი იმით დაიწყებოდა, როდესაც ვახუშტი კოტეტიშვილი 20 წლის ასაკში ერთი რომის სრული სტრატეგის ამ შთამბეჭდავ პოეტურ შეხატულების იპოვინდა: ბაგით დაწვედი დოქის ბაგეს, ბავე ვადავობადავგე, — და მიიღეს ნიშნულს ასეთ ყალიბში მოაქცევდა:

დღევანდელობას ვეძიებდი, ვამბო სრბოლით დავიდგავ,  
დოქმა შთხორა საიდუმლოდ: მიმავეზე ბაგეს ბაგე,  
ქვეყნად ვანა კიდევ მოხვალე, დღელივ, რას ქადავებ.

მანც როგორ ენიჭებოდა ახალი სიკეთეებ რვა საუკუნეხანგრძლივს ნინათ შექმნილ სტრატეგებს?

ქართული პოეტური მტკიცებულებასა და პიროვნული ტემპერამენტის მეორებით, — ასე ახსნიდა თამაზ ჩხეიძე და იმასაც დასძევდა: და თუძეა მკვეთრად იცავს ხალხის პოეზიის სპეციფიკას, ნიგნის შიგნით ქართულ „ლოკალურს“ ქმნის, რაც შეუძნელებ, მაგრამ მომწესხებელად მოქმედებს მკითხველზე. შილოდ ხანდახან ეს „ეელტბილი“ პანიური სიხარულით იცქირება სტრატეგებს შუა და ნიგნს ქაბუკური ენერჯოლოგითა და შემართებით აესტებს.

გზა ამითავეებულყოფი იმ კრებულთან, 147 რომაი რომ გამოამბადებოდა, და მთარგმნელი ვლადიმერ აუდიოდა მთხოველებს, ნიგნის ერთაფერითი ეგზემპლარი ძლივს გადაეჩინა და მსურველთა დანას ბოლო არ უნახდა. სადაც თვალს მოაჭრავდნენ, მიცვიფრებდნენ: ერთი ცალი მანაც გვექნება ვადახახული და იქნებ ჩვენთვის ვაიმეტყოფს ირწმუნებოდნენ: ჩემი ერთი, ერთაფერითი ცალი მანაც შემწარმინე, სხვა ვეგზემლარი კი არ მომაპოვებო.

ისინი ისევ თავიანთს.  
რადღაც ასე გამოიდიოდა, „არჩანას ლექსი“ ამ სტრატეგში რომ ჩანოვდა: მთელი ქალაქის ბიჭებს მტრედის გუნდით დასდევსო.

ამასაც რა ელენა და საშველის იმით ჰპოვებდა, რომ ტუჩა-ტუჩა, დარბაზ-დარბაზ, ბანი-ბან წარმოთქვამდა რომის რომაიზე, არც დაიღლებოდა, არც გაბეზრებებოდა აღტაცებულ მანქნელთა გარემოცვაში, დეკლამაციური ოსტატობით მოხატვამა და ასეთ დროს სწორედ მისწრება გახლდეთ ეს ნიჭი. თამამდაც ამტოპ გამოიყოლიდა ქუჩასა, მონდგომოდნენ, რას იწველებოდა, გამეორებს უთხოვით, თუნდა სამჯერ და ოთხჯერ წარმოთქვამს ზოგჯერ იმ ნიშნულთა, ვეცლანუ ძალიან გულზე რაც მობეჭდებოდა.

ეს ენებათ? ეს ყოველიყო:

მას შემიღეს, რაც კი მზე და მთვარე ცაზე ჰკილია,  
მასელი ლეინოსა ამა ქვეყნად დიდზე დიდია,  
ისინი, ლეინოს ვასაყივად რომ იმეტებენ,  
ვერ გამოვიკა, ლეინოზე კარგს რას იყოდიან.

ამას მოინდომებდნენ? ესეც მათი ნება გახლდათ:

ხაიამ, სვი და მუდამ ლალის ლეინოთ იხარე,  
მშვენიერ ქალთან ლაღობით და ლხინით იხარე,  
თუ ეს ქვეყანა არის მხოლოდ არარაობა,  
მინც წარობად ჩათვალე და იმით იხარე.

ჯერ აცდუნებდა ეს აეთოტაგი და ირწმუნული პოეზიის ანთოლოგიის რომ შეადგენდა „სილოლო ლიტერატურის ბიბლიოთეკისათვის“, არ გამოტოვებდა და საკმაოდვე განმეორებდა ამაკო ქვლიძის თარგმნებლსაც, იმ სხვა წინამორბედებისასაც და, ვაამხევებდა ვეულის, ვიხავ ვალოწროდა ხაიამის რომაიების გამომოსვლებად — ზეზა მედულაშვილსაც, ნომადი შართიასაც, ალექსანდრე ელერ-დამილესაც, გიორგი ლობჯინიძესაც, ვინც მანინაც ძალიან გამოიღებდა თავს, რატომღაც რომ აუხრავებოდა „ლიტერატურული საქართველო“ ვიხუშტი კოტეტიშვილს და მისი ხაიამის გაქაქებებასაც მოინდომებდა.

თავს არ დაიშვიდებდა ახალგაზრდა კაცვ დრო ნიღებს ამ არაღლიტრატურულ თავდასხმისო. დროს თავისით არაფერი არ მოატებს, ყოველ შემთხვევაში, ისე უკვალოდაც არა, თუ ჩვენ არ ვაგავეტონ მოინდომებული ხარეუთი.

ცალკე კიდევ გვიც მადულარიას ვრცელი ლიტერატურული ნარკვევი შექმნებოდა, და დამაფრთხებელია, რომ განსაკრებულ ზეუღერი სიხალისეს ჰპოვებდა „მეამბოხების“ შემოქმედ დაწბოვესკითხან, პრუსტითან, კაუკასთან და ხაიამთან, იქ, სიღრმეში, რადაც საერთო აღმოჩნდებოდა მათ შორის; გარეგანი დაცილებმა კი მათი მხატვრული საშუალებებისა აფერხდაც მარჯვე კონტრასტულ ზურხად წარმოგვიდგება, ფარული ნაკადების უფრო ხელშეახებელ წარმოშენისათვის, როდესაც ერთ სტრატეგულ-ეთიკურ კრებულში მოიყრიან თავს.

ამ ზოგჯერაფილ ნარკვევში საგანგებოდ უნდა მიმოხილულიყო ომარ ხაიამის, როგორც ასტრონომიისა და მათემატიკოსის გამოჩნეული ლეალოც და ახალი კალენდრის შემქმნელებისაც — გეომეტრიაში შარალელთა თეორიის საკითხებს იკვლევდა, ქრისტეს დაბადებამდე IV საუკუნეში ახალი ნელათლირცვის XIX საუკუნემდე ერთ-ერთ ურთულეს და თავსატეხე შრომლებად რომ წარმოსდგებოდა და, როდესაც ჩხიბიან ვამოსავალს იმით იპოვინდნენ, რომ არავეკილოდ გეომეტრისა შექმნიდნენ, ამ ახალი გეომეტრის ზოგერთი საწყისი დებულება ომარ ხაიამის ნამუშევრში დაიძებნებოდა. ჯერ კიდევ როდის აღგებრამი ეძებდა მესამე ხარისხის განტოლებათა ამოხსნის მეთოდებს, არითმეტკაში რიცხვთა ფარდობის შედარებისათვის თავის ნუსებს გამოიყენებდა, ასტრონომიაში მისი ვალენდრის აღდგენა დაუკავშირდებოდა მის სახელს, მისი მუსეხბა და დაზუსტება ტალანტთან ერთად თავგანმებულ გარჯას რომ მოითხოვდა და თანაც ისეთი ზღლოურე-



ბით აღსრულებულია, რომ შედარების მეშვენიერებით გარდობა-ნულ კლასტრში უფრო ნუსხები აღმოჩნდება.

კლასტრში აღმოჩენილია ის ბიოგრაფიული ნარკვევი, მერამბი თავის დახმარების მასზე შესარულებდა, თანაც მისზე დაეცხრობდა ქართველი მკითხველის ცნობისადაც ამ რეალური სახელების მიმართ და მემოტირებდა ვარდაშაულ საფურცელზე უფრო ვრცელია და საფურცელიანი ნაშრომის შექმნის გზაზე, სულაც ბიოგრაფიული რომანისა.

დამოუკიდებელი, ამ ბიოგრაფიის თავისი მკვლევარი და რომანისტი უსათუოდ გამოუჩნდება.

გვიღ მალეღარა კი თავის ნარკვევს იმ შთაგონებით დასარულებდა: მკვლევარი თამაშად იტრებინა იქ, სადაც ანტიკლოზებად კი ეწოდებოდა ფეხის შედეგში, — და დასძინდა: იმარ ხაიამი სწორედ ერთი ასეთი მკვლე გახლდათ.

ღვთაებრივი სიმღერე იგულისხმებოდა, ესაა.

მკითხველი გვიღ მალეღარას ნარკვევში ერთ გარემოებასაც მიაქცევს ყურადღებას. ორ შემთხვევაში ისეთი რომანის დაშორება დასტურდება, რომელიც არ თარგმნილიყო, და, სპარსული ენის მკვლევან რომ დახმარებდა, თორღვე მოაზრებდა მის პირობულ ვერსიას. მკითხველი თარგმანი, — ასე მკითხველმა სტოლიანი და აღარე მკვლევარებმა, უნებურად „ეკლასონს“ რომ ეხმარებოდა, ხაიამის პირველ გამოქვეყნებას ქართულ მწერლობაში — პირობულ და არა პოეტურ ვალში.

ესტრეზ აბულაძის ნაშრომებს ახლა ზედ ეს სტრიქონებიც მივხმობა:

**ეს სუფრანა ღვინო, ტკბილედობა და ფაღვი, უმწიკარი უმეცარია — ვი, რომ ასეთია ზედსწერა. თურქან-ხაუნის თვალში, უღამა ხესი ამკვეყნა, ვინ მინადავდა, ღულამშემა და მწანელებმა.**

თურქმ იმ პირველ პუბლიკაციასთან შეხმიანება აქ არ შთაგრძობდა და ბაიანა ბრეგვაძეც რომ შექმნიდა ხაიამის ორიოდ რომანის პირობულ ვერსიას, მკითხველს ის ახარი გაურჩებოდა, ეს მიგრეკლება მკითხველს სულაც ტრადიციად იგულისხმება.

ჯერამ დარმბეტერს, ფრანგ ორიენტალისტს, სპარსული პოეზიის გუნების შესახებ ვრცელი ნარკვევი შექმნა და რომანის სულაც დასრულებულ პოეზიად რომ მითხრობდა, ერთიან მხატვრულ მოვლენად როგორც ფორმით, ისე იდეითაც, და ამასაც დასძინდა: ქუშმარტი პოეტის რომანი სპარსული პოეზიის ყველაზე მოწინავე და ექსპრესიული ფორმა, — თვალმართებისათვის მიხმობდა ნიშნული შორის ხაიამის სტრიქონებსაც ჩართვდა, თან იმ ეპიზოდსაც აღაფრგნა, თუ როგორ გადმოვიდოდა მოვლენად ამოვარდნილობა ქარმის ღვინოს სავსე ფაღვი ერთ მოვართან ღვინოს შეგობრებთან დროსტრანგიით გადაღებულ პოეტს, მან კი მკრებელურად შესძახა ღვინოს: ფაღვი რად დამბსტერე, ნუღო მუნც მთრალი ხარო? — და სარკვეში რომ წაუხვდაც და უხილავს ნახშირით გამავებული საკუთარი სახე, ეს რომანი ამოუყოლებია გულს:

**ვის უცხოვრია უცოდველად მინაზე, მარტვა, და თუ არ სცოდა, ვიი იცხოვრა, უფალო, მარტვა,**

**თუ მე ავი ვემენ და მუნც ავიი ვადამიხედი, მამან რიიად ვანხვებავებუბი მე და მენ, მარტვა.**

დღეი რომი დაეკრებოდა არც სტირებდა, აქ რომცმ და საზოგადო რჩებდა, განსხვავებით სხვა ნიშნებისაგან, რომელიც პირობული აღნაგობისავე მარგამ ბაიანა ბრეგვაძე ამასაც არ მიათვლიდა პოეტურ ვერსიებს და დარმბეტერის ნარკვევს „სპარსული პოეზიის სათავებთან“ ქართულად რომ გადმოიღებდა და იქ ჩართული ვეღვა პოეტური ნიშნის პირობულ ახალფორმის შექმნადა, ამ რომანსაც მათ შორის იგულისხმებდა. ვრცელ შემთხვევაში, მუნც მამბსტრეღ დღინით სავსე ფაღვი, ღვინოოო, ის ხომ უფადოდ „ეკლასონს“ მთრ სათავებდავებულ ტრადიციის გაგრძელება.

\*\*\*

ზეიღ გამახურდა „ვეფხისტყაოსნის სახისმკვეყნებში“ საკანგებოდ წაუკრებოდა იმარ ხაიამისა და მისი პოეზიის ვენოშენაც და მტკიცების მომინადა მოვლეს ხანზაბას წიგნს „ხაიამის განამარტებისათვის“. ფიცქარადეს ედავებოდა იხლამის მკვლევარი, ვანუ ხომ-დად დაეკრებოდა ეს თარგმანი სპარსულ ორიგინალს და დაეკარდა ის ძირითადი, რის საფუძველზე აღმოცენდა რომანები.

მამ „ღვინო“ ან „სამთვრალე“ როგორ უნდა განმარტებულიყო?

ღვინო მხოლოდ მეტაფორა გახლდათ ეპოტრული საფუძელი მოძიერებისა, მუდმინი მისი ვარგუნული, ყველა სათვის ხელმისაწვდომი ვერც, სიმთვრალე — ექსტატიური მდგომარეობა მისტაური ნედომის გზაზე, ქალი ღვინების სიმბოლოდ წარმოსდგებოდა და ხაიამის მეტაფორისტის მიხედვით ასნა იმითაც დასტურდებოდა ისლამის მკვლევარისა და მისი ქართველი ინტერპრეტატორის თვალში, რომ ეს პოეტი ცხოვრებაში უკავურესი ასეტი გახლდათ და ღვინო არც ასეთადვე დაუღვინა.

დღევანდელ მსოფლიოში ორი ხაიამი არსებობს და თვითღვლს თავისი მკითხველთა წრე შეკავსო, — ესაქმნა ზეიად გამახურდია, ვიღრე ეპოტრული თვალთახედვით ჩაურამდებოდა „ვეფხისტყაოსნის“ მხატვრულ მეტყველებას: ერთი, ნამდვილი ხაიამი არსებობს სპარსული ენისა და სულიზმის მეოღვინათვის, რომელთაც ზედსწერებით მისი ტრადიულ მეტყველების გამოღრვა და მისი პოეზიის ქუშმარტი ხაზრბის ამოცნობა, ხოლო მეორე ხაიამი — ფიცქარადესი და სხვა მთარგმნელთა მთრ შექმნილი, ღვინოსა და ქაღვლის მორტაილყო.

სული პოეტო — ასეც ზეიად მკვლევარი თუ მკითხველი იხანოებს ხაიამს და ბეგრევი ეცხვ გამოთქვამს: იყო კი ნამდვილი სული შემოქმედი თავისი მსოფლმეტყველობითი? და ამგვარ ექვს ის აღღვრებდა, რომ როდესაც სული პოეტო მხატვრულ მემკვიდრეობას შეუდარებდნენ ხაიამის ღვინოს, მინდვამინც დიდ საერთოს ვერ ნახვებდნენ მათ შორის.

\*\*\*

რამდენიმე ათეული წლის შემდგომ თამაზ ჩვენკელი კლავ მხატვრულად ხაიამის არღვლს, ღვინო სულ სხვა

მხრივ. ხორხე ლუს პორხესის ესეებისა და ნოველების მა-  
ნაა ნიგნა რომ გადმოიღებდა ქართულად, საგანგებოდ შე-  
არჩევდა ისეთ „ედიარად ფიქციურადღის საიდუმლო“, ძი-  
ვას იმისა, თუ ლუსის რა ნაწილობაში შეხებდნენ ერთმანეთს  
XIX საუკუნის შუა ხანებში მიწინააღმდეგე სპარსელი პოეტო  
და არცთუ ნარმატიკული ინგლისელი მთარგმნელი, ვისაც  
თავი მხოლოდ იმით მოჰქონდა, რომ პირადად იცნობდა  
აღმერთ ტემისონსა თუ ტომას კარლაის, ჩარლზ დიკენს-  
ისა თუ ულიამ თექერის.

დაბ, ერთი მხრივ სპარსელი ასტრონომი, ვინც ვასარ-  
თობად ხანდახან დუქუბებაც თხზავდა, და, მეორე მხრივ,  
ესპანური და აღმოსავლური ნიგნათა ზოგჯერ უახროდ  
მხარეული ექსცენტრიული ინგლისელი.  
და ხდება სასწაული.

იხადება განსაკუთრებული პოეტი, ვინც არც ერთსა  
პეგას და არც მეორეს.

ზორხესის მიანისა, რომ აქ ევერეს ვერ აფუვლით მეტა-  
ფიზიკური ხასიათის მიხედვრებს და, ხაიამის სულის გარ-  
დასხვეულების პლატონური-პითაგორულ დოქტრინას რომ  
აღიარებდა, თუმცე ეს ფილოსოფიური შეხედულება საკუ-  
თარი თავზე უნდა გამოეყენა:

„საუკუნეთა ნიად, მისი სულა, როგორც ჩანს, ინგლის-  
ში გარდახვეულდა, რათა ლათინურიო სტრუქტურულ გერმა-  
ნულ კოლაკაზე აღსრულებულყო ნიმაბურში მათემატი-  
კით დიორექტული ლიტერატურული ბიბლიოთეკა“.

ყოველგვარი თანაეგრობისა უნდა უფროაო, — ამ პასა-  
ჟით ბოლოვდება ზორხესის ეს ლიტერატურულ-ფილოსო-  
ფიური თხზულება, — და ჩვენი ინგლისელისა და სპარსე-  
ლისა მითუმეტესო.

მითუმეტეს რატომღა?

რაკვლავ ძალიან განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან.  
არცერთივე მწერალს ისეთი შთაბეჭდილებაც კი რჩება,  
შესაძელია ცხოვრებაში ვერც შეკუებოდნენ ურთიერთსო.

საუცხოო დაკვირებაა უპირველესად მისი განზოგა-  
დებული შინაარსის გამო. და ამ თვალთახედვით საგულის-  
ხისი იქნება მწერალთა და მათ მთარგმნელთა პიროვნული  
ხასიათების ნარმოქნა თუ ზოგრაფიების შედარება-შე-  
პირისპირება. ამ ფონზე უფოვად გამოჩნდული იქნება ხაი-  
ამ-ფიქციურადღის აღიანისი, რადგანაც „საქორთუ გახდა  
სიკვდილი, წულისყოფის ავებედიობისა და საუკუნეთა მდო-  
ნარება, რათა ერთს შეეცნო მეორე და ორივე ერთ პოეტად  
გარდასახდყო“.

\*\*\*

ორი ხაიამი კი ნამდვილად აგრძელებდა არსებობას —  
თავალიური მიკითხველობითა და მიმდევრებით.

მოკლედრობობითა და მიმდევართა სიუჟეტით ბეგრად ნა-  
ჭარბებდა ეს მეორე ხაიამი — ყველაგან და ყველა ეპოქაში.  
ის კი არა, ომარ ხაიამი მეტად მოულოდნელი იერიითაც  
გამომჩნებობდა ქართული ყოვნისის ფურცლებზე.  
ხაიამი დეტექტივიც ყოფილა თურმე.

\*\*\*

ისტორიული ხაიამია დეტექტივი?  
ის მოგვაგონებს ძველ საშაჰრომი შერლუკსა  
თუ ერკულდ შუაროს?

მოგვაგონებს მაგრამ არა ისტორიული, არამედ მოთ-  
ხრობის პერსონაჟად გარდასახული.

როგორც ლამა-გიორგი თარგმნიდა „რობაიასო“, ისეა  
ომარ ხაიამიც საიდუმლო მკვლევლობის განმხრელი.

ვითომ აკლდა ხელობანი, დეტექტივობაც რომ არ მამა-  
ტობდა.

თუმცე ანერეკელი მწერლის თვალთ მივითხოვს სო-  
ფეტი („ქვენი მწერლობა“, 2006, 6) თავისთავადაც მოხვე-  
ნილია და იმ ორიგინალური მიგნებითაც გასხივრანებუ-  
ლი, რომ მანქნდამანინც ხაიამს, ერთ ყველაზე მოპოლა-  
რულ აღმოსავლულ პოეტს დასაველეთით, მონტერლას დე-  
ტექტივის როლში ყოფნა, უნებლიეთ, მაგრამ ფარული  
მკვლევები კი უნდა ამოიღეს, და ამოიღეს თავისი ერ-  
თი რობასი შეწმიდით.

თვითონ ეს მიგნება ამ მხრედაც საველისბმო, რომ  
მოგანდობებს ამ თვლით გადახედო ქართულ საისტორიო  
ქრონიკებს და ამოიღოს ისეთი მერაზანთა და ისეთი სო-  
ფეტურ ქარტაშიც მოაქციო, ტლოს რომ ამ დაუღვებს კონან  
ფოილისა თუ აგატა კრისტის მიმზიდველ თხრობის. ედ-  
გარ პო და ჯილბურტ კათ რესტრუქტონი ცოტა სხვა სიმად-  
ლეგობა და მათთან გათანაბრებას სულ სხვა ტალანტი ესა-  
ქიროება.

მითოსონი იმ ლეგენდას დაეყრდნობოდა, ომარ ხაიამი,  
პასან იბნ ხაბაში და ნიზამ ალ-მულტი სოფმანიკლისა ერ-  
თად რომ სწავლობდნენ და ერთმანეთს შეხვედოდნენ  
თუკი რამდენიმე ჩვენგანი აღუვებებოდა, ყრმობისა მეგობრე-  
ბი არ დაეცილსო. ხაიამს თავისი გზა პქონდა, ის ორნი კი  
დაუწივობლად ნაკადებოდნენ ერთმანეთს თურქ-სელ-  
ჩუკთა ვარზედ დანიშნურებისათვის და, თუმცე ნიზამ ალ-  
მულტი აჯობებდა სიყრმის მეკობარს და განდევნიდა სა-  
სახლდინდ, სადაც თვითონ ვევეზირდებოდა, პასან იბნ ხა-  
ბაში ასასინათა ორდებს დააარსებდა და ტერორიზმის გზას  
დაადგებოდა თურქ-სელჩუკთა სახელგანთქმის დასაბო-  
ბება, ასასინათა პირველი მსხვერპლი კი ნიზამ ალ-მულტი  
აღმოჩნდებოდა.

ისტორია არ ადებსტურებდა ამ ლეგენდას, რადგანაც  
სამივე ერთ საუკუნეში კი ცხოვრობდა, მაგრამ თანატო-  
ლები არა ყოფილან და ვერც ერთად იმსაველდნენ, მაგრამ  
მწერლისათვის ამას რა მნიშვნელობა პქონდა, ულტენ-  
დოდაც მეთხზავდა რაიმე ამგვარი, თუკი სოფეტტი მოი-  
ხიოდა. სიმართლის რაღაც მარცვლი შეიძლება მოიპოვე-  
ბოდეს თურქ-სელჩუკთა სახელგანთქმული ევზარისა და  
ასასინათა ორდების დამარბებლის დაპირისპირებაში სა-  
მეფო კარზე? მათ უკეთესი, თუ ზოგიერთი საისტორიო  
ცნობა რაღაც ამგვარს მიგვანიშნებდა.

ჩვენს ისტორიულ ისეთიტკაცში რელიგიურად მამას  
ასასინათა ორდების თვავდასავალი დაარსებოდან აღსა-  
რულდამდე, რაღვსაც მონღოლები მოუღებდნენ ბოლოს,  
მანამდე კი აღმოსავლეთა და დასავლეთს შიშის ზარს  
სცემდნენ თავიანთი მოულოდნელი და თავურებლადებუ-  
ლი თავდასხმებით, მათთვის შეუღწევილი რომ არაფერი  
არ არსებობდა, თითქოს უზორცილი ყოფილიყვნენ.

სახელდაცე ასასინების პაშისის გავლენით შერქეო-  
დათ, თუმცე დღემდე იდენილებითაა ემუხრეილი, მართლა  
პაშაშით ბრუველობდნენ ვასაიყარი ტერორისტული აქ-  
ტების ჩადების ნინ თუ ხალხის მიოქმას-მოქმას ხსნიდა მათ  
ფანატიკურ თავგანბნრვას ნარკოტიკის სემპოქმედებით.



როდესაც თამაზ ნატროშვილი ისტორიული ქვისტოქოსის საეკლესიო ნიშნულში კანონიკით მღვდლებს მღვდელ-სახარაოდ-ფიქსირებული პორტრეტის წარმოსახვად, საგანგებოდ ამონიშნავდა მისი სინათლეზე, რომ „ვეფხისტყაოსანში“ ჯავთა ქალეთა შეაბიჯა სწორედ მღვდელ-სახარაოთა ორდენსა და მათ პოლიტიკურ ცენტრს გულისხმობდეს. ამჯერადაც ის ისტორიული სინამდვილე შემოქმედების პიკის ფურცლებზე, რაც წმინდათა გამოჩენის სახელმწიფო მოღვაწეთა ბიოგრაფიებში — თუბანთა სულთან სალაფინის, ინგლისის მეფე რიჩარდ ლომეველის, ზეარსმუნსა ჯალალედინისა თუ საფრანგეთის მეფე ფილიპისი, მუღოფესა ოცნებდნენ სიხამს და ხაყანი, ასახელებს — ფანტე და ბოკაო.

შოთა რუსთველიც იცნობდა, ამტკიცებდა კორნელი კეკელიძე და ჯავთა ქალეთა აღმართის ცხესთან გაიგივებდა, მაგრამ კონსტანტინე ქიქოძის სასაცილოდაც არ ეყოფოდა ამგვარი ანალიზის ძიება, პოლიტიკურ სტატიის უაქროდაც აქველი განხილული ლიტერატურის ისტორიის“ შემოქმედის მტკიცებასა და, სხვათა კომპლექსიანი გაიზარებდა, კიდევ მოიხმელებოდა ეს თეატალაზის, ედერე თამაზ ნატროშვილი თანამსწერა ზეალსა და ფანტე-შითი საბუღალსა და მტკიცების მომწიფებელი ექვემოტეხის გავხვდა ამ მამართლებით ძიებას გაგრძელების აუცილებლობას.

არ ჯავთა, კაცინო, მინდობიან კლდესა საღსა, — არ ნუშნებოდა ფანტეში და, რაკლა — ვეფხისტყაოსანს“ შექმნისათვის აღმართის ცხე ჯერაც უძლეველობის შარავანთი ბრწყინებდა და აუბნებდა სინამდვილე მიიწოდდა, ემიციონი შემოქმედებით ფანტეზის საბუღალსა და ციხის ფანტეზისა და თავის გმირებს აღსარებულნიხვდა ამ საარაკო საქმედება.

ჩვენი თანამედროვე ინტელიჯენცია კი იმარ ხაიამს მოატყვევდა ამ შიშისმოშვერულ გარემოში ამ მუღოფელ-სახარაოთა მიერ მარჯვად განხორციელებული მკვლელობის განხილვის პატივს მას არგებებდა.

ხაიამი უპირველესად თავის რიბას უნდა დაეკერეებოდა („ყოფი ქარი, კლიტე ამ ქონდა“) და სტრაქიონსა და სტრაქიონს შუა ამოცნის რიგნობობება, რასაც მკითხველი მიანგრდა ამ პოეტურ ნიმუშს, მკითხველი — მისაკლავად განჩინებული ნახამ აღ-მუღელქ.

ესაბიძ, ხაიამს არავინ გამოხმობდა საუკუნეთა სიღრმეში ოგიუსტ დოუბინად თუ მამა ბრანდინად, მერლოე პოლსად თუ ტრკოლდ პუაროდ, მისი განსაკუთრებული პოეტლარობა რომ არა კაცობრიობის ამგანაშფელ რეალობაში.

და იქნებ არც თამაზ ნატროშვილს გამოეფო თავი ამ ფექტურული მოთხოვნის გადმოსატრთოვლელად, კლდეპიტებს შიშითის მახლობელი რომ არ გახვდა ასახიზისა ორდენის თევზებადავლიც და იმარ ხაიამის სილოკო, თუნდ ფუნქურად მიყრებულ მასან იმნ საბაბის ბიოგრაფიას.

\*\*\*

იქ თუ ფექტურად მოგვევლინებოდა იმარ ხაიამი, აქ თვითონვე აღმოჩნდებოდა ბრალდებული — სირიელი მწერლის ზაქარია თამარის ნიუღალში, რომლის სათარადაც სწორედ ეს სიტყვა შეიწიქდა: „მრალდებულა“.

მწერლის სატირული ზეგება და სტილისტიკა მარჯვად გამოიყენებდა ასპირადელ-გროტესკულ სურათსა და ცითარებსა — ჩვენი თანამედროვე სამსჯავროს წინამე ნარმდგარა საფლავიდან ამოთხრობი ნემტი საცულო შემოქმედვად მრავალხედი ხაიამისა და, მონმუნა შეგნების მომწიფის შეგნვად, მოსამართლედ ასე განსურის მისი პოეტის ზეგაუღებდა.

— იმარ ხაიამის ლექსები ლერის დაუფარავი პრობანგანდა და ამქარად მოუწოდებს უცხოური საქონლის შემოტანას, რათა განხორციელდეს ის საცულო გეგმა, რომელიც მინდინდა არეულობის გამოწვევას. ასევე დაინტერესდა მისი თანამშრომლობა დარდინან, რომელიც, როგორც ხასამართლის მიანჩნ, სხვა არაფერია, თუ არა მეუთე კოლონიის ერთ-ერთი ვაშში და ჩვენი მტრებს ეს-სახეუბა.

და გასამრსაც შეაფერისა გამოუტანს: — კატეგორიულად იცრადობს ლექსების წერა.

განამწიო მერე პოლიტიკური საფლავში აბრუნებენ ხაიამის ნემტსა და ვიდრე მინას მიაგრიათ, გაუნადგურებენ ველთა ქალადესა და კალამს, რაც კი აბაბია. სურვეტი თითქოს მოთავსებულია, მაგრამ უკანასკნელმა ფრანკმა სულ სხვაგვარად უნდა გაასხიზონის სარკასმსა და ტრაგედიის ზეგასაყარზე ჩაფიქრებული დედაბზარ.

— თუმცა დარდი ჯერ იმე თავისუფლად მიდი-მოდის და თავის დამანგრეველ საქმიანობას განაგრძობს.

მართლაც მხვედგონიერულად მიფიქრული ქარგაა, რომანტიკული სელის თანდათანობითი დატყემა რელიგის ტიპითი გამოწვეული. და ქართულ ენობრე სამოსაც რომ მოიგრება ეს მონატურვად ზაქარია თამარის სხვა დიარეფორმან თხზულებებთან ერთად დაიქვან განრდებლის შუგნით („ჩვენი მწერლის“, 2008, 19), სარედაქციო მინანქრში ეს შკითხვად ნამოიჭრებოდა: ამჟირველი და არახი მწერლები თუ ახერცად დაინტირებულან იმარ ხაიამის გაფექტებულებით, თვითონ არანელ შემოქმედთა შორის ნეთუ არავის მოფიქრება მისი ანრდელის გამომხმობა მნიშოდველი, ჩახბართული, ხან თემორითაც შეხაეებელი სურმებური ქარგის მთავარ პერსონაჟად?

თუკი ეს უკვე მომხდარა ამ ამირიდან უნდა ველოდეთ, ცხადია, იფრე ჩვენ გამოგვრტება და იმარ ხაიამის სხებთა კიდევ ერთხელ გამოგვეცხადება მოლოდინელი კუთხით.

\*\*\*

ლაშა-გიორგი ხანერ-ვალამს უნდა მინდეს, პერგამენტზე სწრაფად აღმეჭდოს ორი სტრაქიონი, მერე ისე მომორდეს მადედას, გაიარ-გამოიაროს და ოდნავ ნამღერებით ამუტებუტებს.

გარეთ კი იცრიცებოვებს ღამე და ცხატახებდნენ ვარსკლავებში.

იქნებ იმარ ხაიამსაც განსაკუთრებით აუღუღებდა ღამისა და დღის ვაერის ვაში?

მის რიბაბის ჩაკკრებებდა ზახა კორინთელიც და უკერდა, ნეთუ აქამედ უკერავი მოფიქრის სიბრწყინსა და სიღამაზის ამ პარმონოლი ნახავის გაფმინტრგვა ტართულ ენობრეც საყაროში?!



როგორ? ჩვენს სახლში ტარდებოდა მუხათ საღამოობით ეს შეხვედრები. მაშინ ჯერ უცხოელები ასე არ ჩამოდიოდნენ, მაგრამ თუკი რუნი ჩამოდიოდა, ვინმე ციხეობლი მუცურთი, აუცილებლად ჩვენთან მომავდა და ისიც გვეუბნებოდა, მაშინვე საღამოების გასაგებ უნდა. მე მაშინვე ყველაზე პირველად ვუთხარი ხოლმე ამ გაკეთებებს — ხშირად მძებნებდა ოთხიდან. მანდ მოვავარი, ახლა რომ ვფიქრობ, დაბოკებულილება იყო. იმ წინს ნეურებიდან არქეოლოგი არქეოთი არ გაემდარავართ. ერთი ჩემს მეგობარი განხე ეთნოგრაფი, მაგრამ ის, რომ იმ ჯროში ვიღაც ელასარაკობდა ბავშვებს, როგორ დაიბნე, და უყვებოდა ისეთ რაბეებს, რაც არსად არ ენერა და სხვა უბრალოდ აქ ვერც მოუვებოდა იმბტო, რომ ზალიყო ძალიან მონიხევე იყო და არა მარტო თავის ეთნო სპეციალობაში — ქვის ზანის არქეოლოგიაში... მის არც პეონის მიზნად, რომ არქეოლოგები დეუზარა, მაგრამ ერთხელ მათთან ვინც ჩემს ნრეზე ღარა, უკუდი ადამიანი არხეოლოგი არ დამეგარა — საბაროზე არ ჩადგინათ.

ახლა ლტერატურის რაც შეეხება სიმართლე რომ ვთქვა, ამაზე დიდად არც ელასარაკობდათ. გამაქორებდა ვთქვა, რომელი მწერალი უფარდა. რომელივე ნაგბით რომ დამსახავდა... მაგარიო — მეტყობა ეს კი მახსოვს, ფოლქლორის „გადახე“ უთქვამს, ჩემისა და ბენიონის მოხორბებზე უთქვამს... მჭირს გასტყებდა. ლტერატურაზე უფრო დედაქმნაან მჭირდა ხოლმე საუბრები, ის მირჩევდა რადაცებს, ძალიან ბევრს შევასარა ვებოდა. ლტერატურის დარტომ დედაქმნის მიუახსურებდა ალბათ მეტბა, მაგრამ არის ერთი რამ, რაც მამბეშქმსკანა — ცოტა ნაიალსტურა, ცოტა ხელვიგურა, მაგრამ კაცთმოყვარე და ობტინისტური სული, რომისთვის ცხოვრებაში ხშირად ვერ ეთნოგრაფი, მაგრამ მოთხორბებში კი მუდამ ვუვლიო, რომ მეუთნოგრაფი. ეს მარტო მამბეშქმის არა, ჩვენი ოჯახის სულია — ბიბიქმე ზურასი — ქიქობეშქმის, ერთი სიტყვით... და კიდევ, რა თქმა უნდა, ეს საქართველო, რომელზეც ვერ ამბობ, რომ ეს ბევისეულოც, კახელიც, ჯავახეთიც პირველად მამბეშქმს მანახა და იქ რაც მოთავარი იყო, ალბათ, იმაზეც იმამ მამითითა, თანაც ყოველგვარი ძალდატანების გარეშე.

ჩემს ნაწერებს რაც შეეხება, მოთხორბა „მურტალი ქართელები“ რომ დავწერე, მაშინ დედაქმნისგან გაიკვლია, რომ ძალიან მოხშირებდა. კიდევ ვკვირე რამდენჯერმე, ერთი-ორჯერ თვითონაც მოხბრა და ეს ძალიან სასიხარული იყო ჩემთვის. მერე ვიცდიდი, რომ ამბოქმელებს სხვებსაც აკეთებდა და ეს უკვე დიდი კომპლიმენტი იყო...

— თქვენს მოთხორბები მეუმწინველი ვერ დარჩებოდა, რადგან საკუთარი საოქმელოც გაქვთ, გამორჩეული ხელნერაც და, რაც მოთავარი, მოთხორბებში ყველა და ყველაფერი ნამდვილი და გულწრფელია. ადამიანები ამ გამოკონილი სინამდვილეში საცდრად ნამდვილია არიან. არაფერია მათში უაღბლი და ხელეორური, მინარბი და კრიტიკოსი მკაცრ ხეობდ თქვენს ერთერთ მოთხორბაზე წერს: „საგანებუბად მინდა მეწერდე არბილი ქიქობის ბრწინაველ მოთხორბაზე „ნასკლა“.

მოთხორბა ხევისურულ დოაღებზე გაქვთ დაწერილი და საეროოდ, ძალიან კარგად იცნობს შიას. ისეც

მკაცრ ხეობდეს დავესესხებები ეს ფორმა-მინარბის ხესტე თანხვედრია. უფრო მეტიც, ეს დოაღებტი ოთქქის თავგანწირული მეფელობა იმისა, რომ ხევისურულიდან ნახელა მჭარტრეს. მოიდან ამლას, კერის მომლას, გადამწენებს, გაქრობას, გაანახებებს მწერალი ოთქქის ფორმითაც ენინარბმეფებება... სად და როგორ გროვებოდა მასალა თქვენი მოთხორბებისთვის?

— რა ვიცი, გროვებდა თავისით. დავიგროვებდა და მეტი გენერბა, თუ როგორ ოთქქის სწორად, არ ვიცი. მაგ მოთხორბაზე ხესტედა მახსოვს, როგორც იყო. 2003 წლის სექტემბერ-ოქტომბერში თვეზე მეტი ვიბოვრე სოფელ ზონებში. ეს არის პატარა სოფელი მილმახევი — ხევისურეთის მიდარბული კუხელები — ჩქნეთის საზღვართან. აი, მეუდი ხომ გავიგია — მეუკოს მერე კიდევ შეუცკურების სოფელია. აი, ეგეთი ბენდირი ერთი თვე არასდროს არ მჭირია. რომ ვლიტებედი და მახსენებოდა, სადაც ვიყავი, უკვე ამისგან ეიფათი კარგად. მერე ჩემი თვალთ ენახე, როგორ მიდიოდა ხალხი ბარის საცხოვრებლად და როგორ იცლებოდა იცნურბა. ეს ხალხი მეტივე მეგობრები არიან. ნელსაც ჩამოვიარე აკვისტობი თქმევიდან მომავალმა. ამ ხალხის ბარში გადმოსახლება იმის კი არ ნამახეს, რომ საბედობად ტოვებენ იქსაურობას, არა, ზაფხულში ადიან კარტოლულს თესავენ, მაგრამ იქ აღარ რჩებიან ზამთარში, ოღონდ იმამთა მუღებმა შეიძლება ზაფხულშიც აღარ მიხედონ იქსაურობას და დოაღებდა მთა — პირქითა ხევისურეთი უკვე დაყლილია. იმბტომ, რომ გაუსაძლიო პირმედიან და მორბიან. ესე იგი, კვამლი აღარ ამოვი იმით სახლსმედა ზამთარში. სიტყვა კომლიც ხომ მატყდან მახლის (თუშუა ხევისურეთში პირდაპირ კვამლის ეთხიანი) ასეთი რომ ოჯახის ბარგობა-გამოქვეყნა ვეფურე და ძალიან იმბტედა. ის ცუცკავი, რომელიც ადვინერე, რეაღურე იყო, და დიდი კონტინერბანი „კამახე“, რომელითაც ბარგი ნაილეს. თან მთელი ერთი თვე იქ ვიყავი და დოაღებზეც ემზობებდი, მერე ისევე შეუცკურებს პატარა მილმახევირო კომპეტურაც გათაკუთებინე და გამოიყდა ის — რაც გამოიყდა.

ამ ამბავს ძალიან უცნაური გავტრებლებდა აქვს რამდენიმე კაცმა, ვინც მოთხორბა ნაილეთმა, მჭითმა, ესენი რაბი, ვამბი იღებებინარე? მე მთავითი არაფერი ნამიფიქრებია. მაგრამ 2005 წელს იცოვე „კამახე“, იმვე სოფლიდან ბარგითა და ხალხით ნამოსული, ფაიფოს-ჯერის უღელტბოზე გადავიდა და დაიღუპა ერთი ქალი და კიდევ „კამახეს“ მარტოფეული მძღოლი, რომელიც ჩემი მოთხორბის გმარიც იყო. აი, ეგეთი რამე მოხდა.

— საუბრისას მოთხორბი, სულ ეს არის ჩემი ნაწერები, სხვა აღარ დამინარბია. რამდენ არ დავიგინეოთ? თქვენ ხომ ეს საქმე მშვენიერად გამოგდით!

— არა, მე ეს არ მოთქვამს. მე ვთქვა, რომ ნივნის გამოცემის მერე აღარ დამინერია არაფერი-მეთქი. და მარტო, ჯერ არ დამინერია. ისე, მანამდე სამი ნივანი მატყს გამოქმეული, მაგრამ ბევრს მართლა არ ენერ და სხვებს მეტივე ეს მე მარტებულს. სულ დაახლოებით ოცე-ოცდახუთე მოთხორბა მექმედა ადვინერე.

— რით ხართ დაკავებული? თქვენს საქმიანობაზე გვამბებთ!





— ხან რითი ვარ დაკავებული და ხანაც რითი. მწერლობის გარდა, ფოტოგრაფიით ვარ გატაცებული საკმაოდ სერიოზულად და გამომდის ხოლმე რაღაც-რაღაცები. თანაც ფოტოგრაფიით ფუნქცი ვმოქმედებ — მწერლობისგან განსხვავებით. ახლა დავამთავრე ფოტოების გადაღება ალბომისთვის, რომელსაც საქართველოს სახალხო დამცველის ოფისი ამზადებს. ეს ოქნება ალბომი საქართველოს მცხოვრები ეთნოსების შესახებ, და ახლვე რელიგიებზე, ალბომში შესული ფოტოების უმეტესობა ჩემია. ვარც სამუშაო ავი და სახარულიც ბევრი. მოგზაურობა ძალიან მიყვარს, ოღონდ ჯერ საქართველოს ვერ გავცედი. სამაგვროდ, როგორც კი ხამუდალება მაქვს, ვგრძელებ ვაგრობიერ. დანახვებულეობაში, ალბათ, უკვე ძალიან გამბეჭორდები მუშაობა — თავისუფლება მიყვარს. ეს მიყვარს, ვადრე ომი დაიწყოდა, უცხოელები დამყავდა მთაში — ერთი ტურისტულ კომპანიას გადავამოქვარე. ახლა ძალიან უსაკმოდ ვხეიარ და მანუხებს გვამბავი. კადვე ფუნალებთან ვთანამშრომლობ და რა ვიცო, ვაკოებ ხოლმე რაღაც-რაღაცებს.

— რატომ პეკია ნიგნს „მეფდრო“?  
— პრინციპში უნდა რქმეოდა „ფდრო“. ეს არის ადამიანის სულიერი მდგომარეობა (რომლის შესახებაც ერთხელ ზანა ფირალიშვილის სტატია ნავაიხობე და თავში ჩამბრს) და, ამავე დროს, მთაში „ყუდროს“ ექიხიან თავმუხაფარს, მავალითად კლდის უკან მოფარებულ ადგილს, სადაც თავი შეიძლება ქარს და აედარს შეფაფარს. თავმუხაფარა ერთი სიტყვით, ანუ ჩემი დამოკიდებულეობა ნერს მიმართ — ესეც ჩემთვის თავმუხაფარია, რომელიც ძალიან მშველს. მერე ვაფიქრებ „ყუდროს“ მთლად ვერ გავიგებ-მუთქი და „მეფდრო“ დეკარქე. ფუტე ხომ ერთია?

— მე ამ ნიგნიდან „უდაბნოსთვის ნაამბობს“ გამოვარჩევი — მორჩილის საკუთარ თვითან „ურჩობით“, თქვენითვის დამახასიათებელი გულწრფელობითა და ადამიანურობით. მორჩილს, როგორც იქნა, ამ დეფრუბულ და გულდახვრულ, გაეკოისტებულ სამყაროში მოძღვარმა მიაგუნებინა საკუთარი ადგილისთვის; ამ ადამიანის წყალობით იგრძნო „მისხვა, რომ მისი ყოველი სიტყვა მოისმინეს, რომ არ მოხდა ის, რაც ყო-

ველთვის ხდებოდა — არ ვაანვევტინეს იმიტომ, რომ არ აინტერესებდათ, არ ჩაეჩარნენ იმიტომ, რომ დარწმუნებულნი იყენენ, რომ უკეთ იცოდნენ ვმ ავადმეფარა და თვითონ უარესი გადახდნობადი თავს არ მოეფრუეს იმიტომ, რომ თვითონ უკვე დიდი ხანია ცდლობდნენ იმის დავიწყებას, რისი მოყოლეც მან უნდოდა.“ საერთოდ, ადამიანი ადამიანს ვაუფლებოდა, სამყაროს ვაუფლებოდა... როგორ ფიქრობთ, რატომ?

— ამ მოთხრობისადმი მე არ მაქვს ერთგვაროვანი დამოკიდებულები. მანდ ორი ისეთი თემაა — მონასტერი და ომი, რომელსაც ფაქტობრივად არ ვიცნობ და ამიტომ მითხვ ძალიან ხარისკო იყო ნერა. განსაკუთრებით ეს აფხაზეთის ამბები მანუხებდა — ღორდა თუ არა მავთემის ნამონევა. აი, მორალური დიდუმსავეთი მქონდა და ამან ისე მუხანუხა, ლამის არ შეეკატანე ნიგნში, უბრალოდ, მავ მოთხრობაში რამდენიმე ადგილი მომზონდა და მუნანებოდა და ბოლოს მანაც შეეკატანეს, მართლაც არ მინახია გამორჩეულ მოთხრობად — ხხებზე უფრო მომზონს.



ანრილ ქაქიის ფოტოგრაფიებიდან

რაც შეეხება და... მგონი ვაუცხოება და გულგრილობა ერთ-ერთი მთავარი ნიშანია დღევანდელი კაცობრიობისა, ყოველ შემთხვევაში კაცობრიობის იმ ნაწილისა, რომელიც ჩვენთვის განსაკუთრებით მიმზიდველია. აი, სულ სხვაბაირო ცხოვრება მოდის და ამას ვერც შეეწინააღმდეგები — როგორც მოვლენას ვერ შეეწინააღმდეგები. თვითონ ადამიანი უნდა ეცადოს, რომ გულგრილი და ვაუცხოებული არ იყოს იმის მიმართ, რაც მის გარშემო ხდება.

— დაბოლოს, რომ ავარჩევინონ, მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობიდან, მარადისობაში და უცხო ცივილიზაციებისთვის დედაიშინის გასაცნობად საუბიზტო ბარათითი რას გავაუზანედი?

— უშიშობ, ეს შეეიხება ჩემთვის არ არის. ქვით რამენე არ მიფიქრია და ცოტა მიტარს ფიქრი. კულტურული მემკვიდრეობა არ ვიცვი და მე თვითონ დედამინახე ბუნება მზიბლეს. ადამიანის ხელთ შექმნილზე მეტად, ბუნება მიყვარს და მარტურესებს. საუბიზტო ბარათზე კი რა ვიხობრათ...

ესაუბრა  
თამარ ღონდაძე



გივი აღმაშენებელი

# მომავალი ნარსული

მთავართან შეხვედრა  
და ზომი სხვა

რადგან მთავარი შექმნა და თან მიპარუნდა სხვა გზა არ იყო, უნდა მივსულიყავი მასთან. ნაერყება არ გამოდიოდა. ველოდი რომ ისიც ჩამოქვეითების ავდილებლობაზე დაშინებულა ლაპარაკ და უხალისოდ აუღვეუე პარანასკაპორის კობე, მას შერე, რაც შაბურა არაბულად გამოეცნაურე, იქვე, მორიგეუ თუ დარაჯად რომ მუშაობდა. შაბურა ლექსზე შერჩეული კაცი იყო და აიხუნძილ არ ავადუნდა გაბუნძილი კოლეგების სიყოფიერს ან წაგეს უტრიალებდა ან ფურცელს და ცხოვრობდა ან უპრეტენზიოდ. იყდა სამორიგეო მავიდასთან და იყო თავისთვის.

სადღა არაინ ასეთი მიჭები? ა, ამას, თავი რომ მოაქნეს და ლამის ყველა ენაზე თარგმნა თავის სიბრძენი, ათასჯერ ვიხსნა შაბურა. სახელად თამაზ მაძალურა რაღა უნდა ვიქცა, ან უნიჭიერეს პოეტზე, ავტოკატასტროფაში რომ დაიღუპა ტრაგიკულად თავის და მეგობრის ოჯახთან ერთად. ომობრდათთან წლებში ტრაგიკულად ვარდაცავალია შაბურა გუგუშვილი, თავი მოიკლდა იმ უხალისესმა ბიჭმა. საფრანგეთში გადახვეწილი ომარ თურმანაული დაიკარგა, ღმერთმა გადახსნა აცოცხლოს, დროდადრო, რომ ჩამოხდის და მსტოფრობის. მუხამინჯარში სხალს რომ ეპუნებოდა, შაბური გუგუშვილი, ჯრანდი ქლარჯიანი, ომარ თურმანაული და ლექსი გაბურე მებმარგებოვინ ხოლმე. მაშინ თამაზ უკვე აღარ იყო ცოცხალი. მე, თამაზ ბაძალუმი და გივი სულაკაური მთავარიანი წლების დასაწყისში ფეხით მოვიარეთ თბილისის სოფლები, მანამდე კი ომარ თურმანაული ქუთაისში წავიყვანე, მაშინ მას, სრულიად ახალგაზრდას და თავგადასობრდლს მუხომლენი ვჭეით ათვალერებდნენ, შვინი წინადა სულის არ უნდა იყოს ეს ბიჭო. მას შერე დიდი დრო გაივდა და რასაც ახლა ვამბობთ, ურებლივი მახსენდება, როგორც ჩემი ცხოვრების ნაწილი და თანდათან ვიწერ ამის შაბით, უცნაოდ არ გადამავიწყდას და რომ ჯერ კიდევ, უდრე მზნდე ვარსებო თავის, ოროდედ მეკობვალს მაინც მუშობურნობი. მაძალურა ერთ ლექსში, რომელსაც „კარმენ“ შევია, იმ პალატის სუნი ვიგარქნი, თუთუნით რომ ფეხბადე მრეკლავადიდი აღბურ მველოებზე და იმ სიყვარულს ვტო ვავიგორე, რომელსაც მეუ ვიუნიბდი და ეს ლექსიც, ცალმხრივი სიყვარულის ფლოური, კარმენის მაცდურ და დაუმორილებელ ბუნებას ასახავდა. იმ დროს თარგმნილი მქონდა ბლოკის ლექსების ნაწილი და ლექსების ციკლი „კარმენ“. თამაზს, როგორც მახსოვს, ერთ-ერთი ლექსი განსაკუთრებით მოსწონდა. ახლაც მახსოვს ზემოთა იმ ლექსის დასაწყისი: „შენ არასოდეს არ იქნები ჩემი ან სხვისი“, კარმენული ბუნება, ეს მოხეტიალე თენა, ბაძალურასაც შაბურა და მესანინიშავი ლექსი უფუნდა კიდევ

შაბურა, მე რომ ვიცნობდი და თამაზს რომ მაგრაად უყვარდა, მაგრამ უნეტყმოვ.

პარანასკაპორის ქვედა ვესტიბილში მავიდასთან შეჯიჟა შაბურა ასეთივე ნათელი და ხალასი წიქის ბიჭი იყო, როგორც შაბურა გუგუშვილი და სანჯალი ოთთხი გოგონარი, ლექსებს რომ წერდა და თან ბეტონის ქარხანაში მუშაობდა რიგით მუშად.

შეველომა ფორმაციაში ყველაფერი შევევალა, თავდავირა დაავრე ქვეყანა, შევიცირდა საუშაო ადგილები, გაქრა ცენტრალური დაფინანსება, მასობრივად დათხოვეს თამაშრომლები. არადა, ავამბინს რომ ხელფასები სჭირდება, რა, ძნელი გასაგებია? მეტად შეტყინეული პროცესი დარჩე და საგამომცემლო კომპინატიდან თანდათან ასტურმებდნენ თამაშრომლებს საექტო ხელმეურელებით, თუთუ თავიდან სიმპოლურად უხადდნენ თამაზს მესრულელებელ სამუშაოს. სამწუხაროდ წინა არავითარი მიგება აღარ მოჰქონდა და თამაშრომლებმა დათხოვნა გარდაუვალი იყო.

ვერსადღეს, ვერცერთი პროფესიონალი ვერ გაიგებეს იმას, რატომ აღბრინდა იგი ზედმეტი და უხედიფასობისთვის განწირული. ეს უბძიმქი საკითხია და აღდენილ შხარავს ტრატალური მემცირების გასენება და აღდინებების დაკარგვა, რომელია გადარწმუნებასაც არ ეუფებოდა. ისინი შართლები იყვნენ, მაგრამ საბაზრო ცირომებასათვის სიმარლად გამკლბდა და ეს ცვლილებები პირდაპირ ეკემარნი იყო ფორმაციის ძირულე ცვლილებასთან, რისაც გაგებაც ვერცხდა და უნდა მრავლდა და მე მესიხის მათა. ღელის მადლოებელი ვარ, მთავარი რედაქტორობის დროს, რომ უარი ვთქვი ჩემს ფაქიბილულე და მთლიანად მავნი-თელს გადავთოვლე საფინანსო პასუხისმგებლობა, რადგან ფინანსებისა არაფერი ვაგეგმობდა, ამას კი შეველო ასეთ დაუტუნებლზე მოქერინებინა ხელი, რომ ვერაფერი მოშველდა. არ ვენბობოდი არაფერში. მისი ბუნდერი საზე ახლაც თვადწინ მივხედა, ფინანსური პასუხისმგებლობა რომ ვიუარე. საზე გუზანთვდა, მაგრამ თავის მოქერა და არ გაამქვდადნი ბოლომდე. მთელი პასუხისმგებლობა სარედაქციო საქმიანობაზე დამეცირება, ეს მეშვიის მისაღება და საქმიანო იყო.

ავედი მთავართან, შემიგებდა, აღარც ის საუბარი ასხოვდა, რომ დამემუქრა, აღარც წემი ინტერვიუ, ძველი მსაკაცით შემეგებდა. მერე ვეცლა დათხოვდა კაბინეტთან და ჩემთან მარტომ მოსურვია საუბარი. წერილად მოყოლას არ აქვს აზრი, რა მითხრა, რა ვუთხარი.

მემომთავაზა პრეზიდენის წერილობა, რადგან ერთი წერილი, საწინებროდ, ვარდაცვლელიყო და ვერც არ ჩავინაცვლებინათ ვინმეთი. მერე კი, რამაც ძალიან გამაკვირვდა, მავნიითელს ლანძლვა დარჩეო უმეცრი სიტყვებით. ცხუნდა ვავადეო საგამომცემლო კომპინატის დირექტორიბიდან და შენ დავანინევი.

- არ მინდა დირექტორობა.
- როგორ თუ არ გინდა, იქ პატოსანი კაცი გეჭერდა და არა ეც მატინატორი!
- მე ფინანსებში ვერ ვერკვევი და ამიტომაც მეთი პასუხისმგებლობას ვერ ავიღებ.
- ფიქრზე, მე გულისთ ვთავაზობ დანინებურებას, მაღე

დასასრული. იხ. „ჩემი მწერლობა“ №18, 19, 20

პრეზიდენტმა მათს საკითხი გავა და მოვამზოვე დირექტორობიდან.

ეს უკვე მეორე შემთხვევა იყო, როცა შავნიელის ადგილს მთავარბრძენი, იმის სანაცვლოდ რომ გამომხლებული სიტყვით უნდა გამოვსულიყავი პრეზიდენტს და მერე კენჭს უყრდნენ მის დირექტორად ყოფნა-არყოფნას. პირველი ასეთი შემთხვევა გავსახურდიას მთავრობისგან შეონდა, მაგრამ მამინაც უარი ეთხოვარი პეტროაშვილს, ამას არ ეთქვარებ-შეთო, რაზეც გამინანყებდნენ კიდევ. ახლა მეორე შემთხვევა მოხვდა საკუთარი პოზიცია გამოქნება.

პრეზიდენტის სხდომა მართლაც დაინიშნა, სადაც საგამომცემლო კომპანიას და მისი დირექტორის პასუხისმგებლობის საკითხი უნდა დასმულიყო.

არ შევედგები იმ თვალმომეტობას აღწერას, რაც იქ მოხდა, მხოლოდ ერთს ვიტყვი. მონინალმდებელი და მომხრების ხმები შეუახე გაყოფა და მე აწივდა მის დასაცავად, ვისაც ჩემგან, ალბათ, უფრო აჯერი ხელუთნოდა კვება, ვიდრე მხარდაქერა, მაგრამ რატომღაც, ადამიანურად შემიყვარა, ის ხომ მხოლოდ დირექტორი იყო და ჩვეულებრივი მაქნაქორი, მე კი შემთავაზებული დირექტორობა და ფინანსური პასუხისმგებლობა ნამდვილად არ მიზნოდა. ვადაჩრა მსწავთელი ერთი ხნით და ის ხმა ჩემი იყო. ორჯერ გადავარჩინე გაქცევის და ჩემს წინაშე თითქოს ცრხა მოიღოდა, თუმცა ფულმოლოგობა არ მოუძლია, ან თუ გადააჩრედა? როგორც იქნა მივხედი, რომ შავნიელის მძიმე ავადმყოფი იყო, გულზე რომ ოპერაცია გაკეთია, იმას არ ვგულისხმობ, მამინას სიყვარული იყო შესყრობილი. ეს მერე უფრო ვიგრძენი, მოვიკინებთ, როცა ვალერა მესხმეილი მოყვანა საკომპიუტერო კომპანიას და ახალი მაქნაქორი ნამოიყო. ერთი ლექსწერარული მეზობელი ჰყავდა შავნიელს, ნებისმიერი ოდენობის სესხის გაპროცენტება რომ შეეძლო, იგი მხოლოდ შავნიელს ენდობოდა და შავნიელი ხალხით შევაძლებოდა ორ მეს მოროს, რადგან როგორც მოგვინებთ გაორკვა, ფულაინი მეზობელიც თითქოს იყო და მისი ნდობით აღჭურვილი შევაძელიყო. შავნიელმა მოოტავა მეზობელთან სასესხებელი ფული, ცხადია პროცენტაინი და ჩვენი თანხმობით, რადგან მართლაც დაფიქრეთ, რომ ახალი სასესხებო დანაშაულებას შესაქნად რასკის განეცხადებოდა.

შავნიელმა საპოეი თასი დოლარი გადასცა მესხმეილს, რათა მას შეეძინა მოსკოვში საპროზოგრაფი დანაშაულებები და თანხა გაეტყურობინა სტამბით მიღებული შემოსავლებით. შავნიელმა შექმნა დოკუმენტი, რომლის მიხედვითაც თუ მესხმეილი ევრო გადაეხდიდა ფულს მის მეზობელს, სინამდვილეში თვითონ მას, მამინას ხალხური ვალდებულება თანხის გადახდისა გადმოვიოდა ჩვენზე — კომერციულ დირექტორზე, მთავარ რედაქტორზე და თითქოს მასზე. გენერალურ დირექტორზე, ანუ იაკობ მეზობელზე, რადგანაც თვითონ იყო ფულაინი მეზობელიც და შუამავალიც იმადროდა.

ყველაფერი იმე მოხდა, როგორც ჩაფიქრებული ჰქონდა და ვერც კომერციული დირექტორი და მეტადრე მე, ვერც კი წარმოვიდგენდით. შავნიელი ვახშის სახით ყოველთვიურად იღებდა რამდენიმე ათას დოლარს და მამ-

ქონდა მითიურ მეზობელთან ანუ საკუთარ სახლში. სამართლებრივ გითხრათ აღარ მართს ამ აფიორების მოყოლა, რომელიც ბრწყინებულად შეასრულა მაქინაქორის დედის-ტატამა ამხანაგმა შავნიელმა. ნული ამ პროცესის მანძილზე, შავნიელის მეზობელი ორჯერ მოქცედა და ახლა უკვე მეზობლის ცოლზე დაპირაკობდა, დარწმუნე ვახშის რომ კატეგორიულად თხოვდა და იმუტრობდა. ორი თვის მერე გარდაცვლილი მეზობელი გააკოცხდა და ახლა იმის ნალაპარაკებს ვადმოვცელებდი. შავნიელის ტყუილ-მართალი ერთმანეთში ერთდა და მითიური მდიდარი მეზობელი დროდადრო კედებოდა და ცოცხლებებოდა. თვითონ იყო მეზობელიც, მისი ცოლიც და მეზობელიც, ანუ საკუთარი თავის ორგზის მკლელი. იმ ნელს კინაღამ შეუძლოდ და პრეველად ვიფარე, რომ ეს თალღის დაწინაურე და არ გადავტყუებენ მამინდელ პრეზიდენტს. რომ არა ეშხარ გამეხარდაშული მარმარობის საფერფლეს ვურტყავდი თავში, მაგრამ დროც გადამიდგა კრიტიკისა. არა, ეს ადამიანი არ არის, ნამდვილი მინიაკო. მაქინაქორი მამი სასიცოცხლო ნდგომარეობა, მაქინაქორი გათვლებით მანიპულირება და სრული აზიარობა. სადაც ვეგაილის იქ ზალახიც არ ამოღის, მაგრამ რიცო ვეღარ ვეგაილის მერე ამოვი და გადავუღის. თუმცა სიკვდილისათვის ისეც კი საბარლოა. იყოს, ვიდრე განგება ამყოფებს.

უკვე აღარ მიყვარს, მელიქიმილზე — ფრანგი ომეგას რედაქციის შემოხამი შემოლაქუცებული შავნიელი ბატონო ოთარ ჩხვიძეს რომ შეეცუთა, ბატონმა ოთარმა ჩატომ შეთავალებული დაექცეობით შავნიელს და არც კი ეციხელი ჩამოვარდია თუ არა? ასე მიაბახლა და თავი შორის დაიჭირა. შავნიელი პირთქლდა, ისე რომ ჰასუსი არ გაუცობია, კონტრაბ და დაუტყდა. მისგან ავკაცობას არ გამოვირდებდა, მაგრამ დღემდე არ ეციკი რა უმუხანაია ბატონ ოთარს, ვერც კეთილ, არც გამხსნენია მეკითხა, საშუაზროდ, ისე ზრუდა და თინდათინ ნავიდა ამა მოლოდინად.

თვითონაც მშვენივრად ეციკი, რომ შავნიელის პორტრეტი არ გამომივიდა, ალბათ იმიტომ, რომ გულგრილი არ ვარ ამ სუბიექტის მიმართ. იგი ნებისმიერ სიტუაციას იმე იქცევა, რის საშუალებასაც აძლევს ქალღელ, ხელში არა მ უჭირავს და ისე ცხოვრობს, თითქოს ქალღელს თამაზობდეს, ასე რომ ადამიანებში მისთვის ისინი არიან, რაც ამ უჯრზე ჩამორიგებისას შეხება, ხელში უჭირავს და ჩაქურტებს, ფიქროს, როდის რა გამოვიყნოს, თვითონ რომ მიგებულმა ან სულაც დაუხარბებულად ამ მცირე დანაკარგით გამოაძლიოს ვითარებას. მენ კი თხოვრობ რომ გული ჰქონდეს და იყოს მორწმუნე და ათი მცნებდიან რამდენიმეს მიხვს ერთობლებას, მაგრამ სწორედ მაშინ ცდები, როცა ამ კორტორიუმით სახლურზე და აფსებს ადამიანებს. ქალღელს ვინ არ თამაზობდა, მაგრამ ასეთი მეათვის არავან მინახავა, არც ცხოვრება ყოფილი მათთვის მხოლოდ ქალღელის თამაზი და ადამიანები კი კომკრტული დანიშნულების თუ ფრტყლის ნიუთა, რომელთა ვადაზარ საჭიროების შემთხვევაში ძალენ ვიოლებოდა და ყრიდა კადეც. მისი გადაურლია საგამომცემლო კომპანიას მრავალი თანამშრომელი და მათ შორის ისინი, რომლებიც უვახის ბატონოშასას დაუმეკობრდნენ და ერთად ელოდნენ ჩემს გადადებას, მერე კი, ვითარება რომ შეიცვალა, ერთიანად მოისროლა ყვე-



ლა მათგანი. თუმცა იმათა გადაყრა მანვე არ გამოუვიდა, რადგან ისინი მხატვრებად და მწერლებად დარჩნენ ზოლოდზე, მის მეგობარს კი აღარ, ეს კი რაც იყო იმად დარჩა, ცნობილ ფუფუნოლოგად.

არა, ნიუტონს გადარჩა არ უფერადა, ვიდრე ღღინა არ გაიქცა ისინი ტანზე არ შემოაცვებოდა, არაფერი გადაყროდა, ამიტომაც ჩემი შეფარება არასწორია, რადგან იგი ნებისმიერ წერილშია და ძველ ნიუტონს ბოლომდე ინახავდა და ხელისხიან ატანდა თავის მოურავს, ეს იყო ხარვეზარი საათები, მაგას თუ მადეიანობები, ძველი მოხილურები და ხაზბოთა რადიოლები, ოდნავდელი უთოები და სამოვარება, სამოციან წლებში ნაყიდი ღვებაცემლები, ჩაუცემელი კოსტუმები, რომელსაც ჩაიცვამდა და დიდკაცურად ჩაიფიქვდა დერეფანში, ვიდრე მასივ მონენ ვერძი არ ჩამსარჩლებოდა, რომ პიჯაკი ჩრჩილს ამოეჭამა რამდენიმე ადგილას და დასაკემისი ფიო. ოტყეულებად სავა-პომცველი კომინანტი ერთი ადგილი ატანდა, ექვებენი შექმნიეს, ან იქნებ ამოქცემადა, ჯანდაბანა მაგას თავი, მოღვწეობები იხსენებდნენ და ერთმანეთს ასწრებდნენ ლქმის სად, რომელი ისტატი ცვლებოდათ არ რომელი ხეობდა ამ საქმის მოსაგვარებლად. მარცხ კი ხიბობებდა: ფული უღებდა ამ უბედურს და პიჯაკი ვერ უყვია. მივლი ეს მასკარადი გრძელვლებდა ბოლო ჩვენდები წლის მანძილზე, დროთაგანმეოვლობაში, როგორც გათავალსნენებული, დადგმული მათის მასალები, თითქოსდა უნებლად საბუთები მისი ძალუმადურა ყოფილა, რომ მარჯვად და პიჯაკი ვერ გამოუვიდა ამ უბედურს, უნდა შეგვარებოდა, როგორც არასმეინე, რომელიც მდვილა მეზობელი შეედა და მის მეტს არავის ეწინააღ-და და მხოლოდ მას შეეძლო ეუბანავა და ნებისმიერი ოფონების თანხა ეახმობა ვახსენებოდა.

26 020

პო. თანამშრომლებს იოლად ყრავდა, ეთომც აქ არა-ფერი. თუმცა, ბოლოს თვითონ დარჩა მოხროლელა. მივლად მუხილის პერსონაჟს ვერ შევადარებ და უთვინებ-ში ვაქვს ვერ დაეარქმევა, მაგრამ უსაფერი კი ნამდვილად არის. ამის დასტურად ისიც გამოდგება, რომ მისი დაბეჭ-და მხოლოდ იმტომ გამოქორავდა, რომ არ გაჩანია სულიერ გამოვიდინებები და მისი გულაც მხოლოდ კალკულატორის როლს ასრულებს, რომელიც უბლანას ერთად ფულსაც ითვლის, უფრო კი ფულს, ვიდრე პულსს. მისი ერთადერთი ადამიანური ფუნქცია მხოლოდ შეუღებოლის ფანტასტიკურ საყვარულში მდგანდებდა, როცა იგი ღლიის მთლიანად იფინებდა პრავმასტროლობას და მზად არის მისთვის თავი გასწროს, როგორც კონკრეტული მოსაძვლელისა და ცოცხალი საკურორებისთვის, სადაც შეუძლია რაღაც თავისი ნატიფობის ან ასე ჩამოაყალიბოს, როგორც თვითონ მოსურვებს, რისი საზღვარებაც არ მისცეს შეუღებმა, ათეული წლები რომ თვალმხარბეჭე-აღებულები დაეყოლებინ ნინ და უკან საზრდოები და უზრუნველ ცხოვრებას მის შენარჩუნენ, რომ შეუღებ-ლებლი ამ წყაროდან მათი მონწყველა, რომელიც უბედური მამის ვაიბანად მოედინება და მათი ერთადერთი ფუნ-ქცია მამის მონწყველაა, მანამ, ვიდრე ცოცხალია, მეტი სხვა საქმე და მზიანი არც გააჩინა. მარცხ იმტყადა ხოლმე: აუ, რას უნამენ დედინაცვალს ესენი, თვითონ რომ დაიბრძოდა? კარგაბანია მეორე ცოლი შეედა,

რომელიმანაც შეილები არ გასჩენია და მის ბეჭებს გულზე არ ესატყობოდათ დედინაცვალს, მამა კი აღებრივობადა მის ხმარად შეუღინავეთ სუფრასთან მსურავი წყველი, გვერდ-ვლად რომ შეეცვლებათ თავის კერას და მონადირე სიმევი-თით ელეფტობას მორგეს, მანამ, ვიდრე არ დასრულდება ჩამოსატყობელი საკვების წარმარება და როგორც კი ბოლო კერმაც გადასასხლავენ, ნამოდგებთან, ნასწავლი ღმბილით გაინათებენ სახეს, ვერც გაინათებენ, შეეცვლებო-ან, დაემწეობებთან, მოიზიდილებენ, მოიმიზუნებენ, ამი-ტომ და ამიტომ ვეჭრობოთ და ვაძებრებთან ბნისს, რამდენხანაც რკონს კარი და ვისოლები რომ ამშვენებენ, რე-ვორც თანამედროვე სეფს, სადაც მდენიერად იბნენს წვეული, თუმცა ბოლო დროს მამად დასჩემდათ, მაგრამ რისი შიში, თვითონაც არ იცანს, რადგან საცოფრებელ სეფში, ვერაფერ შემოიადნენს, კოლეკი, მაგრამ ვ წვეუ-ლი შიში ღალატისანი მოძებნება არანსებულა დროუფანს, ქუჭრუტანთან, სახლს რომ არ გააჩნია, მაგრამ სიტყვასი წნდება, იქვან ცდალობს შეუღლწვას და შეწინააღმდეგე-ბა თანდათან ქონს და თითქმის შეუცვლებელია.

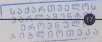
ნანილოზის ბახხელილი საიღვამლო

შეუძლებელია ერთი პუბლიკაციის მიუხედავად, 1991 წლის 10 დეკემბერს რომ გამოქვეყნდა გაზეთ „თბილის-ში“. ილია ბარამიძე: — „ზნად ვარ ნარსდევ ჩემი ხაზლის სასაყვამლოზე...“ (ინტერვიუს უძლებელი ნაშუკო ბაკაყენილი).

ილია ბარამიძის ანტიკრულ უაღრესად საინტერესოა, რადგან ეს გახლავთ პირველი შემხატვეა, როცა საქვეყ-ნოდ აღიარა ვდა სუტის მთავარისთვის /პიდაპოლკოფი-ვი/ მე-ნ განყოფილებაზე, პოლიტიკურ პოლიციასზე და მის საქმასთანზე. პატიონი ილია ადინიანს, რომ: მეზობელ გან-ყოფილებაში ვმუშაობდი 1980 წლის ივლისიდან 1983 წლის მისამდე, ხოლო მეციხოვნაზე: აქვეყნი მარადი მეთვალ-ფურცობის ქვეშ თუ ყოფილა ვინმე საქმეზე იგი მასეზობის — მექონდა საქმეზეცა, გვეყენობოდი პატიონ გვიო აღ-ხაზიშვილის საქმეს. არმიანი საეაღვებულსი სასამართლის დროს მას მარცხილი შეედა თავისი ადენტურის და აცილი-რებდნენ მის ყველა მოქმედებას. ერთი სიტყვით, კონლამ დაიჭირეს. მე გამაუთხოველი უნთ საკმე, როცა ვეციხო-ვლობდი, მეციხოვნოდა. თუმცე მასი ნაციონალიზმი იმით გაიზიარებოდა, რომ აქვდა დაინამო? და ჩემპიონად ვახდომას უწინასამრეცხველებდა.

არმიანი ვიყავი 1963-66 წლებში. მაინდველ ამხევა იგი წლის შემდეგ გავიერი, იბლთ, ილია ბარამიძე 1981-83 წლებში, როცა მეზობელ განყოფილებაში მუშაობდა. ცხადია, პროფესიული ვალდებულება არ აძლევს, საშუა-ლებას ბოლომდე თქვას სისწარულ და ახსენებს, რომ ჩემი „დინამოს“ გულშემამტკიერობა ითვლებოდა სამში ნაციო-ნალიზმად, მაგრამ იმას აღარ ამბობს, თითბოიანს წლებ-ში რატომდა აგრძელებდნენ თვალთვალს და ჩემი ვნ საქმის შესწავლას? ფეხბურთის გულშემამტკიერობაო, გა-იოლტებლად ამბობს პატიონი ილია, რადგან, რასაც ამ-ბობს, ისიც ვასაკურობა და საქმარისიც.

სამოციან წლებში არმიანი ნამეფყანეს ანტიკომუნის-ტური გამოსვლისთვის. უნეცილისტების კლბის სტენ-



დახმ დაეჭვი“ სიტყვა, რის გამოც, როგორც სასჯელი, საინფორმაციო ფარეზი გამოიმჩნერეს. მერე, არამაბი მოხვედრა-სას, ჩემი ინციტატივით ქართველმა წვედამდებელმა უარი უთქვათ ღირის მიღებაზე და მყოფობეყო, ესეც ჩემი იდეა იყო, რომ მიზლოდ მაშინ დაეუბნებინა ფიცს, თუ ღაჯან-დენე გაუქმებულ ქართულ სამხედრო ნაწილებს. ეს ამბოხი ჩემზე მარცხით დამთავრდა, რადგან ყველანი სათითაოდ დამპირეს და გადაიბრუს. მე კი დედანს შესახებრა პოდ-პოლეკენიცი მალულარია, რომელმაც სიტყვა არ იცოდა ქართული და მამა-შვილურად მიჩნია, თავი საშუალოდ არ დამხლუბა და ხელი ამეღო ამ ნაწილებზე. ამ თემაზე, როგორც მახსოვს, ვწერ კიდევ ჩემს რომანში — კრისის ვარს აქეთა და იქით“. ვისაც ნაკათხული აქვს, ესმოძება. ფსევ-დოსალიზაციის მაშინდელი ცინიზმი რასაკადა, რადგან თვითონ მივლდი ცხობერება თანამშრომლობდა სუკთან და არ ევრობა, თუ ერთ მშენიერ დღეს გამომდებლობა მისი უშუალო პატრონი და ასეთი ინტერპრეტაციის მიხედვით:

„ვევლა ქართველი მწერალი რედაქტორობისა და სა-ბინაო პირობების გაუმყურებებისათვის რადი იბრძოდა. დაგასახლებუმა ზოგიერთმა მოთვანს, ვინც თავის მოღვაწე-ობით იმსახურებდა სუკის ყურადღებას: რევაზ ჯაფარი-ძე, აკაკი მაჭარაძე, ნოდარ წულუგისკორი, ციხლა არღაშე-ლია, ავთანდილ ხარაშივილი, გვიგი ბარაშიძე, გვიგი მალე-ლარია /შეუღლითურთ/, მიხეილ ქურდიანი, გვიგი ალბა-ნიშვილი, ვახტანგ ხარაშელია და, რა თქმა უნდა, მეუბრან მამუკარიანი.“

ცხადია, ილია ბარაშიძე ყველაფერს არ ამბობს, მაგ-რამ ამ ინტერვიუს გამოქვეყნებაში შეძრა მაშინდელი სა-ზოგადოება და ფსევდოსანებშიც (არაბროსაველი) ცუე-ლაზე მეტად, როგორ, მე არ ვიყავი, კომუნისტებს რომ ვეძარბოდი? ბარაშიძემ მაშინ უპასუხა, დამწინადი, თო-რემ სიმართლეს ვიტყვით. მოკლედ, ამ ფსევდოკონო-მისტს აწვდოდასწებლმაც (არადიონისე არიოპაველს) ფე-მაკა არ ასვენებდა, თან რევიმის ერთგული უნდადა ყო-ფილიყო და თან რევიმის მონინადმდევეტებში სისს თავში ეხებებინათ, მაგრამ კოეზი ნაცარში ჩაუქარდა. მაგრად გაბრაზდა, დისიდენტად რომ არ მოიხსენიეს, წერილიც გააშინაშლა. ეს კი, სუკის მალაჩანოსანი, მივიდა, ყურშია, ვან იცის, რა უწერწილა, და დადუმდა, თან სამუდამოდ.

### დავით მაქაღლარის ანეკდოტი

ჩემი მეგობარი, ძმარი, გიორი  
ამ ბარაის ვწერ ფმავთი, ერთი, პატარა წერდაკეში, სა-  
დაც ამოვედი იარაღის წასაღებად, ეს ჩემი უკანასკნელი  
ლაშქა მარადიული ღამის წინ და მშოიად ვეზხადებდი სიე-  
ვდოლისთვის.  
შენი უსაზღვროდ მაღლიერი ვარ, რისი გამოთქმაც  
ყურა და ვერ მოვატრებდი, ახლა კი უნდა გიხატოს, მაღლო-  
ბელი ვარ ყველაფრისათვის, რაც შენ ჩემთვის ვაკეთებ.  
შენ დიდი პოეტია და დიდი ეგეკაიე ხარ, დიდი მეგობრობა  
და დიდი ძმობა იცი.

მინდა გისურვო კვლავ და კვლავ უბერებელი ლექსე-  
ბი, დიდბანს სიცოცხლე, გამარაულებას ვუსურვებ შენს  
ოჯახს, შენს შვილიშვილებს.

ჩემი უბედური ცხოვრება არ შეიძლებადა სხვანაირად  
დამთავრებულყო და ეს მე დიდიწინს წინათ ვიცოდე, მა-  
პატიო, რომ ამიერიდან შენს გვერდით ვეღარ ვიქნები.

გოტოვებ უკანასკნელ სათხოვარს:  
— ჩემი ბოლი წიგნი ზურაბ ერისთავზე, რომლის მამა-  
ზაბუბა ვერ მოვახსარი, იქნებ, როგორმე გამოისცი, ჩემი  
ოჯახიდან გაამოცეკემენ ჩემს შორე ჩასწორებულ ბოლი  
ვარიანტს, ლურჯე პასკით სწორებები ახალა და ისინი  
დისკეტზე არ იქნება, ვთხოვ ქალბატონ მილიცას, რომ  
დისკეტთან ამონაბეჭედი შეუდაროს ამ ვარიანტს და სწო-  
რებები გადაიტანოს დაეკაბადონების დროს.  
კომპიუტერზე ანაწილობის ერთი ეგზემპლარი და დის-  
კეტები შეეცე ჩემს მავიდაზე სამსახურში. დიდი მზატრე-  
ლი გაფორმებისათვის ნუ შეწუხდები.

მთავარია გამოიცილებს.  
— ძალიან მინდადა გამოიციე ჩემი წიგნი „თავისუფ-  
ლების სახელით“, შევსებული და შესწორებული. თუ მი-  
გაძალიმი გამოიციელობა იარსებებს, ამ წიგნის გამოცემა  
ურიგო არ იქნება, მისი ხელნაწერი ჩემი ოჯახში ინახება.  
— ვთხოვ, იზრუნო, რომ ჩემმა საცოდვემა ოჯახმა სა-  
მართლიანად მიიღოს ის, რაც ეკუთვნის, თანხა მივიცი  
მხოლოდ ქეთანოს, მასვე მიეცი ის თანხა, რომელიც ბან-  
კის ეალს გადასახდელია დაეკოტევი, იმ განრიგით, რო-  
გორც მოილაგებასაკეთ.

თუ ჩვენი წილებს ვთავაგაიოდვას კიდევ რაიმე ხელ-  
მწერა დასტირობ, ამის შესახებ მინდობლობა აქვს ჩემს  
შეღს ზურაბს.

მაპატიე, რომ ამდენი სათხოვარი ვაწუხებ. ვიცი რომ  
ყოველივე ამას, შენ ჩემი თხოვნის გაორმეც ვაკეთებ.  
მედიდობა და მწიფობა!

შენ მისტიკას მაზიარები პოეტია ხარ და აი, ახლა, ოფ-  
ნავ ლია კარიდან ერთა ქრელი, პატარა ჩიტი შემოფორ-  
და, კედელს დაეტიკა და უშულოდ დაეკა იატკაზე, ის თუ  
იყო ჩემი სული.

ეს წერილი 2005 წლის 24 მაისს არის დაწერილი  
ფმავში, დილაუთენიანს, ამის შემდეგ, როგორც შევტო-  
ყევი ოჯ დაბრუნდა თბილისში, ლუგადადაბერბილი მცი-  
რეკალიბრანი შამხანა ნამოიყოლა თბილისში და საკუ-  
თარ აეტკოვარებში თავი შოლობა და მხოლოდ მეორე  
სასიკველიო არ აღმოჩნდა ქრელია. თურმე პირველ ცდაზე  
გასროლით დაესრულებდა საცოცხლზე.

მისი თვითსკველობის მეორე დღეს ხელახლა ნავი-  
კითხე მისი ლექსი „ნაცრისფერი კაცი“ და ვამახსენდა,  
რომ პირველი ნაკითხვისასაც ზვისმომასწავებელი წინათ-  
გრძმობის მაგვარი განცდა ჩატოვა ჩემში ამ ლექსმა, რო-  
მელიც უფრო გამომძაღრდა და მივხედი, რომ სულში გა-  
მოტანველ ლექსს ვკოხტულობდი და ხელშესახებდა გა-  
მრცხიდი რევიმის მსხვერპლის ბუბს, ატტარს რომ ბო-  
ლომდე პქონდა ვაცნობიერებელი და სწორედ ეს იყო მუშ-  
ხარავი სიამრდელი.

მე ნაცრისფერი კაცი ვარ,  
ნაცრისფერ ღამეს შობილი

და ნაცრისფერი წლებში განმანალი, ნაცრისფერია ჩემი ცხოვრება, ჩემი შავი და ჩემი სიტყვები, ჩემი სიტყვებიც ნაცრისფერია.

მე ვარ ნაცრისფერია შიამოშავალი, ჩემი სისხლიც ნაცრისფერია, ნაცრისფერი სძევს სუფულაფერს, რასაც ვეხები, რასაც ვერძნობ და რაც ვინატრუ, ვინც შემიყვარდა.

მე ნაცრისფერი კაცი ვარ, ნაცრისფერი მონა და ნაცრისფერის კარდინალი, ნაცრისფერია ჩემი ვარსი და წიაღი, ნაცრისფერია ჩემი ცრემლიც, სიხარულიც და ნუწილიც ნაცრისფერია.

ჩემი ჯავშანი ნაცრისფერი შიამიჭობაა და ნაცრისფერი მოხელის სიბუჯითაც, ნაცრისფერი კარდინალის სიფრთხილაც და ნაცრისფერი ბატონების უსაქმურობაც; მე ნაცრისფერი არამშავა ვარ, ნაცრისფერი ჩინოვნიკი და ნაცრისფერი ღმერთის მსახური.

მე ნაცრისფერი კაცი ვარ, ნაცრისფერია ზედამხედველი და ნაცრისფერია მოსამსახურე, ნაცრისფერი ფროსის შვილი და ნაცრისფერი თაობის შიამოშავალი, ნაცრისფერი მოუარის ქვეშ გაზრდილი და კოსმოსის ნაცრისფერი ქარემისგან ატყვევებული.

ნაცრისფერია ჩემი სამყარო, ნაცრისფერი შორილი ვარ და ნაცრისფერი მეამბოხე, ნაცრისფერია ირველივეთი, თქვენც, ყველანი, ნაცრისფერნი ხართ, ნაცრის გროვია თქვენი სახელი, ნაცრის მტვრია თქვენი დიდება.

მე ვარ ნაცრისფერი ლაშქრის მეთაური, ნაცრისფერი ქალაქის მცველი და ნაცრისფერი თემის გმირი, ხან ნაცრისფერ ტყვეობაში ვარ, ხანაც ნაცრისფერ ახლუმებზე. ნაცრისფერია ჩემი სამშობლოც „ნაცრისფერი ავანაკების ვაქცილილი, ნაცრისფერი მტრებისგან დამარცხებული, ნაცრისფერი ღალატებით დაღადრული, ნაცრისფერი კვამლი ადვის იმის სიღრმეებს და ნაცრისფერი განთიადები ნაცრისფერი მოშავლისკენ მიაქანებუნ.

ნაცრისფერია ჩემი სიყვარული, სულ ნაცრისფერ ქალებს ვეხვევო, ნაცრისფერ შიამოშავლობას ვშობ, ნაცრისფერი ღვინოც ვაჭრები და ნაცრისფერ სიხმრებას ვხვდავ.

ეს ჩემი მტრებაც სულ ამაოდ თამაშობენ სიტყვასა და ხმლის ელვარებით, ნაცრის კვრის შემოტყორცნაა მათი ტყვია და სანაშაღი, ნაცრის გროვია მათი სახელი, ნაცრის მტვერია მათი დიდება.

მე ნაცრისფერი კაცი ვარ, ნაცრისფერია ჩემი სიტყვები, ნაცრისფერია ჩემი ლექსები, ნაცრისფერია ყოველივე, რასაც ვხვდავ, რასაც ვერძნობ და რასაც ვეხები.

მე ნაცრისფერი კაცი ვარ.

ამ უნახტაკები ლექსიდან ჩემთვის დატოვებულ ან-ფერძამდე აღარც არსებობდა გასაფლელი მანძილი. ან-ფერძამში ნათქვამი გამოკრება იმისა, რასაც ადრე ლექსად წერდა, ვგაა ყოფილი საკითხებიც გამოიერება და ოჯახზე ზრუნვა. ყველაფერი სასტიკი სიზუსტით ატვის გათვლილი — კორექტურა, შედარებით მდვილურა, ოჯახზე ზრუნვა — არ აერწყება და პატრებასაც კი მოხვს, რომ ამიერ-რედას ჩემს გვერდით ვეღარ იქნება.

ამ წერილის წაკითხვის შემდეგ, კარგა ხანს უმძიმეს დღეში ვიყავი. უახლოვდა დაფიქრება გამოცემლობასა და სახელს შორის და ადვილს ვერ ვპოვობდი.

გამოაგნა იმ გარემოებამ, რომ ზოგიერთი კოლეგა, ჩვენი სამსახურიდან, არც პანაშვილზე და არც დაკრძალვაზე არ მობრძანდა. კიდევ ერთხელ დაერწმუნე, რომ გულქვა და ჯანუღობულ ადამიანებთან მინეედა სამსახური, თითქოს მწერლებთან.

მწველურა მწერალთა კავშირის მიღწევა მეუშობდა დიდხანს და იბრძოდა სამართლიანობისთვის და იმ საექ-ტო კოპერატივის წინააღმდეგ, ნაყოფობროდუქტებით რომ ვაჭრობდა. უამრავი ნებადართული უსწინდისობის აუტანლობის გამო სამსახურიდან დაითხოვეს. ახლა რომ ეუკუორდები იგი იმ რეჟიმის მსხვერპლი იყო, რადგან მე-უთავსებელს შეთავსებას ცდილობდა. პატროსნად საქ-მის კეთება არ იყო საქმარისა და უნდა შედეგობდა კიდევ აუტანელ პატივსაცემულ ყოველფლორუობას და ნორმად-ქცეულ ფოქიას. ბოლოს რაც შეეძობდა, უკანასკნელი წვეთი იყო და ვეღარც გაუძლო. ტრაგეკული იყო მისი ბეჯერა, რადგან ნიჭიერმა კაცმა სიკოცხლის მიმეწე-ლოვანი ნაწილი მწერი. კავშირის მდვილობის შესწინა, სა-დაც უამრავი ვარჯი საქმე აკეთა, მაგრამ ბოლოს, როცა გამოცემლობაში დაბრუნდა, ბევრჯერ უთქვამს ჩემ-თვის, რომ დრო ამაოდ შესწინა სულელურ კავშირს, ო, რა

მძიმე ლექსია, მისი „ნაცრისფერი კაცი“, თან დაუნდობლად და უარყოფითი ჩინოციკური ნარსუსისა. მიუღო მისი ტრაგიკულობა ამ ლექსში უაღრესად შეშინარავად არის გადმოცემული.

ანდერძა მთლიანად ასრულდა. ნივინ ზურაბ ერისთავ-ზე სასწრაფოდ დაიბეჭდა, ხოლო „თავისუფლების სახე-ლით“ მოგვიანებით გამოიცა. ის თანხავს, მე რომ დამიტო-ვა საბანკო გადასახადებისთვის, მის მშველეს იმ განრი-გით გადაევიცი, როგორც ყოველი შეთანხმებული.

გუშინ მისი გარდაცვალებიდან სამი წელი შესრულდა.

### ნიკო კაპანაძე და ახრდილით მხარალი მისი შვილიშვილი

რადგან ესურთივე და ვერ კიდევ ცოცხალი ვარ, დროადადრო წერის სურვილი ისევ მოჩნდება და აქვე მი-ნდა გამოვაქვეყნო ზოგი რამ ჩემს ბოლოდროინდელი ინ-ტერნეტ-პუბლიკაციებისა, რათა ბუნდურ საშუაროს ასე მაინც დაეუბრუნდე, ახალგაზრდული წლებივით რომ მომსატრებია.

ნუ იფიქრებთ, რომ ამ ჩანაწერებს არანაირი კავშირი არ აქვს 90-იანი წლების ამბებთან, იმასთან, რაც მოკლედ გაიმაბინა. კავშირი კი ის გახლავთ, რომ მწერლობის თათის ფუნქცია შეიცვალა, რომ ამ ვიქვა დაკარგა, თუშეა თით-ქმის დაკარგა, მაგრამ მეც, თქვენსათვის ვაგრძელებ წე-რას ქალადებე და ეორტულად სიერცემობს და იმედიას და უიმედობის შვარმნება, ეს, რაც მწერლობის ბუნდოდ კი პიუზიის დაკონინებას თან ახლავს, სრულიად ზურნებრი-ვად არ შესწენება და მაინც განვუგრძობ ამ ამაო საქმიანო-ბას, რომელსაც ცნობივბული პაპანეში, ნიკო კაპანაძე, დე-დის მამა, საქმეს კი არა, თავისმეტყველებს ექნება, დიდი ხნის წინათ და სერიოზულად გაკვირვებულნი და აღმფო-თებულნიც კი იყო, როცა იცებდა, რომ ამ ნაწერებში ფულ-საც მისხდიდნენ. თავისებურად, აღბათ, ისიც მართალი იყო, რადგან საქმე, თან ისეთი საქმე, რაშიც ფულად უნდა გადაუხადა გუმბასე, ვენახის მოვლა-პატრონობა, რაიმეს შეეცა, გამორჩევა ამ მსგავსი, კონკრეტული შედეგის მომტანი უნდა ყოფილიყო.

— სულ გამოსულელდა ეს მთავრობა. ამაში გიბდინა ფულსა?!

შემოხვევით არ გამოსწენებია პაპანეში. იგი ოროთოდოქ-სი კი არა, ერთი ათვისტი კაცი იყო და წერას მერტებლო-ბად, ანუ არდელთა მხატვრობად კი არ მოჩნდებდა, უბრა-ლოდ უაზრობასთან სათქმელ სადღეგრძელოსთან, ან სუ-ლაც ქნის შიარობასთან აიგივებდა, თვითონაც რომ აბ-სოვდა ბავშვობიდან და გულიანად იყინოდა: შამ ამაში ფულსაც ვინახან? ემ, პაპანეში, უკვე არაფერ არაფერს გვიხდის, ჩვენ კი, მეც, მათ შორის, ამ ოხერ წერას თავს ვერ ვაჩებებთ და გაცივავს წუთისოფელი, უფრო კი წუთი-სოფელს გაეყავარო, მოვყავარ შენკან, როგორც შენ მდილოდი პაპანეშისკენ, ის კიდევ უფრო შორს პაპანისის-კენ, მაგრამ ამ დროს ხომ სჭირდება თავის მეგობარს, თა-ვის მოამბე, განა ყველაფერი ზეპირსატყვიერებით ინახე-ბა? განა ღმერთი ვარ, ქვიშაზე რომ წერდა და რასაც წერ-

და ზეპირად დაიხსოვდა და გვიანად დაწერდა. პო, ჩვენ ახ-რდელის მხატვრები, აზრდელის მწერლები ვართ, როგორც ბიბლიაში ნერა, მაგრამ თუ სიტყვას დღეის მადლი გააქვეყნებს ან დაგაწერინებს, მართლად შეიძლება გადარ-ჩეს, ვინმემდე მიადინოს, ღვთის სამსახურში ჩავეგს. ამის რომ მწამს, ამიტომაც ვიღვრე დღემდე და შემოწინებულ მკითხველის შეკრულება განმხარზავს. ბევრის არა, ცოტა-სი, მაგრამ ეგვც საქმეა. აი, რვეული, ახლა რომ გავაძლე, მხოლოდ იმიტომ რომ რაზე ჩავეწერო და ვილაცას ხმა მი-ვანდებოდ. ესეც ბოლოდროინდელი ჩანაწერები, როგორც გაგრძელება ძველებსა, როცა საამისოდ ვერც კი ვიძლედი და მოლიტურატორი აფერისტებს ვუმკლავდებოდი.

### ვიტსუალური სარკმელი (რამდენიმე ფურცელი)

თანდათან ვიწრებ ყველაფერს, რისი გახსენებაც მზა-რავს და ნაწილობა კიდევ ვამბეუ. ახლა კომპიუტერში გადავსახლდები რეალობაში უფრო ნაკლებად ეცხო-რობი, ვიდრე ეორტულად სიერცემობს. თითქმის ყველას ჩა-სომოვრდო, გარდა თითო-ორულა მეგობრისა და მთავც ამ ეკლესიაში ანდა ეურნაღის რედაქციაში უხედები. რაღაც მითქვალად მყოვალა ჩემს ცხოვრებაში და ჩაქვილი არსე-ბობას შექვეყი. ამიტომაც გადაწყვეტიე, ამ ახალი წიგნი-თვის დამწერო ჩემი ინტერნეტული ჩანაწერების ანუ იმ იღუბლის შედეგად, რითაც შეგინა, რომ კავშირს ეამყარე გარესსამყაროსთან და ხმას ვაწედე ეორტულად მკით-ხველს. ესეც თამაშის ნაწინახებობა და ეცდილობს ერთი-ანად არ ჩაევიკარგო წარმოსახვით სამყაროში.

ინტერნეტში მომეცა უზარმაზარი ბიბლიოთეკები და გამიჩინა შიში იმისა, რომ ბევრი რამის ნაკითხვას ვერ-სოფენ მოვასწრებ, სათადარიგო სიკოვლებლები რომ გე-მამჩნდება. რაც მთავარია ინტერნეტშია აღადგინა მიწინე-ბული ემისტოლური ეანრი და გააფანტასტიკურა კომუ-ნიკაცია — მირადული და ზოგადინფორმაციული და ბე-რის სხვა რამ. მომეცა ალტერნატიული დრო.

— ამ სიტყვი-გაუგებრობაში ჩემი გასაგები ცნობისმ-დელით მოხედვი.

მინატრეტებს რას და როგორ წერენ ახალგაზრდები ვიცოდე. ახლა უკეთ ვიცო.

ეორტულური სამყარო მართლვე ჩემს ბიბლიოთეკას, სიწერ კლამს და ფურცლებს, და რაც მთავარია, ღვთაე-რედ დროს, ასევე ცოცხალ კონტაქტებს.

უკვე მთავებდებოვარ, რომ ევრავისთვის ვიცდი ერთი უცნაური შეკრებებაც: მეშინია ვანამარტოებთი ფერის დროც არ დამეკარგოს. ბოლი დროს დავინევი კომპიუტერი-დან დისტანცირება. ეს საქმე ხან გამომდის, ხან არა. აი, ახ-ლა გასიერნებას ვამიზნებდი, ერთი წუთით შემოეოქვებ დე...

### თერამიტი წლის შვილები

არაერთ, ჩემი თამბის რუს პოეტთან ვამხანავობდი. ერთ-ერთი მთავანი იყო ოული დანიელი, სინიაეკსთან ერთად

ოვდა გახანურებულ საქმევ, ცნობილი დიდიხეობები იყვნენ. ოლი დიხილი შექანანაივი პოეტა და მთარგმნელი იყო.

ოთხმოციან წლებში, საბატონოდან განათავისუფლებების შემდეგ, თბილისში ჩამოვიდა.

დანიადემა ჩემი ლექსების კრებულის ერთ ნაწილს თარგმნა ბრწყინვალედ.

სიმართლეს გვიყვით, ზედიზეთ თავმდაბლობის გარეშე, ფლემდე შეამყავს. აქვე არ შემოძლია სინაზულით არ გაეხისნო, ჩემი მგლობარი, ან გარდაცვლილი ტანია ბეკი და ჟანბრთელობა არ ვესაურო პოეტ აღუქანანდრე ერთმანეთს. საბჭოთა კავშირი რომ დამაშლია, იმ წელს, ჩემი წიგნი გამოსულა მოსკოვში, გამოქმედებულაში სოფეტსკი პოსტელ, რომელიც სმორედ ამ პოეტებს უთარგმნიათ და მე აღსახან გაფიქვ ნოღარის განა/თანახაიტელისგან/ და კომპოეტრიმი მომაქმენინა თარგმანება.



მხატვარი ალექსანდრე ქავთავაძე

### ნაწილი უცნობა

ჩვენ ერთმანეთს არ ვიცნობთ და თუ ვიცნობთ ზერეულად, ზედამართულად, ყოველგვარი ტექსტის ნაკითხვის, ანალიზის გარეშე. ფლესაყ ეხელმწიფაელობაში სამოყდაათან-ოთხმოციან წლებში, საექუო გარემოში ჩამოყდალბებულ კლასიფიკაციით და სტერეოტიპებით და თუთოფუმებოით შექანაიკრად ემიერობით იყვიეს, რაც ერთხელ გაქანაივლეს. მას შემდეგ ბევრა რამ შეიყვალა, მოლტურული ფორმაცაყ კი, არათუ ლიტერატურული ტენდენციები და დინებები.

ხმოურიანი დებოეტების შემდეგ, აეტორების მნიშეულევიანი ნაწილი იმავე სახელის ინერციით განაგრძობს ლიტერატურულ ცხოვრებას, რომელიც ისე ჯაცედა, რომ ლანდევ კი გასდის. მათი დამსახურება მტე-ნაკულებად მნიშვნელოვანი იყო თავის დროს, მაგრამ ფლეს, იგვიე ლიტერატურული ინერციის ტყვეები, მანუხანარად, ისეე ნოეატორებად და ლიტერატურაში ამინდის შექმნელებად ასაღებენ თავს. ჩემი მუხედულება, ცხადია, გველა მწერალს არ ენება, განსაკუთრებით კი მათ, ვინც საკუთარ თავს არ ტყუენის და წარსული ფდებით არ სპეკულურებს.

დროსა განმავლობაში ჯაქრება აქვანტბული სიები და იქიდან თითო-ორილა თუ შეიპოწება ლიტერატურის ისტორიას.

დანამუხებული ვარ გამოწნდება კრიტიკოსი, რომელიც ლიტერატურულ პროცესს გაანალიზებს და შეაფასებს, დასავსს საგარეოდო მახვილებს. სადასო დრო კარგახანია ფგას ჩვენში, მაგრამ „მომკვლი“ არ ზანა. არც ეს არის საგანგაშო. ლიტერატურის ისტორიას რომ ვაფიქვებო, აღმოაქენით ერთ მარტე ქუქმარიტებას — გამოქმეული ტალანტები განსაზღვრავენ ლიტერატურულ პროცესს და კრიტიკოსის და მსახურებები ისაა, ფროზე დაინახოს სახელეთ თუ უარყოფითი მოვლენები, გაანალიზოს და თავის სახელი დაარტებს პროცესებს. არაერთ შემთხვევა მახსენდება ლიტერატურის ისტორიიდან, როცა კრიტიკოსი საუკეთესო მუანახალია მწერალსა და მითხველს შორის და მისი აქედესების მერე შექვევ ვრანდელებს ამა თუ იმ მწერლის შემოქმედებას. არსებობს საბიროსიპირო შემთხვევებიც. სენტ-ბევემა პოულერი და ზალზაკი ვერ დაინახა, რის გამოც

პრუსტმა სასტიკი ოპუსი დაწერეს; გერონტი ქიქოქემ ვაფა-ფამეველა და გალატეონი არ აღიარა. ასეთი მავალითები შორს ნამიყვანს და აღარ გაავტრქელებს.

საბოლოოდ მინდა ვთქვა ზანაღური ქუქმარიტება, რომ ყვალფიციური კრიტიკა მართოთ სქიროტება ჩვენს დახმულ ლიტერატურულ პროცესს, არა იმიტომ, რომ საბჭოური ტრადიციის მსგავსად ამ დაქვავებულის ნაცულად მწერალთა ახალი სიები შეიქმნას და არა და გიგოსაიეთ“ უმოქროთ ან ცალკეულმა შექმარობილებმა შეგალომანის მოთხოწილება დაიკმაყოფილონ, არამედ იმიტომ, რომ არსებობდეს ცოცხალი ლიტერატურული პროცესი, განვითარებისთვის ესოდენ საჭირო რომ არის, არადა ჩვენ გყვავს საუკეთესო კრიტიკოსები, ბევრი არა, მაგრამ საქანარისად გვევა.

სასურველია ისინი უფრო აქტიურად ეხმარებოდნენ მიმდინარე ლიტერატურულ პროცესს.

თამაყ მეტყვება ვინმე ყრანადლის ჩვენი სურვილი, მაგრამ ვინ იცის?!

### ბაოს და ძმის, სხეუზას

ლიტერატურმა მოლიტკამ, რომლის მთავარი საფრეენია სახანზრო ეკონომიკა/თავისუფალი ბაზარი/ და კანონის





უზენაესობა, რომლითაც წარმატებით ჩაანაცვლეს ღმერთი და შესაბამისად სულიერი ღირებულებანი, შექმნა ახალი რეალიზი, მისი ღირებულებების განმარტოვებელია ხელისუფლება, თავის განათლების ხასიათით და ა. შ.

ლიტერატურული ქნილება — ბელჯური იქნება თუ ელექტრონიკა, მიჯნობისმარების ისეთივე პროდუქტია, როგორც სხვა ნაწარმი. პროდუქტზე მოთხოვნილების მიხედვით ხდება მისი შეფასება. სატელევიზიო ესემპს-ხმების არ იყოს, ვასაქანი მივცა იავ და ვასაყადავ ხელსაყირელ პროდუქციას. პარალელურად არსებობს უფრო ძვირიანი და უნ. ელტარული ბაზარი, სადაც პროფესიონალი ექსპერტები საქმიანობენ. ლიტერატურულ სამყაროშიც არის მსგავსი ტენდენციები, მაგრამ საქართველოში ამ შირიც საეაღალო მდგომარეობაა.

საუბარი რომ ვრცელი არ გამოედება, ყოველც ერთხულ, ელტერების სამინისტროს ერთმა, როგორც მაღალმინისთანა მათხრა, პრეზია არ არის სახელმწიფოს პრიორიტეტი. შეუიარაღებელი თვალთაც ჩანს, როგორ ეპყრობა, პატრონობს კლასიკას სახელმწიფო, საუბარია ადარაა თანამედროვე ლიტერატურის ხელშეწყობაზე პროექტების შეწყობით, რატომღაც ყველაფერთი ამერიკას ენახავი და არა შეუდვის, ამ რომელიმე პატარა ევროპულ ქვეყნას, სადაც განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ მწერლობას, ეროვნულ, სახელმწიფო ენის შემსწავლელსა და გადამჩრქენს.

გვაჯარბეული პრიორიტეტები თავის ნაყოფს მალე გამოიღებს, უფრო სწორად რომ ვთქვათ, ევლარ მოისხამს საღ ნაყოფს.

სულიერი დეგრადაცია, რომელიც თანამედვე პროცესია ცივილიზაციის, წყნოიკაც განამარტეული ხილია, თუმცა ცივილიზაციამდე დიდი გზაა დარჩენილი, ჩვენ კი მის უარყოფითი შედეგებზე ვართ ორიენტირებული.

საერთო გლობალიზაციის პროცესში ჩართულია საქართველოც, ისე რომ გააზრებული არც გვაქვს რა ტენდენციება და პრიორიტეტება ჰქონდეს ქართულ სახელმწიფოს, რათა ყურადღება მიექცეს მოსალოდნელ ხიფათს, რომლის გარკვეულწილად აცილება უნდა შეეძლოთ. ჩვენს გლობალიზაცია ვერ დაუპირისპირდებათ, მაგრამ უნდა შევხვდეთ საკუთარი პრიორიტეტების გააზრება და მათი განეთარების ხელშეწყობა. ამაზე კი არაივი ფიქრობს. საწმ-უბაროდ, მწერალთა უზრუნველობა საკუთარი გულთაყობითა და ხილტებჭრითა დაკავებული და ზოგი თუ გააშუქმებულ ნუნუნშია ჩაბმული, სხვა კიდეც საკუთარ სანერტრლებზე აღაღებს კაკაფორიას. ასე და ამგვარად მწერლობას მნიშვნელოვანმა ნაწილმა მიატოვა მკითხველი, რომელიც ჯერ კიდევ შეშორჩა და მისგან რაღაცას გამოლოცს. აქვს თუ არა, ამ უნდა ჰქონდეს თუ არა პასუხისმგებლობა მწერალს მკითხველს წინაშე.

ერთი დიდებული კრიტიკოსი მარიტინი ამ პასუხისმგებლობაზე შესანიშნავად წერს თავის წიგნში. ასევე საყურადღებოა სარტროს წიგნი „კრიტიკოს პასუხისმგებლობა“. მსგავსი პასუხისმგებლობა უწინდება მწერალს, რომელსაც გააჩნია ჩამოყალიბებული მთავრდამხედველობა, — ლიტერატურებაა სისტემა.

ასეთ ვითარებაში, როცა ჩვენში არც სრულყოფილი თავისუფალი ბაზარია და არც კანონის უზენაესობა ხორ-

ცივადება, რომელიც ჯერჯერობით ეერ ავიღოვისთა, საანაცვლოდ ელვისებური სისწრაფით ინერგება ყოველივე უარყოფითი, ცივილიზაციის წარწნებში. ცივილიზაციის უარყოფითი გამოცდვლების აივიგების თვალსაზრისით შესამწვევი წინვლდა ჩვენში, ოღონდ ცივილიზაციის გაჩრეშ, ღამის ევლურ ვითარებაში. ჩვენში მწერალს უამრავი საქმე აქვს საკუთარი, ზოგი აკეთებს კიდევ უპრავლესობა კი პეაუბებს და ჩიტებს დახადებს ამ როგორც უკვე ვთქვი, საკუთარ სხეულთან თამაშით თავს იტყვის.

ისე წაიფენეს საქმე განათლების რეფორმით, რომ სკოლებსა და განსაკუთრებით კი უმაღლეს სასწავლებლებში — საუნივერსიტეტო პეკია და დონით კოლეჯურისწავლება. ასეთ ვითარებაში, სერიოზულ ფილოლოგებს და შესაბამისად მკითხველებს მალე თვალთაც ევლარ ვინოღაია. ის სურვიც, რომელიც ჯერ კიდევ მკაცრად მიატტრული ლიტერატურისთვის, თანდათან უფრო გასისმობლურდა. ამ თემაზე საუბარი უნდა დამწყურა სფერანგეთის რეეოლუციამდე/უფრო ადრიადაც/, უნდა მესაუბრა რომანტიზმზე, მომდევნო ლიტერატურულ მიმდინარებებზე, ზოგადად მეოცე საუკუნის მოვერტეაზე მზე სამოციან წლებამდე, მაგრამ საამისო დრო და სურული არ ვაჩანჩია, თან ისედაც ცნობილი საკითხებია პროფესიონალიზაციისთვის. სულიერი დეგრადაციის ისტორია უფრო ადრიადაც აწყება.

და რაც უზიარესია, რწმენის გარეშე არსებული სამყარო, ცნადად ლიტერატურაც, თანდათან კარგავს უამთავრეს ღირებულებებს და შესაბამისად იზრდება მისი პროფინულობის ხარისხი, რაც დაღივით აწნია კიდევ ჩვენს თანამედროვე ცხოვრების წესს და უპასუხისმგებლობა ლიტ. ღლბაუტეებს.

\*\*\*

გუმონ, 15 მაისს რეზო ინანიშვილის 80 წლისადაში მიძღვნილი საიუბილეო საღამო გაიმართა. ყველასათვის თვალმისაცემი ის გახდნო, რომ არცერთი ტელეარხი არ დაინტერესებულა ამ ღონისძიებით. იგივე შობა აკათ ბაქრაძის 80 წლისთავისადაში მიძღვნილ საღამოზე კაცე „ქართვანში“. ატყობინებენ, მაგრამ არ მოდიან.

უნდა ვეიარაუდოთ, რომ იგივე მოხდება ნებისმიერი კლასიკოსის 300 ან 400 წლისთავისადაში მიძღვნილ საიუბილეო თარიღებზე. საამისო მავალითებზე არსებობს, მაგალითისათვის დავასახებულე გამოტრეუბლ, დაფრეხულ დაეთი გურამიშვილის იუბილე.

კერძო ტელევიზიებს ეპატებოთ, რომ არ იციან არ არ უნდათ მსგავსი მოვლენების განუტეება, მაგრამ საზოგადოებრივი არხი, თავის გადახალისებულა შეზღავრებით?

რაც უნებნა კერძო ტელეარხებს, ყველამ კარგად ვიცით ვინ განსაზღვრავს მათ იდეოლოგიას და მიმართულებებს. ძალისთავი სწორად აქ არის დამართული. ხელისუფლება მწერლობას, მის საუკეთესო ნაწილსაც, ზედმეტ ბარგად თვლის და ამით ისინი გამოზატევენ ლიტერატურული რეზერვულების ეროვნულებას, მაგრამ ავიწყებათ, რომ ჩვენ არ ვართ მულტიკულტურა და საკუთარი კულტურის ენისა და ლიტერატურისადაში მსგავსი დამოკიდებულებები მძიმე და საეაღალო დღეში ჩააგდებს ჩვენს მომავალს.

# პროზა

სისინ თვლიან, რომ ამაზე უნდა იზრუნონ კერძო სტრუქტურებმა და აღმათ იმხანაც გულსხმობენ რომ აკეთ ნაჭრათის და რეზო იანისშვილის საიუდეო თარიღების ინფორმაციულ და მინიშნუ გავიშვებისთვის საერთო დროც საზოგადოებამ უნდა აყდოს.

სამეცნიერო ტელევიზიის იმავ არხებზე, ყოველდღე თუ არა, დღეგამოსვებით იხილავთ ცნობად, მაგრამ საექს-ეო ინტელექტის, ნიჭის, ფსევდოპოპულარობა და მათ სახელებს.

სასახაროა, რომ ჩვენში მხახობის პროფესია დაფასებულია და მალე თვატრების მებტ ვარსკვლავი იქნება, ვიდრე ავსტრის ცახზე, მაგრამ ვერ გამიფიქრა დაა-მავეს მწერლებმა, თუნდაც კლასიკოსებმა, ახე ახურად რომ იგდებენ.

ბაო, ეს ფაქტები ნათელი მაგალითია და ერთგვარი პა-სუხიდა შესს მიუთხვან.

ბოლო, რაც შეეხება იმას, მწერალმა რა უნდა აკეთოს, თითონ უნდა ვახეც მასუხი ამ კითხვას. შე სერიოზულად ფიქრობ პუბლიცისტისა და ფიქტურ პროზას მიეყო ხელა, რადგან ეს განრი მორგებულია დღეინდელი დღის-თვის. უაღრესად საჭიროა ტელეპუბლიცისტიკა, მაგრამ ეინ გამოყოფის სატელევიზიო ვიფის. ჩვენ შევძლია, რაც გვირდა ის ენერთი, მხოლოდ ერთმანეთისთვის.

\*\*\*

ჩემთვის სხვა წყაროებიდანაც იყო ცნობილი, რომ მტკბრებმა, მულტი-კულტურის ქვეყანაში შეუძლებელია თუნდაც 10 საუკუნის პოეტის ჩამოთვლა, ახლანდა ეს მოსახრება ეპინეტრონის კაოლოკური უნივერსიტეტს პარადსარმა ვერჯიდ ნემოიანზე დადასტურა, როცა ვინცა "ჩვენ მწერლობა" სტუმრობდა. იქ უპირავი ლი-ტერატურული მიმდინარეობა და დაჯგუფება და საკუ-თარ სახსებში უებრავენ.

ჩვენებური ვითარება სხვაგვარია. ერთი რეკონგ-ლისტისთვის შეიძლება ჩაქოლინ ფრნალის რედაქტორი შეკრობილმა ავტორებმა. შესაძლია უარესი მოხეც თუ ფოტომათი დაზოთხულ პოეტების საის ვინმე გამოაქე-ლი ამ მთავრებზე. პროვინციული ქოში საკუთარ ამბიცი-ებშია ჩაბირული და განთავრების გზები ნაკლებად ჩანს. ლიტერატურულმა სკოლებმა დაკარგეს ფუნქცია და ფუნქცია დაკარგა ზოგადად ლიტერატურაში.

სწორად წერენ მათირიშვილი, მუხაშვილი, ჯვალაშიფი-ლი და სხვები, ახლა შესაძლია, რაც გინდა და როგორც გინდა ასე წერო. ასეთი ფრავშენჯაცია დამახასიათებ-ლია საერთოდ მთელ მსოფლიოში და შესაძლია ად ჩვენ-ებიც, ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ ჩვენი არსებობს პო-ეტების სია და მისი შეცვლა ან ჩამოშს გავიშვებასა სა-მ-ობლების დაღატან ან კოიშობას ნიშნავს. პანთენონური და-მოკლებულულება ზოგიერთ ცოცხალ მწერლის მამართ, სამწუხაროდ, ჩვენს პროვინცილობაზე მეტყველებს და ერთგვარი მუხრქია, თუმცა ფსევდოსიმობების გავლენა ვერ კიდევ საჩანინობია და მათი კომფორტული სიმწიფე-ობის ფარდევას მხოლოდ ერთეულები მერავინ. რადგან თავის ტემპლებს ავტორი ხოკედლის ბეჭედი კლარ პატრო-ნიობს, ვახსებება მიზეზების გამო, იღა დაავტორენია ეთქვამთ, რომ დრო გაარკვეს ყველაფერს. სამწუხაროდ,

ამწყობი, დროის, როგორც ობიექტური შემტახებლის იმე-დი, შესაძლია თანაბრად მქონდეს ნებისმიერი დროის მწე-რალს, მაგრამ ვსეც დროის საცემია. დრო კი მკაცრად გვაზ-სერება, რომ პოეტად არის მდებარე, შუაგაცი, ღმტრ-თთან მოსაზრებ და ა. შ. იგი წერილობრიანობის და ფრავ-მენტებისთვის ამსახვლია და რაც მოივარა, ფსუქოლოგი-ული თეოიომამახურების როლით ქმყოფილებმა.

მოყვარულია დრო დაფა და პროფესიონალიზმი ლი-ტერატურაში უმრავლესობისთვის სრულებით არ არის საფადებელი, რადგან შეუძლებელია. დაკარგული მკითხველის ძივამა პოეტ, რომელმაც ათმულელების განმავლობაში ვარკვეულნილად თითონ თქვა უარი მკითხველის დაკვეთის შესრულებაზე. აქედან იწყება დი-დი თქმა, მაგრამ არ მატეს სურვილი ეს საკითხი განვაე-რცო. ერთის კი ეთქვი, როგორც ჩანს პოეტისთვის მომხმარებება უფრო მსახვები გამოფვა პოეტებისთვის, ვიდრე პოეზიის საზოგადოებრივი მნიშვნელობა, თუ გნე-ბათი მოტლავებორები ტრიალობა, ათიფეს ვამბო-რჩენის არა მუდაკატურ, არამედ არსობზე ხარისხზე, სიღრმისეულ შრებზე.

\*\*\*

სადაც ფიქცია ცხოვრების ნესია და მისი შეცვლა მხო-ლოდ სხვა ფიქციით არის შესაძლებელი, დაკვეთაც ფიქცი-ახე არსებობს, ამტკობაც იცვლება მხოლოდ მისი შეფთა-ვის მეთოდები და მონოფების ტექნოლოგიები, მაგრამ იმ-ფენად პრიმიტივლად და ამპორხენად ხდება ყოველივე, რომ რჩება ერთადერთი გზა: პაროდია და აბსურდი, ანუ ის, რასაც ფიქციათა ვაში გეკარბობს. აი, სად იმობება ნიმი-ლე და კვადება ღარებულბათა მთელი სისტემა. პაროდია და აბსურდი ლიტერატურაში უაღრესად საინტერესო სა-კადია, მაგრამ რეალურ ცხოვრებაში, ქვეყნის მართვებში ამ შეთადის კულტურება — სრული ტრავედეია. ლიტერა-ტურაში აბსურდი, პაროდია თავისთავად გულისხმობს ჩა-მახულ ტრავედეას, ხოლო დაკანონებული ფიქცია, რომე-ლიც მოხს ქვეყანაში საფიფქვითი აბსურდს — ტრავედე-აში აბსოფებს მოტლავცია უმრავლესობა.

\*\*\*

ბოლო დროს, ქართულ პოეზიაში ცდილობენ დააკანო-ნონ თეოინსწავლობა, ნაფორების მტავესი ერთგვარი პრიმიტივობა, ან მისი ნაირსახებობა, რომელიც წერის აე-ტრომატიზმიდან იღებს სათავეს, რასაც სურვილის ტე-პოეტმა აქვიფდრბდენ საუკუნის წინათ. თუმცა, ჩვენებუ-რი ნაივი, პრიმიტივიზმი და ავტომატური წერა ერთგვარი სიმშობისა და ყურადღებით გაკორბენს სათი და როგორ განთავრებება. აქ, თავს იჩენს ერთი მეტად უცნაური ტენ-დენცია, იმით ან უარს ამბობენ პროფესიულ მკითხველზე ან არ ვაჩინოთ არავითარი პასუხისმგებლობა პროფესიო-ნალი მკითხველის წინაშე ან უპირალოდ აყაობებენ ახალ მკითხველს, რომელიც უფრადებს არც კი აქვებს ე-ლეტურ სტელს, ევრფლობის სიძახუნებს, წერილობრიანო-ბას, უსათქმელობას და მხოლოდ ამბულსების ვაფიტიპე-ბის ავკიატებულ სურვილზე ამბავილებს ყურადღებას.



## პროზა

ქრავებულ კრიტიკოსთა ვადვლთან ვეგმავს ზოღამარაკებს, რათა ამ ნიღნუხ, ამ მის ავტორზე, რომელიმე მათგანს შეუცუქეთოს მითვის საბურველი გამომხაურება.

### მინანარი

ფარწმუნებულა ვარ, ზოგი მკათხველი რომელიმე პერსონაჟს თავს მოამგვანებს, მაგრამ დიდ სხვაობასაც აღმოაჩენს, თან გაიკვირვებს, ეს მე არ გამოკეთებია და რას მამბრალესო. უკვე დამიკვირდნენ მკათხველები და გამომიხლეს თავიანთი ექვები. არ გამოკვირდება, ზოგერთი ვაძეცხლადეს კიდეც, მაგრამ არადერი გამოვა ამ საქმიდან, რადგან ავტორი ამ ნინება, პერსონაჟს ხატვისას, ერთ რომელიმე რეალურ ადამიანს კი არ ასახავდა დოკუმენტური სისუესითი, რამდენიმე ხასიათის მერწყმას ცდილობდა და სხვადასხვა ანებებს მოგათბრობდათ, რასაც შეესწრება და გუფონია, დოკუმენტურ მასალებაც

ჩაურთავდა, რისი გახსენებაც მეფრს არც ესაიშოდნება, მაგრამ სინარაულ ლივისას მოითხოვს.

ეს არის სურგმენტები ავტობიოგრაფიული რომანიდან და ვინც შედეგად დაახუსტოს ესა თუ ის პერსონაჟი, აუცილებლად შეცდება, რადგან ზღვარი დოკუმენტურ პროზასა და მატერულ მონათბრობას შორის ნაშლილია და შეუძლებელია მისი სათუი რესტაურირება.

შევეცადე გამეხსენებინა ის მძიმე დრო, ერთად რომ გამოვიარეთ, ყველამ თავიბებურად და მემუნება ეპოტის სულსკვეთება — ქტლი, მკვეთრად პოსტკომუნისტური, მმთამკველელი დამბრისპირების კომპარი, სამშობლოს სიფარულზე აღმოცენებულ სიძულვილა, უსაყვარლესი აღმინანები და ნამოტეტიკული შემთხვევითი ტიპები.

სიმართლეს გეტყვით: არცერთი პერსონაჟი არ ვადმომზატავს ნატურდამ, ვეღლა მათიანი ვანზოგებულა, მაგრამ თუ ვინმე დაიქმუნს, ვინდა თუ არა — ეს მე ვარ, ზემზე მერსო, მე როგორ ვადავათქმენებ, არც შევეცადება ვადავათქმენო თუ ვინმემ სარკეში თავი ამოიციწა.

## პოეზია



ბანოსტალიგობი — მარადიული ქართული ვანცდა, რომელიც თავს იტენს ყოველთვის, როცა ოცნებებს ვარგაოთ, ეპოვებოთ, ვამოვადებოთ. ისე, როგორც დღეს და მზრად.

ვაფიქსიკო ნებისმიერი ქართული და ხელი ნოსტალია შეგრნებათ.

სოსო მეშველიანი | ბანოსტალიგობი — მარადიული არის შეგრნობილი — იმტომ, რომ ქართულია, იმიტომ, რომ პოეტია, იმიტომ, რომ ვეგრანტია იქაც, სასურვერგაოთ, და აქაც, სამშობლოში.

რა არის კარგი ამ ლექსებში?

კარგია, რომ პოეტი ზღვარს საერვენს ქართული ლექსის ვიფიერების სახლს ეცებს.

კარგია, რომ შეუძლია ლექსში ვაევიტელს კლასიკური ქართული მოტყვება.

კარგია, რომ სიღვირვად ფხალბობს.

დანარტნი? დანარტნი იცის მკითხველმა, იღბალმა და დრომ.

სოსო მეშველიანი

### „პარდის ზრაცლოვის ნიხანი ღრო ვათის ააჰმანისა“

ისე ჩამორჩი, ნაფხულავც კი ვერ ვუსწრებ, ნესტან! ლექსებსლა მერნათ ლორთქიფანი ბღაღას ვემა. ეს ვინ იბახს, ვინ დამასწრო? —ტვის სიმწვანესთან, თვალების ვერვიც გამომხუნა თიბათვის მზემო.

### ვიზიზრატის საშობაო ვანწყობა

ჩემს უსამველო ქართველობას აფენებს ეტქვევა, ეს საშობაოდ მორთული ქუჩა, ეს სახუთო ვანწყობამ თითქმის, დამიქვითა სეფდის შეგრნება, სამშობლოს სეფდის, ეს ღალატია (მამარტნი ფიქრობდა ასე, ვაწაფებულზე რომ ხელით მინას მაყნისფინება)

გამტერებული შუა ტუიფამ, ვაევიტერ, კთიფარღას, ბოლო არ უტას საშობაოდ ვეღუეს ხარების. სინარელისგან ხალხი ვარგავს ნონასნორობას, უცნობმა გოგომ მაკოცა და სადღაც ვაქცვა. და დაბნეული ვიხედევი ვიტრინის შიგნით, მიმტერებული ქრისტეობის დეკორაციებმა.

არადერი მჭირს სიხმრეობად გამოსარკვევო მთელი არსებით რეალობას ვეხაზუნებო. წაფხუელის ქარში ვადავადებ ნესტან ღიქრებს და დაეღაღებ მეჯაურობისგან მუნჯღრეულ აზრებს. (თუ რა თქმა უნდა მისაღები იქნება რამე) ერთი სიცოცხლე ვთი შეყოფა ამ ყველაფრისთვის, ანდალეობის მზე ვერ ყოფნით არაბულ ცხენებს, ზეთისხლიდან მინდვრებში რომ თრითანი უმწეოდ, ძველ აივანზე სეულიის მირ-ძველი მკვეფრი ვახუნებულა ზღაპარივით კოდებს ხადრას, ნადმა-უკლემა ატრიალებს არაბულ სიბრძნეს თავ ახვეული ხორციანი მოხუცი ბოძმა. ამ მოეხით ვატყენთილ ვახზე, მისცე სიმღერით ვააცილეს სასა კლაოზე მთერადმა მკველელმა გარსია ღლოკა და მატკოეცს პულბულებმავე ვეფილავკვირო. აი საცაა, ფორთოხლებიც დამწიფებვინა,



დაეკიდება მწვანე ტოტებს მზე მსხვილ წვეთებად  
გრანადის ახლოს, გამჭვრელება მარადისობა.  
არაფერი მჭირს სიხშირებადან გამოსარკვევი  
მთელი არსებით რეალობას ვეზახუნება

**მუსიკალური ელამია**

აქ მამას ბევრჯერ დათენებია,  
დადლილს, ხაითბად მთისკენ მიმავალს.  
ეს ნაწივიმარი მოლის ბაღაბი,  
მამის ნაკვალევს რატომ მიმიღავს.

აქ მამას ბევრჯერ დათენებია,  
ცაცხეებს გულისტანი შემორჩათ მამის.  
შორიდან მიხრწნილ ძაღლებს ხმას რომ  
თანდათან ცველიდა ყრვილი მაშლის.

აქ მამას ბევრჯერ დათენებია,  
თბილ ბინდს შეუდნა ღანდი მღაღლი,  
სად ყანებს ციცინათელებს ხმას  
კვლავ აჩურჩულებს ქარი შუაღამით.

**ღამის ძალადი მიწვევრიდან**

დამზბავის ღამე ყორნის ნისკარტა,  
შეუდგებულა მინდვრად წვეღადავი,  
იქ კი პრფლვიადა რესტორნის კართან  
ღიმილს ასწორებს ოფიციანტი.  
მივცევი ფორდით მარაგზის კიდეს,  
მარტო, ვეება სეფა ასხმულა,  
მიქრევიარ, გავცდი მორკალულ ხედებს  
და უსამველოდ ფაქრში ნახული,  
ველები ხსოვნის გაყინულ თითებს  
გახურებული თავის ქალათი,  
ცაზე ნელ-ნელა გაყვიილდა მოვარე  
და დაინიწკლა ბინდში ქალაქი.

**კახილი**

ვითომ მამლარი, ჩემი გული რა მშიერია,  
შეცქერ მკვლევლივით,  
დროის მჭიდში ჩაწყობილ წუთებს...  
ეს ჩიტები ალბათ იმ ბელურის ნაშორია,  
ჩემს ეაშლის ხეზე რომ ქონდა ბუდე.  
ამ ჩიტმა სახლი მომავრჩა, სახლმა კი შამა,  
მამას თეალებში უსასრულო ნარსულის სიღრმე...  
შორს ლურჯი მთები განლილიან მუსიკის გამად,  
მე აქ ვეთამაშობ, ძილის დროა, დედლო მიხმე!

დედი, ნოჭარა არ დაბრუნდა  
რად არ მიამბე?  
ამ რალაც ლოცვით, მერამდენ სიზმარი დანვი,  
დედი, ვიზრდები ვეღარა ეცნობ აღმიაწებს,  
დედი, ძნელია, კვლავ იქ მინდა, რაღა ვენა ანა.

მოგონებებში შუბლს მილოკავს ჭრელი ბოჩოლი,  
მეფერთხილა აცვაებულ ეამზე ჩიტუნამ...  
შენი თითებს სიბოთ აჯრანო ჩემში ქოჩორმა,  
ჩემმა სხეულმა, უსამშობლოდ გამოფიჭულმა.

•••

საოცარია ვინც ამ მწერებს ჩაბურა სული,  
ვინც აქ მშვა და ვინც,  
ფოსფორის მოძრავ ნამცვევებით დანინკვლა ბინდი.  
მთლიანად სულში ილტვება სიმშვიდე ღამის  
და იტალღება ფერად ბინდში მწვანე სიბინდი.

ეს მუსიკაი უნასრულო მუსიკა სოფლის.  
სარკმლის მინებზე ცახცახებზე ხეთა ჩრდილები,  
განცდისგან სახეს მისერავენ წვეთები ოფლის  
და მცე საკუთარ სანყისისკენ მივედინება.

**მონამული ფუტკარი**

ძნელია თუმცა,  
რისკია, რისკი,  
როცა უშენოდ ფიქრს ვენაფებთ,  
ტიკილს მაყენებს თვით შაერიც კი  
ახლო-მახლო რომ ფავენ ნაბლები.

-----  
ვინც ზედმეტად ემოციური  
ამ სურჩელითაც მოვიწამლები.

**პოეტის სევდა**

რა ნებოვანი წვამებია!  
ისე მიცკრა სეფა სეფას რომ,  
ერთმანეთისგან ვეღარ ვამორებ.  
ვარ მანანაღა, უსაქმური და უხელფასო,  
ნეთებს ვაგროვებ როგორც ბაშეი სათამაშოებს.

სიზმარმა სახეზე გამოჟონა.  
მინარე შულის გამოხებევა,  
მაზეზა,  
დედის კმაყოფილი გამოხებევა.  
სიზმარ-ფიქრები ბიქს მუსიკად უდულს სხეულში,  
თაფლისფერ თეალებს უორითელავენ ალბათ შავნიდან.  
იფუმავლებთ გაქვლითილა ზაფხულის ღამე,  
სად გადის ზღვარი?  
სიზმარაა და სიცხადეს შორის,  
გულვით ფეთქავს, შორეული ბოზი ხმა ძაღლის.  
გადაღებიათ მოვარის ფერი ვეჯბის ყვაილებს,  
ბნელ სიმწვანეში აქა-იქ რომ ბეჭტავენ ყვილიაღ-  
მდე დაინებს ღამ-ღამობით დუმალიც რღვევას,  
მნიფე მსხლედბიდან დამატრული ნაყოფის ცვენიით.  
მოვარის შუტეით იმღება ფიქრი...  
გრანეული ყნოსვა ამაოა,  
ტყვასაც არ შერჩა სუნი ნახორის.

### პოეზია

მამხარში, სადაც მამხარშის კარავი იდგა,  
ძალი ერეცა ნაძვის ტოტზე გასუსულ ფოცხვერს,  
ჩურჩულის ნაცვლად დედეების ხმაური ემის,  
თავის-თავს უღრესს ვებრთოვდა მთვარის სარკვეში  
ავრუსულად ნადირის ღანგი.  
სიზნადა იღვრება ფურად შეგნებ შემხმარი სითბოც  
წელივას ნამებად შარადისობის....

.....  
მაღე დაიწვეს ღამ-ღამობით დემილიც რდეცას,  
მწიფე მსხლეტიდან დაშაქრული ნაყოფის ცვენით.

• • •  
რამდენი სუნთქვა იმალება ამ ქაღრღინის ქვეშ,  
ამ სიმშვიდის ქვეშ.  
(განახიზრა უბანს ვგულისხმობ)  
სად მინის ქვეშა ქაოსია,  
სრული ქაოსი,  
სადაც ლაქლაცა, მოფუხფუხე მეტროს მგზავრებით.  
სხვა და სხვა ფერად მოციმციმე რეკლამებით და  
მინის მართკუთხა, განახლებულ კაფე-პარკით.  
გულევა შხურა ელექტრონულ აბლაბუდაში  
და იფიტება,  
გამოზიდვა ნერვული სახას.  
იქ სადაც მლაშე სველღების ამონასუნთქში,

ტანზე გვეყრიან დახუთული ემოციები  
და კოსმორედეტი საკუთარ თავში.  
რამდენი სუნთქვა იმალება ამ ქაღრღინის ქვეშ,  
ამ სიმშვიდის ქვეშ,  
შეკეთილებულ ზეივნების ქვეშ.  
აქ სადაც ახლა, მოხუცები მშვილდე ივრით,  
უწიო, გრძელბუნება, გამადარ ძაღლებს ასეირნებენ  
და ტოვებს მოტბო „ვეკლასის“, სუნს გამოვლელი ქალი.

• • •  
და მაინც....  
მოქცეით ჯობი,უბრალო ჯობი  
მანამადას.  
და გზა გამადარ პორიზონტზე.

### სოფალი

სრულყოფილებით დამაქრული ზაფხულის ღამე.  
ზედას რომ გადამწიფებული ვარსკვლავი მოწედა,  
ჩამიშვოლა,  
მსხლის ნაყოფმა ბუნდ სიზინადგამი.  
შერბა ფიქრი, მეტკრატმანდუნ ნარმოსახეები  
და ათასწლიან დემილიდან ამოტყტიტყედი.

### პანისტორი

## „მადლობა უცნობ ადამიანებს“

თავის ფროზე თქვენი ვერანაღის ფურცლებზე შიპა  
ჯალიაშვილის სტატია დამაინტერესა ნესტან კვიციანიის  
რომანიო ოსპასანის ბუბუბულები“, და საერთოდ ამ ახალი  
სახელით ქართულ მწერლობაში. თუ ვინმეს ვეძებო, მისი  
შორის ერთ-ერთ უპირველესს მაია ჯალიაშვილს, ვისი ლიტერ-  
ატორული გამოცენება, ადრიც და პირფიქვლითაც  
საინფორმაცია და ამჯერადაც მისი მსჯელობის სიმწიფეს და  
დამაჯერებლობას ნინასნარეკ განმანეთო, არაორდისარულ  
შაბატრულ ქნაილებსთან რომ მომიხედვა შეხვედრა.

შლოდამა გამომართდა, ოსპასანის ბუბუბულები“  
უცხოებში მდგომ მათხებელი ქართველი ახალგაზრდების ცხოვრ-  
ების ჩინიული შაბატრულ-ფსიქოლოგიური აღწერა გამოვიდა.

შოილი მისი შაბატრულ-დოკუმენტური ინსტრუქციები „ამარ-  
გი“, რომელიც ეძლევა „თელიფორმაციის ბიქებს“, და მას შემდეგ  
წილიდან არ ვუშვებ ნაუკეთხად ნესტან კვიციანის ნაწერებს.

გული დამწედა, რომ ჩვენს კრიტიკოებს გამოართალ მისი  
წილიების კრებულა.

„ჩვენი მწერლობის“ ერთ-ერთი რეპორტიჟიდან შეკვიტვა  
რომ ამ წიგნის წარდგენა მომხდარი, მაგრამ ვარც იყავიბოდა,  
მისი ახალგაზრდი განხილვენი ნაცეკოთობა.

თქვენზე იმყოფრმაცია მანამდეო მკითხველს ნესტან  
კვიციანის ახალი რომანის, საგაფრესის ტექნიკა, წარდგენების

თაობაზე. მანამდე გაცნე „რეზონანსში“ წაეკითხე ლელა  
ჩხარაძის მწვერერი რეპორტიჟი ამ თავგადასავლად. იქიდან  
გაცეცე ამ რომანის არეობა, გაცეცანი და კიდევ ერთხელ ვორ-  
მუნე ამ მწერლის ნიჭიერება, რაც დათო ტრამპედიასათვის  
ჯერ კიდევ 1998 წლის აღწარა ვახვებულზე ყოფილა გაცეც-  
ნიერებულად და მის თანადყოფის ძალიან ნიუბადისებია დამწე-  
ვი ავტორი.

რომანისათვის დაწოდულ მადლობათი საიამი მის სახელს  
სავანებოლად ამტომაც იხსენებს ავტორი, და საერთოდ ამე-  
ვარი მადლობანი — ნიასადობლივი ამერაკელ მწერალია და  
წიენიერთათვის — კარგი აქცია, თუ ჩვენს ლიტერატურულ  
სინამდვილეში დამკვიდრდება.

წიენს ერთი პირფიქვანი წერს, შავრამ მის შექმნამი  
უშუალოდ თუ არაუშუალოდ მოსახლეობს უამრავი ადამიანი,  
ახლოდ თუ შორედელი, ნაცისობი თუ უცნობი, დიას, სრულიდ  
უცნობელიც, რომელითა შხურა, ფესტი თუ სიტყვა ჩაგრნება  
ხსოვნამი და რადაცამი უქვეყნად ნაგავდება.

ამ შხურე გამომართვლივი — და არაფრით სტატუმენტატორი  
— ნესტან კვიციანის მადლობათი ხისი ეს პასაჟი  
„მადლობა უცნობ ადამიანებს ვერანაღის ვიდეზე და  
შოილიან ტრასპორტში, ტუბოში და ფაიქრებში“.

ამ პასაჟი მწერელი უკვე შენისი ხდება.  
როგორ გამომართვდა, თუ ეს რომანი თქვენ მაინც არ  
დავარტებო უცრადებოვად, საერთოდ კი - თუ უფრო ახლის  
გაგაცეცნობთ ახალი ტალღის ამ უკვე გამოკეცილ მწერალს.

**ნიმე ტლაშაძე**  
კორი



ჩვენს ხინამდევლებს იშვიათად შემხვედრია კაცი, რომელიც ისეთ პარწოწიულ თანაარსობაში განიცდის სამყაროს, როგორც კავა ხორნალუ. მისი სიშვიდე ამ მხრეც აქმედრეველია, სულუ კრიადა და გამჭვრეველუ. სული, რომლის ფსკერზეც ისევე დაითვლი სამყაროს დევიორი გამაოლენისას ყოცლნამირ ციშქონს, როგორც ნაკაელის ფსკერზე კენჭების ფერადფერან მოზაიკას:

„შენგან მოუსვილ ნინდა ზე ფერი ფერიოთა ბარობსო, მწენანს ყუიოელი უბედება ფეოროსი ნიელუ კალომოსო“.

ეს არამხოლოდ იფილია ამ პასტორალური ნეტარებას, ეს არის მადლიერების სიბრძნე ვაჟის ლექსებში და საერთოდაც, მადლიერება და სიყვარულია ის ორი უშთავრესი ნარწმარტველი ძალა, რომლის წყალობითაც მუდმივი აღმორენის, სათბოსა და სიხარულის მდგომარეობაში აწყოფებს მკითხველს ვფა ხორნალუს მესომქმედება.

**ვაჭა ხორნალუ**

**მადლიერება მზხვპრი**

ტკიულითან ლექსით ნაფარაკავალს მალაღებს ქართან შეთამამება. შენს საუფლოში ახლაც იცა ვარ, სად ზიარების დღე არ დამშრება.

ხნულის ღიმილი. რვლის კრიალი, თოვლის ნაპირთან ია ამურის და სურვილები, ხალისიანი, ვით ვეავილობა იასამწურ.

ხრიოკი უფრო მოიკლებს, აღმართი უფრო ნარიანდება. კარვად იციან დროის ძველებს: ვაჭრება ტახტი და დიადემა.

მოჯის ნიავი, ისთვალება, გუფერება და გუბუღბუღება და მერე ჩუმად მიიპარება, რჩება ნამი და ნელსურნელება.

უნაპირობა სათიბებისა და ბრწყინვალება ვლვის, ცილურის, შდინარების ადიდებისას იღუმალება ბეჯისნერული.

მზის ბაღიშები — ვზა და წყარონი, დევის მტოქით ფართო ბელტება, სხვა ნაპირებზე გასელა ქარონის, მავია ფერის და მოლბერტებას.

სიბრძნე ექოთა დამალობანის და საკრავების ამბრწყინების, სათქმელი — ჩუმად ნაკალობარნი, ვარსკვლავთა ფიქრთან ნაქორწინება.

სად ამალღება და სად ვჭვიები, სად ოკენანე და სად ხიდეში! სხვა სიღრმეებში ვადავშვიები,

იქნება ცვენა მარვალტების. დარს უღამაზებს ყანას ბინული, ხანჯულებს მახსენებს კლდეოა ბრკიალი. მადლიერება მგზავნი, თავგანწირული, ვძახის კოშკი, კელაპტრიანი.

სარკის მუსიკა. სახე სამების, სხვიით ნაქსოვი ბაფე ჩრდაღუბის. ისრები — შზერით აღესილები, ცის ნაპირებზე ასხლტლები.

ხატებმა — ღმერთის ნათესავეებმა დლოცის ფრთები, საესაყები, არც სიყვარული ვაგებზარება და არც სიყვარულს ვაგებზარება.

მშენიერება არდავიწყების, შორს, ნავარნანე, კეალი ყუიოელი. მწერვალზე ასულა და დაფიცება, გულში სამითხის ლაბირინთები.

სად რა მთავრდება ან რა იწყება, სიზმარში ვეტლვის ხმა პირმზითების.

\*\*\*

სიტყვა — თვალების ნამით სათქმელი, ის თუჭმტე, გული სარქმელი.

სიტყვა — სინათლის ხმა და სხეული, ხან მაამიტი, ხანაც გრწმეული.

სიტყვა — ფურცელზე ვლვის ბრკიალი, სიკვდილ-სიცოცხლის ოქრო, ზიარი.

სიტყვა — სანთელთან სანთლის ქორწილი, ვარსკვლავი, გულის ციდან მოცლილი.

**მონასტანის ბელადობა**

•••

ჯერ ისეც გაზაფხულია,  
ფოფქი საიდან ევლია?  
ღრუბელი არ ჩანს, ყანაში  
საიდან განნდა ნვიწია?

ხან სვედიანად თბებაო,  
ხან სვედიანად ცვიაო,  
შენი თვალებით მიმხერენ  
საღამოა თუ დღიაო.

შორსა ხარ... ვულის სიღრმეში  
ყვავილს ყვავილი სტკივია.

•••

ბავშვობა: მზესთან თამაში,  
ოცნება (თანაც რამდენი),  
ზღაპარი — დღიდან ღამეში,  
ღამიდან დღეში ნადენი.  
აუზღვრველი ტალღები,  
ხმები — უცხო და ნათელი,  
კვალი — გზის ბეჭედიერება,  
დამაბლობანა ბაღების,  
შტეჩაჟე — გაგახსენდება  
ნაკადული და კანადელი.

წლებს შორის გამრიკლება  
ვევილოვანი ფარდების.

•••

მზე — ღმერთის მესაიდუმლე,  
მთა — მზისა, ვანა მზისაო,  
ცამ, ვარო სოყარულისა,  
და სიყვარული ცისაობს.  
მწვანე ბილიკი — ცოცხლისა,  
თერთი ბილიკი — მედერისაო,  
მარადიული ძუძუმტე  
დღე-ღამის, ღამე — დღისაო,  
ერთ ხატში გამოცხადება  
სიცოცხლე — სიკვდილისაო,  
ჩვენ — ნათება და წყალობა,  
ღღვარება და მკრთალობა  
ამათი ხანთღებისაო.

•••

მუნგან მოქოვილ წინდაზე  
ფერი ფერთა ხარობსო,  
მწვანეს ყვითელი უბეება,

თეთრმა ნათელი გალობსო,  
არა ბუნებუბა მისი —  
ზეცა და მინა სწყალობსო,  
წინდა დაფების კუნძულზე  
სამოთხის დარი დარობსო.

•••

სიწუში ნაღვლიანდება,  
როცა სიზმარში მრჩებო,  
შენა ხარ წყაროს მუსკა,  
სიტყვის სათბო და ფრთებიო,  
ფიქრი რომ ტკააუბრება,  
ლამას ვარსკვლავებს ვწეფებო,  
ეთი წისლი გაბთენისას,  
ვმუსუჭეფები და ეწრებო,  
არ ვიცი, რა შემართება —  
ვიბადება თუ ყვედებო.

•••

ყველა მწერეაღზე აგონებს  
(არას დაგვიდეს დრო-ფაშა)  
ღმერთის კალთაში მოქსოულ,  
გახსივისსებულ დროშასა.

გადამწვარ ველზე მოცოყვანს  
ბილაღასა და ნიავსა,  
ნარკელს მზავადეღონებს,  
ღამეში მოგასმენინებს  
მზის საკრავების წკრიაღასა.

აბე სრეცია სიყვარულს —  
ანგელოზს, ოქროს თმინას,

•••

არაგვის გვერდით ვებრი  
ნამოწოღლა ხარეთი,  
პორიზონტზე მკრთაღდება  
დაისს სხივთა არილი,  
ცქოსთან საბუსაღოდ  
ცაზე გასულა ყვავილი.

მზესთან ერთად რომ წავიდა  
ჩემად, მოწვევილ მგზავრევილ,  
დღეა, უშენოდ მოსული,  
მერე უშენოდ ჩავღილი.

•••

ვისაც არ ვამის სევდა ირას,  
რა უნდა იგრძოს ბეთანისა?



რისთვის შობდა და რისთვის მონათლეს,  
 როცა უცხოა მისთვის გუნათლეს?

რისთვის უბოძეს სამყარო მთელი,  
 თუ აჯობებდა ქია და მწერი?

რისთვის აწვიმდა, რისთვის ათოვდა,  
 რისთვის უხმობდა სიბრძნე მნათობთა?

რატომ უმღერა დედამ აკვანთან,  
 თუ შაპის საფლავს ელვა დაპკრავდა?!

•••

პირველი კონცისაგან  
 ერთნიარად შექერბული  
 სუნთქვა და ლიმილი.

•••

ჩეილი აკვნის თავზე რომ გადაატარა,  
 სამოთხის ჰორიზონტი გამახსენდა,  
 ამომავალ მზით გაბრწყინებული.

•••

თუ შეენიჩე — ამაღლდები,  
 თუ ამაღლდი — შეენიჩებო.

•••

ადრე მკითხველი დაეძებდა,  
 ახლა ლექსი დაეძებს მკითხველს  
 შემკრთალი, სევდიანი თვალებით.

•••

ნისლიდან სინათლემი გაეიჭა  
 და დასალოერზე  
 გამოჩნდა ცას შებმული ზაროეთ.

•••

რადაც თბილი და ღამაზი  
 რომ გააოცებს ხელებსა,  
 თვალბის ნამს რომ აკოცებს  
 და ჰაერს დაამწვენებსა, —  
 ჩემი ფიქრია... საეალი,  
 ნისლიანი თუ უნისლო,  
 გამოუვლია, იცავდა  
 მადლი მარადი რველისო  
 და მოგიტანა ნექტარი  
 და სურნელუბა გულისო,  
 იხარა, ფერი იცვალა

(ნახა და მერე ეინაო!),  
 ბოლოს, სინათლედ ქვეულო,  
 სილურჯეს შეეფინაო.

•••

ზეცის სიჭუმე და ხმა მთებისა,  
 მწვანე ნაპირზე თეთრი არილი.  
 ფერია მუჟიკის დაბადებისას  
 გულის სიღრმეში გაშლა ყვავილის.

ზღვაში ქორნილი მდინარეების,  
 ექო — ვარსკვლავთა შორის ნადენი.  
 მარადიული სიმაღლეები,  
 მარადიული გზა და ნათელი.

•••

სალამო და ასეთი ნათელი?! —  
 თითქოს დედამინა  
 ღმერთის უბეს შეეფარაო.

•••

შანდალი — ყვავილის გულივით,  
 სახეები — ყვავილის ფურცლებივით.

## მეძიძე

მზის სხივზე ასბმული  
 ნუთები სიყვარულის.

•••

ღმერთის მზერა თუ არ ეხება,  
 არ დაიბადება  
 ყვავულზე ნამი, ფურცელზე სტრიქონი.

•••

სივრცეს მონყვეტილი ზაროეთ  
 მოჩანს ყვავილოვან ბაღახში  
 ძმა, ძმისგან მოკლული...

•••

სივრცეში, სადაც ორმა მზერამ  
 ურთუროთი გადაიკვთა,  
 დაიბადა ახალი ვარსკვლავი.

პოეზია

•••

გულვის თაღს მოგაგონებს ქალი, ნერვზე დახრილა.

•••

გულში სიტყვებს ტორწინება, ნათლები — ცა და ზედაშიწა...

•••

მაგრამ ვერაინ ხედავს პორიზონტს, სადაც დღე და ღამე ერთი ნუთი ხედვებიან ერთმანეთს.

•••

რწმენა და ტკივილი — სამყაროს გარიჟრაჟზე ძაბვ შეფიცულები.

•••

სიმღერას, ტირილსა თუ ღუმელს — არაფერს გაცლიან...

•••

გული ღია ჯანება — ორი ბატი ერთ სალოცავში.

•••

სამშობლო ისე ასტკივდა დროშას, რომ ჩრდილი დაკარგა.

•••

ქენწერო ხედავს, ფესვები ეახიან და ჩრდილი ლოცულობს.

•••

უარა, უარა, უარა სიბერემ პოეტის გულს და კარი ვერ უშოვა.

•••

სიტყვის გულიდან სიკუდილ-სიცოცხლეს უცვლავებს წვალს უწყდის პოეტი...

•••

დარდმა გზა გაუნათა სიხარულს და მხოორე წაიპრზე გაეიდრენ.

პატარა ლექსი

მწვანე კობში ღმერთისგან გამოწვეული წყარო და სანთელი...

•••

სითბო და სინათლე — ღვთიური დოზილები, საწყაროს ხნისანი.

•••

ქამარი — გაღვინის შორეული შაჰმოშავალი.

•••

ღიანდაგები — ყველაზე სველიანი, ტანჯული ტყუილები...

•••

ერთმანეთს არა, — ღმერთს შევეწირებთ.

•••

ნერტილებში და მამიციებში ტორქსა და ძახილის ნიშნისგან უკარი შეკრეს და კოთხის ნიშნის სამარეს დააფტეს.

•••

შარავანდვით ვებზიან მათი საბუები ერთმანეთს.



ვახტანგ ამალლოპელი

# ჯეკ ლონდონი: პოეტი თუ პროზაიკოსი?

ჯეკ ლონდონს პირველი ლექსები „ზემი მთარალობისა“ და „ღმერთი რომ ვიყო“ ჯეიმზ სისონის შედგენილი კრანოლოგიურია ბიბლიოგრაფიის მიხედვით გამოუტყვევებია 1897 წელს, ნიუ იორკში გამოშვალ ჟურნალში „Town Topics“ („ქალაქური ამბები“).

ლონდონს სიცოცხლეში ლექსების კრებული არ გამოუცხია. პირველი კრებული, რომელშიც ხუთი ლექსი შევიდა, 1984 წელს კომენტარით გამოიცა ჯეიმს სისონმა. 2005 წელს დაიწყო უაქლანმა გამოაქვეყნა ელექტრონული საიტი პოეტის სრული ბიბლიოგრაფიისა, რომელშიც 1897–1899 წ. შექმნილი 52 ლექსი შევიდა.

ლონდონი ავტობიოგრაფიულ რომანში „ჯონ ბარლკონი“ მოკვთიხრობს მწერლობაში გადადგმულ პირველ მოკრძალებულ ნაბიჯებზე: „გადავინფიქტე დაუყოვნებლივ შევედროდი ჩემს კარიკას. გამოვავი პრიორიტეტები პირველი მუსიკა, მეორე პოეზია, მესამე ფილოსოფიური, ეკონომიკური და პოლიტიკური ცხები და მეოთხე და სულ ბოლო – პროზა. გადაჭრით გამოურჩიე მუსიკა, როგორც შეურღლებელი, მოუკალათი ჩემს საბინებელი და ერთდროულად და ენერგიულად შევეტოე ჩემს მეორე, მესამე და მეოთხე არჩევანს... ვნერდო ვლადიფერს – მისანაუნს სამეცნიერო და სოციალოგიურ ესეებს, პოთხობებს, გველა სახის ოპორისტულ ლექსებს, ტრიოლეტადან და სონეტადან დანკუბული, თეირი ლექსით დაწერილი ტრაგედოიითა და სპენსერული სტროფების გაყვნილი შექმნილი, ტლანტი ეპიკური პოემებით მომთავრებულ“.

ჯეკ ლონდონის მიერ აღწერილი მისი პირველი პოეტური ცდები გვაგონებს მარტინ იდნის მიერ მწერლობაში გადადგმულ პირველ ნაბიჯებს. მარტინმა, რომელიც ლექსებსაც ვერაფერ, მარტივი სალექსო ფორმებით დაიწყო და „მერე კარგ თავსატეხს საკუთარ მოპოვება ხელი – ტრაგედია დაწერილი თეირი ლექსად და მთელი ორი კვირა მონადღმა...“ სხვაგან მარტინი ამბობს: „შედეგებზე ცოტა ხანს არც კი ვიფიქრებ, უბრალო რამეებს მიყვარს ხელს-ფულეტორებს, ანკუ-ოლტებს, პატარ-პატარა ნარკვევებს, იუმორისტულ ლექსებსა და ათასნაირ სისხლელეს, რაზედაც დიდი მოთხოვნილება ახლა“.



რთი მოიწის მატერული სახის პროტოტიპი მუშელ ეფელგარტი ლონდონის მიერ გაგზავნილ ლექსებზე ამბობდა, მათში ერთდროულად თემა მორადებო, და ეჭვი შეუტანდა ჯეკის გონიერებაში, რადგანაც იგი, მისი აზრით, ძალაზე ბევრ დროსა და ძალისხმევას უშობობდა მათ. ლონდონი კი თავს იცავდა და დაიძინებო იმეორებდა, რომ ვარჯიში და ლექსის წერის დისციპლინა წაადგებოდა მის პროზას.

ლონდონი იუმორითა და თეიტიკრიტიკით აღწერს პოეტური შეგონების წლებს შეიველ ეფელგარტისაფში მწერ-ილ ერთ-ერთი ბარათში, სადაც ნათლად ჩანს, რომ რეალურად აფისებს საკუთარ პოეტურ უნარს: „ოდედაც ამბიციური ცდები ჩაატარე. მოგონებისას სიცოცხლე ვერ ვეცებ, თუმცა ზოგჯერ ტირილსაც არაფერი მიკლია. უმწიფარი ახალბედა ვიყავი, ფუნჯა ვანებდი კირწყალსა და ქვანახშირის კუპრში და ოდენად ნარმოდ-ვედაც არ გამაჩნდა პერსპექტივაზე, პროპორციასა და ფერზე, ვეცდობო შედეგების შექმნას... ისე, რომ კიბორჩხალაზე მეტი არ გამეგებოდა პოეზიის მიზნებისა და პრინციპების შესახებ, განვიზრახე, უფრო სწორად, სურვილი შექმნა შემიქმნა რაღაც, რომელსაც რამეი დიერებულბა ექნებოდა. ახალი გზები უნდა გამეკვლია; სპენსერული სტროფი გამეშეგობსებოდა... სტანზის ბოლოში ერთი ალექსანდროლი საქმარისა არ იყო; დაემატე მეორე... ჩემმა შესანიშნავმა ტლანტი სტოლმა ჯონსონისადაც გადააჭარბა“.

იგი გაცილებით შეაკრიბა საკუთარი თავის მიმართ 1915 წლის 13 იანვარს ვოუჯ სტერი-ლინგისაფში გაგზავნილ წერილში, რომელშიც „რგოს პლანტატორის“ კომპოზიციაც მსჯელობს და შეხედულებას გამოთქვამს საკუთარი პოეზიის შესახებ: „ხელ ვამთავრებ მთარაული პეტის პირველ მოქმედებას... ეს ნინნაეს, რომ ნახევირი უკვე გასრულებული მატეს. იქნება პროლოგი, ორი მოქმედება და აპოლოგი... დმტარი ჩემი, პოეზიას ეწერა არადა, რასაც ვწერ, სულელური ჩნებოდა. შე დავხებე ჩემი პროზა, და ამ დროს, ნარმოივინე, ედავარ და თითბევი ვითილი სალქაო ზომებს!“ არადა, მიანიათ, რომ ლონდონის პოეზიის ყველაზე საუკეთესო ნიმუშს ნარმოადგენს ლექსად დაწერილი პეტის „რკოს პლანტატორი“, რომელიც 1916 წელს მაქმილანის კომპანიამ გამოაქვეყნა. ნინასიტყვაობაში ჯეიმს სისონი ამ პეტისზე ლონდონის შესახებ ვაქლენაზე მიუთითებს, რომელიც პავაგატური ტეტრამეტრიითა დაწერილი.

ლონდონი ტორეი კონორისაფში 1906 წელს გაგზავნილ ბარათში წერს: „წლებს წინ, სანამ ჩემს პირველ ნაწარ-მივებს თურნალს მიცედიდი, ლექსების წერით ვერთობდი თავს; შემდეგ გადაჭრით უარი ვთქვი პოეზიაზე. იქნებ მოყოლებული დამეფილ ერთი ბეკარის დაწერაც არ მიცედილი, თუმცა იმის რწმენა, რომ ჩემგან შესაძლოა საქმოდ კარგი პოეტი დამდგარიყო, თან მსდევდა“.

ამკარა, ლონდონმა ლექსის წერა ორი მიზეზის გამო



შენიშნავს: ურთი ის, რომ იგი თავისთავად მიხვდა პოეზიაში თავის ნარეკრუტებლობას, რის თაობაზეც 1900 წლის თებერვალში მეგობარს, ანა სტრანსის სტრესს, პარაფენიკემ თვდა ლექსი არ დამინერია. შენ რომლებიც ნაზე, ჩემი ექსპერიმენტებია (ძიებელი ლექსისკუბაში), შუაძიებელია ნარეკრუტებლიც კი, მაგრამ ფარ-ხალხი არ დამიურია. როცა ფინანსურად უზრუნველყოფილი ვიქნები, ერთი დღეც დადგება და კვლავ გაეაგრძელებ — ...” და მეორე, როგორც უბნოვნიკი აღნიშნავს: „მას ეცნა, რომ ფერნანდესის იმას უგზავნიდა, რაც მათ სურდათ; მაგრამ მათ არ სჭირებოდათ მითი მითურა, რაზედვე მოთხოვნილება აღარ იყო, ვგუდავფერს უკან უბრუნებდნენ. მას შემთხვევაში ნამბადვლობა მათხოვრობის გულწრფელი ფორმა იყო. ბაზარზე ფაქედო-სუბანდის აღარ უკავია ღირველი“.

და, რაც მთავარია, ჯეკ ლონდონი თავის პოეტური შეგონების წლებში მიხვდა, რომ დიდი პოეტი მარტო ლექსსკობის ცოდნით ვერ გახეობოდა. მან „ცეცხლი“ და „აიბინაი“ ვერ მოიხელთა სადავოზე. მან ეს ვეღღაფერი „მარტინი ფენიში“ ავტორის პირით ჩამოაყალიბა. მისი მოსაზრებაში „პოეტის კეთილშობილური ხელფონებს“ შესახებ ისე მნიშვნელოვნად მიმართა, რომ უცვლელად მოჰყავს ვრცელი ამონარიდი: „მარტინი ისე უბრალოდის მამიებლებს“ მოუბრუნდა და, აღბათ, მალევე მომტრებდა, რომ გზადგება ლექსების წერას არ მოეცდინა. ეს იყო სატრფალი ლექსები, რთვის სიყვარულით მოთავსებული, მაგრამ ვერც ურთის დამთავრება ვერ მოხერხდა. შევძლებელი გახდა პოეტის კეთილშობილი ხელფონების ასე დაკავებულობა და უფლებმა. ვერ რომის, მტერი, ლექსის წერა... რა რთული ასათვისებელია ამხეუ გაცვილებით უფრო მიწვევითელი გამოგება სულ სხვა რამე, რასაც იგი ვეღვა დიდი პოეტის ლექსებში ხედავდა, მაგრამ თავის საკუთარში ვერანარად ვერ გადმოიტანა. ეს იყო ხელმეფებში სული პოეზიისა, რასაც გამწარებით უტრიალებდა, გრძნობდა კიდევ, მაგრამ დასკრობა ვერა და ვერ მოახერხა. თითქმის რადიკალიზირი ათინათით, ნინდელი ვაიხელებოდა და დაეკიდებოდა, მარტინი მას ვერ სწავებოდა, თუმცა ზოგჯერ მარცხ ნაპიჯებდა ზელს, საფეხულით მერწებოდა ხოლმე, რასაც ცალკეულ ვარსებებსა და სტრიქონებში ჩაესვოდა, ტუბილი მწარგიით აუტრიალებდა, ბუნდოვანი შინაგონის მომხმარებლობით გასრიალებდა. მეტყობინებად მძიმე გამოგება. სურვილით იტანებოდა. რათა ღამსავე გამოეხატა სათქმელი, მაგრამ შეუკონინებელი პროზაული ფრაზები გამოიყოფა. ხმამაღლა კითხულობდა ხოლმე თავისი ლექსების ნაწევრებს. ზომას კარგად დაეფულა, რიოზმა და რტმ-საც გვარიანად გაართვა თავა, მაგრამ გრძნობდა, რომ ცეცხლი და აღმავრება აკლდა. როცა ვეღარ გავუგებდა ხოლმე ასეაღ-დასავლის, ხასონარკვეული, იმეგავრეუბული და დამარცხებული, მოთხოვნის მიუბრუნებელი პროზა აქარავ უფრო ადვილი იყო“ (ქებაზედ ტელისის თარგმანი).

თუმცა, ბევრი მისი პროზაული ნაწარმოები პოეზიით სუნთქავს. ამას როგორ აღწევს თავის ერთ-ერთ ლექსში „ჩემი აღსარება“ (1897), ორიველურად აღწერს: „კაში ფრანს მატვეს ამეუბული, ორმოდის ამბეჭების აგრანზე ქარის მოტანილი ნებისმიერი ბგერა და მელოდია

აღიბეჭდება. თავის მხრივ ფრანსის კუდის ბოლო დედამინაზე ფონოგრაფმა შეერთებულ, ორმოდელ ცოდნის გამოზავნილი ამბებს ახმოვინებს. მე კი რაღა მირჩება, ამის ცველეფის ვინერ და ასე იქნება ჩემი მოთხოვნებო — ამბობს პოეტი“.

თუმცა ლონდონის, როგორც ზემომოყვანილი ბარათობიდან ჩანს, ლექსის წერის დიდი სურვილი არასდროს განულებია უფრო მეტიც, სიცოცხლის ბოლომდე განიცდიდა, რომ მისგან კარგი პოეტი არ დადგა. საფუფელათო აღიარებას შემდეგაც კი, რომელიც პროზაულმა პოეტმა „წინაპართა ძიბილი“ მოჰმოვა, 1905 წლის 8 იანვარს „ღოს ანჯელეს ვეგემინიზმი“ გამოქვეყნებულ ინტერვიუში შეგობარ მწერალ კონსტანს სკანერთან გახატავდა: „... მარტინია სონტე ან დედაბული ლექსი დაფერო, ვიდრე ისეთი საუკეთესო მარნაული ნაწარმობის ავტორი იყო, რაც კი იფენებ დაწეროდა“.

აქ შეუძლებელია არ გაეგახსენდეს ლონდონის სახელოვანი თანამშაბულ ულიამ ფოლენერო, რომელმაც მოგვიანებით ზუსტად იგივე აზრი გამოთქვა, ოღონდ სხვა ფრანგულივით სხვადასხვა შეხედულების დროს.

გასულ საუკუნის მეორე ნახევრის ამერიკის შეერთებულ შტატებში, მეოფება ითქვას, ბუმი იყო ჯეკ ლონდონის შემოქმედების ცვლილის თვალსაზრისით. ჯინ ქემბერ რიზმანის მოსაზრებით, „გასული იყო წელი (იზაბელისთვის მეოცე საუკუნის 80-90-იანი წლები გ. ა.) ლონდონის ჩვენებისის მოწმეა. თუ მასმანვე კრიტიკა ძირითადად მწერლის ფაფრითი აღსაქვე ცხოვრების შესწავლით იყო დაკავებული, ახლა მისი შემოქმედებობაც დაინტერესდა“. თითქმის მთლიანად გაეფასება მისი შემკეადრებობა, რას შეუცვადავ ბევრი, აქამდე ჩვენთვის უცნობი ახალ ნახანცა ნარმოებმა. ერთ-ერთი მისი პოეტი უფრო შემოქმედებია.

2008 წლის იანვარში დენ ურლანმა ლონდონის პოეზიის ელექტრონულ ვერსიას დაურთო შესავალი და გამოსცა ნიგნე-ჯეკ ლონდონის პოეზიის სრული კრებული“. ამ ნიგნეს თავმოყრულია მთელი მისი პოეზია, გამოქვეყნებული და გამოუქვეყნებელი ლექსები. ნიგნის გამოსვლის გამოქმენარე ლონდონის შემოქმედების რამდენიმე ცნობილი მკვლევარი. მოგვეხსენო ერთ-ერთი მათგანი, პროფესორ უელსონ ლეიბონის მოხარება: „მსოფლიო ჯეკ ლონდონის იცნობს, როგორც ფაფრითის მამიებლის. ჯეკ ლონდონი-კლინიკათვის არგონავტი, ჯეკ ლონდონი-განაფული ფერმერი, ჯეკ ლონდონი-სოციალისტი ვეფარისანი, და, რაც მთავარია, ჯეკ ლონდონი თბრობის ოსტატი. ახლა დენ ურლანის შესანიშნავი გამოქვეყნების წყალობით მსოფლიო ჯეკ ლონდონს გაიცნობს როგორც პოეტს“.

ხოლო რაც მეზეხა აღნიშნული ნიგნის რედაქტორ ურლანს, იგი ნიგნის შესავალში ძალიან თანამ განიხილებდა აკეფებს: „ჯეკ ლონდონის ლიტერატურული გენეზისი და წერის სტილი აღმოჩნდა მის პოეზიაში. ლონდონი თავდაპირველად და უპირველეს ყოვლისა იყო პოეტი, ორმოდელ წერდა პროზას და პუბლიცისტისც და არა პროზაიკოსი და პუბლიცისტი, ორმოდელ წერდა ლექსებს“. აღბათ, აღნიშნული კრებულის მომავალი ცველები ნათელს მოაფენს ამ საკითხს და გარკვევა, ჯეკ ლონდონი უპირველეს ყოვლისა პროზაიკოსი იყო თუ პოეტი.



ზენედიქტ XVI — იოზეფ რაინცვერი

## ჩემი ცხოვრება

### ზრახმობები

აღვილი სათქმელი არ არის საიდანა ვარ, ხად დავიბადე, რომელი ჩემი ნამდვილი სამშობლო. მამარები ჟანდარმა იყო და ამის გამო ხშირად იცვლიდა სამუშაო ადგილს. ჩვენც გვიწევდა საცხოვრებელს გამოცვლა. ეს მომთაბარე ცხოვრება 1937 წ. დასრულდა, როდესაც მამა 60 წლის შესრულდა და პენსიაზე გავიდა. მამის პუფულაგში დაესახლდით, ტრანსპრეზიანთან (გერმანია-ავსტრიის საზღვარი), რომელიც შემდგომ ჩვენი ნამდვილი სამშობლო გახდა. მანამდეც იმისა და ზალცაჰს შორის უწყვედა საშახურა. ამ მონის პერიოდში და ისტორიამ დიდი კვალი დააჩინა ჩემს ახალგაზრდობას. ლამაზაკია კულტების ძველ დასახლებაზე, რომელიც შემდგომ რომის იმპერიის ნაწილს წარმოადგენდა რეცივის რომაულ პროვინციას. და დღესაც ამჟამებზე ამ ისტორიული ფაქტებით არ ატყობავს ეპიკური გათხრებით ნაპოვნი საგნები უკავშირდება გალიისა და ბრეტანეთის კულტებისდროშად ისტორიას. ახლაც შემორჩენილია რომაელთა ანტიკური ზეგები, რითაც საკმაოდ ბევრ დასახლებას შეუძლია იპოვოს, თავისი უძველესი ნარჩუნლითა და უწყველი ღაბიურ სხელებით. ქრისტიანობა აქ კონსტანტინეს უკმაყვლად შემოიტანეს რომაელმა ჯარისკაცებმა და, მოუხედავად იმისა, რომ გერმანიული მოსახლეობა გაიგო იქაურობა, ზოგმა ქრისტიანული რწმენა მიანიჭ შეინარჩუნა.

ეს უკავშირდება გალიიდან, ირლანდიიდან და ინგლისიდან მოსულ მოსახლეობას; ზოგს მიაჩნია, რომ აქ ბიზანტიის გავლენაც იკვირნებოდა.

ზალცბურგი, — რომაულად — სუავეუმ — უდიდესი ქრისტიანული ცენტრი იყო, რომელმაც დიდი გავლენა იქონია ამ მიწის ისტორიაზე. შემდგომ, ნაპოლეონის დროს, ბავარიის ეს მხარე გაერთიანდა, როგორც მოუნაუნინა და ფრიზიონის საეკლესიო ტერიტორია. ის თქმა უნდა, ამ ძველი, ანტიკური ქრისტიანული ამბის გახსენებასა შეუძლებელია არ ვახსენით ანგლო-საქსი ბონიფაცი, რომლის დამსახურებამა და დროს ბავარიის ტერიტორიაზე ეკლესიატურ ცენტრის ორგანიზება.

დავბადე 1927 წლის 16 აპრილს. ნიწიდა მამათს, მარკსულინში (Marktsul-Inn-ის ბაზრობა.) ოჯახში ხშირად იკვირებდნენ, რომ ჩემი დაბადების დღე ნიწიდა კვირის ბოლო დღეა ხდებოდა, აღდგომის წინა დღე, და ამიტომაც მყოფი დღესადე მომნათლად აღდგომის ღამეს? კურთხეული წყლით, რომელიც იმ დროს დილით იკურთხებოდა. ნაკურთხი წყლით ბარველი მონათლული ყოველი იმ დროს, რაც რაღაც მნიშვნელოვანს მოახსენებდა. პირადად მე ყოველთვის მაძლებული ვიყავი, რომ ამ გზით ჩემი ცხოვრება დაბადებიდანვე აღდგომის სასახულის მადლით იყო

ცხებული, რაც თავიდანვე ღვთიური მადლის ნიშნს გულისხმობდა. მიუხედავად იმისა, რომ აღდგომის, კვირადღეს კი არ დავიბადე, არამედ წინა დღით, ნიწიდა მამათს და ამასზე რაც უფრო მეტს ვიფიქრობ, მეჩვენება, რომ ჩემი ადამიანური არსებობის დამახასიათებელი ნიშანია ის, რომ, ვინც აღდგომის გულით ელის, ჯერ არ ამყოფება მელიანად ნათელში, მაგრამ იმედით მიიღებს მისკენ.

მარტო ხუღ ინი — ჩემი დაბადებებიდან ორი წლის მერე — 1929 წ. — დატოვეთ, ამიტომაც იქაურობაზე არაფერი მავიწყება, თუ არა მხოლოდ ჩემი მშობლებისა და დამძმების მონათხრობი. ისინი მიყვებოდნენ ზუსტად იმ დღის დიდყოლობასა და სამიწელ სიცოცხლე. ამიტომ ჩემი დაბადების დღეს, ჩემი და-მამა იქ არ იყო, რათა ავად გამხდარიყვნენ, არ გაკვირბოლიყვნენ. მარტომი გაჭირებული ხანა ჩემი ოჯახისთვის არ ყოფილა იოლი: ვეძღვანე უმწიერობა იყო და ომი კიდევ უფრო ამძიმებდა გერმანიის ეკონომიკას, პარტიების შორის შეტაკება ადამიანების დაპირისპირებას იწვევდა. ავადყოფილებიც დაახლოვდა ჩვენი ოჯახი. მაგრამ კარგი მოგონებებიც შემოინახა მეგობრობისა და ურთიერთდახმარებასა, საოჯახო წინიშებისა და სულიერი ცხოვრებისა. შეუძლებელია არ მოვიფიქრო, რომ მარკს-ი ალთინგთან (Althing) ახლოს მდებარეობდა, რომელიც ანტიკური დროიდან ღვთისმშობლის მნიშვნელოვანი საეკლესიო ცენტრია. ალთინგი კაროლინგთა დროს უკავშირდება, სადაც პალატა-უწყებებიდან ბავარიისა და დასავლეთ ავსტრიის მრევლი იკრიბებოდა. სწორედ იმხანად ალთინგში ახალ ბრწყინვალესს მაიღნია, როდესაც ნიწიდანად აკურთხეს კორადო და პარჯანო (Corado da Parzano).

ამ თავიდანვე და კეთილ ადამიანში ვხედავდი ჩემი ხალხის საუკეთესო თვისებათა ბორცვებისა, რომელმაც რწმენა მართადა და ხელმძღვანელობდა, რათა თავისი საუკეთესო თვისებები და უნარი გამოემყვებინათ.

შემდგომ ხშირად მიფიქრია ამ საოცარ მოვლენაზე, რომ ეკლესია ხშირად თავის პროვინცსა და რწმენის ერთგულებას ამფავეებდა სწორედ უბრალო ადამიანთა სუპალებით, როგორც იყვნენ ბერნადეტე ლურდიან emadette და Lourdes ან მამაო კორადო, რომლებიც საუკუნეთა დინებაში ვერ წაივსო. შეიძლება ეს იმის ნიშანია, რომ ეკლესიამ დაკარგა გავლენა კულტურულ განვითარებაზე და მხოლოდ საუკუნეთა ბუნებრივი დინებით, იერუსალიმში გრძელდება მისი არსებობა? თუ იმის უნარი რომ უყვებო მიიღონ და გაითავისონ ნამდვილი ღირებულებანი — პატარა, გულბრწყინლო ადამიანებს უფრო შესწევთ, ვიდრე მსოფლივსა და ქვეყანებს — ინტელიგენციას? დამინუნებელი ვარ, სწორედ ეს „პატარა“ ნიწიდანებისა დახასიათებელი ნიშანი ჩვენი დროსა, რაც მე უფრო და უფრო მეტად მეტება ჩემი ცხოვრების ხანგრძლივობასთან ერთად.

მაგრამ დაუბრუნდეთ ჩემს ბავშვობას. ჩვენი ოჯახური ცხოვრების ქოლეს საფეხური იყო ტიტონინგი (Titonning), პატარა მთაქიმე. ზალცაჰში, რომლის ხიდიც სახლურის როლსაც ასრულებს გერმანიასა და ავსტრიის შორის. ტიტონინგი თავისი ტიპური არქიტექტურით ჩემს ბავშვობის საოცარო ქალაქად დარჩა. ახლაც ვხედავ დიდ მოედანს თავისი შიგრივებით, ლაფუნის და ბურგაპუ-

ჩენის (Bauhin, Burghausen) კარგებით შემოსაზღვრულს და საცხოვრებელი სახლებითაც, მოედანს, რომელიც დიდ ქალაქებსაც კი პატივს დასცემდა. მესხობრძე განაქალაქებდა სომხობად განათავსული ვიტრინების ჩამოშა, როგორც საოცარი მოვლენა.

ტრუმონში, ოცდაათწლიანი ომის გამს, ბარბელ-მყო პოლკაუზერმა დაწერა თავისი ამოკალიწერი ხელ-ეცხი. მაგრამ მისი მთავარი დამსახურებაა, რომ მიიღო და განათავსა მოსახლეობის ცხოვრება საუკუნო სინათლით, რომელიც უკავშირდება ტესციბო ვერსელს (Jaselo di Versell) და მწინდა აგოსტინოს (სანტა. გოსტინო). კანონ-კური ეკლესია, რომელიც მან დაა-არსა ამ პატარა ქალაქში ზალცა-ზუ. შემორჩენილი იყო მის მიერ შემოღებული სახელები: მღვდელს დეკანის ებსიდენ კანონიკური თანამშენებელი. როგორც კანონიკურ ეკლესიაში ცნობილი, მწინდის გვამი შენახულია პატარა კაპელაში და არა დიდი სა-კურთხევის ტყეში.

ამის გამო, ისეთი შთაბეჭდი-ლება გვრჩება, რომ ჩვენს პა-ტარა ქალაქს რაღაც მართლაც მნიშვნელოვანი პქონდა. ეკლესი-აც ამაღლებულზე იფეა, როგორც პატარა კომპი და ქალაქს გადმოპ-ყურებდა. მაგრამ რაც ყველაზე მეტად გვიყვარდა, ბარბოს სტი-ლით ამხრებული პატარა ეკლესია იყო, რომელიც კანონიკ აგოსტი-ნელთა ხანას უკავშირდება და რომელსაც სიყვარულით უღვდი-ნენ ინგლისელი ქალბატონები. უფველს სამონასტრო შენობებში მამინ დაწვებით და ქალთა სკო-ლები იყო გახსნილი. განსაკუთრებით შემორჩა ჩვენს მეს-ხობრძეს მოგონება „სანტო შეპოლცრო“-სი, შვერის ცვა-რულებისა და ფრანკმუქებისა, რომელიც აქ გამო-ფენდნენ სწორედ წმინდა პარაკეტას და აღდგომის შო-რის, უფრო რომ გვახსოვდება გარდაცვალებისა და აღ-დგომის საიდუმლოებისათვის, ჩვენს მისამაგ და გარეგან გარემოებთან გვაკავშირებდა ჯერ კიდევ რაციონალური შეგნების ჩამოკლებებამდე.

ციცი, ვერ ამოვურავ ვეღა თვისებას, რაც ჩვენს ქა-ლაქს ასე ძვირფასს ხდიდა ჩვენთვის და რითაც ძალიან ვამაყობდით. თუ ზალცაის დაბლობთან მდებარე გორაკ-ზე ახვიდით, პოლნაის (Pohnach) ეკლესიასთან აღმო-ნდებით, ბარბოს სტელში აგებულ ღამას ეკლესიასთან, რომელიც ტყეებით იყო გარემოცული ეკლესიასთან პოლნაისის კამპან ნყალი მოჩუხუხებს. ხშირად ჩვენ, სა-მი პაქმე, ჩვენს ძვირფას დედისთან ერთად ავსუღვარი სალოცავში და ამ ადგილის საოცარი სიმშვიდით დავ-მტკბარავით. მეორეულია ამ სიძლიერის დაინკრება, რომელიც ქალაქს თავს დასტრიალებს და მის წარსულ დიდებაზე მოგვითხრობს. ღანდარმერია და მასთან ურ-

თად ჩვენი სახლიც მივღე მოედანზე იმყოფებოდა ყველა-ზე ღამას შენობაში, რომელიც ერთი დროს კანონიკებს ეკუთვნოდათ. მცირე მთავრ, სახლების გარეგნული სილა-მანზე სულაც არ ნიშნავდა, რომ კომფორტული იყო იატყ-კო უსწორმასწორო, კაბები მარცვული, ოთხები ასიმეტ-რიული, სამარეული და სახადილი ოთახი ძალიან უწი-რო, მაგრამ სამაგვიროდ სანაღი ოთახი იყო მოთავსებუ-ლი დიდ დარბაზში, რაც აგრეთვე მოუხერხებელსა და არამედროს ხდიდა.

ჩვენთვის, ბავშვებისთვის ეს ვეღაფერი მდებარეობი, ივემალე და მომთბლავი გახლდათ, მაგრამ დატარების-თვის, რომელსაც ამ სახლის და-ლაგება და იქ საქმიანობა უხებ-ზოდა, ძალიან მომპყნველი და დამხლებელი იყო. ამიტომ ორმაგად უხაროდა, როცა ჩვენთან სასიკრ-ნი დროს პოულობდა. მახლობელ ავსტრიამდე მივდიოდით. განსა-კურთხეული გრანობა იყო, კუტის გაივლიდა და უკვე სახვეარგა-რით ამყოფოდა ოცის, თან ქვეყ-ნაში საფაც იმევე ენაზე ღამარა-კობდნენ, მცირე, უმნიშვნელი განსხვავებით, იმდენად, რომ ლექსებიც კი თითქმის ჩვენაირი იყო.

შემოადგომიან წახსნებში ეე-ღვრე ხალხობს ვეებებით; მინ-ფერებში ზალცაის გარშემო სხვადასხვა სავანის ემოულობით — დედის მითითებით — „პრუტე-პე“ (სამობა სცენა ქრისტეს და-ბადებისა ბეთლემში) გასაკეთებ-ლია.

სხვა მრავალ ღამას მოყოლე-ზასთან ერთად ისიც მასხმეებდა, თუ როგორ დაედიდით ერთი მოხუცი ქალბატონის სანა-ხავად შობის დღეებში, რომელსაც იმხელა „პრუტეპე“ პქონდა, რომ მთელ სახლს ავსებდა. იქ იმდენ საოცრებას ემოულობით, არა ვენყენებოდა მათი თვალერება და ტქობა. მასხმეებდა ერთი სხვანიც, სადაც ერთი მეგობა-რი პარიონეტების თვატარ მაროადა, ეს ლერებრი ჩვენს ფანტაზიას ფრთხის ასახმენენ.

მოხუცდაც ამისა, ვერმომბოდი, რომ ჩვენს მშვიდი ბავშვური სამყარო მოიღოდ სამთხიხია არ შემოიფარ-გლებოდა. გარეგნულად ღამას ნიეთისა შორის დიდი სი-ღარიმე იმალეობდა. ეკონომიკურმა კრიზისმა ეკალი და-ამინა ჩვენს პატარა სასახლურ ქალაქსაც, რომელიც პროგრესისგან მიფრცხვულიყო.

პოლიტიკური კლიმატიც სულ უფრო და უფრო იგ-რანობოდა.

მოხუცდაც იმისა, რომ მოლომდე არ ვიყავი გარკვე-ული თუ რა ხებუოდა, ჩვენს მესახიურებას შემორჩა მოფო-ნებები სამარევი მანიფესტაციებისა და გათავისებელი პოლიტიკური შეტაკებებისა, რომელსაც იმინ ნამოინ-ყებდნენ ზოლზე. რესპუბლიკის უფლებება, რომ მისახ-



პაპა პენდიტე XVI

ღობას პოლიტიკურ სიმტკიცეს ვერ პირდებოდა, ნათლად ჩანდა პარტიათა ბრძოლისას, რომელშიც ბავშვებსაც კი შეეძლოთ მონაწილეობა.

ნაცისტური პარტია სულ უფრო და უფრო იკვეთებოდა, რაც ერთადერთი გამოსავალი იყო ამ უსასრულო ქაოსში.

როდესაც პიტლერს ჩაეშალა მცდელობა, რაიხის პრეზიდენტი გამხდარიყო, ჩემმა მოხელეებმა შევით ამოისუნთქეს, მაგრამ არც არჩეულ პრეზიდენტ პინდებურგს შეეძებნათ დიდი ენთუზიაზმით, მასში ვერ ხვდავდნენ ნამდვილ გარანტიას ყავისფერპერანგიათაგან ხალხის დასაცავად.

მამაქემს სულ უფრო ხშირად უწევდა ნაცისტურ ძალადობებში ჩარევა და მოგერიება. ვგრძობდი სამშრობას რაც მას ეშურებოდა და ყოველდღიური ცხოვრების პატარა დეტალები და საქმიანობა ვერ ფაქტადეა ამ დაცხებულობას.

ამგვარად, 1932 წელს მამაქემმა კიდევ ერთხელ გადაწყვიტა გადაეხედა ახალ ადგილას მას შემდეგ, რაც ტიტმოინგმა ბერკერს მოუხდა შეტაკება ნაცისტთან. დეკემბერში, შობის წინ გადავიდეთ ჩვენს ახალ საცხოვრებელში, ამაუიანზე, გულშეების დასახლება იყო — დიდი მურსიერობისა. დედაქემს გაოცებული და ნასიამოვნები გახლდათ ახალი ბინით. ერთმა გულმა ამწემა ეს პატარა, ტრასიანი სახლი, იმ დროისთვის თანამედროვე სტალინი, რომელიც უმეტესად განდრამირების მიხედვდა. ოცობა და საცხოვრებელი პირველ საართულზე იმყოფებოდა. ჩვენ, ბავშვები, გვორჩ საართულზე მოგვათავსეს. სახლს ღამაში პაღი ვიღა, დამახვევარქმინი. შემდეგ კი დიდი მანდორი იწყებოდა, პატარა ტბიანი, რომელშიც ერთხელ, თამაშისას კინაღამ დაიხრჩო.

სოფელში, როგორც ბავარიელებს სწევიათ, ღუდის დიდი ფაბრიკა და სასადილო გავმართათ. კაცები კერა დღეს ამ სასადილოში იკრიბებოდნენ. ნამდვილი, დიდი მოვადინი, სადავ ეკლესია, სკოლა და გვორჩ უფრო დიდი სასადილო შედგებარებოდა, ქალაქის გვორჩ ბოლოში იყო.

ჩვენ, ბავშვები, რა თქმა უნდა, გვაკლდა პატარა ქალაქის დიდებულება, რითაც ღამა დამავარდობდა. სოფლის საუცხოო ნეოლოთური ეკლესია ვერც შეეძლებოდა იმას, რომას ტიტმოინგში მიეყვარებოდა. მალაზიებზე უზარალო იყო და დალატებზე უცხო, იმედვად, რომ თავიდან რაღაც სიტუაციებს ვერც ვიკვებდი. მაგრამ ძალიან მაღლ შეგვეუეთ ჩვენს სოფელს და მისი სიღამაზის დაფასება ვინაგულეთ. მთავდავება ამისა, დიდი ისტორიის შემოქმედებას მაინც ვგრძობდი.

1932 წლის დეკემბერი იგვა. 1933 წლის 30 იანვარს პინდებურგმა პიტლერს რაიხის კანცლერობა მიანდო. ნაცისტები მაინცე ალაპარაკდნენ ძალაუფლების დაბრუნებზე და მართლაც ასე მოხდა. ძალაუფლება პირველი დღედაიწყო შესამწივე შეიქმნა. შე ადარ მასსუსეს, მაგრამ ჩემი და-მისიგან გადმოცემით ვიცოც ის წეიშიანი დღე, როცა სკოლას მთავლელობა უნდა მოეწყო მთელ სოფელზე. ხალხი უსუბოფილო იყო და დიდი ენთუზიაზმით არ შეხედდრია ამ ნამოწყებას. ამაუივც იყენენ ამკარა ნაცისტები, ზოგი შეფარულად მოქმეებდა. ხედავდნენ, რომ

მათი დრო დადგა და ბეერის შესამწიველად, სკიერებდაც ამოიღეს ყავისფერი ფორმები. მათ აპიტლერის ახალგაზრდაბა (Hilferding) შეარქვედა და „გერმანულ გორონაია ლიგა“ შექმენდა (und deutscher Mädehen) რომელიც ჩვენს სკოლათან ჰქონდათ კავშირი. ჩემი და-მამც ითვლებულიყენ იყენენ გავრთიანებულიყენენ და მონაწილეობა მიეღეთ მათ გამოსვლებში. მამაქემი ძალიან განიცდიდა, რომ შეტევა არ პქონდა, ისეთი სახელმწიფოს სასახურში უნდა ყოფილიყო, რომლის სათავეშიც კომინანდული ისხდნენ, მთავდავება იმისა, მის სასამხურებრივ უფლება-მოვალეობებს სოფელში არავინ ეტებოდა. იმ ოთხი წლის მანძილზე, რაც იქ გავატარეთ, რამდენადაც მასსუსეს, ახალი რეჟიმი დაკავებული იყო მხოლოდ ვაშუმობით და მდღეღუბის თვალდახლოთი, რომლებიც რაიხის მტრებდაც ითვლებოდნენ; ისე მოხდა, რომ პირადეა მამაჩემს არასაბუნდო მოუწია ვარკვეული ზოხიციის შერწყვამ; პირიქით, ყოველთვის ყურადღებობთ იყო და ქმარბოდა იმ მდღეღუბს, რომელთაც სადრთხე ეშურებოდათ.

ნაციონალი-სოციალიზმმა მხოლოდ პატარ-პატარა ცვლილებები შეიტანა სოფლის ცხოვრებაში. ბავარიებს ნებად იყო, მასწავლებელი ეკლესიის ორღანზეც უქრავდა, გუნდაც ხელმძღვანელობდა და დირიგორობდა, ბიზნისის გაცეცილებსაც ატარებდა, ტექნიზმი კი მხოლოდ მღუდლის მოვალეობა გახლდათ. თავდადებ გვეჯობა, რომ ყველფერი ასევე დარჩებოდა და გავრთილფებოდა, მაგრამ მაღლ მსგებდით, რომ მათთვის, ახალი პატრონებისთვის, რწმენა და ღვთის ერთფულება არავლენი ნიშნავდა. დაიწყო ბრძოლა აღსარებისას სკოლებთან. უნდა მოეხპოთ კავშირი სკოლასა და ეკლესიას შორის და სკოლის სულფერი საფუძველი ქრისტიანული რწმენა კი არ, „მმარფეღის“, „წინამძღოლის“, „მხარ“-ის იდეოლოგია უნდა ყოფილიყო. მღუდლები მთელი ძალღობით იბრძოდნენ აღსარების სკოლებს დასაცავად. ჩემს მესხლებსას შემორჩა მოგონება ამ მძიმე ბრძოლაზე, მღუდლის წერილები ამ თემაზე, რომელსაც წარვის დროს გვიკითხავდა. მამსწეც გამიწინდა იგვა, რომ ისინი თავიანთი ბრძოლით კანონებს არ ემორჩილებოდნენ და უარყოფდნენ. მართლაც, რა აზრი აქვს კანონს, რომელიც არ სრულდებოდა, რომელთაც პირიქებისში მხარდაჭერა არ ახლავს.

ხნიერი მასწავლებლები და ზოგი ახალგაზრდაც ერთფულად მისდევდნენ და იცავდნენ თავიანთ რწმენას. ისინი დარწმუნებულნი იყენენ თავიანთი არჩევანში და სრული შეგნებით ამორცილებდნენ ერთფულბის ღვთისადმი, ამიტომ ქრისტიანული რწმენა ჩვენი კულტურის ნამდვილი საფუძველი გახლდათ, აქედან გამომდინარე, მათი, როგორც აღმზრდელთა, ღვანსლაც წარმოადგენდა. მათ ძველ თაობაში იყო ერთფულბა მხოლოდ სკოლისა და აღსაზრდულებისადმი. ახალგაზრდა თაობაში თავდაჯერებულ ნაცისტებზე ურეივთ. ორივე შემთხვევაში კანონი რელიგიის თაობაზე ფუჭი იყო, არავითარ როლს არ ასრულებდა.

იმ ოთხი წლის მანძილზე, რაც ამაშით ვსწავლობდი, დავხანებ, რომ ჩემი მასწავლებლები არ ყოფილან ნამდვილი მორწმუნენი, მაგრამ მაინც დისტანციისა იცავდნენ ამ ახალი მოძრაობისგან. იმას გამო, რომ ეკლესია სოფლის ცენტრის წარმოადგენდა არა მხოლოდ არქიტექტურუ-



ლად, არამედ ვოევდელური ცხოვრებისთვისაც, აზრი არ ექნებოდა ბრძოლას მას გასაანადგურებლად. ახალი რევინისთვის ტყველი გარჯა იქნებოდა.

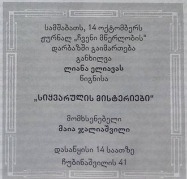
იმ დროს ერთი ახალგაზრდა მასწავლებელი იყო, ურმუნო, ახალი იდეების ენთუზიასტი. უნდადას სოფლის ცხოვრებაში წელიწადი შეეცაო, რომლის დღის განრიგაც ნორვის მატარების დროზე იყო დამოკიდებული. დაადგინა დიდი მასის ხე და წარმოთქვა ლოცვის მსგავსი სიტყვა ამ სიციხეების სიმბოლოზე, რომელიც სულ ახალი ძალებით ახლდებოდა და ძლიერდებოდა. ამ ზეს უნდა განეხსიერებინა გერმანიკული რელიგიის აღდგენა, რომელსაც ქრისტიანობა ანადგურებდა. თავსწინადა საზოგადოლო ზეიშაყ, როგორც სიმბოლოს ძველი გერმანიკული ფუნაქებისა და პირველქმნილ ბუნებაში დაბრუნებისა რეგნოვის უფრო, ენარაეთისა და არაქელთა რელიგიების წინააღმდეგ. ახლაც ჩაქმების, თუ როგორ სეკუნდ მრალეს ქრისტიანობას, რომელმაც გაანადგურა ადგილობრივი კულტურა, ეროპული კულტურის ადგილი დაიკავა, საოცარია, თუ რაოდენ ნაცნობია და რიტორიკული ზემოქმედების ეს აზრები. სამედიკოვად, არქეოლოგის ეს მივდლობანი და გამოქვლემი გადურნის არ ახდენდა ზაგარევი გლუთია აზროვნებაზე. მათ ზეზე ჩამოკიდებულ სარდელელები და ძებნები უფრო ანტირესტრუქტურით, ვიდეგ ახალგაზრდა მასწავლებლის აზრები.

ახალი დროის სხვა წიშანი იყო ვინაერმერზე დადგენბული სინათლის ფარი, ერთ-ერთ მთაზე, რომლითაც სოფელი გარშემორტყმულიყო. ღამზე, როდესაც მკვეთრი შუქით სინდელეს კვეთდა, ისე ჩანდა, როგორც გაძაფრობილებული, ავის მომსახვებელი წიშანი რაღაც სამომარობისა, რომელიც უგრეზობით თვალთ არ ჩანდა და არც იცოდნენ, რა ურტვა. ხმა გაეარდა, რომ ამ გზით შექნლით ნარმოვავინა ამ გარედნულად მშეოდობიან სამყაროში, რომ ასეთი უზომოდ დიდი მოვლენები მზადდებოდა. როდესაც 1937 წელს იქიდან წამოვიდეთი, შემდგომ გაეკეთა, რომ ტყეში დაეშალათ შიული „ესელი“ დანადგარი. ეს იყო პროდუქტის მარაგთა ფაბრიკა, რომელიც ციდან არ ჩანდა: ამვარად, რასაც ელოდნენ, ამვარი და სამინელო სახე შეიძინა.

მაგრამ, როგორც უკვე ვთქვა, ოჯახის ეს ვეულოფერი ჩვენს თავზე არ გადაავიტანია. ამასობაში ყოველდღიურ ცხოვრება სოფელში შევლტებურად მივდინებოდა. პირველად ჩემი ძმა გახდა სტატაროსანი; შემდგომ, 1935 წელს, როდესაც ტრანუნტავისის გიმნაზიაში დაიწ

ყო სიარული, თან სტუმრად იმყოფებოდა საარქივისის კომისო კოლეჯში, მე მოვხდებოდა იმის, იმისათვის მოზმადგებელი რომ არ ვიყავი და ვერაერთნ ვერ ვუტოვებდებოდი, მაინც უკან ვავეცი. იმავე წელს წაქმმა დამაც დაიწყო სიარული — აუ სულ იმის ქალთა სამუშაო სკოლაში, რომელიც ურანობიკანდ მონაზონია მიერ იყო გახსნილი განიშნეკ აგოსტინელი ბერით ანტიკურ სამონასტრო კომპლექსში, რომელიც მთელ ბავარიამი ბარსოოს სტალით ადებულ ვეულოზე ღამაზე ეკლესიათაც თავმოქმნებოდა. ამკვიდედ უკავშირდებოდა საეკლესიო ცხოვრებას: დამადება და სიკვდილი, კორწილი და ავადმყოფობა, მოსაველის მოყვანა და აღება, ყველაფერი რწმენის უკავშირდებოდა. მოვხდებოდა ამისა, ზოგი პიროვნების ცხოვრებისა და აზროვნების ნუნი ყოველთვის არ შეესაბამებოდა ქრისტიანულ რწმენას და საეკლესიო მოწიას. ვერვის წარმოუდგინა სიკვდილი უკლესოვად, ამ თავისი ცხოვრების სხვა მნიშვნელოვან მოვლენათა ეკლესიის კურსების გაგრძე. ეს სიცარეველში დაკარგვა იქნებოდა, დაკარგვა მთავარ ამოსაღად ნურტელს, რომელიც ძალისა და ცხოვრების აზრს აძლევდა, დიდ მარადქრისს. ზოარტმა ისე ხშირად არ იმართებოდა, როგორც დღეს, მაგრამ იყო რამდენიმე დანერბული შეხვედრა ზოარტის მიღებისა, რომელსაც თითქმის არავის აკლდებოდა; თუ ვინცის პატარა ბართი არ ექნებოდა, სადადგენიო აღსარებანი, საზოგადოებრივად გარიყულად ითვლებოდა. დღეს ხშირად მესმის, ეს ყველაფერი ზედაპირული და საანაბარრივი იყო, მართალია, ბერი მათგანი ამას მხოლოდ სოციალური აუცილებლობისთვის აკეთებდა და არა მთავარი რწმენით. მაინც არ ყოფილა მთლად უმნიშვნელო, რომ აღდგომის დღეს მდიდარი გლერბიც, რომლებიც თვითონვე იყვნენ იმ მიწების მებატრონები, დაამოკებდნენ აღსარების სათქმელოდ, ცოადვების მოსაზანიებლად და იმ ნუთას პატარადებოდა მის ისევე, როგორც მათი მოსაზარებულები, რომლებიც უმარავლესობას წარმოადგენდნენ და ცოტა ხნით მაინც ურომანეთის უტოლდებოდნენ მდიდრები და ღარიბები. თავმადლობის ამ ნუთში ყველაწარი განხსავებება ქრებოდა, უშედეგოდ არ ჩაივლიდა ხოლმე.

ლუტრგოლდ წელიწადს, იმ დროს თავის რიტში პტრედამ ფატტს ბაქყობილიან შევეგულ დიდი სიხარული და თვითმეგნებით. დილით ადრე ტრადებოდა წარვა ვერ კოდედ ჩამრელებულ ეკლესიაში, რომელსაც მხოლოდ სან-







თლების შუკი ანათება. შობის მოლოდინი მოსაწყენ დღეებს თავის განსაკუთრებულ იერს ანიჭებდა. ჩვენი არსებუქ! ყოველ წელს თითო ფიგურით იზრდებოდა და ყოველთვის საბაბი იყო ღვიძი სიზარულესა, მამასთან ერთად ტყეში წავსულიყავით და შეგვეგვიმოგებინა ხავსი, გარჩევი და ნაძვის ტრატები. ზეთისბაბის (guarsima-ზე) ენყოფოდა ზოტების შესხმას, განადიდების ლოცვები, რომელიც ზეთისხილას ტრატების თანალებათა ტარდებოდა მთელი სერიოზულობითა და მხურვალე რწმნით, რაც ჩემზე განსაკუთრებულ შთაბეჭდილებას ახდენდა და ერთაანად მალეღებდა. მინიშნელოვანი მოვლენა იყო შობის დამე, ნინიდა შაბათის საღამო. მთელი წინინდა კვირის განმავლობაში ეკლესიის ფანჯრები შავი ფარდებით იყო ჩაბნელებული, ისე, რომ მთელ გარემოს დღისითაც კი მასტიკურ იმუშალებას ანიჭებდა. მაგრამ როგორც კი მღვდელი წაიმღერებდა ტრატოფ: „ქრისტე აღსდგა“, ფარდები ერთბაშად აიწყოდა და მთელ ეკლესიაში ბრწყინვალე შუტი გადმოიღებოდა. ეს იყო შობის ყველაზე კარგი განსახიერება, შობისა, რისი წარმოებაც ადამიანის გონებას უშეძლო. ლიტურგიული მოძრაობა, რომელმაც მაშინ კულმინაციას მიაღწია, ჩვენს საოფელსაც გადმონიჭდა. მღვდელმა დაიწყო საკლებში ზავერების-თვის წირვის მოწოდება, სადაც თვითონ ტესტებს ვეკითხებოდა და პასუხს ყველა ერთად ვცემდით. ტრატები შოტიდან „Schott“ იკითხებოდა.

რა იყო შოტიდან Schott-ი? გახეული საუკუნის ბოლოს ანაბად შოტმა, ბერძენის ბუნებრივტყუარ მონასტრის აბატმა, წირვის წიგნი გერმანულად თარგმნა. გამოცემები არსებობდა მხოლოდ გერმანულ ენაზე, ცალკეული ნაწინიერი ლათინურდაც იყო შეტანილი. არსებობდა მთლიანად ლათინურ ენაზეც. გვერდით გერმანული თარგმანებით. ერთმა მღვდელმა ჩემს მშობლებს მათი ქორნილის დღეს „შოტი“ აჩუქა 1920 წ. ამის გაბო ეს წიგნი ყოველთვის დიდ როლს ასრულებდა ჩვენს ოჯახში. ჩვენი მშობლები თავიდანვე ცდილობდნენ, რომ პატარებს ლიტურგიის აზრი გაეცეთ. იყო ლოცვის წიგნი ზავერებისთვის, წირვის გასამართად, ილუსტრაციებით. აბე შეგვეძლო თვლი გვეგვედინა იმისთვის, რაც მოთხრობილი იყო. ის ნაწილ-ნაწილ წარმოგვიდგინდა პატარა ლოცვების, ცალკეული ნაწილები ლიტურგიის სინთეზად რომ იცეროდა და შესაძლებელი ხდებდა ბავშვებსაც ელოცათ. იყო კვირის „შოტი“, სადაც კვირის ლიტურგია და სადღესასწაულო დღეებისა მთლიანად იყო შეტანილი, დაბოლოს ყოველდღიური წირვის კომპლექტი. ყოველ ახალ ნაბიჯს ლიტურგიის სიღრმეში შევყავით და ჩემთვის უფადების მოვლენა იყო. ის სიძლიერე, რასაც ნაწილ-ნაწილ ვიღებდი, უძვირფასესი გახლავდა ჩემთვის.

მისხვედელი იყო პატარ-პატარა ნაბიჯებით შესვლა ლიტურგიის მისტიკურ სამყაროში, რაც საკურთხეველთან ხორციელდებოდა ჩვენს თვადინ. უფრო და უფრო ჰბეჭდებოდი, რომ სინამდვილეს წარმოგვიდგინოდი, რაც ეინებს გამოგონილი კა არ იყო, ვიღაც რეალურბრევი ავტორის ქნინილება, არც რომელიმე დიდი პიროვნებას. იგი შეიქმნა და გაიზარდა საუკუნეთა მანძილზე საეკლესიო რწმინებისგან. მოიცავდა მთელი ისტორიის სიმაძის და უფრო მეტს წარმოადგენდა, ვიდრე კაცობრიობის ისტორიის ნაყოფია.

თითოეულმა საუკუნემ რაღაც თავისი შეტანა და დაამატა. ის სამუალებმა გვაძლევდა ნათლად დაგვიანა, როგორ იყო პრამიტული ეკლესიის საფუძვლები შუა საუკუნეებში და თანამედროვე ეპოქაში. ყველაფერი არ ყოფილა ლოცვური, ბევრი სირაულეც ახლდა და ყოველთვის ადელი არ იყო გარკვევა. სწორედ ამისთვის ეკლესია არამეგულბრევი შენობა აგებლდათ და თავის ივეტანობიდა, როგორც შინ. რა თქმა უნდა, ნაშეშობაში ყველაფერი არ მშობოდა, მაგრამ ჩემი სვლა ლიტურგიის გზით იყო ზრდის პროცესი დიდ რეალობაში, რომელიც ყოველგვარ ანდივიდუალობასა და თაობებზე მადლა დესკალ უფრო და უფრო მიყვავით ახალი აღმორწმუნება გა სულ უფრო და უფრო მიყვავით ახალი აღმორწმუნება და საოცრებებისცენ. კათოლიკური ლიტურგიის ამოურწრავი რეალობა თან მღვდელა ჩემს ცხოვრების ყველა დახასა და საფეხურზე; ამიტომ არ შემიძლია ყოველთვის ეს ასაქმეტი არ გავისტრო.

**გიონაზიის წლები თრასუხტაინში**

იმანად მძიმე ფიზიკური დატვირთვის გამო, რასაც განდარმის მოვალეობა და სამუშაო ითხოვდა, პენსიაში მით სამივე წლისას უშეჭდნენ. მამაჩემი მოუთმენდელი ელოდა ამ დღეს. უთვალავი ღამის მორბევებში, რაც მის მოვალეობაში შევილიდა, რთული გამოცდის წინ აყენებდა. მაგრამ ყველაფერს კიდევ უფრო აძიბებდა პოლიტიკური ვითარება. იმგვამდ, რაც თავის მოვალეობის შესრულება უნებდა, ავადმყოფობის გამო ხანგრძლივ ბიულეტენტზე გაივდა და, როგორც იქნა, თავისუფალი დავი იმინა. მამის ხშირად ესუარნიობით. სერნიობისა თავის ცხოვრებაზე მიაბობდა. ბოლოს და ბოლოს 1937 წლის 6 მარტს, როგორც იქნა, დადგა მისი შესამოცე დაბადების დღე. 1933 წელს ჩემმა მშობლებმა შეძლეს კარგ შუამოქრთანი ძველი სოფლის სახლი ეყიდათ, 1726 წელს აშენებული, ტრასუხტაინის გარეუბანში. მისმა ყოფილმა პატარონებმა ნაკვეთიც გაიყვეს, სადაც ზღის, ეაშლის, მსხლისა და ქლიავის ხეები იდგა. მინა გარემომორტყმული იყო ნაბლს ხეებით, რამდენიმე ნაბიჯში კი ტყე იწყებოდა, სადაც რამდენიმე საათოც კი შეიძლებოდა გველოთ. სახლი მშენებული იყო ტიპურ ალბურ სტილით, რაც ნაღებურგის ზონისთვის იყო დამახასიათებელი; საბჭოელი და გომური საცხოვრებელი ოთახებთან, ერთი საბურთაისი ტყვე იყო მოქცეული. გომურის საბურთაისი ზის ფიქრებით იყო გადახურული, რომელსაც ზევიდან ქვეში ეყოქ ქარისაგან დასადავდა. ონკანის წყლის ნაკვეთი, სახლის წინ წყარო იყო, საიდანაც ცივი წყალი მორუტყმებოდა. მოგვყავნიბით, როდესაც ჩვენს გარემოში სახლები აშენდა და ახალი წყაროები გასწავდა, გველვისას წყალი ხშირად შეტრობდა. სანოლი ოთახის ფანჯრები, სადაც ბავშვებს ვეყვინა, საბურთოისცენ იყო მიმართული.

დოლით გააღვიძებისას, ფანჯარიდან ორ მთას ვხედავდით: შოფელენსა და პომგერის, ტრასუხტაინის ორ მინარეულ მთას, რომლებიც ისე ახლოს იყვნენ, გვეგონებოდა ხელიო შეეხებოდნენ. უმეგვამო, რაც დრო გადმოდა, დედაჩემმა მოახერხა მამას დახმარებით, რომელმაც სახლი გადააკეთა, არამეგულბრევი, ბრწყინვალე საცხოვრებლად ექცია.



ფანჯრების წინ საყვავილები იყო. ბოსტანიც გაძარ-  
თა, ისიც ვედაილებითი გამოუმოჩტყმული. თოვლიან სახ-  
ლს უფრო მდგომარეობა მამას ძალიან ანუხებდა,  
ჩვენთვის, ბავშვებისთვის კი სამოთხე იყო და უკეთესი  
ვარჯ კი წარმოგვეტყობა. ჩანებულბოლო თათბებიც დე-  
მალღებით იყო საესე, სადაც წინა პლულებით დროს ქსო-  
ვლების დასამზადებელი ღებორატორია-სახელისონი  
შერბდა. თანაც ეს შინაური, წყარი, ჩვეები, ტყე — ამ ად-  
გილებში ხანგრძლივი ხეტიალის შემდეგ ბოლოს და ბო-  
ლოს ვამოხვით ავტოლო, სადაც თავს მინარულოვად,  
ჩვენს სახლში ცერძნობითი, ხშირად ვინებაც მადლიე-  
რების ვრწინობით ამ ადგილებს. დაუფინყარი პირველი  
შობიქვლივით ამ ადგილებსა. გადასვლისას სატვირთო  
მანქანა ჩვენი ბარგიო დანინარუდა, ჩვენ კი ჩვენი ამაუე-  
ლო სახლას პატრონის მანქანით მივეყვებოდით უკან და  
მისვლისთანავე თვალში მოვხვებდით ენაქვლებით მოყვნი-  
ნი მდელო.

ამონიშნავთ სპირიტ  
მაცრამ ტრანუნიტანში გადასვლიდან, მთხებედავად  
ველიდარისა, ჩემთვის მიმე ხანა დაინყო. ჩვენი ჩასვლი-  
დან რამდენიმე დღის შემდეგ სკოლა გაიღო. სწავლა პარ-  
ველ „სუბინტარულ“ კლასში დავინტე, რომელიც თანა-  
მედროე „კლასიკურ“ შეესაბამება. იქამდე მისასვლე-  
ლად ნახევარ საათს უნდა მეტლო დიხითა, საკითი დროსა  
გარემო მისახებ-მისახებდავად და დასაოფრებლად, თან  
იხის გადასამეორებლად, რაც სკოლაში მასწავლეს.  
ამუს დანუებით სკოლა ბევრს ვერაფერს ვეთავაზობდა;  
ახლა კი ახალი საგანი უნდა მიწავალა და დავიარისპირე-  
ბოდი ახალ მოთხოვნებს, რომლებიც უფრო რთული და  
მკაცრი იყო, თან კლასში ვეულებო პატარა ვიყავი, ცვლა-  
ზე წირონი. ლათინური ისეც ისწავლებოდა, როგორც მე-  
დი პროგრამის საფუძვლი, თან ძალიან მკაცრად  
ვეთხოვდნენ, რისი მადლორიც დავრის მიტელი სიკიც-  
ხე; როგორც თვითოფს, არასოდეს მიჭერდა მესწავლა  
ძველი ტექსტები და ხელნაწერები ლათინურად და ბერ-  
ძულად, რომშივე შეკრებების დროს სწრაფად ახუდი ალ-  
დი თვითლოვრ საღამაპო ლათინურს, რაც იმ ვარე-  
შიში გამომეცნებოდა, მოუხებდავად იმისა, რომ არასოდეს  
არ მომსამეინა ლათინურს ლექციები უნივერსიტეტში.  
ტრანუნიტანის უნივერსიტეტშიც ნაცონალ-სოციალიზ-  
მის ცოტა რამ შეეცალა. ლათინურისა და ბერძნულის ძვე-  
ლი თაობის არქერიო მასწავლებელი მათ მოითხოვებს არ  
ასრულებდა, მოუხებდავად მათი უემოქმეებებსა სახელ-  
მწიფო დანუხებულებათა თანამშრომლებზე. კამპანიაში  
ჩემი ჩარეუბანაც ცოტა ხნის შემდეგ არქიტორის მო-  
ადგილე მოხსნეს, რადგანაც ახალ პატრონებს არ მოს-  
წონებდა. როცა სწავლის იმ წლებს ვახსენებ, ვხვდები,  
რომ კულტურული ჩამოყალიბება, დაუფინებული ბერ-  
ძუნულს და ლათინურს ანტიკურ სულთერებზე, სასუ-  
ლოერი ცხოვრების წესს განსაზღვრავდა, რაც ტოტალურ  
იდეოლოგის მოთვალა. მაშინდელი ლოცვების ნივს  
რომ ვფურცლავ, რომელიც სკოლებში გამოიყენებოდა და  
სადაც ანტიკური ტექსტების გვერდით ნაციონალური პი-  
ნების და ნაციონალ-სოციალისტების სიმღერები იყო, შე-  
ვამჩნიე, რომ ჩვენი მუსიკის მასწავლებელმა, ნაშაფელმა  
კათოლიკემ, ნაგებამდევნა გამოთქმები: „სიკუდილი იუ-

დეამი“, „ზურგი აქციე ლიარობზევე ფიქრს, იფიქრე მო-  
ლოდ დღისი აუცილებლობისა.“

მაცრამ ჩემს სკოლაში შესვლიდან ერთი წლის შემდეგ  
შემოიღეს სასკოლო „რეფორმა“, სრულად განახლებუ-  
ლი. მანამდე ვინაზისა და სკოლა მიცნირული თვალსაზ-  
რისით სხვადასხვა სისტემა იყო, რომანციოთხანს გამო-  
ყოფილი. ახლა კი ახალ სასკოლო მოედლებში ერთიანდ-  
ბოდნენ, ცერეთხოვლებულ „აუზლებს სკოლაში“, სადაც  
ბერძნული მილანიად ქრებოდა, ლათინური კი მიცნირე-  
ბული ფორმით მესამე კლასიდან იწყებოდა, რომელსაც  
თანამედროე უნებურ ენაცვლებოდნენ, განსაკუთრებით  
ანგლისური, ამასთან, ძირითადი დეტატირით სახელების-  
მეტყველო მიცნირებებზე იწნა გადაჭრული. ახალ სას-  
კოლო მოედლებს ერთად მასწავლებლების ახალი თაო-  
ბაც მივდი, ასაკით უფრო ახალგაზრდები, რომელთაც  
ზოგი ძალიან მომწაფებელი იყო, მაცრამ თან ახალი რე-  
ჟიმის მომწრები იყვნენ. კიდევ სამი წელიც და რელიგიის  
სწავლებს სკოლაში საერთოდ მწყება, სამაგეროდ, ფირ-  
კულტურისა და სპორტის ვაკეუილებში მომავლა. მად-  
ლობა დემერის, წესა დაგეროსც, ვინც ძველი პროგრამით  
დაინყო, პოლონდებ მივეყვანი.

ამასობაში სულ უფრო იგრწინობოდა, რომ მსოფლიოს  
ისტორია იტურებოდა და ეკურიით დედა. 1938 წლის  
დამდეგს უნებ შეცვლებილი იყო, რომ არ შეგვეჩინა ვა-  
რსკის მოძრაობა. ლაბარაკობდნენ ავსტრიის წინააღმდეგ  
მოსალოდნელ ომზე, სანამ ერთ დღეს გამოცხადდეს ვერ-  
მასტის შეტევა და ავსტრიის დევექმებარება გერმანიულ  
რახზე, რომელსაც იმ მომენტთან აღდი ბულისნი „ერ-  
პოა. ჩვენივას ავსტრიის ძალუფლებებს ხელში ჩავდებებს  
ვიერფერებერსაგანათია მერ საბოკეო მარეც პტონდა  
ჩვენი მახლობელი სახლებები პიტლერმა ჩიკეცა. მას-  
სოფს ერთხელ ესკურისათვ მივდივითი ამავად ჩვენს  
სავარულ ტრტომინებში, მაცრამ ხიდი ზალცბაზე, რომ-  
მელზედაც აგრე პატარებს ხშირად გადავიდოდით, გააფ-  
ექტილი აღმოჩნდა — ხიდის აფვალას სახლები აფე-  
უხებდა. ახლა ავსტრია ისეც ვახსნილი იყო, მაცრამ ძვირად  
უფლებოდათ. მოვყანიებით მომბლებათს ერთად ხშირად  
დავიდიოდით მახლობელ ზალცბურგში.

ყოველ ჩასვლაზე მივდიოდით მარია პლიანი, ვითვა-  
ლურებდით განააბებულ ეკლესიებს და თავს უფლებებს  
ვაქვლვით ამ განსაკუთრებულ ქალაქის ატმოსფერის  
ტალღებს ბოლომდე ჩივიდით. მალე ჩემმა იმამ საუფ-  
ყო ინილიატოვა აილი თავის თავზე, რამაც ზალცბურგის  
სხვა მარეც ვავადეცხო: ომში ზალცბურგული კორტტე-  
ბიდან ურეხული მავურებლები გამოითიდა და შენატარა,  
ამტარო მიღილები აფილად იშოვებოდა; მის ინტერესთა  
დამთხურება იყო, რომ საშუალება მოვეცა მოვეცამინა  
დამთხვევის მიებერ სიმფონია დირიჟორ ქნაფერბოების  
ხელმძღვანელებით, მოცარტის წარვის მუსიკა დო მი-  
წონიმა, რატისპონის კათედრალის პატარი მომივრავლია  
შესრულებითი, და მრავალი სხვა დაუვიწარი კონცერტი.  
ამასობაში ჩემს ცხოვრებაში სხვა მნიშვნელოვანი  
ცვლილებები მზადებოდა. ორი წელი ყოველდღე ახალი  
დავდიოდე სკოლაში დიდი სიხარულით; მაცრამ სხვა უე-  
ვე მღვდელი მომწოდებდა, რომ პატარებს სემინარიაში  
მესსულიყავი, რათა საეკლესიო ცხოვრებაში მუდმივად



წერეთელიყავი, მამარბინისთვის, რომელსაც პატარა პენსია ჰქონდა ეს, დიდი მსხვერპლის გადაებას გულისხმობდა. ამასთან, ჩემმა დამ ჩააბარა სამეცნიერო სკოლის ბოლო დამამთავრებელი გამოცემა და 1939 წელს აგრონომიულ სამუშაოში ჩაერთო, რაც გოგონაობის სავალდებულო იყო, თან სამუშაო ადგილზე იმყოფებოდა მისთვის და მისთვის, როგორც ავტონისტრაციის თანამშრომელმა, და ამით ოჯახს გააჩრდილა მუშაობა. გადარწმუნდა, რომ 1939 წელს აღდგომის სემინარიში შეესულიყავი, ბედნიერი და ამბეღობით სავსე, რადგან ჩემი ძმაც კარგად მახსახიფებდა და თან ბევრ სემინარისტს ვიცნობდი, ვინც ინტერნატის წირვას ესწრებოდა. მაგრამ მე მით რიცხვის არ მივცემუფლები, ვინც ინტერნატის ცხოვრებას იყო მოარგებული. სახლში უფრო თავისუფლად ვყოფიდი და უკეთესად ვმეცადინებოდი, რადგან მიზნად იქ ჩემი ვაჟი-მეურო სარგებო შემიქმნა. ახლა ეს იძულებული ვყოფიდი სასწავლო დარბაზში დაახლოებით სამოც წმინდელთან ერთად ვყოფილიყავი, რაც ჩემთვის ნაშეგონა იყო, ამ პერიოდულად მიმანდა სწავლა, რაც შემდგომ ძალიან იოლად გამომდებდა. რაც ვგუდავ ძალიან მამაშემეხდა, ის იყო, რომ თანამეგობრე აღზრდა ყოველდღე ორსათიან სპორტს, თილისინიწება და დიდ სპორტულ მოედანზე. ეს ვაჩვენებ ჩემთვის ნაშეგონა იყო, რადგან არ ვყოფიდი სპორტულად და თან ტანითა და ასაკით ყველაზე პატარა ვაბნდოდი, ხოცა სამი წლით დიდვი იყო, ასე რომ ფიზიკურად ძალიან მოვიუსტებდი. ჩემი თანაკლასელები ძალიან გულუბნელები იყვნენ, მაგრამ არ ვარცხან სხვისი გულუბნელობით მხარეგებლო და ტვირთად დაანავ გუნდს.

ამასთან ისტორიული დარბაზი სულ უფრო მძაფრდებოდა და დრამატული სახეს იღებდა, მესამე რაიხის ძალიანდობის გამო. ვითარებას უფრო ამწვავებდა ტყუილი დაპირებები და ხელშეკრულებები.

მამაშემი ვერაფრით ვერ იგებდა, თუ როგორ ვგუბოდენ ფრანგები, რომელთა დიდი პატივისცემაც ჰქონდა, ამდენ ძალადობასა და ადამიანთა უფლებების დარღვევას. 1939 წლის დამბეჭდვით ჩეხოსლოვაკიისა და იმავ წლის პირველ სექტემბერს პოლონეთის დაპყრობამ ომის დაწყება გამოიწვია. ომი უჯრუჯრობით ზორს იყო ჩენი-გან, მაგრამ სულ უფრო მუჭარით გვიახლოვებოდა. ომის დაწყებამ გამოიწვია ჩემი კლდევის ლაზარეთად გადაკეთება. ამის მიუხედავად მე და ჩემმა ძმამ ისევ მინდოდა დავინჯო სკოლაში სიარული. მაგრამ დირექტორმა დროებით საცხოვრებელი გამოგვიჩინა, თავიდან ქალაქის თერმული წყლების ცენტრში (რომელიც მუდღე ქანი-ის სურათით და ლაზარეთი დიდ [ილქ] სამკურნალო ცენტრად იქცა), შემდეგ ინგლისელი ქალბატონების სარტის (Spaz) ქალთა კლდევი მოგვათავსეს, ქალაქის თავზე. სახლი მთლიანად დატყვევებული იყო მას შემდეგ, რაც ნაცისტებმა რელიგიური სკოლები დაკეტეს, ასე რომ, სემინარისტებმა და მასწავლებლებმა აქ თავშესაფარი ნახეს. მაგრამ სპორტული მოედანი არ იყო, ამიტომ ტყეში სეირნობასა და ტბის პარას თამაშებით ემართოდენ და თევზაობდენ კლდევი. ყმანვილთა ბუნებრივი ცხოვრებით ვცხოვრობდით. აქ საბოლოოდ შევეკუე სემინარისა და ლამაზი ხანაც ვაჩვიარ. უნდა მესწავლა ცხოვრება

სხვებთან ერთად, საკუთარი თავიდან გამოშვებულიყავი და დავკავშირებოდი სხვა თანასკლდელებს, რაც დაფუძნებული იყო გაცნა-მიღებაზე: მაღლობელი ვარ ამ გამოცდილებას, ეს ჩემთვის ძალზე მნიშვნელოვანი გამოცემა.

თავიდან ომი არარეალური ჩანდა. მას შემდეგ, რაც მიტლერმა სპინდელად გადსარსა პოლონეთი, სტალინის საბჭოთა კავშირთან თანამშრომლობამ თითქმის გამოასრულა ერთობა. დასავლეთის სიბლიერე ყოველ წანდა და საგრანგეთის ფრონტზე სინწარე იყო, არავერი არ ხებოდა.

1940 წელი პიტლერის ტროუქმის წელიწადი იყო დანია და ნორვეგია დაიპყრო; მოკლე დროის მანძილზე პოლანდია, ბელგია, ლუქსემბურგი და საფრანგეთი დამბეჭდნენ. ის ხალხები, ვინც ნაციაონალ-სოციალისტთა მონაბამდევე იყო, რადაც გარკვეულ პატრონულ საამოებებასა და სიამაფეს გრამობებზე დიდი ისტორიის მიუხედავად იყვნენ, რომელიც მოკლენობით ბონში ჩემი მასწავლებელი იყო, თავისი გრარული ნარმობის გამო იძულებული გაბდა გერმანია დატოვებინა და პიტლერის მმართველობის ხანა იძულებით ემიგრაციაში გაიტარებინა. მის მოგონებებში აღწერილია ის უწინაური, ტრამანეთის საბოისპირო განმეებები, რაც იმემად გაიბეჭდა მამაჩემი წითლად ხედავდა, რომ პიტლერის გამარჯება გერმანიის გამარჯებაზე არ იქნებოდა, არამედ ანტიტრისტება, რაც ამოკლებსურს ხანის დაჯგომას წინადავდა მორმმუნსტეთის, და არა მარტო მათთვის.

ომი თავისი გზით მიდიდა. შემდეგ ეტბამ პიტლერის დაპყრობა იყო. ის ვარემუბდა, რომ ინგლისზე მტკნე ბევრჯერ გამოცხადდა და გადილო, ეჭვებსა და ვარკვევლობის იწვევდა. ჩემთვის დაეცინებოდა 1941 წლის ეს კვირადღე, რომელსაც გამოაცხადეს, რომ გერმანიამ თითქმის მომხრეებით საბჭოთა კავშირს შეუტია მთლიანი ფრონტი, რომელიც ჩრდალეთითადა მავ ზედამდე გრმელებოდა. ამ დღისათვის ჩვენი კლასი შეითახმებელი ვყოფიით, რომ ტბაზე ნავით უნდა გადავსერიანა და პატარა ექსპედიცია ჩავგვტარებინა. ლამაზი გასერიანება გამოდგა, მაგრამ ეს ამბავი ომის არეალს გამოაროების შესახებ საბინლად გვანავა გულზე და ჩვენს სიხარულს აქარებდა. ვგრამობდით, რომ ეს ამბავი ამჯერად კარგად არ დამთავრებოდა. ნაპოლეონზე ვფიქრობდით; ვფიქრობდით რუსეთის უკიდევანო ტრამალეზე, სადაც გერმანელთა მტკნეა შესაძლოა მავცებით დამთავრებულიყო. შემდეგში მალე ყველას თავიწონი განვიიარად ტრანსპორტის დიდი კოლონები მოეპარებოდადენ, ნაწილად დატრელებით ვავსებოულიყო. ახლა საჭირო გაბნდით, აფიქლები, სადაც საშეგრო საავამდეყოფები გაიანსეზონა. ყველა თავისუფალი შენობა დაკავებული იყო. სემინარისტებს, რომლებიც იქვე ახლას არ ცხოვრობდენ (თითქმის ყველას), კერძო ბინები უნდა მოეჭებოთ. მე და ჩემი ძმა საბოლოოდ დავებრუნდით შინ. ახლა უკვე ნათელი იყო, რომ ომი კლდევ დობანს გავრმელებოდა; სულ უფრო მუჭარით მონედა ჩვენც. ჩემი ძმა ჩვიდმეტი წლისა გაბნდით, მე თოთხმეტიწამა. მე კლდევი ცხოვრებაზე განზე დავგრენილიყავი, მაგრამ ნათელი იყო, რომ ჩემი ძმა მათ ვერნდა ვერ გაეტკოვდა. მართლაც, 1942 წლის ვგრეთინდებულ სამუშაო მომსახურებში" დაუძრეს შემოადგომავზე ჯარშიც ვაჩვიეს, ვერმანტში, სადაც კო



შენიკაციის განყოფილებაში გაანაწილეს, როგორც რადიოტელეგრაფისტა, საფრანგეთის, პოლანდიისა და ჩეხოსლოვაკიის შემდეგ, 1944 წელს, ოტლიის ფორმირებულ გაუშურს, სადაც დაიწყო და, სამედიცინო, ხშირად ტრანსპორტში გადაიყვანეს სახმადრუკო საავიაციო სკოლაში, სემინარიის შემოხაზში რომ იმყოფებოდა, სადაც ბევრი მხარგრული დღე გაეტარებინა. მაგრამ, როგორც კი გამოჯანმრთლდა, ისევ ოტლიის ფორმირებულ გაუხადეს.

მიუხედავად ისტორიული სურათის, ეთარბენის ხშირში მისა, ჩემთვის მინ ყოფნისა და ტრანსპორტის გამანაზის კიდევ ერთი ლამაზი ნელანია იყო.

ლათინულ და ბერძენ ელასკოსთა დიდი ენობუხასტი უფრო, ამასობაში მათემატიკაშიც გამოტაცა. მაგრამ უფრო მნიშვნელოვანი ის იყო, რომ ლიტერატურით დაინტერესება და მისი აღმოჩენა დაინდევ. ესწავლობდა დიდი ცნობისმდილით ლიტერატურის ისტორიას, ენობუხასთის ენობუხასტი ვიკინი, იმ ფრის მიღწევის მოტივებზე და მწარე ლექსების წერა და ახალი ხიზარული და ძალბით მიუხედავად ლიტერატურულ ტექსტებს, რომელთა თარგმანაც თვითონვე უკეთ და უფრო ცოცხლად. მდიდარი და ინტენსიური ხანა იყო, სადაც იმ დღებულებით, რომელიც სულ უფრო მამუდდებდა სულიერი სამყაროთა. მაგრამ აველავერ ამასთან ერთად გაუხედავნი დამუშავლათა სიბით იტეფებოდა; ყოველდღე იმართებოდა ნორვეგია იმნი დამუშავლათა თუ იმ ახალგაზრდა ჯარისკაცის მოსახსენებლად, იმამდა სახელბით ჩემთვის ნაღვლის მიზონებების. უფრო ხშირად ლაპარაკობდნენ ჩვენა გამანაზის სტუდენტებზეც, სიცოცხლის სიხარულითა და ნდობით აღნაავსე ახალგაზრდებზე, რომელთაც პირადე ვიკინობით და ცოცხა ხნით ადრე ჩვენს გვერდზე იხდნენ.

სამხედრო პერიონისის ნაკლებობის გამო, რომელიც სულ უფრო მცირდებოდა, 1943 წლის რევიმის წარმომადგენლებმა სახალე მოიკანთ. რაკილა სტუდენტებს მარცხსართო საცხოვრებელში უნდა ეცხოვრათ, სახლადე ვითორს, ხელს არავალი უშლიდათ, რათა მათი კოლექტივი ავიკინის სანიანამდევრო ბატარეებში გადაეტანათ. რასემში, გარდა ამისა, მთელი დღე მინაც არ იქნებოდნენ. საუკლებით ბუნებრივად მიანდათ, რომ ისინი თავისუფლად დროს მტრის თვითმფრინავებსაც თავდაცვის სამსახურში გამოეყენებინათ. მე არსებითად უკვე დიდი ხანია ინტერნატში აღარ ვიყავი, მაგრამ იურიდიული თვალსაზრისით ტრანსპორტის სემინარიის წერადე ვითვლებოდი. ასევე მოხდა, სემინარისტთა პატარა ჯგუფის ჩვენი კლასიდან — 1926 და 1927 წლებში — დაბადებულბის, მოუხენის აფიანანამდევრო სამსახურში დაგვიძახეს. თვქნებტი წლესა იტეფებულბე გაუხდა ამ ტიპის „ინტერნატ“-ზე დათანხმებულბეყავი. ეცხოვრობდით „პარაკები“ ნამდვილი ჯარისკაცებოვით, რომლებიც უმცირეობის წარმომადგენლებნი, ჩავგვიყვას იგივე უნიფორმები, და წესით მათი როლი უნდა შეგვემტრებინათ, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ უფლებდა გვექონდა გაცუთობლებზეც ვეულო მოუხენის „მეტიმოლანის გამანაზის“

მანაველებლებთან. ეს სინტორესა გამოიდობება გახდათ მრავალი თვალსაზრისით. ახლა ერთ კლასს ევალებებოთ ამ გამანაზის მოსწავლენებთან ერთად, თავის მხრე ისინიც გამოიხატებდნენ იტენე აფიანანამდევრო სამსახურში ჩასადგომად. ჩვენთვის შეტება იყო ახალ სამყაროთან. ჩვენ, ტრანსპორტებლები, საუკლებსობით ვიყავით ლათინურსა და ბერძნულში, მაგრამ ჩვენს პროვინცილობასაც ვეგებოვით.

შტროპოლია ჩვენს ახალ მცხოვრებს სხვადასხვა ახალ კულტურულ პროზონტებს უხსნდა. თავიდან კი იყო რადაც შეუთავსებლობა, მაგრამ ბოლო მართლაც ერთობლი ჯგუფი გახდნით. პირველი პოხიცია, საითაც ვაგვიყვას, ლუდვიგფიფელი გახლდათ, მოუხენის მრდილოებით, გვევლენათ BMW-ს ფაბრიკა დაგვეყვას, სადაც თვითმფრინავის მოტორები მზადდებოდა. მუშობეც ვადასვლა იყო უზარფორმისსეც, მოუხენის მრდილო-აღმოსავლეთით, ცოცხა ხნით ინსპექტიორ ვიყავით, სადაც სადგური მოლონად გაანადგურეს. აუცილებელი იყო ძალების გაძლიერება, იმ წუთიდან, როცა შეტევები აღარ მყოფებოდა, პოლს ვიკინივით ვადგავიყვანეს, ამერუსის (ამერის ტიპის) მრდილოებით, ორამაც დატვირთილ: უნდა დაგვეყვას ფორმირების დაბადებარბე, საიდანაც მიფრინავდნენ პირველი საბრძოლო თვითმფრინავები, და დაგვიტრელობით მომხმართა თვითმფრინავებს, რომლებიც ამ ხონაზე გაიფრინდნენ, ვიდრე მოუხენს შეუტყდნენ.

მასხებება, რომ ამ აფიანანამდევრო რაზმში ყოფნა ბევრ დამამნივლდა და გავრცედავდა ვითარებას ქმნიდა. მითუმეტეს, იცოთ ინფიფიფისთვის, ხავითოდ შეუფერებელს სამხედრო ეტეფებისსემი, როგორც მე ვიყავი, მაგრამ ვიკინაზე უკანამაქსი მოფორბება დამარჩია. აქ ტელეფონისსიტოა ჯგუფში გაგვამანილეს და ოფიცრის თანამშენე, რომელსაც ვევემდებარებოდი, ჩვენი ჯგუფის გამომცალკეებას ცდილობდა. გათავისუფლებული ვიყავით ყოველგვარი სამხედრო მომხმარებლისა და ეარჯომისაგან და ჩვენს პატარა სამყაროში ვერავინ შემოიჭრებოდა. მიქსინაზურ ავტონომიას მეთადრე, როცა დასაძინებელი ადგილი მახლობლად ნაწილში გამომიყვას, და აუხსნელ მიზეზთა გამო ჩვენი ცალკე ოთახი მჭირდა. ნამდვილი დასაძინებულბე ოთახი, მოუხედავად ამისა, რომ პატარა იყო. ამასთან ვასაოცარი იყო, რომ სწორად იქ იმყოფებოდა მოქმედ ქათოლიკეთა ჯგუფთა ჩემი სამსახურის საათების გარდა, მუშებლი ის მეყვეთინა, რაც მინდოდა, და დანარჩენი დრო რეში ინტერესებისთვის მიმიტენდა. გარდა ამისა, ქათოლიკეთა ჯგუფთა იმდენსაც ახერხებდა, რომ რელიგიის დღეებში ნავტებობნათ და ეკლესიაში სიარულის უფლებასაც მიადინეს. აი, რატომ შემომჩნა ის ზაფხული გამანაკურებულად მენსიერებებში, როგორც საუცხოო ხანა, როდესაც ჩემი ყოველდღიური ტვირთები მე თვითონ შემებნენ წარმებნათ და ჩემთვის იცხოვრებულად ვყოფილიყავი. ფაქტია, რომ საერთო ისტორიული მდგომარეობა იმედის მომცემი იყო.

ფასისარული შემდეგ ნომერი

იტალიურიდან თარგმნა  
დასა სრინაველა



იოსებ ქუმბურძიძე

## სასივართო ჩანაწერები

„სასივართო ჩანაწერები“ — ეს „თბილისის“ ციკლია და რადგან ამ გაზეთის კვლევა გამოხსნა უსაშუალოდ გათავისუფლებული, ერაყიდან გამოქცევა, სადაც ხეზემდელი ციკლის გაყოფის ნაშთებს ეხსურებდნენ, ფრანალი „ჩვენი მწერლობა“. მთავარად, თვითონ ფრანალი არ იუცხობს „თბილისიდან“ მიღობს და დროებით შეიკვლავს. უნაბო

### ცოდნა და ცოდვა

„ბელადი რა კარგიაო, — შაბათობით გვეტყვინებოდა 70-80-იან წლებში და მერე რომ დაეფუტა ამ წითელ ოთახში და მასწავლი, რომ თურმე მე საბჭოთა ვარ, შენ კი — არა. სხვის თვალში ბუნეს რომ ხედავ, საკუთარ თვალში რატომ არ ხედავ დირეს, რომელიც არის გამოდებული „მსოფლიო კინოლენინიანის“ სახით?!“ — ასე მიმართა ფილოსოფოსმა ზაზა შათირიშვილმა კინოცოდვნი ვიორე გვახარიას გაზეთ „რეზონანსის“ ფურცლებიდან (19.09.2006; სტილი დაცულია).

გამოიტყვებით, გამიკვირდა: გვახარიას მოვლენობებს თვალყურს მუდამ ინტერესით ვადევნებ და ნამდვილად არ იცოდო, ოდესმე გადაეკურებს ლენინისაც თუ უღვინდა.

ასეც რომ იყოს, აჯობებდა შათირიშვილი გვახარიას სხვა, თანაც ცინცხალ ცოდვებს უფრო შეეწუნებინა, მაგალითად, იმას, რეეაზ ლალიძის დიდებულ „თბილისის“ რომ აქალიკებს და თბილისისაც ზედ მიაყოლებს — სხვაგან არსად არის ქალაქი მთაწმინდა და, თურმე, იპაონიამაც კოფილაო (?)

თუმცა ეს შათირიშვილს რატომ უნდა მოეზობიოთ, როცა ქალიკა დროს, სტუდიაში („წითელ ოთახში“) გვერდით თვით თამარ ჭიხრაძედი იჯდა და პროტესტი არ გამოუთქვამს.

ძვილე სათქმელია, დაინდო, თუ ეერ შეპბედა? უფრო მეორე მგონია, რადგან ხშირად მიგრძენია, რომ გვახარიას, ერთგვარად, მონუსხული უკავს საკუთარი გადაცემის სტრუქტურები და არა მხოლოდ ისინი. მონუსხულობას კი საფუთვლად უღვეს ერთგვარი მითი მისი განსაკუთრებული ერთადილის შესახებ.

ერთადერთი, ეინც ამგვარ მონუსხულობას თავი დააღლინა (ზაზა შათირიშვილამდე), ქალბატონი ლალი ავალიანი იყო.

თავის შრავალმხირე საყურადღებო სტატიაში (ფურნალი „ჩვენი მწერლობა“, 13, 2008) მან ჯერ გაკვირება გამოთქვა იმის გამო, რომ გვახარიას სტურუას „ხანუმა“ კინად გამოაცხადა, შემდეგ კი დასაძინა: აღმოფოთება ვერ დაემაღე და ლამის ყურებს არ დაუჯერე, როცა კინად სამუშაოს ტაბარიც მოხსენია“.

„ზემოთ მითი“ ვახსენე. ვფიქრობ, არცთუ უსაფუტვლოდ.

სამუშაოს ტაბარის და „ხანუმას“ კინად მოხსენება, ცხადია, რწმენის და აზროვნების პრობლემაა და არა განათლების. მერამ როცა იტყვი, „ხანუმას“ დადგმათ, რუსთაველის თეატრის სცენაზე ჩვეულებრივი დამიანები პარკულად გამოწინდნენ, ეს უკვე ცოდნის დეფიციტს ნიშნავს.

ეს რომ თქვა მახვილ თმანიშვილზე და მის სექტეალებზე, საერთოდ, არაფერია უნდა გსწენოდეს. როცა გადაცემას რომერტ სტურუას უღვინი და „სამგროშიანი ოპერა“ მისი დადგმული გგონია, უბრალოდ, უზრუნველია: საყოველთაოდ ცნობილია, როგორ ამყოფდა ბატონი დოლო ალექსიძე, ბრეხტი ქართულ სცენაზე მემოფიყვანი, „სამგროშიანი ოპერით“ ნიადაგი შეეუზნადე „კავკასიურის“ წარმატებასო.

წარმომიდგენია, როგორ განიცდიდა ამ უზრუნველობას თეატრმყოფნი თამარ ბოკუჩავა, იმ დროს, სტუდიაში („წითელ ოთახში“) გვახარიას წინ რომ იჯდა.

საინტერესოა, მანაც დაინდო, თუ ვერ შეპბედა? მიჭირს დაეიფერო, რომ გვახარიას ისიც მონუსხული უკავს.

როცა კინოზე საუბრობს, გვახარიას ასეთი რამ არ ემართება. ამიტომ უნდა მიხედვს, რომ თეატრზე მსჯელობა მისი საქმე არ არის და ისეც კინოზე ლაპარაკს მითმეტეს, რომ მისთვის საყვარელ კადრებს თითი საზოგადოებრივი მსუფთაველიც აღარ ამოუჭრის. ის, იხეტებს, ამას წინათ რომ გვაქცენა — ორ შიშველ მამაკაცს შორის მოქცეული ასევე შიშველი ქალი ორივე ხელთ რომ იყო დაკავებული („მეცავე საუკუნე“).

მაშინ ზემოხსენებულ მითსაც აღარაფერი დაემეტყება.

ერთადერთი — დროდადრო ზაზა შათირიშვილი თუ შეახსენებს ხოლმე ლენინზე გადაცემებს.

### უნდა ნახვილიყ?

გაზეთ „სდაუსს“ 2008 წლის დეკემბრის ნომერში ახალბედა ფრანლისტები ცნობოდ ფრანლისტს ეკითხებან:

— რას უსურვებდით მომავალ ფრანლისტებს?  
მასუნი ასეთია:

„საკუთარ სინდისთან დათმობაზე არახოფეს ნახვილოდ, რაც უნდა კარგი კარიერული შემოთავაზებები და გარეგნებში გკონდეთ. თუ სინდისს უღალიტე, ამ პროფესიიდან უნდა ნახვილო“.

ივით ვინ ამბობს ამას? — გიორგი თარგამაძე.

ეს რომ ნაეკითხე, შემეცოდნენ მომავალი ფრანლისტები და ჩემი წესიერი კოლეგები, შემეცოდა საკუთარი თავი და, რაც მთავარია — ჩემი პროფესია, რომელიც უსაღეროდ მიყვარს.

რას ერი, ნავიდა კოლეცი! — მითხრა ბატონმა გიორგი გოგოლაშვილმა, როცა მძიმე განცდები გაეუზიარა.

### მარშია, ბაყიდათ

— თქვენი შენობა გაყოფეს? — მეკითხება ერთი ცნობილი მწერალი.

**ჩვენნი ყოფა, ნათისოფალი**

— არა, და იქ ახლა სამაშაბლოდან გამოდევნილები ცხოვრობენ.

— კარგია, თურქებზე ამ ყაზახებზე გაციფვეს, ვაიბს, ისევე ქართველებმა იცხოვრონ.

ამ მწერალს პატყეს ვეკემ, მაგრამ არ ვეთანხმები:

მწერია, თურქებზე ამ ყაზახებზე გაციფადით, ოღონდ კიდევ ახალი დევიზილები არ გვეყოლიდა.

არადა, ამ ომამდე, მზარაფდა იმის ნარმოვდენა, რომ იქ უნებე უცხოტომელი შევიდოდა.

და აი, რატომ: ქაბრეტის კვედზე, სამუშაო მაგიდასთან, ილიას პორტრეტი შეკადა, რატომღაც, ნებოთი დამაგრებული. შერობა რომ დევალეო, პორტრეტი იფუფარს — დაზინების (რაც გარდაუდებელი იყო), ასევე კვედზე დატყობება ვარწივ და ბავშვიური ველეფილო როგორც მთავრად და მოქვეყნადის შენობის მომავალი მფლობელი — რა თქმა უნდა, გადამოიღო რაც ავტოსტოში მოხდა, იმან ველეფილო დამაფრცხვა. ნეტავ გაციფადით, ოღონდ დევნილები არ გვეყოლიდა.

**ივანე ამიხანაშვილი**

**პოემის განხილვა...  
სასამარტლოში**

**როგორ მოიპარას**

**პაატა ნაცვლიშვილის „ნარილი“**

— ჩემთვის მოვარია არა კომქენსაცია, არა უნებე დასვა, ან სხვა რამ, არამედ მინდა ერთადერთი: შექმნა პრეცედენტი, რომ ქართულ სასამარტლოში დაფიქსირდეს: ლიტერატურული ნაწარმოების ავტორობის დაცვის ფაქტი!” ეს სიტყვები პაატა ნაცვლიშვილმა წარმოთქვა 2008 წლის 26 მარტს თბილისის საქალაქო სასამარტლოში.

გაქონარეული დედა დასასრულს უხბლოვებოდა. შეიძლება ამას ვამო, ან სხვა მიზეზით, მოსამარტლუ ქალბატონს გავლია — მშვენიერი, მომზინალე დიმილით.

ლიტერატურული ნაწარმოების დაცვის პირველი ფაქტი სასამარტლოში დიმილით დაფიქსირდა.

დიმილი ყოველთვის იმაზე მეტს ნიშნავს, ვიდრე ის, რა სხედე მიგვიანიშნებს და, რა თქმა უნდა, გამომავლისთან არც ამ შემთხვევაში გვექონება საქვე.

ველაფერი დანყო იმით, რომ ერთ მშვენიერ დღეს, უფრო ზუსტად, 2005 წლის 19 იანვარს, პაატა ნაცვლიშვილმა სახლის მახლობლად მდებარე ვიხუტრში სრულად შემთხვევით შეიძინა გურნალი „პრეს-პრე-მიერი“. გადამალა, გადაფურცლა, გადათვალისწინა, მაგრამ გული ვერ დაუძლო, სანიტერესოს ვერაფერს ნაწყენდა. ირანია, რამ მაყვიდინო, და სანამ თათოზე შემოადებდა, ცოტახანს კიდევ ატრიალდა ზეღმა, აქ-იქ მოვალეობის გულისთვის ჩაპერა თვალთ და უცებ რას ხედავს, რა ნაცნობი სიტყვებია, აქ საიდან გაჩნდა, ვის გაახსენდა, რატომ, რასთვის...  
ერთი სიტყვით, ელდა ევა.

ეს ხომ მისი პოემაა! — ვერ კიდევ როდის დანერვილი, ვერ კიდევ როდის გამოქვეყნებულა.

ავტორი? ავტორად სხვა არის გამოცხადებული - თინა მისაშვილი. სათაფრიც სხვა არის — „მენ(არ) გეგონოს, რომ მუნებე ვენრდე...“

შეველილია მხოლოდ რამდენიმე სიტყვა და ადრესატის სქესი — ქალის ნაცვლად „მატარა უფლისწულს“ მიმართავს პლაკატორი. მის პოეზიას „ნარილი“ ერება. ამ სათაფრით გამოქვეყნდა 1974 წლის მართი უნივერსიტეტის ფურნალისტის განყოფილების სასწავლო ფურნალ „ახალგაზრდა ფურნალისტში“, ამ სათაფრით დაიბეჭდა აღმზან „პირველი სხივის“ მე-17 ნომერში 1983 წელს, ამ სათაფრით გამოიცა გამოქვეყნობა „ნაკადულმა“ 1986 წელს. ნუთუ პლაკატორი სათაფრით მალავს საჯავ საქველი?

როგორ გინდა შუბი ხელთაში დამალო. აი, ამის“ ტექტი, ამქარა, შეყვარალა, მოლადადე პლაკატა:

„ახლა ღამეა და გარსკვალეები ზეცის ქორფლივით აყრია მუზღზე, მე მაგფასთან ვზიარ, ძვირფასო და ჩემს ნინ სუფთა ქალადებს ვუმზერ ანწყო, წარსული და მომავალი დამდგარან ჩემი ფურების ზღურბლზე, ძალიან მწუხ და იფემად დამეს ჩახსენება მთავრის მელაქზე. თაემ ტრიალეს ათასს კითხვა და გველა თავის პასუხს დაეჭმეს! ათასი წელი იუნებ ცოტაა, ან იუნებ არის ძალიან ბევრ... მე ახლა სიზმარში მახსოვს მუნი ღამეში თვალის ფერი ეს ველეფილო ადრე დამიწყო, ადრე, ძალიან ადრე, როცა თებერელის მახსენავი ქარი ტბოტყებოდა გათომლო ქადრებს, როცა ცხოვრებთან მე წრთად დღევებს, ვით რეფიროსი ფორდან ტრადეს ეფილისთვის ყოვლად უჯარვის კადრებს — იმენად ახლის მოვედი მწთან, რომ უსასრულად აღმოვინდი მორი (მენც კარფად იცი, მე რომ არ ვიბოზა, როგორ ვრეკვლავებოდა ქალაქში ქორი), ვახსოვს? — ცისფერი ზეუბანს გასწვრივ მწერა მველეთი მორბოდა მუნსკენ და მოწუნდილი ოქტომბრის ზეცა ირეკვლავად მდინარის ფსკერზე.“

და გრძელდება ასე, ხუთი არასრული სვეტი სიტყვისიტყვით, პირმხმნად, დაუნახებლად.

მედარტაც ადარ უნდადა, უფანტაზიო პლაკატა იყო. მაგრამ მაინც, სხვაგვარად არ იქნება, უნდა შევადაროთ — პაატა ნაცვლიშვილი, „ნარილი“, აღმზანი „პირველი სხივი“, 17, 1983, გვ. 37-42.

„ახლა დამეა და კარსკვლევიმ ზეცას ქორფლითი  
აყრია მუბღზე...“

მე მაგადიასთან ვხეიარ, ძვირფასო, და ჩემს ნანს სუფთა  
ქალაქებს ვუბრუნებ. ანწყო, წარსული და მომავალი  
დამწვარან ჩემს ფიქრების ზღურბლზე.

ძალიან მშვიდ და იდუმალ დამეს ჩასძინებია ატმის  
მღაღღებზე... თავში ტრიალებს ათასი კითხვა და ყველა  
თავის პასუხს დაეძებ.

არ მშემეცდრისიარ, არ მიზნისიარ, აღმათ იქნება ათასი  
წელი. ათასი წელი იქნებ ცოტაა, ან იქნებ არის ძალიან  
ბევრი. მე ახლა მხოლოდ  
სიწმარში მახსოვს შენი  
ცისფერი თვალების ფერი.

ეს ყველაფერი ადრე  
დაიწყო, ადრე, ძალიან  
ძალიან ადრე, როცა  
თემერელის მუსხვივი ქარი  
ეფეთქებოდა გათამაღ  
ჭადრებს, როს ცხოვრე-  
მიდან მენ ქრდილ დღეებს,  
ვით რევისორი ფირიდან  
ქრდილს ფილმისთვის  
ყოფილად უვარჯის  
კადრებს. ინდენად ახლოს  
მოუღდა მუნთან, რომ უსას-  
რლოდ აღმოვწნდი შორი.  
მერე ვილაცამ შეთხზა  
რადიაცა, მერე კარგად იცი,  
მე რომ არ ვთხიარ, როგორ  
კრცელებოდა თბილისში  
ჭორად!

...განსოვს? — ცის-  
ფერი ხეამის გახწვრივ  
მზერა მუელივით მორმო-  
და მუნსკენ და მონსენდლი იფნისის ზეცა ირეკლებოდა  
მდინარის ფსკერზე...“

სხვათა შორის, ეს არ იყო ამ პოეზიათ დანტერესების  
პირველი ფაქტა. გამოტყვევნიდინ კარგა ხნის  
განმეკლებოდა უხმინანობდუნ აეტორს მკითხველები,  
ზოგიერთი მანდულისანი „სურვილი“ აფრესატად მიიჩნედა  
თავს და საპასუხოს ბარათს სწერდა პოეტს, ზოგნი მიზაპიტი  
წერდენ და აბას არც მალადუნენ, „საყიანი“ წანარმოებებს  
ანერდენ: „პაატა ნაცველიშვილის მიზაპიტი“, „პაატა  
ნაცველიშვილის გაუღენით“, მაგრამ მწავესი რამ, რის  
წინაშე ახლა იდგა, არასოდეს ენახა.

პაატა ნაცველიშვილმა 2005 წლის 28 თებერვალს  
დიდებუ-რედაქციის რიონულ სასამართლოს  
სარჩელით მიზართა და მოთხოვა მატერიალური და  
მორალური ზარალის ანაზღაურება.

მორალური ზარალი ვსაავებია, მაგრამ რას ნიშნავს  
მატერიალური ზარალი? — შეიძლება იკითხოს მკითხველმა.

საქმე ის არის, რომ პაატა ნაცველიშვილი კრებულის  
გამოცემას აპირებდა გამოცემლობა „პეტტიპი“,  
რომელიც მას სერიოზულ ანაზღაურებას პირდებოდა,  
მაგრამ მლავაიატის ფაქტის ვაზაპურების შემდეგ გამოი-  
ცემელმა უარი თქვა ნიგბის დაიტყვევაზე.

პაატა ნაცველიშვილის სასამართლო განცხადებამ  
ეკითხულობთ:

„ჩემი საავტორო უფლებების უზენა და მაკარა დარღვევამ  
— სხვისი სახელით ჩემი პოემის გამოცეცხვებამ — უკვე  
მომავნა ფინანსური ზარალი. საქმე ის ვახალია, რომ  
წინასწარი მეთანხმების თანხმად, 1 თებერვალს გამოცე-  
მლობა „პეტტიპი“ ხელი უწდა მომწერნა ხელშეკრულებას,  
რომლის თანხმადაც „პეტტიპს“ უწდა გამოეცა ჩემი ლექსე-  
ბისა და პოემების კრებული „სავეიარული“ 5000-6000  
სტრქონის ოდენობით და პირველი გამოცემისას თითოეულ  
სტრქონიში ჩემთვის 1 ლარი  
და 20 თეთრი უნდა გადაეხ-  
და, მეორე და მესამე გამო-  
ცემებისას კი — შესაბამისად  
60 და 30 თეთრი. მაგრამ  
„პრესა-პრემიერის“ 47-ე ნომ-  
რის გამოსვლის შემდეგ  
„პეტტიპს“ დირექტორმა,  
ბატონმა გიორგი  
შაველაძემ ბიძობის  
მოსდით განმცხვდა, რომ  
ეერ გამოსვლემ სადაფო  
წანარმოება და სეროთდც,  
წინასწარი შეთანხმების  
მოუხედავად, უარს აწობს  
ხელშეკრულების ხელმო-  
წერაზე.“

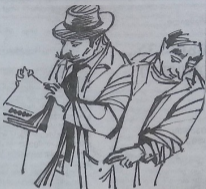
სამწლიანი განხილვის  
შემდეგ, 2008 წლის 31  
მარტს თბილისის  
საქალაქო სასამართლოს  
სამოქალაქო საქმეთა  
კოლეგიამ (მოსამართლე  
თამარ წიხლაძე) მიიღო

გადანყვეტილება. თინათინ მახისაშვილსა და ჟურნალ  
„პრესა-პრემიერს“ სოლდარულად დაეკისრათ პაატა  
ნაცველიშვილისათვის მიყენებული მატერიალური და  
მორალური ზიანის ანაზღაურება 11,000 ლარის ოდენობით.

ასე დასრულდა ამ იმეათი პლავაიატის ამავიცი. დას-  
რულდა-მეთო, — ეამბო, მაგრამ რატომღაც გუფინ  
მეარწინაობს, რომ გაგრძელება იქნება. გაგრძელება ეს  
სასამართლო საქმეც და გაგრძელება საზოგადოდ ქურ-  
დობა, პარვა, ტყაცება, მითვისება, დაწელება სხვათა  
სიტყვისა, სხვათა ნაფიქრისა, სხვათა ნაფიქრისა. ლიტერ-  
ატურული ხელშეკრულებანი დღეს არ დანყვებულა და  
გუფინ, ის უოველთვის იყო, ყოველთვის არსებობდა,  
როგორც არალიარებული ცოდევის ერთ-ერთი სახეობა,  
მაგრამ ასეთი.. ამგვარი?..

მოდა, ისე პირველ სიტყვას მოვიდეთ. მართალია,  
სასამართლომ დაადასტურა ლიტერატურული წანარმოების  
დაცვის პირველი პრეცედენტი საქართველოში, მაგრამ  
მომხდარს არაფერი ეშველება. ვინ იყის, სად და როგორ  
იწორებს თავს თინათინ მახისაშვილი „პრესა-პრემიერის“  
რედაქტორის შესვლით და მშენებულ პლავაიატანა  
წინართ და გაიბნის, ხანელ, ეს რა მავარი რამე დამწეროთ.

ამას კი მართლა არაფერი ეშველება.



მზატვარი კარლი დამელა



# „სივმოცულს საიდუმლო“

მაია ჯალიაშვილის  
წიგნების წარდგინება

„შოკალადები და მონღა გახსნილად გამოცხადო დღე-ღამედი შეკრება „საქმი მწერლობს“, იგივე ადექანდრე ორბელიანის საზოგადოებისა, რომლის სულაც და გულაც გახლათ შოა ვალაშვილი.

შეიძლება ადღესანდრე ორბელიანის საზოგადოება აღარ კი ყოფილაყო, მისი არსებობა ჩამთავრებულია რაზედნიმე წელანდში, რომ არა შოა და კიდევ რამდენიმე პორტრეტი. მათ შორებზე ვადაიარ ამ საზოგადოების დრამატულმა თავგებისადგამა.

ვინაა თავყრობის უფიდელი შინაილვა, ერთი ორგანიზაციონი მოხსენებელი, სიტყვამა გამოქველელი, დღე-ღამეცხენი, ნამდვილი ერთკოსის ადლოი სტავია სიგნების შეშესაბული და, როგორც ზდება ხოლმე, სხვინი შინა-არბული დარჩა უზიარებელი, მისი სიგნებზე, რადაც მისეზია გამო, აქამდე ამ გამხდარა წვენი გამოილეს საყანი, არადა, ახალიდგამა წვენი ლტერატურულმა ცხოვერებათის, მესაღერსად ვაგბაურზე თუნდაც ეს ორი ახალი წვენი, ერთი – მოსკოლთა „ქართული მოდერნიზტილი რომანი“, მეორე – შინა მრავალრიცხოვანი წერალების ერთი კვლევა – „სოციალური საიდუმლო“, ეს სათავადი კარგად აერთიანებს იმ თემებებს, რაზეც არის ახსნილი მთელი კრებული დამოუკიდებელი წერალობა, მაგრამ მდღისათვის შეკრებობა გამსაძლიერი, ერთი მდღიანი ნაშრომის შობაბეჭდობის ტოლებს.

რაც შეეხება „ქართულ მოდერნიზტილ რომანს“, მის გარეშე წარმოუდგენელია დღეს წვენი ლტერატურისმოცხენობა. ეს გახლავთ შინი სადოქტორო ნაშრომი და კარგია, რომ ზოლოდობის წიგნადი გამოქველდა.

დღეს კაპიტლები ამ ორი წიგნის წარდგინებას, რადგან მათ ერთობლივი ვაგბადა ზღიან შორსაც წავივანება, და შეიძლება იყოს, ეს საშობადო ვაგბადაც.

დღეს კი ჩვენი შობაბეჭდობა გამოქველდა და მათს ვაგბანობით, რომ შარტი ის არ უნდა იყოს სხვებზე ვაგბადაც.

აქ ვისაც ვხვდები, უმეტესობა მისი წიგნის პერსონაგებია არაა, თავის მხრივ, ისინი თავის ადუენებზე შიას პუბლიკაციებს და შეაფიდე აქვე წარმოადგენა მის ლტერატურულ მოცხენებზე, ასე რომ, ამ უნდა ვაგბაქვენი შობაბეჭდობებს ვაგბანება“, — ამ სიტყვებით გახსნა რომანტი წიგნამ ეს კიდევ ერთი ლტერატურული სადამი.

### ღალი დათაშვილი:

... მათს ყოველთვის ეუბრებულაბა ამ ყველაფერთან შეეხება, რასაც მასზე ერთი-ორი სიტყვის თქმა შეუია და ამის გამო ყოველთვის ამჯობინებს იყოს წიგნი.

„ქართული მოდერნიზტილი რომანი“ ძალიან მაღალი დონის, მაღალმეცნიერული ნაშრომია, მასზე სიტყვებს არ ვაგბარებულბ, ხოლო რაც შეეხება წერალებს, მე თვითონ ვყავი თემსწარი, ორი ამდენი, რაც აქ არის, დარჩა წიგნის

კარტი. გამოიდიოდა უზარმაზარი კრებული და მათი იძულებული იყო ბევრ მათგანზე ამწერად ეოქება უარი.

მაგრამ, ვფიქრობ, რომ რაც წიგნის დარჩა, ის წერილებმავე საკმაოდ მრავალფეროვნად წარმოაჩინა მათა ვალაშვილი, როგორც მოაზროვნე, როგორც კრიტიკოსი და როგორც შემოქმედი ადამიანი, დაბს, როგორც შემოქმედული იმბატომ, რომ ისე ლაღად და ემოციურად არის ბევრი რამ დაწერილი, რომ ასე მხოლოდ წერალებს, შემოქმედებითი ნიჭით დაჯილდოებულ ადამიანს თუ შეუძლია. მათა შოგტიაც ვახლავთ და ძალიან კარგად იცნის სიტყვის ძალა და მდელი რა არის.

შარტი წერილებს ს.რჩევსაც რომ ჩახედოს კაცმა, შეუძლებელია თვალმა არ მოხვედეს, როგორც საკითხთა მრავალფეროვნება, ისე მწერლობა (კომთველებსა თუ უკრთველებს), მრავალფეროვნება, რომელთა შესახებაც კრიტიკოსი წერს. თვალისაღწევა დროისაშერი მრავალფეროვნებაზე – აქ არიან წარმოადგენილი როგორც XIX თუ XX საუკუნეების, ისე ჩვენს გვერდით მოვლენ მწერლები, ზოგიერთები დღეს ამ დრამაზმიც სხვებაც...

ღალი, გრგოვო ორბელიანი, გალაკტიონი, ვაჟაფხი ლერინტი, ლორთქიფანიძე, ოთარ ჩხეიძე, ვეშალ ტარნიაძე, ანა კალანდია, ზურამ ვანდელაკი, ვიფი აღბაზიშვილი... ეს არის არასრული სია ამ შემოქმედთა, რომლებს მშვენიერი იპოვია მათი გამიხატავს თავის დამოკიდებულებას როგორც მეცნიერი და თავის პირადულ სიმათივებსაც ამტკიცებენ და ეს სრულიად ბუნებრივად ჩანს, რადგან თუ ადამიანი არ არის საყავ სიტყვარული, ლტერებს ვერაფერი შეეძლება.

### მისივე სიტყვებით მინდა დავიწყო:

„შატარული ტექტი-ტიმბერტიკაციებით ცოცხლობს. მათიხელის შეტებად ნებისმიერი შატარული ნაწარმებია მკვდრია.

მყოფელი ვადოქარაციობა. ის თავის სუნთქვას შობატრავს ქალღმწე და თორილს და წარშობსაგბა შეესაბამს ხორცს. ხოლო ბევრ ვერ თავის შობაბეჭდობებს კვლავ ქალღმს მიანდობს, შექმნის „ავაოცებულბ“ ტექსტის ვარაზნებს, თავისი „შეობით“ აღბეჭდობს, რომელიც შეიძლება შეესაბამებოდეს მწერლის ჩანაფიქრს, ან სრულიად განსხვავებულად მისგან“.

ეს სიტყვები შეიძლება ვარაზადდეს მივლ ამ წიგნზე – ფრული ატორი თავისი მუშობით ახლებურად აცოცხლებს უფავ არსებულ მასალას...

როგორც შობხველი, შეიძლება ბევრ რამეში არ ვე-თანშეშობებ, სხვა აზრი შეონდებს, მაგრამ ატორისეული ინტერპრეტაციი თუ დამაჯერებელია, ატვილებლად ნი-გაციობებს თავს...

რამდენიმე წერილს მოვლდ მშობიონილავ, რათა თე-მატური მრავალფეროვნება საცხაური იყოს თქვენითვის.

„პრადლიან“ დაკავშირებულ წერილში „მარად და ყველგან საბურთილევო მე ვერ შენახან“, ეს შობა განხილულია თავისი მთაოლოგიურ-ტილოგიურ ასპექტებით. დრო-სივრცის ორი ასპექტია წარმოადგენილი (წმინდა დრო-სივრცე – მარადიული და პროვადული ანუ მიმდინარე დრო-სივრცე), ვარდა ამისა, უმარტივობის შობილბე-მაც, რომელსაც მათა არ განიხილავს მშრალიად და ერთ კონკრეტულ არეაღში შოქველბს, პარაღლებია ვაგბლე-





# საქართველო

ზღლი უფლისა და პოეზიისგადაღმარებისა და ყველაფერი მოაგონებდა ერთიან რაბბინების მიერ ძალიან მომხმობდად მსოფლიოთი კარგისა და თავი ფუნქციონის ცხებებით, და მგონია ამ ყველაფრის ახალი დასაქმის, რომ ერთი თავისუფლებას და სიკეთეს დაკავშირებულა მისი მოღვაწისათვის, და ვერ იხილავდი უნდა გახდეს მოლოთი პირი მოხერხება, იღის მსგავსი, და შემდეგ იბრძოლის ერთს გამოვიადგინოს.

ძალიან საინტერესო წერილია იმედი, როგორც „გზა-და-კომპიუტერი წილანი ღუფისაბ თათქრობისა“, ზღვანე იღვინოს, როცა გამოხდა, რომ მოლოთად შეიძლება მისი ეს დამოკიდებულება განეხილავდითა მიღეს წიგნზე, დამოკიდებულება, რომელიც მას ამ მასალებისათვის – რისკით მიუძღვნის, იღის ქვეყანების გამოხდებულა. პირბრუნები ყოველივეს ნაბიჯებზე და ყველას თავისი პირი მიუძღვნა ქონება, თავისთავად წერილი კი ძალიან საინტერესოა.

„სიტყვები“ არე ასე ეს მინიშნები და ერთი მხრივ – რეპორაჟის მნიშვნელობისა იყო ერთი პატარა ხალხი, არახალი და ძველი, რომ პოეზია არ არის საცემი, იღის ფუნქციონისა. როცა თვითონ პოეტი ხდება სხვა პოეტის შემოქმედებას, ფუნქციონისა სიტყვებსა, თვითონ, რომელიც მუდგებას ცდილობს ავტორს.

ის წერილები, რომლებიც პოეზიას ხდება, მათი პირბრუნებითაა გამოხდა.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა დამატება ბარათიულად დაწერილია წერილები. აქ არის აქცენტები იმზე, თუ ბარათიულა, როგორც პოეზიებსა, როგორც გამოხდა თავის შემოქმედებაში“.

\*\*\*

ღალი დათავილება, მოკლე, მაგრამ საინტერესოდ მოიხილა წერილები ბარათიულად, ვეგზე, აკაიზე, გალაკტიონზე, კორეა ღუფინებზე, ვერ თათარბრუნებზე და გაამბიულა ყურადღება მათა ჯალაშვილის მიერ ორიგინალურად დასაზღუ და განვიღო მნიშვნელებზე და ერთგან თქვა: „... არსებობს რაღაც მსოფლიო წვეული საკითხები და ეს ბევრგან არის წერილებში და ეს არ არის კონკრეტულა შემოსავლის თუ კონკრეტულად ქართველის ტრადიციას, არამედ არის კითხვები, რომლებიც ყოველთვის არსებობდა და არსებობს, ყველაზე ვადიდის და საინტერესოა ყველა ეპოქისა და ყველა საზოგადოებაში, მათ შორის ჩვენი საზოგადოებაში“.

თავისი გამოხდა ღალი დათავილება „სიციციხელის ხაიფიულისზე“ საუბრობს დასაზღუ. ბევრი ვიფიქრე და ეს წერილი გამოარჩიე, მგონია, რომ მათა ძალიან ხნორად მოქცეა, როცა ამ წიგნს „სიციციხელის ხაიფიულზე“ დააქცეა ეს წერილი ინი კლანდავის პოეზიას ხდება. მისი ფინალი, რომელიც ღალი დათავილება აუდგომის ნაუკითხა, მართლად, უკომენტაროდ ნარბიჯებდა მათა ჯალაშვილის მიერ პოეზიის, საერთოდ სიციციხელის ფილოსოფიურ ხედვას.

როსტომ ჩხეიძე აღნიშნა, რომ ღალი დათავილების გამოხდაში არ მატო მათა ჯალაშვილის წერილების მნიშვნელობა დაგვანახა, არამედ თვითონ ავტორის ფსიქოლოგიური პორტრეტიც გამოკვეთა.

## ცივი აღზახიშვილი

ღალი დათავილება ფაქტობრივად მოხსენება ნაკითხა, ბევრ რაბბინს უკავია მისი სერვებულსურ ახალი.

მათა ჯალაშვილი მრავალმხრივი შემოქმედია, ყოველივეს ინტერესით ეკითხულობს მას ლექსებს, რადიოპესებს, კრიტიკულ წერილებსა და მცენიერულ სტატიებს.

ზღვი უზგალო მხებვერა რამდენჯერმე ზღვად, ყველასმის მას კრიტიკული წერილებს ჩემს შემოქმედებებზე განხილვებში მინდა აღვნიშნო სტატიის წესი ერთ ლექსზე, რომლის სათაურია „გამოხდებები“. ლექსის პირველივე სტრიქონის ქვეშ როცა მკვდრები ვლექსით“ – მათა ჯალაშვილი ზღვად ახსია და იბრუნა ორტიკულეს ახსნისკენი წყარო და შემდეგ წყაროთა უბრძვლეს სათავე სახარებაში. ეს ჩემთვის სასამაოეო მოულოდნელობა იყო და კიდევ ერთხელ დაფრთხიდი, რომ მათა ჯალაშვილის ხასიო ჩემთვის ნარბიჯებდა განხილვულ და ნაჭერი ავტორის და მისი წიგნებისა და სტატიების, ლექსებისა და რადიოპესების გულდასმით ნაკითხვის სრულიად ზეცხებულა სურული გამბედა.

ეს არა ახალი წიგნი, მხოლოდ იგი „ქართული მოდერნიზტილი რბინი“ და ლიტერატურული წერილების კრებული „სიციციხელის ხაიფიულზე“, დიდი ინტერესით რომ ეკითხება, კიდევ ერთი დასტურია იმისა, რომ იგი ძალიან საფრთხილად ივტორია ამ უბნში და სამომავლო პრინციპების ამფიბიად განხილვას პროფესიული მკითხველი.

ამევე საფრთხილად მათა ჯალაშვილის, როგორც ფუნქციონის საქმიანობა ინტერვიუების რბინი და უნდა აღინიშნოს, რომ მათთან თანამშრომლობა ამ ამჟღავნებს სასურველია ნებისმიერი ავტორისათვის, რადგანაც იგი მეტად საინტერესო მოსაუბრეა და, ამევე დროს, პესუნბამეულობითა და საქმის ცოდნით ეკიდება ნებისმიერ საშემოსად.

## ზურაბ კანდელაკი

როსტომი შეუბამიშვილი გამოხდას შემდეგ ვერფრის დაეუბატებდი. დიდი მადლობა მას, როგორც პოეტს. მათას ორი პოეზია დიდება რადიოში ჩემი რედაქციონითი, საქმად ნარბიჯებულ გამოხდა ეს თანამშრომლობა და მომავალშიც ვფიქრობ ვაგრძელებას. მისგან ყველთ ახალ რადიოპესებს“.

## გიორგი ლომინაძე

„მინდა მადლოებება გამოთქვა, რომ ამ მშვენიერ წიგნში ჩემს მოუზიანე არის ნარკვევი. ბევრი არ დამეზიანა ჩემს ლექსებზე და მისახერხებს თუ არა ყურადღებას, ეს ცალკე საკითხია, მაგრამ რაც დანერვილა, მათ შორის მათას წერილი სრულიად განსაკუთრებულია, რადგან მათამ მათში მიავნო ძალიან აქცენტება და არამეუღლებური სისათუთი მოიტანა თვითონ ჩემამდეც ეს ეს არის პროფესიონალიზმის ნიშანი.“

როდესაც „წვენი მწერლობის“ რედაქციის გამომბურება ამ პირველი მთავრებულების გამოთქმა სჭირდება, მათა ამ მწერადე ყოველთვის საინტერესოა.

თითქოს ადვილია პატარა წერილის წერილის დანერა, ერთი შე

ხედავით, მაგრამ ძალიან ძნელია ისეთი პიროვნების მო-  
ხსნა, რომელსაც პროფესიონალიზმის გარდა შემდეგი  
თვისებებიც გააჩნდება: იგი უმუშრუელი ადამიანია, კეთი-  
ლი სიტყვა არავისთვის ენაჩნება. თუმცა ისიც უნდა ით-  
ქვას, რომ ეს არ არის უმისზომად მოქმედი კეთილი სიტ-  
ყვა. ის ყოველთვის ამოხრდილია ღრმა დაკვირვებამდ  
და თანაგანდვიდამდ ამა თუ იმ პოეტის მიმართ.

ორვე წიგნი დიდი ინტერესით, დაკვირვებით წაი-  
კითხე, შესანიშნავი გამოცე-  
მებია. არსებობს აზრი, რომ  
ჩვენში არ არის კრიტიკა. ეს  
წიგნები აქარწყლებს ამ შეხე-  
დულებას. შეიძლება შენიშ-  
ვნებაც გამოვთქვათ, მაგრამ  
ერთი რამ გააფიქრებ უნდა  
იქცეას: ავტორი ცდილობს  
ფაზი აუწყოს სალიტერატურ-  
ო პრობლემას. იგი ტრადიციას  
საც იაზრებს თავისებურად  
და სიახლეებსაც უნაპურება.  
ახალგაზრდა ავტორების  
წარღვრა გააზრების პირველი  
მცდელობაა ამ კრებულში  
საკმაოდ. ეს მათს წიგნს  
ერთ-ერთი დიდი ღირებება.

ჯერ კიდევ ბევრი წიგნი  
აქვს დასაწერი!

**როსტომ ჩხეიძე:**

„იღია ჭაჭაქაძე ამბობდა,  
ბევრისთვის უფრო ადვილია  
წეროს გოთივზე, ვიდრე შე-  
ფასოს რომელიმე უცნობი  
პოეტო, და ეს ნიშანდობლი-  
ვია, საშუალო რეალობაა.  
წამყვანი კრიტიკოსი იქ  
მგლანდება, როცა ადამიანს  
არ უშინა შეფასების  
გამართვის, არც იმის ეშინია,  
რომ უცნობ ავტორზე მსჯელობისას შეცდომა მოუვა და  
თამამად ტრიალებს ცოცხალი სალიტერატურო პროცე-  
სის შუადგულში.“

მათს არ უშინია თავისი აზრის გამოთქმისა და ამიტო-  
მაც არის მისი დაკვირვებები არა მარტო ზუსტი, არამედ  
საძლიერ. მან არა მარტო კლასიკური ლიტერატურა იცის  
შესანიშნავად, არამედ ეს უნარიც თუ ადლოვ აქვს, დი-  
სხარის ღირებულები ახალგაზრდების შემოქმედებამო. ის  
ყოველთვის გვერდებზეა, რადგან ვიცით, რომ მისი შეფა-  
სება ზუსტია და ღრმა. ზოგჯერ გვეგონია, რომ თვეების  
საღიჭრია, ამ დროს ეს პროფესიული გამოხატულება ხელ  
რამდენიმე საათშიც შეიძლება დაიწეროს.“

**ლევან ბრეგვაძე:**

„ორი მსხვედრის შესახებ მინდა მოგახსენოთ: მათს  
ტექსტებთან. ერთმაც სულზე მომხმინდა და მეორემაც...  
მოკლედ, ბევრზე ვარ გადარწმუნა.“

**როსტომ ჩხეიძე:**

„ეს დასაწყისი დეტექტიური სიუჟეტებივითა...“

**ლევან ბრეგვაძე:**

„პირველი გახლავთ ის, რა ბ-ნი თთარ ჩხეიძის რომანს  
„2001 წელი“ ურთის მათს ბოლისიტყვაობა. ამ საინტე-  
რესო წერილში მათს ერთმა შეუქსებამ განსაკუთრებით  
მიამბრო ჩემი ვერაფრება. ამ რომანზე სატელევიზიო გა-  
დაცებამაც პირველად გამოვიყენე მათს ეს ციტატა. და  
მერე უკვე სხვაგანაც. როდესაც ბ-ნი თთარის მიერ მოტა-  
ხნილ სიახლეებზე ლაპარაკობ, და მას ასეთი სიახლეები

მრავლად აქვს, ძნელია თქვა  
ისე სხარტად, როგორც ეს  
მათს შეძლო, ძნელია იმი-  
ტომ, რომ ეს არ არის მთლად  
კრიტიკული რეალიზმი, ამას  
გრძობა, სხვა რაღაცა და  
როგორც გინდა სახელი ღაარ-  
ქვა?“

თუ ბევრს ილაპარაკებ  
ამაზე, არ იქნება დამაჯერე-  
ბელი... და უცხად ვხედავ  
ასეთ მიგნებას მათს წერილ-  
ში... საქმი ისაა, რომ ბ-ნი  
თთარის ნაწერში ფაქტი და  
გამონაგონი ისეა შერწყმე-  
ლი, მოკმი გაგაფებს, და ამ  
დროს მათს იხსენებს იღია  
ჭაჭაქაძის ცნობილ სიტ-  
ყვებს „კაცია-ადამიანის!“  
წინასიტყვაობიდან „ჩვენ  
სითთან საქმე არა გააქვს,  
ჩვენ საზოგადო ქარზედა  
ენერო!“... ეს რა თქმა უნდა,  
რეალიზმი, ეს არის ტპია,  
თთარაანთ ქვერივი ტპიაა,  
ლურასხილ ტპიაა. არავინაა,  
მაგრამ არის ტენდენცია, ის,  
რაც კრებითია. ამას მოაყო-  
ლებს მათა - ბ-ნ თთარს პირ-  
თახვდ აქვს საქმიო; ანუ მისი



მათა ჯალაპოული

პროზის ეს თავისებურება ისე სხარტად გამოიკვია... და  
ამის შემდეგ შეთხვეულს უფრო ადვილად აგვიჩნებ, თუ  
რასთან გვაქვს საქმი თთარ ჩხეიძის რომანების სახით.  
მადლობა მათს ამისთვისაც.

მეორე შემთხვევა ჯემალ ქარშიძის რომანთანაა და-  
კავშირებული. „განზომილება“ დაუმთავრებელი რომანი  
გახლავთ, მოვსხენებათ. ერთ-ერთ ეპიზოდში ბევრი  
ახლთა, ტრიალებს ფრანუბი და ერთი არაწვეულებრივი  
ფრანუბი გაისმის „თვითონაც ხომ იღლება, - ამბობს ჯა-  
ლათის დედა“... ეს წამყვანი ჯემალ ქარშიძეა... ამ ფრა-  
ზაზე ჩანანერი მქონდა გაკეთებული უბის წიგნაკმი და იქ  
ვაიმობოდი; ამ დღემთავრებულ რომანში ეს პასაჟი დამთავ-  
რებული ნოველაა-მეთქი.

ვიდრე სტატიათს დაგებუდავი, წავიკითხე მათს ლიფი  
ხით ადრე გამოქვეყნებული წერილი ქარშიძეზე და ვხე-  
დავ, რომ მის წერილში წერია ეს ფრაზა... ზუსტად ასევე  
და, რა თქმა უნდა, მოესპე ჩემი ჩანანერი, კიდევ ვარკვი წა-  
ვიკითხე და გადავტარი გამეორებას.

თქვენი ნებაართით კიდევ ცოტას ჭაფუმატებ... ამ წიგნიდან ჩანს ძალიან გახალისებული ადამიანი, ბევრ რამეს ისწავლი აქვდა. ბევრი რამის ძებნა ორიგინალში არც კი დაეჭირებდა, იმდენად კარგადაა მოზომობილი მასალა... სიყვარული ჩანს დიდი, როგორც ლიტერატურის, ასევე ავტორების, მწერლების. დღეიდან მე დამინტერესებს მაისი მთავრი კრიტიკული შეხედულებებიც, ცოტას ჩნობისა არ ჩნობისა საერთოდ. კრიტიკოსი კი უნდა ჩნებოდეს და მას ეს კარვად გამოუვა, ვატყობ\*.

**როსტომ ჩხვიძე:**  
ერთი მხრად პიობადა ვალი, ახლა კი შეუძლია ჩხუბიც გადავიდეს, არა?\*

**ლევან ბრეგვაძე:**  
კრიტიკოსია კარვად უნდა ჩხუბობდეს... გილოცავ, მაია, ამ მშვენიერ წიგნებს და გასურვებ შემოქმედებით ნარმატივებს!\*

**მანანა კვაჭანტორაძე:**  
„სათანადოდ მომზადებული არ ვარ და არ ვაჯადრებ მაისი წიგნებს ასე საუბარს, უბრალოდ ვიტყვი, რომ ეს არის ძალიან კარგი წიგნები, თუთონ მიაივ ძალზე ნესიერა ადამიანია. ეს აუცილებლად სჭირდება კრიტიკოსს. თუნდაც ის თვისება, რაც აქ ითქვა, არ ჩხუბობსო, ძალიანაც კარგია – ესეა გვაკლია, ქალბიცი აზნუბდენ...“

**ლევან ბრეგვაძე:**  
„ეხუმრებ, რა მოხდა...“

**მანანა კვაჭანტორაძე:**  
„მაია ყოველთვის პროფესიულ აზრს ამბობს და ეეთვლანეროდლი კრიტიკოსია, საერთოდ, ამ ტიპის ადამიანებს მიეუტყობება, როდენ მარტის სიტყვები მინდა გაიხსენო? აჰ, სადაც რამე არ მოწონს, დელიკატურად ვაჩივლებ თავს – აი, ამ პრინციპის მიმდევარია მაიაც. რაც შეეხება კრიტიკას, ღვეს კრიტიკას დღეს არც სიღრმე აქლია, არც – ერთდობი კრიტიკოსები, აქლია მიმდინარეობაში ჩართვა და აქნა და კარგის გარჩევა...“

**როსტომ ჩხვიძე:**  
„ის ცოტა კლებია კრიტიკა ევ არის სწორედ: ავისა და კარგის გარჩევა“.

**მანანა კვაჭანტორაძე:**  
„იგივე რეაია საქმე, დგება პერიოდები, როცა თუთონ იცლებს ღირებულებათა სისტემა და ეს ცვლილება ლიტერატურულ ღირებულებებზე ვრცელდება. ეს ლიტერატურულ ბოლსდაბოლბს სხვა არაფერია, თუ არა ტრანსციბორება და პირაქით, დიდ სექტორში რომ არცვა საქმე, ის აუცილებლად ლიტერატურაზეც მოქმედებს! მხებარია, რომ ეს შეხედურა მაისათან შედგა!“

**თემურ ნადარეიშვილი:**  
„მე სადუქლიანად ვარ მომზადებული. საქმად დიდი ტექსტი მაქვს, მაგრამ ეედებები მოკლედ ვოქვა. თითქმის ყველა გამაზლება ქალბატონ მაისის მოსმენილი მაცქს. იგი ყოველთვის კითხულობს თავის ნაწერს, მიმობს, რაიმე არ გამოირჩეს, როგორც მეცნიერი მიმობს, რომ მხოლოდ ემოციანზე არ იყოს დამყარებული, მაგრამ მეორე მხარეც არის – უშუალოდ კონტაქტი იკარგება აუდიტორიასთან...“

„მისი წიგნების „გარეგნული“ დაფიქრებებიც კი ცხადყოფს ქ-ნ მაისის ნაყოფირებას – 133 წერილი, ეს ნაყოფირებები ნიჭის ერთ-ერთი გამაყოფინებაა.“

დროის სიმცირის გამო ამ წიგნიდან ამოკრჩივ წერელი „მე და დამე“. ამ ლექსზე შეც მაქვს დაწერილი წერილი, რომელიც „ლიტერატურულ საქართველოში“ გამაქსიმება.

„ბუნება, ადამიანი და ადამიანის ნახარვეი – საბოლოოდ ყველდფერი ბუნებაში ერთიანდება, მაგრამ ამ შემთხვევაში ადამიანი... გაღატაკობია. ქ-ნი მაია „გავიდა“ მასს, როგორც კრიტიკოსი, მე ახლა „გავიდავ“, როგორც კრიტიკოსი კრიტიკოსი. მაისის წერილები თითქმის ბევრი ციტრება, მაგრამ ეს ციტრები არასოფლია ხელეწინარე მოზომობილი, ყოველთვის ბუნებრივად და ზუსტადაა ჩასმული ტექსტში.“

ერთი პასაჟი მინდა გავიხსენო: „რა აქცევს პოეტს, ამ ყველასაგან გამოირჩეულ ადამიანს, დროის ნიჭით მომადლებულ კაცს სწორლად? დაწყვილილად? უნებ, უპირველეს ყოვლისა, სწორედ ნიჭი შემოქმედისა?“ – ეს ძალიან დიდი პრობლემა – ნიჭი შემოქმედის სანრნალმდევად მუშაობს...“

მართლაც, ნიჭი თავისებური ანოზალია, ეს არ არის ადამიანის ჩვეულებრივი მდგომარეობა. ძალიან ნიჭურ ადამიანზე ვამბობა!

მაგალიად, შესწავლილია, მხატვარი ოპტიურადაც ფერს სხეანირად შედაც, ვიდრე ჩვეულებრივი ადამიანი. ასევე პოეტის აღქმაც სხეანირია, ხშირად ის გაბედულია, შექმანის რჩირად გამახსენდა: ვინ არის ისეთი ბრიყვი, რომ ვერ მიხედვს სიმაღლეს, მაგრამ ვინ არის ისეთი გაბედული, რომ თქვას, მივხედავო?..“

აი, სწორედ ამ გაბედულებას, თამაშის წესებიდან გამოსვლას არ პატობენ პოეტს... აღბათ ამიტომ იყო გაღატაკობის ყოფაც ასეთი მიმე და დაწყვილილი... „სურლავრი ობლობის ტკივილს ფურცელზე უმეყენიერებს სტრიქონებად ამოწრს, ამით ტარეჯვას ესთეტიკურ ღირებულებად აქცევს, ამიტომაცია, რომ ეს ნაღველი მიზნადეს, რადგან იგი მხოლოდ ტკივილი აღარაა, არამედ მშენებრება...“ ე.ი. ტკივილი ხდება მშენებრება... აი, აქ გამახსენდა დოსტოვესკის ცნობილი ფრაზა: „უნდა იტანჯო!“ მწერლის ტანჯვა როცა ნამდვილია და არა ექსტრცომა, მაშინ არის ესთეტიკურ კატეგორიად, მშენებრებად გარდაიანებს.“

ძალიან მომეწონა, მაგალიად, ასეთი ფრაზებო: „პოეტს იკვებდა საკუთარ შინაგან სამყაროში, რათა განტრინდოს ყოველდღიურობის ეკლებს“, „სულერივი პეინაჯები“ და სხვა ამაყვარება\*.

**ცისანა კვიციანიძე-გომიაშვილი:**  
„განტკეზულდაც ძალიან ღამაზი წიგნები, ძალიან მომეწონა! ერთი რამ მინდა გამამოთ: გუშინ ვიყოფ „ქალმასობა“, მიძღვნილი რუხი თვარაძის ხსოვნისადმი, თითქმის ყველა წერილი ნაყოფითებ – ერთმანეთზე უკეთესი წერილებია, მაგრამ მაია ჯალიმეზობის წერილი, მე ურტყლი, გამორჩეულია ჯერ სათაურია როგორია შეჩქეულია „ყოცხალი ნატი ღირსებისა“ – ილიას სიტყვებია, მაგრამ რა ზუსტად არის მისადაგებული.“

იმდენად მომეწონა, რომ ერთი მონაკვეთი უნდა ნაყოფითობს; „მისა მთელი ცხოვრება დასტურია იმისა, რომ რანადები მხოლოდ ნიჭის ფურცლებზე არ გვხვდება, დღევანდელი ბუტაფორული პატრიოტიზმის ფონზე გა“



მოკვლევებდა მისი პიროვნება, როგორც გამორჩეული და შორეული, როგორც საჯანგებო მომხმობელი ჩვენი ლეგიონდარული ნარსულიდან, ის იყო სულით არისტოკრატი.

ძალიან დიდი მადლობა ამ წერილისთვისაქ.

**ინგა მილორაგა:**

„მაიაზე თქვეს, რომ არ მზღობს, ე.ი. არ არის ავტოსი-  
ვლით. აქ ცოტა სხვა რაღაცა ხდება. ზეევი სამყარო გა-  
ნივდის დესტრუქციას, ლეკონსტრუქციას და, როგორც  
ხდება, ხშირად სიმულაციებით ვართ ვარშემორტყმულნი.  
სიმულაციები გუხვდება როგორც წაწერებში, ასევე სიმუ-  
ლაციურია ის პირველწყაროებზე, რომლის შესახებაც  
წერს ავტორი.

ამ შემთხვევაში შეიძლება ითქვას, რომ მაია არასოდეს  
არჩევს თავისი დაცვირების ობიექტად მუდიათ, ის ყო-  
ველთვის ირჩევს ცოცხალ ქსოვილს, ცოცხალ ტექსტს.  
ცოცხალ ტექსტში ფოკუსითეს ბუნებრივი მუხტი დეფს,  
ხოვრავი დევიური ნაქრეკალივ გამოკონას და ამიტო-  
მაც მაიას ნაწერიც ფოკუსითეს ცოცხალია, ბუნებრივია,  
ნამდვილი და არა რაღაც დამდილი, დანგრეული, ასლი  
თუ ანარეკლი.

წიგნში ჩემთვის ერთი წერილი განსაკუთრებით საინ-  
ტერესოა. ეს არის ნარატორი ნილი ლორთქიფანიძეზე. სე-  
ახლად მზნდა მეცნიერული თვალსაზრისით, იმტომ,  
რომ ძალიან საინტერესო კუბითიაა გაანალიზებული-  
დანგრეული ბუფენის“ ღრმა, აქამდე ყრადღებამაქლ-  
ცეული ბუფენი.

შეორე წიგნი, რომელიც მომიყენია, რომ დღეს ცოტა  
ჩრდილი მოცეცა, არის ძალიან საინტერესო ნაშრომი,  
რადგან აქაც ახალი კუბითიაა დანახული თითქოს შრე-  
დაგზის და მრავალწერი შესწავლილი რომანები „სანა-  
ვარდო“, „გველის პერანგო“, „დომისოს ღიბიო“.

ამ წიგნში გაანალიზებულია ესთეტიკური საფუძველი  
მოდერნიზმისა და მომუქნავე დარგებიცაა მომხმობელი  
იშასაღების, რათა ანალიზი სრულყოფილი იყოს. ავტორი  
არ იფარგლება მხოლოდ ლიტერატურული, ვერბალური  
ხერხებით. აქ არის ფერის ფუნქციაც საუბარი. ფერი,  
ესუსტიკა, მუსიკა... ანუ მოდერნიზტული სამყარო, მსოფ-  
ლიზმდედვლობა კომპლექსურადაა წარმოდგენილი და  
თავისთი წიგნი უკვე ესთეტიკური მოვლენაა. ამასთან,  
როგორც მეცნიერული ნაშრომი, თავსუფალია ხელყო-  
წერი სტუმბინაგან, ფსევდოანალიზისაგან, სწომისმის-  
გან. მაია არასოდეს დედატობს მწერალს, წიგნიორ სინამ-  
დვილს, აქედან ის ყოველთვის სიცოცხლესთან მიდის,  
თუ ზოგჯერ ავრესიაც აქვს, ეს ავრესიაც სასიკეთოა  
ხილამე“.

**ელენა კლანდარნიშვილი:**

„ქართული მოდერნიზტული რომანი“ ერთი სულის  
მოთქმით ნავიკითხვ. ბევრი რამაა მასში ფასეული პირვე-  
ლი ის, რომ ეს არაა მხოლოდ სამი რომანის ანალიზი,  
არამედ თეორიულ-ესთეტიკური ნაშრომი მოდერნიზმის  
თეორიაზე, იმაზე, თუ რა სახლედ მოიტანა მოდერნიზმმა,  
როგორ დააქნა მან თავდაკარიცა ყველა ლიტერატურული  
ტრადიციი, მანამდე არსებული, როგორც ვახაშვიანი უკან  
XIX საუკუნის ლიტერატურის პრობლემები, თუნდაც სო-  
ციალური საკითხები, თითქოს კრახისში შესული, ჩიხში

შესული პიროცესი როგორ შემოაბრუნა ლიტერატურის-  
კენ, ეთეტიკურისკენ.

ამ წიგნში ისიც ვარგედ არის ნაწევრები, თუ როგორ  
მედიდრდება ეს ყველაფერი ევროპიდან ზეევიში, რომ არ-  
სებობს გარდასავალი საფერებები, თუმცა ყველაფერი  
ფასეული არ არის, რაც ამ დროს იშენება და მოდერნიზ-  
მის სახელით ფორმდება, და ამ წიგნში, როგორც საცერ-  
ში, იმნიშვნება ეს მასალია. ჩანს, თუ რა დარსა ღრტებული  
და რა ნაყუცა დროს, როგორც გამოძახილი და ხარკი.  
ის, რომ გარკვეულია მოდერნიზმის მთავარი, ძირითა-  
დი საყრდენი, პოზიტორი იდეალის დასამარება, ის, რომ  
მეოროკვლობა დანახულია სულ სხვა პოზიციებით, რომ  
მეოროკვლობა აღარ არის ლიტერატურის იდეალი —  
სწორედ ამ იდეურ საფუძველებზე დამკვიდრდა მოდერ-  
ნიზმი და ესეც შეხანინადავ არის წარმორჩილი.

ასევე რეალობის მეტამორფოზა, რეალობის გარდაქ-  
მნა, შეიზება, დამახინჯება როგორ ხდება — მისი სხვა  
ფორმით ზეევიშა, დაბოლოს, სიმულაციი. რეალობის გარ-  
დაქმნის სხვადასხვა ხერხი და ვხე, რომელიც მოკლებია  
მოდერნიზმს და ქართული მოდერნიზტული პროზაშიც გა-  
მოვლინდა, როგორც რეალობის ახალი სხე, და სამოლო-  
ოდ ანტირეალობისთან მისეცა.

რეალობის სრული უარყოფა ამ მიზნით, რომ დამ-  
კვიდრდეს ახალი რეალობა და ახალი ხედავა. ასევე „რო-  
მანი როგორც თამაში“ — არამეცნიერულიცაა არის ეს თე-  
ოეც დანერული და ნაწევრება, რომ მოდერნიზმი ტრადი-  
ციულის, პოზიტორის გაკლთ — და არა უარყოფით —  
ახერხებს, რომ სიტყვა ვაფხვს თამაშის ობიექტად, სიტყვის  
მიცეცას ყრადღება, სიტყვის სიტეტიკურ ფუნქციას, და  
არამხოლოდ აზრსა და იდეას.

აზრი და იდეა რომ იყო წარმმართველი, ამ ეპოქაში გა-  
იარა — თეით ილიას ლექსებზე იყო პუბლიცისტური — აზ-  
რზე, იდეაზე, მსოფლმხედველობაზე დამყარებული, და  
ზშირედ ირდალეება კიდევ მნატრული მხარე. პართამ-  
ვილთანაც თეით აზრია წარმმართველი, ფილოსოფია და  
რითამაა ასონანსერობა, დახეცენაობა არ უქმნის პრობ-  
ლემას.

მაგრამ დაევა XX საუკუნე და მოვიდა დრო, რომ დახ-  
ველობა აზრს ფორმის დახეცენილ უნდა პერიოდია. აი, ამ  
ფორმის ძებნა თითქოს მამოძარბობა ახალი ფორმებისა.  
ასევე, ფრისის მეტაფიზიკური აღმუცა და ექსტაზის ფე-  
ნიომეტი, რომ თქმა უნდა, დრო და სივრცე ის კატეგორიებია,  
არმდლებიც მარადფულია. ფრისის პრობლემის გარემე არ  
არსებობს არანაარი ლიტერატურული პროცესი. შეხანინი-  
შედავ არის ნაწევრები, რომ დროის მეტაფიზიკური აღმუ-  
ცე მოიოტანა მოდერნიზმმა და თავისი წარმსახუბობა, თავი-  
სი სახე მიაჩიქა.

ერთი სიტყვით, ამ მასი შეხანინავე რომანის ფონზე  
გახსნილია მოდერნიზმის არხი.

ამ პრობლემით დარტერესებული მეკლევარი მაიას  
ნაშრომს ვცურვებ ვერ ავღვსი“.

**მედეა გიორგიშვილი:**

სიტყვას არ ვაგაფრქველებ, აქ ვეულებფერი დანეროლე-  
ბით თქვა.

რამდენიმე წერილს გამოვყოფ და ვავიზიარებთ, თუ  
რამი დამუხმარა მაიას წიგნები.



ეს წერილები დაიბეჭდა გაზეთში „ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში“. დღეს ბევრს საუბრობენ მეცნიერების კავშირზე სკოლასთან, მათ დაახლოებაზე. და ეს წერილები სწორედ სათელი მაგალითია, თუ როგორ ეხმარება კარგი მეცნიერი სკოლას.

მე ხშირად ვიკვებ მათს წერილებს. თუ იტყვი „აირიგებს“ პრობლემატკა. მაიას ზუსტად ისე ატეს გააზრებული და მოტანილი, როგორც, ვფიქრობ, ილიამ გაიაზრა, არიან მოაზროვნე ბავშვები და მათ ასეთი კითხვებზე უნდაებათ: რატომ მივტყობი სულ წარსულს? აღარ უნდა დამთავრებს ეს სულ ტანჯვა, სულ ვაება?... მე ერთ მოაზროვნე ბიჭს მივუვი მაიას ეს წერილი „აირიგებს“, სადაც შესანიშნავადა ნაწვევები წარსულის, ამწყოს და მომავლის ერთიანობა. ასეთი თემად დამინერა ამ ბავშვმა „მომავალი წარსულის გარემე“...

საღიან ცოტაა ისეთი აკადემიური, სამეცნიერო წერილები, რომელიც მოსწავლისთვის გასაცები ერთაა დანერგილი. ამ ხარეებს აესებს მაიას წერილები. შესანიშნავია „თამარ მეფის სახე ბეთანოის ეკლესიაში“. ეეს წარმოადგენთ, რა კარგად გაიაზრეს ეს ბავშვებმა და რა კარგად გამოიყენეს.

მაიას საქმიანობის სტილია ეს – ყოველთვის აკეთებს იმას, რაც საჭიროა და რაც ნამდვილად გამოისადგავა, ფა-

სეულია, ღირებულია, და ეს ნიშნები შედაგოებისთვისაც დიდი შენაშენია“.

მაია ნინიძე

„მეცნიერელებანწყობას, ძალიან დიდ სიმპათიებს გა მოებატაე მაიას, მისი შრომების მიმართ. მარალაც, მას სამეცნიერო, პუბლიცისტურა და ესისტორი ნაშრომი-ბიე ერთნაირად ჩინებულიად გამოხდის. ის ფუბდავებს მი-ყვება დღეებანდელ ლიტერატურულ პროექტებს და ყოველთვის პიროთენელ აზრს გამოთქვამს. ძალიან მასტი-თელი აქვს და არ ცდება შეფასებებში. ერთადერთი დამ-რჩენია ვუსურეო, რომ მომავალშიც ასევე ნაყოფიერად ემოღვენოს“.

მაკა ჯობაძე

„მეთვის მაია ჯალიამული ყოველმხრივ არაორდინა-რული ადამიანია. ჯერ არ შემხედრია შემოქმედი, ვისზე-დაც მაიას რამე დაუნერია, რომ არ ეთქვას: „როგორ ჩაე-დი ასე ზუსტად იმას, რასაც ვფიქრობდი“.

ეს კიდევ ერთხედ ადაისტურებია, რომ შე თერთნ უნ-და იყო პირველ რიგში შემოქმედი, რათა სხვის სამყაროში შეღიოთ და შეძლო მისი შეფასება.

მეორე, რაც ყოველთვის ინტეს რეზმ აღფროთენებს – ყოველთვის და ყველანაირად ძალიან თანამედროვეა, თავიბი ხედვით, აზროვნებით, შეფასებებით“.

ჩემი პატარა ძალაძი

მანანა ტურაშვილი

ილუზორული მიხლაპრის სახლი

„ჩემი ილუზორული მეზღაბრები ვართ... თეატრს ყოველთვის დარჩება ილუზორული ზღაბრები და ამ ზღაბრების გარეშე, რომელსაც მხოლოდ გული უსმენს, — არ არის თეატრი, არ არის მისი ძალა, არ არის მისი ჯადოსნობა“... ირმუნებოდა კოტე მარჯანიშვილი ილუზორული შეზღაბრებით აზროვნებდა მარჯანიშვილის სახლ-მუზეუმის პროექტის ავტორი დავით ცხადაძე, რომელიც ფანტაზიორობდა ქვეყნავაძეების ეზო-ყურეში დაა სისადვის, ამავლებულის, ქართული სულის, თეატრალურობის, ქრისტიანული სიყვარულის გამოილიანება შეძლო იქ, სადაც შემოქმედებითი წარმოსახვის გარეშე ყველაფერი ბანალურ ამბავს დაშვავებობდა.

თბილისიდან ვვარეში მიმავალი გზა, კახეთის შუაგულისკენ, ელვისისწრაფით ილექა და დიდი აღფაფის კარიბჭეც გახსნა დიდადგებებით. ყვარლის მთების აფოთლებული მთები დამყურებს ახალგაზსნლი სახლ-მუზეუმს. მეზღაბრის ზმანებასავით წარმოგდგებათ ამ კარიბჭის ზღურბლს მრავალჯერ გად-აბიჯებული კახელი თავადა-ზანაურობა — სილომონ

ჭავჭავაძესთან სანადიმოდ, ლეტია თარეშეც სასაბროდ და თანამედროვე ლიტერატურასა და ხელოვნებაზე სჯა-ბაისათვის რომ შემოზრანდებობდნენ.

ჭავჭავაძეების განახლებული სახლ-კარი ყვარლის მდინარის დურუჯის რუბი რიყის ქვებით მოუკირნვლავთ, სადაც მალე ქეთა ნაბრლებში მწვანე ზღაბი აზირეურება. გვერდივეკრდ მდგარ კოტე მარჯანიშვილისა და ილია ჭავჭავაძის სახლ-მუზეუმებს ერთს ლამაზი სკვერი ჰყოფთ — ყვარული ახალ-გაზრდების საღამოთა თეშეზსაყამე. იქვე ჭავჭავაძეების სავეკრელო ეკლესიაა, სადაც 1872 წელს ალექსანდრე მარჯანიშვილისა და ელისაბედ ჭავჭავაძის ნანატრი ბიჭი — კონსტანტინე მარჯანიშვილი მონათეს-სკვერის ნინ კი ბანიკ „რესპულიკა“ აღმართულა, რომ-ლის საქველმოქმედო ფონდმა „კისკარმა“ კოტე მარჯანიშვილის სახლ-მუზეუმის აღდგენა-განახლება ითავა.

ესუბო უზარმაზარი ვეზობკური ხეები ფვას, მავნო-ლის ვევილები კი თითქმის მარჯანიშვილის მგზნებარე ფანტაზიებით აღსავსე სულის სიმბოლის ნიშნად აყვავ-ბულანა.

ცნობილი მარანი, კოტე მარჯანიშვილის პირველი სამოყვარული სექტავლების მონამე, პროექტის ავტორის — დავით ცხადაძის — ჩანაფიქრით ფანტკმასავორე-ლად გაიმზატავს ქართულ სულს. განახლებული მუზის კარი ძველდური სახელურების იხსნება და მისტეროზი ზინდუნდში გამოშვლებული ძველი აგურის მრუშე მენაშულით გარშემორტყმულ ორმოცდათერთმეტე ქვერის ქველური განათობით მარჯანიშვილის ერთდარის



საყვარელი მიმართულებების ვესპერსიონისტულ განწყობას შეივრწმნით.

ეს განწყობა კონტრასტულად იცვლება, როცა აციმციმებულ მონიტორზე ძველისძველი ფირის კადრები გამოჩნდება. აჰ, მახლობლით რიგორი ფოკ კახეთი, როცა დედებისა და ორი ძვის უღვარო გარდაცვლენით გულმეყრდნულა კოტემ გამანახა მიატოვა და ყვარელმა ჩამოვიდა. ძველი კახეთის კადრებს კი ფონად გასდევს უძველესი ჩანანერი, დედას ლევანას სიმღერა — ღრმა, ვეჯეტარნი და სვედით აღსავსე, რამდენიმე ქვევრში ღვინოს ახსია და მისი ხუნოც ტრიალებს. კახეთი, ვაზის ქ ვ ე ვ ა ნ ა ა ,

ქართველებისთვის კი ქრისტიანობის ერთ-ერთი სამშალო — ნინოდა ნინო ვაზის ღერძის ფართი შემოვიდა საქართველოში.

მარნის ორე-აღური, მისტიკური სამაგროდან პატარა კართი ხას კიბეზე ადიხართ, ხის ფიქარნავზე ფეხის ხმაურს რამდენიმე ნაშით კვლავ რ ვ ა ლ ო ბ ა მ ი გადამაფიქრებთ და აჰ, პატარა შემოხევა და თავად სოლომონ ქაჯვარძლის მისაღებ ო თ ა ხ მ ი ა აღმოჩნდებით. უცებ

ყრუდ შემოგასმება მომღერალი ზარდახშის მუსიკალური ბგერები და გვეჩვენება, რომ ვიღაცამ მშვენიერ ყრუს თევზახური ახადა და მისაღები ოთახი XIX საუკუნის მონინავე ქართული საზოგადოებით გაავსო.

გემოვნებით შერჩეულ ძველებური ავეჯი, კედელზე მოტივტივე ხევე ძველსძველი საათი, რომელიც ფეშქაშის, სულ ნინ მიდის და თითქმის ოთახში გამოცენილ მუსიკოსურაობებზე გაიშახტული კოტე მარჯანიშვილის მამა-პაპის, დედის, ბებო ნინოს, და-ძმების, ნათესავეების, კოტე მარჯანიშვილის მამადაძულელებს — მესხების ცნობილი ოჯახის ცამეტა ნევრას: სერგის, კოტეს, უფემას, დავითის, ივანეს... დეიდაშვილ მაკო საფაროვა-აბაშიძისა და სხვათა ხიკოხლეს აგრძელებს და გაავრძელებს მამამ, სანამ კოტე მარჯანიშვილის ღერძი მივრწყებას მიუცემოდეს. ეს კი მოხდება მაშინ, როცა ქართული თეატრი აღარ იარსებებს.

დავით ცხადობს ვესპერსიონის ერთი მეხვედით უშინმვლელი, ყოფითი დეტალები სიმბოლურად აღეჭრება.

ეს ის ხანაა, როდესაც ქაბუჯი კოტე მარჯანიშვილი, ქართული დრამის დეპოე პატარა კახმ“ ავტორიან — აკაკი ნერსიშვილიან — ერთად ამზადებდა, რეჟისორი

ვალერიან გუჩია იყო. დავით ერისთავის „სამშობლოში“ ლევან ხიმშიაშვილს როლს — ლაფო ალექსი-მესხიშვილიან. ლევან ხიმშიაშვილი მის დეპორტს ღლია ქვაჭაჭად, აკაკი ნერსიშვილი, იაკობ გოგვაშვილი და ნიკო ავალიშვილი ესწრებოდნენ. სხვადასხვა სექტაკლებში მისი პარტიზონრება იცნენ ნატო ვაბუნიანი, ელისაბედ ზერტეზიშვილი, კოტე ყოფინიო, ლალო მესხიშვილი, კოტე მესხი, ბაბო ავალიშვილი ამბიომ ვერ იტყვის ეს დარბაზი ფოტოპორტრეტებს — ეს ხომ XIX საუკუნის ბოლოს (1879) განახლებული ქართული თეატრის მოღვაწენი არიან.

ქაჯვარძელთა ამ უ რ ა რ მ ა რ ა რ ი მისაღები ოთახის მ ა ნ ა ა თ ე ბ ა ც თ ა ე ი ს ე ბ უ რ ი ა . თითქმის ოთხმოცი ფოტოსურათი დაე-ოფილია ოთხი ან ხუთი პორტრეტების გაშოსახულები ს ერთ ო ბ ლ ო ბ ა დ , რომელსაც ერთ მუქ, უჩინარად მიხრულ განმტოვებზე დაბა-გრებული პატარა ნათურა აშუქებს. პრეტქტის ავტორას ეს ჩანაფიქრი მყურებელს კან-დელს მოაგონებს. ც ე ნ ტ რ ა ლ უ რ ი ფოტო უფრო მკაფიოდ აღეჭმება,



კოტე მარჯანიშვილის სახლ-მუზეუმი ყვარელში

დაინარჩენა მედარებით მრუმედ — მოვალეოდ და კარ-გად დაავერდი — ეს ის ხინაპარი, რომელიც ქართველი ერის ისტორიას ქმნიდა. მთელ სივრცეში ამგვარი განათება იფუშალებას ნარბოქმის და ნინაპართა მიმართ მაყურებელს მონინებისა და პატაიონების გრანობას უსახავს. ძველისძველ, კედელზე ჩამოკიდებულ ელევანტურ ხალისზე მენამული მლაყრობს. ბუხარი და ძველებურ მენამულ კარდაში შედგმული ქაჯვარძიისეული ქურქული, პირადი ნივთები შეგახებნებო, რომ აქ რეალური, ცოცხალი ადამიანები ცხოვრობდნენ. გნებავთ ეს ვეცლაფერი ვერანზე ინილო? დაბრახნითი საფარქელი და ფოტოსურათები სულ მოყლე ხანში თქვენს თვალნი გაიღებებენ — პრეტქტის ავტორას ეს სვლა „ზარმაცებისთვისა“ განეკუთნული.

ამხანად კოტე მარჯანიშვილი ძმას — ელაფიშერს სერვას ლეინ ქართული თეატრი ერთ ნიდაგზე დგას. აქ ვერაფერს შეეისნავლი, ასე რუსეთში წავლ. ვეფდები ან სასანავლებში შევიდე, ან კარგ თეატრში ვიშეშავო. ჩვენ ცოდნა გვაკლია. ამ ცოდნას შეძენა უნდა. შეიძლება საზღვარგარეთაც მოვახერხო წასვლა. მერე დავბრუნდებო და ნახავ, რომ მე ჩემსას მივადნე.“



1897 წელს ცოლთან — ნადეჟდა ციციკინასთან — ერთად რუსეთში მიდის. საქართველოში 1922 წელს ბრუნდება.

სახლ-მუზეუმის მიერ შექმნილი საექსპოზიციო დარბაზი რუსეთის ხანას მოიცავს. კოტე მარჯანიშვილი ჯერ მსახობად და რამდენიმე წელიწადში კი მხოლოდ რუსეთში და მუშაობდა უამრავ ქალაქში: ელისაბეტქრადი, ორიოლი, კურსკი, ხარკოვა, ნეჟინი, ქერჩი, ბაქო, ვიატიკა, ოდინცოვო, უფა, ტამბოვი, პერმი, რიგა, ხარკოვა, კიევი, ოდესა... 1907-08 წლებში რუსეთში ყველაზე ძვირადღირებული რეესპორტი, ანტიტრეპნიორები ერთმანეთს ეცოდნებიან და მის ნიჭს, შრომის უნარს აუციციონის წესით მაღალ ფასში ყიდულობენ."

რუსეთის თეატრებში კოტე მარჯანიშვილი ამკვიდრებს რუსეთის პროფესიას, ეს საერთო პროფესია ევროპასა და რუსეთში მიმდინარეობს. იგი მხარდახმარებს მისთვის იმ დროის მსოფლიოში მიმდინარე თეატრალურ ძიებებს, როგორც დრამატურგიის თვალსაზრისით, ასევე გამომსახველობითი ხერხების მიხედვით. უზარმაზარი პრაქტიკის წყალობით იგი რეჟისურას დამოუკიდებლად სწავლობს. ამ პერიოდში მოითხოვს სექტაკლას საერთაშორისო გამომსახველ ფეკორაციას, თუმცე ამ იდეის ბოლომდე ხორციულებას ჯერ ვერ ახორციელებს. თანდათანობით ნარმოდგენში მუსკლას მნიშვნელობას დადგინდებს ასევე. იწვევს გარის ფსიქოლოგიაში სეფომას და ცდილობს დაუკავშიროს ნარმოდგენის საერთო ფორმასა და მინარქსს. კოტე მარჯანიშვილის ამზრავალი ავტორი, ნანარმოების იდეის გახსნა და მისი მიზნობა ერთად მისი განხორციელება.

იწვევს ძიებებს პეუსხა და რიტმის სფეროში. ნარმოდგენის გარეგნული ფორმის ძიება თეიომსახანი არაა. მისი შემოქმედება აღინიშნება რამდენიმე მიმართულებით: რელიზმი, ნატურალიზმი, მსატყვიზმი, იმპრესიონიზმი, სიმბოლიზმი, ზღაპრული ფერია.

ზუნებრივია, სახლ-მუზეუმის ექსპოზიცია რუსეთში მის ოცდაათწლიან მოღვაწეობას ეერ დაიტყვდა და არც ფოტოებია შემორჩენილი. სწორედ ამიტომ ამ უზარმაზარმა ინფორმაციაში გამოყოფილი ხარკოვმა დადგმულა ლეონიდ ანდრეევკის "ადამიანის ცხოვრება" (1906/07), რომელიც თავად ავტორმა გაუგზავნა დასადაგმელად; მისი მოღვაწეობა მოსკოვის სამხატვრო თეატრში (1909-1913 66.) და კოტე მარჯანიშვილის მიერ "თავისუფალი თეატრის" შექმნა.

სამხატვრო თეატრში რამდენიმე სექტაკლზე მუშაობდა: გორდონ კრეცთან "ამალეტზე", ევადიმის ნემროვიჩი-დანინკოსთან "ამზე კარამაზოვეზე", დამოუკიდებელი დადგმები: ენუტ შამუნის "ცხოვრების პრაქტიკაში" (1911) და პენრიე იბსენის "პერ გონტი" (1912).

სწორედ ამკვირების პრაქტიკაში" დადგმის დროს დაწერა "მარჯანიშვილია თაიის მოგონებებში": ეგრემნობი როგორ აღვიძება სულში ჩემი სამშობლოს მზე, როგორ მოხოქრობდა ჩემს ძარღვებში სისხლი, ქართული სისხლი.

... მაღლობა მას, ჩემს მიერ სამშობლოს, მაღლობა მიმეწიერ რუსეთს. მან ტრიო წლითაც არ გააენლა ჩემი

კახური სისხლი, დედაქმნის სისხლი. მისმა საუცხოო სუსხიანმა დღეებმა არ ჩამაკლეს მოგონებანი ჩემი მითების მზურავლუ ტყეზე. მისმა ჯადოსნურმა სუსხიანმა თეატრმა დამებზე ეერ გალია წერილია ვარსკვლავით უხვად მოქედელი სამხრეთის ხვერდლოვანი ცის სსქელე მისმა მშვედმა გულკეთილობამ ქართული წლითაც არ შეკერა მშობლიური რიტმები, ქართული ტემპერანტი, ფანტაზიის თავანყეტილი აღმავრენა — ეს მთავა ჩემს პატარა, ჩემმა ხავჯორელმა საქართველომ."

ამ სექტაკლთი კოტე მარჯანიშვილია მტრულად განწყობილი კრიტიკოსებზეც შემოირიგა. ნარმოდგენს უნოვებდნენ დიდ დღესასწაულს და სამხატვრო თეატრის ბოლო წლების ყველაზე ნარმატებულ სექტაკლად აღიარეს.

რუსული პერიოდის ექსპოზიციაში კონცეპტუალურად გამართლებულია, რომ მთავარი ადგილი "თავისუფალი თეატრის" (1913-1914) შექმნის პროცესს უკავია. ეს იყო კოტე მარჯანიშვილის მართლად გრანდიოზული ჩანაფიქრი. "თავისუფალი თეატრი" დაფინანსა მისი ნათესავის — ელენე ჭაჭუაძის მუღლავი — მილიონრმა ვ. ჰ. სუხოვალსკიმ, მან გასწია უამრავ ხარჯი და კოტე მარჯანიშვილს ოცნება აუხდინა. მოსკოვის "ერმიტაჟის" თეატრში რეჟისორის გემოვნებით ყველაფერი იცვლებოდა. სეზონის გახსნამდე მან მოარს მთელი ევროპა: საფრანგეთი, გერმანია, აესტრია, ინგლისი, იტალია. აქ ეცნობოდა და სწავლიოდა თეატრის ახალ ტექნიკას და ამავე დროს მოსკოვში იწვევდა დიდ რეჟისორებსა და მსახიობებს.

"თავისუფალი თეატრში" მარჯანიშვილია განახორციელა სინთეზური თეატრის იდეა: თეატრის რესტრუარში უნდა იყოს ოპერა, ოპერეტა, დრამატული სექტაკლი, პანტომიმა... მსახიობი ერთნაირად უნდა ფლობდეს ყველა ფანის. სინთეზური მსახიობი — სხიულს, ხმას, პლასტიკას, ვოკალს, ფსალს... მართალია თეატრმა ერთი სეზონი იარსება, მაგრამ მარჯანიშვილის შემოქმედებაში უმნიშვნელოვანესი პერიოდია იყო, რომელიც შემდეგ სხვადასხვა სახით აიხასა პეტროვიკის (1916-1917), კიევის (1919) პეტროგრაფის (1920-1921) თეატრებში დადგმულ სექტაკლებში.

სახლ-მუზეუმის მესამე დარბაზი ქართულ პერიოდს ეხება. 1922 წლიდან 1927 წლამდე იგი რუსთაველის თეატრშია. 1922 წელს დადგა ქართული რეჟისორის თვალსაზრისით საეტაპო მნიშვნელობის სექტაკლი ლოვე დ ვეგას "ფუნტე ოვებუნა", სადაც მონაწილედნენ სწორედ ის ახალგაზრდები, რომლებიც შემდეგ თითქმის ორმოცი წელი მოღვაწეობდნენ ქართულ კინოსა და თეატრში.

1923 წელს განახორციელა ზურაბ ანტონოვის მზის დაბნელება საქართველოში, ექსპოზიციაში ამ სექტაკლსაც მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა, რადგან ის იყო ნოსტალგია ყველანაირ ქართულ გამოვლინებზე — სამშობლოსადმი სიყვარულის ახსნა, გამომსახველი ოქროსი, ხასიათებში. ამ დარბაზის ექსპოზიციაში აღინიშნება კოტე მარჯანიშვილის მოღვაწეობა კინოში (1925-1929), რუსთაველის თეატრში მუშაობის თანადროულად საოპერო დადგმებასაც ახორციელებდა.

რომლის ზოგიერთ პროგრამას — ორიგინალულს საექსპონიციო ვიტრინებში ხილავდა.

კოტე მარჯანიშვილმა რუსთაველის თეატრში მსახურს შემდეგ მოიგერ რეჟისორად მოიყვანა სანდრო ამბეტელი — მათ განახორციელეს ერთობლივი დადგმები, სადაც ამბეტელი მარჯანიშვილის დასახლელ ამოცანებსა და მუსორგლის თეილიონაც წმავლობდა ჯა საზოლოდ ჩამოყალიბდა დამოუკიდებელ რეჟისორად. იმხანად (1924-1926) პრაქტიკულად თეატრს მართავდა სანდრო ამბეტელი ჯა მის მიერ ჩამოყალიბებულ კომპანია „აფურუჯი“ — ეს სახელწოდება კოტე მარჯანიშვილის პატივსაცემად ეწოდა. საექსპონიციო ვიტრინებში რუსთაველის თეატრის ეს ხანა სხვადასხვა მსახლითა ასახული: „აფურუჯის“ მანიფესტის ორიგინალი, იმ პერიოდის ფურცლებში მარჯანიშვილისა და ამბეტელის ურთავ დაჯალბებული ფოტო, მათი პირველი ერთობლივი დადგმის (ჯ. სინგის „გმირი“, 1923) ფოტოსტენბა.

1924 წელს ბაქვეა ჩოლოყაშვილის ბრძოლა დამოუკიდებელი საქართველოსთვის გამარჯვებით დამთავრდა. 1924 წლის აგანტებამათ დაკავშირებით სანდრო ამბეტელს სივდილიც კი მოსუაჯეს, მაგრამ კოტე მარჯანიშვილისა და სხვათა დახმარებით გადარჩა. ამ ფაქტებს ემახვევა 1925 წელს კოტე მარჯანიშვილის ბრწინებულ დადგმა შექსპირის „ამბოტელის“, რომლის აღიარებაც კიც იყო: „აერთა კავშირი დაირღვა“ — ძლიერი, მებრძოლი ადამიანის ტრაგედია, რომელიც ვარკეთილისა ნინაბდელეს უთანასწორო ბრძოლაში ჩაება. ბრძოლა კი ყოველთვის წაფრთხილად წმინდა, მამაცი და სამართლიანი ადამიანის გამარჯვებით არ მოაერდება.

კოტე მარჯანიშვილის რუსთაველის თეატრში მოღვაწეობის ხანა სწორედ „ამბოტელის“ ექსპონიციო სრულდება. თეატრს უფლება არა აქვს დროის სულსკვეთების მოთხონებს და ინტერესებს მასში არ გასცეს. სხანაარად ის იქნება მკვედრი ხელფენბა კი უნდა იყოს ცოცხალი და ცხოველყოფილი...“ წერდა რეჟისორი.

1926 წელს სანდრო ამბეტელთან ერთობლივი დადგმის — გ. რობაქიძის „ლამარბე“ მუშაობის შემდეგ, რეჟისორებს შორის შემოქმედებითი განხეთქილება მოხდა ჯა კოტე მარჯანიშვილი თეატრთან წაეცა. რამდენიმე თვით ადრე კოტე მარჯანიშვილი „აფურუჯის“ მუშეის ორი წლისთვის ასე უღოცვად: „ქვეს გამარჯვების მრედამ ხელს უწყობდა სამი ვარკეთილი: თავგამოდებული მუშაობა, ერთსულოვანი სიყვარული საქმიანობა და ნებაყოფლობითი დისციპლინა, რომელსაც ფოლადისებური სიმტკიცით ხელმძღვანელობდა კორპორაცია „აფურუჯი“. მხურვალედ გლოცივით ჯა ვაკრებით ყველას, განსაკუთრებით კი სამის (სანდრო ამბეტელი — მ. ტ.), რომელსაც თამამად შიობლება ვანდო თქვენი თვით, რომელშიაც ვერძინბ წვენი საქმის ღირსეულ გამგარბლებლს“ (ერთდროული ფურნ. „აფურუჯი“, 1926, 29 იანვარი, საიუბილეო გამოცემა).

1933 წელს 25 ივნისს სანდრო ამბეტელი წერს: „გულწრფელად ეცხვადებ, რომ ვერ და მრინცილები თეატრალური ბრძოლისა, ჩემსა და მარჯანიშვილს შორის არაფერი ყოფი-

ლა“. უნდა აღინიშნოს, რომ კოტე მარჯანიშვილი დიდი ხნით არცერთ თეატრში არ დაწრწილა.

1928 წლის 3 ნოემბერს კოტე მარჯანიშვილმა ახალი თეატრი შექმნა, რომელსაც პირობითად ქუთისის-ბათუმის თეატრს უწოდებდნენ. 1930 წელს, მოაგრობის დადგენილებით, გადავიდა თბილისში, სახელწოდებით — „მეორე სახელმწიფო დრამის თეატრი“ კოტე მარჯანიშვილის ხელმძღვანელობით“. რეჟისორის გარდაცვალების შემდეგ, 1933 წლის 29 აპრელს ამ თეატრს მისი სახელი ეწოდა.

ქუთისში ეს თეატრი გაიხსნა სმტბაკალით — ცტოლერის პილია ჩვენ ვცოცხლობთ“. ექსპონიციანა ნარმოდგენილია ამ სმტბაკალის აფიში, რომელიც ვერლის სახელმწიფოს მიდარი მასალებში იყო დაცული.

მის მიერ დადგმულ სმტბაკალთა შრავალი პროგრამისა თუ ამოტაციების ორიგინალი მუხუეუმის კვდილზე ვარისკაცებოვით დამცობულ შეატრი რვის მოფაციონბით, რადგანაც მათ მხოლოდ ინფორმაციული დატვირთვა აქვთ. ამ სიმკაცრის არღვევს ცდენებ ახელდაიანისა და სხვათა ესკიზების ორიგინალები, რაც ექსპონიციანს სიმშობუქეს სძენს.

ხუთ წელნადში თეატრმა ოცდამუდო დადგმა განახორციელა. 1932 წელს კოტე მარჯანიშვილმა საქართველოში თავისი ბოლი ნაწუფევიარ — შექსპირის „კოტელი“ დადგა. „კოტელის“ შემდეგ მსახიობთა მცირე კრება განაზრთა, სადაც მალე ლამბამიქემ მონიწებთა ისუბრთა მარჯანიშვილის ნარსულ ლაწილზე, მაგრამ ახლანდელით უამყოფილებს განისთქა. კოტე მარჯანიშვილმა გადავიდა უზანტი ჩიქიქის, დიდი ახანაქეს — „პოლის მალეა ლამბამიქეს შუხდა და მიელა ძალით უფერია“ — დამიბრუნე ოტელი... ეს იყო მარჯანიშვილის უკანასკნელი დღე თავის თეატრში“ (ვებტანტ ტაბლიაშვილი, რეჟისორის ჩანაწერები, თეატრალური მამბე, 1, 1984).

კოტე მარჯანიშვილი მალე მოსკოვში ჩავიდა, სადაც მოსკოვის მცირე თეატრის განახლების მონიწთ დიდი ხანა ემბატეობდნენ, და ერთდროულიად ამ სმტბაკალზე დაწიფი მუშაობა: მოსკოვის მცირე თეატრში ფ. მილერის „დონ კარლოსზე“ და ობერტონის თეატრში ო. შტრაუსის „ლაფურსაზე“. ექსპონიციანა ამ სმტბაკლების აფიშების ორიგინალებშია ნარმოდგენილი. მცირე თეატრში კანდელიტი მოუვდა დირექციასთან, რომელსაც მადრე ნანარიშობის დადგმა უწყოდა, უთანხმოება იყო თეატრის ძველ და ახალ თაობას შორის. ახალგაზრდობა ძიებბში კოტე მარჯანიშვილს ემბრბობდა.

1933 წლის 8 აპრელს კოტე მარჯანიშვილი დიდი ანთადეს წერს: „სამქუ ასეა: 20 აპრელს იდგმება ოტრებტა „კარლოსი“ — 25 -ში და მამინებ მოუფურბით თქვენსკენ“. მარჯანიშვილი გარდაიცვალა მოსკოვში, 1933 წლის 17 აპრელს — სატრთველოში კოტე მარჯანიშვილის დაკრძალვა დემონსტრაციად გადაიტქა. ურნა მარჯანიშვილის ნემტით ჯერ ოტრესა და ბალეტის თეატრის ცხოში დაკრძალეს, ხოლო 1964 წელს გადაასვენეს მთამინდაზე, ქართველ მოღვაწეთა პანთეონში.

მეოთხე, დიდი საექსპონიციო დრამაში კოტე მარჯანიშვილის შემოქმედების „გაცოცხლებული“ ატმოსფეროა.





პეტრე ოცხელის ესკიზთა ნიმუშების ურვეულო ფორმებისა და სტილის დახვეწილობა გაოცებს ინვესტორებს (1927-1935). კოტე მარჯანიშვილი ფელსათაის უცნობ სტილურებს ანდობს საპეტკაქლის აურიელ აკოსტას<sup>1</sup> გაფორმებას, რომელიც სენსაციურ დემიუტად იქცა. ამიტომაცაა ეს დარბაზი მარჯანიშვილის, „ურიელ აკოსტასა“ და პეტრე ოცხელის. თუ ესკიზთა თავგანდობაზე საოცრებებს ვაყვებით, დახასრულს, კედელში გამოკვეთილი უზარმაზარი კუთხიდან ვიტრინის ნაწარმებით, რომელშიც პეტრე ოცხელის ორი კოსტუმიცა გამოფენილი — ოცხელისდროინდელი მოცეკვაოებისა და იდენტის საშობი, რომელიც სოფოკო ჭაოურელი ეცევა. ამ ვიტრინიდან შობიდანამიერ შარსებს ჭაოურე განათებაში მხატვარ შმაგი სავანელის შექმნილი „ურიელ აკოსტას“ შატარა შაკეტა ბრუნავს, ისმის თამარ ვახვახიშვილის იდენტის სოკედლის სცენის შესაქადური ნაწევრები და ეს ყოველივე XX საუკუნის 20-იან წლებში გადაცემადა — რატომ დაიბადა მომავლისთვის, ქაოსურ, ტრაგიკულ გარემოში „ურიელ აკოსტას“ პარმონია.

„გაოცხლებული“ პოლიტიკური ვითარება — გრძელ, განიერ ფანჯრებს უხედა ფარავს ფარჯების სქელი ნიჟფი. ვანათაის „ლაქები“ შუქი მწენისა და მონაცრის ოსურთი განათების გარდაამატა ტონებს აშკერებებს — დღის სინათლე არსადან ჩანს. გართ კომპონიტრი ქაოსი და ნერვიოვი მკვიდრება, სცენაზე შემოქმედებას მუდარებს თავი. ფარჯები ოცხელისეული დეკორაციის სვეტებადაც ნარმოცდებება, შათი ფერისა გამა კი „ურიელ აკოსტას“ მოცეკვაოთა დღიანადებულ კოსტუმებს მოვარობებს. ეს პროექტის ავტორის, დავით ცხადავის „ათეატორული ურვეულები“. ამ დარბაზში მათეორულზე უმოკლური და გონითი ეფემერი ერთდროულად „მუშაობს“ და აძლეებს აზროვნებას: თუ როგორ პოლიტიკურ ვითარებაში და რატომ იბადება მშვენიერება იქ, სადაც ადამიანის აზროვნების გაუფასურება მიხანმომართულად ხორციელდებაოდა...

თუ ოცხელის ესკიზების შობიდანამიერ შარსს მყუდრო სკამზე ჩამოვადებთ და ნაშუქელებს დაათვალიერებთ, უფრო უზრადღებით შეიგრძნობთ დიდი მხატვრის სიდიდებს. და თუ „ადილდებით“, შევიძლიათ მონიტორზე იხილოთ კადრები მარჯანიშვილის ფულემებიდან, მისივე შექმნილი ხარკოცსა და მოსკოვში (1930 წლის 12/IV-18/V) ამსახველი ვასტორლების მულტიმედიათა და მარჯანიშვილის თეატრის მსახიობთა „ნარდგენა“. ოუმარი, ტრაგიკულია, ოცხელის ესკიზთა მშვენიერება, სვეტებადა აღმართული ფარჯები, „ურიელ აკოსტას“ ფოტოსცენები, მთელ კედელზე განფენილი კოტე მარჯანიშვილის სექტკლებების აფიშების ორიგინალები ანუ კონტრასტული ტავისულების მონაცელები, ამ დარბაზის ექსპონიციას თავისებურ დინამიკას ანიჭებს, რომელიც მთავრდება შატარა, ცარიული სცენის ფორმაციით. ამ უბნე ფიგურა ნაცს კოტე მარჯანიშვილის ფოტო გადმოსურებისა და გახსენდება მისი სიტყვები: „...მივიღე თქვენი პირველი კოცნა, ახლა უფროსულად ვგაბეარ და ვამბობ: მე თქვენ არ ვიცივობთ, ვანზე ვიდეკი, ჩვენ შობის ვიდეც იყო, და

ახლა, როცა პირისპირ შეგხვდით, მე ვხედავებ, რომ მიყვარხართ. მე შემეყვარადით იმიტომ, რომ თქვენ ხელოვნება ვიყავით.“

ხელოვნება სიხარულია, ხელოვნება ბედნიერებაა, ხელოვნება — საყვარელი ქალიშვილის დიმილია.“

ექსპონიციის ბოლო ოთახი კარგინფორმად განსვავებულია — ეს კოტე მარჯანიშვილის დის — სქემულიშვილი თამარის ოთახი, რომელიც ახალგაზრდობისა ბოძების დედათა მონასტერში მონახუნდა აღიკვდა. რამდენიმე ხნის შემდეგ რუსეთში განაგრძო მოღვაწეობა და, ღირსი მამის სერაფიმე სარგველის კურთხევით, მოსკოვის გარეუბანში სერაფიმე სანაულ-მოქმედის საეანე მოაწყო, რომლის ნინამძღვარი იყო 1924 წლამდე, ფიფრე ბოლშევიკები დახურვადწინ. დედა თამარი გადაახახელს. იგი გარდაიცვალა 1936 წელს.

თეთრი კედლები... ქათქათა ფარდებზე „დაცემული“ განათება ორგანული შვარსებისათან ერთად, ოთახის სისამუქეს და მეროვნებას ანიჭებს. ქურბუ ხის კოჭებისა გადებული. აგურით ამოშენებული შუბარი და მის თავზე შემოშვარი ქაჭვავადებებისდროინდელი ორი ლამპარი — მონახუნის ოთახი. ფანჯარასთან, ფარდების სქათქათესთან, ნათელში ღირსი მამა სერაფიმეს ხატისა დაბრძნებული. იქვე, კედელზე ილუმენია თამარის რამდენიმე ფოტო მოკრძალებით სავია. მულტიპური ხალისა გადაცემული ხის ფიფრებზე, რაც ღირსი დედის ასექტური ცხოვრების სიმბოლოად აღიქმება. ხალისისა გაგრძელება, სადა, დახვეწილად მაიჭადა დგას. ზედ სინათლები, „ლოკვანი“ და საკვლეისო შანდღალი. მათ შობის ვამოკრძაბის ძვირფასი ჩაისი ქუჩა ლამბაქით, რომელიც ქაჭვავადებების სახალი ვატარებული ბავშვების ნინაზე, ბავი ვარდისდროით მუშისილა.

ექსპონიციის დათვალიერების შემდეგ, უმოკლურად დატვირთული, ხედები — რატომ მოუდგათ კოტე მარჯანიშვილის სახლ-მუზეუმის აღდგენა-შენარჩუნება, აივანზე გასული გვერდით გაიხედა და აყვავებულ მავნოლიებს დაინახავ, ქვევით ჩაიხედავ და აუზში მოლიცლივე წყალში მცხენვარე შობის ანარეკლებს დაღინდა, პორნონტზე გვარლის მთების ზიგზაგებს უკიდვარო ცისვან გამოხენ და სიახლოე გაითქვებ — ჩვენ ქართველები ვართ!

**ყვარელი, კოტე მარჯანიშვილის სახლ-მუზეუმის მუშაობენ**

ბავკი „რესპუბლიკის“ საქველმოქმედო ფონდი „ესკიკარი“ — გიორგი მარჯანიშვილი, მინიფე კონახი, ლაბა გებარია — კოტე მარჯანიშვილის სახლ-მუზეუმის პროექტის ავტორი — დავით ცხადავი

სახლ-მუზეუმის არქიტექტორ-რესტავრატორი — გიორგი სოსანიძე. კოტე მარჯანიშვილის მუშაქმედების ისტორიული კონვეფციის დაშუქება — ვადიმკოცენე მანანა ტურიაშვილი — ფოტორეპროდუქციების სექსპორციო მომახდა — მხატვარი ეახტანე რურუა და ალექსანდრო ივანე კიკნაძე. „ურიელ აკოსტას“ შაკეტის დაშახება — მხატვარი შმაგი სავანელი

ფიფრე-კლიების მომხდაება — ნუგვარ მებრეველი და გიორგი შობიშვადეკი



ეს ისეა დიდი ქართველი მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის, ბატონ იოანე ჩხეიძის მსოფლიო ცნებულ, რადგან მისი თარგმანი სწორედ იყო „ქვემო მწერლობის“ ფურცლებზე გამოქვეყნდებულმა მასმე შესაბამისებმა და ჩვეული აკადემიკოსობით გამოჩენილმა ესაიბ „რას ახიზრებოდა ფილდინგი რჩინარდსონსა“ შიამაგონა.

რობერტ ლუის სტივენსონი

## ფილდინგი და რჩინარდსონი

კლარისა ვერ ისე იბეჭდებოდა, როცა მისტერ ფილდინგი და მისტერ რჩინარდსონი<sup>2</sup> სამსალოეს<sup>3</sup> ერთ პატარა სასტუმროში ერთმანეთს შემოხვევით გადავეყარნენ. ფუნდუკში (სადღაც მათ ვარდა არაფერ იყო) „ჯოზეფ ენდროუსის“ ავტორმა „სამელას“ შემოქმედეს მტრობის დაკერებდა და ერთად სადილობა შესთავაზა. მისტერ რჩინარდსონი დათანხმდა; ერთი ბოთლის გამოცლის შემდეგ ცოტა მუხურდა კიდეც და საკუთარ ნარმინატებზე ვერთარსაშენილ დიდებასა და იმწერლებზე ტრამბას მოაქცია, რომელიც სამართლიანი და კეთილშობილი მკითხველები გაუთავებლად სიხოფდნენ კლარისას შეწყალებას.

„ღერითმა დამოფაროს, დროს ჩამოგრჩე“ შეპყვირა მისტერ ფილდინგმა. „ნება მიბოძეთ, შემთხვევით ვისარტყობ და (რაკილა ფრად გლავანტური ბრძანებით) ქალის შემზარალება ვთხოვო“.

„მასწარად მიგდებთ“, უპასუხა მისტერ რჩინარდსონმა, „თუმცა ჩემს ემოციურ მკითხველზე იმედს ვერ უტყვი. ვარწმუნებთ, რომ ჩემი წიგნის მალანია მიხობუნებებითა საცე. ბევრი ტრეზილადიც იღვრება, პირადიდ მე ჩიხზე მიპატონებანზე უარს ვამბობ, რადგანაც მყვერა, რომ ვეცლავეთ კლარისას დასაცავად კეოდება“.

„ნუთუ ეს ასე როდუა?“ კითხა მისტერ ფილდინგმა. „მოდება უფაღს“, მორიდებით ნარმოთქვა მისტერ რჩინარდსონმა, „რამეთუ მისი არს ნება“.

კამომა დიდხანს გატახანა. არც ერთი მათგანი პოზიციას არ თმობდა და დღეც მიიწურა. ანგარებოც მოიჭანეს და ხარჯიც მუხზე გაიყვეს, თუმცა მისტერ რჩინარდსონის ცოტადიდნი ხურდა ერგებოდა.

„აქეთ მობრძანდით, სერ“ ეუბნება ოფიციანტს, „ხურდა მიველთინ“.

„შელოდ ერთი პირობით“, თქვა ოფიციატანტმა, „კლარისა უნდა დაიხვიო“.

„ესეც თქვენი მონეგობილა, მისტერ ფილდინგ“ უთხრა მისტერ რჩინარდსონმა, „ახალგაზრდა კაცო აიძულეთ, რომ გავემსახარებენი“.

„რომელი ახალგაზრდა ნესიერად არც ვიციბო“, უპასუხა მისტერ ფილდინგმა. „ოქვესს შესახებ მართლაც მკითხა და აუხსენი, ყნებ ბრძანდებით, მეტი არაფერი აღბათ, ქუმბერლენდის მერკონისგან თუ იყოს რაიმე, რომელმაც აქ ერთი საათის წინათ ცხენების შესაცვლელად შემოიარა“.

ფუნდუკის კართან მისტერ ფილდინგმა (რომელიც ცხენზე შეჯდა და ქალაქში რაღაც საქმეები მოიმიზენა) რჩინარდსონს ბოდიში მოუთავა და თავისი გზით გასწია. ეს უკანასკნელი კი ფიზიკლი ნამიჯებით უკან მოხვედა და გზაში თავაზიანი მონინალმდევე ორჯერ გაიხსენა. მგზავეს კლარისას არმებრალეებს შემოხვევაში ქიმტრის გელეხაზე უარი განუცხადა. ცოტა ხნის შემდეგ ერთ მიყრუებულ ადგილას მწერალს მხედარი შემოხვედა, რომელმაც თოფი მოუპირა და ფულის ნარმიზევა დაუპირა, მაგრამ უტებად ჩაიფურცა და კეთილა — „თქვენ ხომ რჩინარდსონი ბრძანდებით? მაშინ ფული რაღაც საჭიროა, მხოლოდ კლარისას შეწყალებას გთხოვთ“.

ღიტარსტრისს მოყვარულ ყანღეს გზაზე მოახლოებული ვარსკაცების გუნდის გამოჩენამ უკან დაახვირა და მისტერ რჩინარდსონის ადვლებზე დაეცრა, თუმცა განღიზიანება ვერაფერი მოუტრია.

როგორც იქნა, გადაქმნილდმა სახლს მიადნია, სანოლზე დაეარდა და დღის ორ საათამდე ღრმად ეძინა. მყუდროება ნასვამ მომღერალთა არამელოდორმა და გლობერუბელმა ხმამ დაურღვია. ორი საათი მუსიკოსები ელიზბეტურს<sup>4</sup> ტონმა უმაღლეს ხმამ გააფეხკოინდნენ. „გადაფეხკოინით კლარისა, რჩინარდსონ, უუ“ მათი მსურრი, აღბათ, მიუღღს ღამეს ტანტანდა, ფიციტ მიუზილიდი ფანჯრდან მუშეკტიით რომ არ დაშეუტრებოდა. მეორე დოღის მიუღღს ტუჩა ნინღამეზე უარესი ტრინანცელით აიგეს; და მუშეკტებით მფიარადებულმა უარმავმა აფამინანმა და უტეტლმუნება ნიგნას მალანის მიამურა და ჩივლის მოაქცა.

მისტერ რჩინარდსონი ერთ-ერთის დაშიველებს ცდოღობდა, როცა ქუჩის მომღერალი შემოვიდა და კლარისას მწენაღების შესახებ ღრიალი მოირო. ამ ნულთმი მეორეც გამოჩნდა, ხოლო ნახვერ სათამი მალანია მომღერლებით გაუცო. სისმეღით გათამამებული პირველი მომღერალი კი ისე მებეჭავზე გადავიდა.

მოქარის ხითითთა და მეზობლების ხარხარით გაანარუებულ მისტერ რჩინარდსონი ნინღაღებდედეც ვარცთ გამოჩნდა და უტიფარ მომღერალს საბუმი უთავაზა. უარესი ღრინანცელი ატყდა და ვიფერ გონს მოვეტეზოდა, ცხვირგანობილანებულ, უფეფო და უმარკო მისტერ რჩინარდსონი უისტმინსტრისა მოლიციის სამმარველოში აღბორნდა. ვრძელ სკამზე მისტერ ფილდინგი ჩამოყდარიყო. იგი ხომ პროფესიით მოსამართლე გახდებოდა. მუსიკოსების ამავე შეტეტო და „ამაზრუნენ“ მოქმედი პირის დასაცავად მიუღლი ხმით გაჟევიროდა.

„მოშიმნიეთ“, დაუღვირა მისტერ რჩინარდსონმა, „აფინებით ვთხოვე, მოშიმნიეთ“.

„სიამოვნებით, მისტერ რჩინარდსონ“, მიუცო „ტომეჯონისა“ შემოქმედმა, „შელოდ ერთი პირობით: თუ კლარისას შემზარალებთ“.

ინგლისურიდან თარგმანა  
ბაია ზოლავიძე



პანონიანები:

1. პერნი ფილინგი (1707-1754) — ინგლისურ საგანმანათლებლო რელიგიის გამოჩენილი წარმომადგენელი, სოციალურ-საყოფაცხოვრებო რიპონის ფუძემდებელი. შის კალამს ეკუთვნის „ჯოზეფ უნდროუა და შისა მეგობრის მოსტერ აბრაჰამ ადამსის თავგადასავლების ისტორია“, „ნაპოლეონ ტომ ჯოჰნსონის ისტორია“ და სხვა რომანები.

2. სემუელ რინარდსონი (1689-1760) — ინგლისურ ლიტერატურაში სენტემენტიალიზმის პირველი და მხარსმხელი. „პა-

მელა, ანუ ფაჯილდობული კეთილისმსურველი“, „კლარისა ანუ ახალგაზრდა ქალბატონის ისტორია“ დიდი წარმატებით სარგებლობენ და მათ ავტორს უზარმაზარი პოპულარობაც მოუპოვეს.

3. მანსლოუ — მიდლსექსის საფრანგოში მებრძვ პატივქადაგი, არცთუ ისე შირს ღონდონიდან.

4. ლიდიუდლერი — საპარლამენტო გადატრიალების (1688-1689) დროს გაცრცელებული პოპულარული სიმღერა ინგლისში, რომელსაც ირანდელი კათოლიკეები ასრულებდნენ.

ნამცვრპვი

იონა მეუნარგია

სამახსოვრო ნიგნაკიდან

იონა მეუნარგიაჲ გამორჩეული ღვანდი იყოსრა მეცხრა-მეტე საუკუნის ქართულ ლიტერატურაში — დიდი მწერლობა და ეკლემიწვე ადამიანია ცხოვრების ისტორიის შეფგენა.

ერთგან დანაწებათ ამბობს: „ცხოვრების აღწერა ჯერ არ შეფგენილა ჩვენში. სურათობ, ლიტერატურული მოკონება. სიღლეტი არც კი გავიწილა. თითქოს იღბად დაჰყოლია ჩვენს ლიტერატურას, რუსთველიდან დაწვებული, შესანიშნავი მწერლებია და ადამიანთა ეინაობის უფიდიწარობა“.

ამ ხარჭლების ამოსავსებად იონა მეუნარგია ვულდასშით შეუფგა უწამლორ საქმეს — მეჭრა თავის თამაშებოცე მწერალია შინაურ გარემოში. დაახლოებული ფყო თითქმის ყველა გამორჩილი მწერალია და საზოგადო მოღვაწეთთან და მათგან კრეფდა სინტერესო მასალას „სამახსოვრო ნიგნაკებისთვის“.

ნაკვესი, მახვილი სიტყვა საფარულ შემოქმედთა ხასიათის დაფარულ მტრის ხატავს და ბიოგრაფიულ ჭრონიკასაც თარიღების მოსაწვენ კრებულად კი არა, ლად და მოშიზიველ საკეთხავად აქვეყნს.

„სამახსოვრო ნიგნაკების“ უმეტესობა გახრეულია იონა მეუნარგიას თხზულებებში. დაფიანების სასახლეთა ისტორიულ-არქიტექტურული მუზეუმის არქივს შემოუნახავს მანანერების უცნობი ციკლიც და ჩვენთვის საყვარელი ან მეტეაკლებება ცნობილი ქართველი მოღვაწეი წარმომადგებანი ახალ სიტყვად სამოსელში, ნაკვეთების მკვალი ფარაფრებში — კოლორიტად პერსონაჟებად.

\*\*\*

გრიგოლ დადიანმა ეტმითან გააგზავნა კაცო, რომ კბოლები გაუტლიონ.

აკაკი — შერიც იცის კი, რომ საიქიოს საქმელი იქნება?

\*\*\*

აკაკი — ნიკოლაძემ მითხრა, როცა მინისტრი მელაპარაკებოდა, ხელმწიფე შერმის იქით ყურს მიგდებდაო.

\*\*\*

ნიკოლაძე — ჯაბადარის წინააღმდეგ სტატია მინდა დაწერო, მაგრამ ვახუშტი არ წამიკითხავს, ქართლის

ცხოვრება არ გადამიშლია, სხარსული ლიტერატურა არ ვიცი — შენ დანერე აკაკი.

აკაკი — მე „დრონიოვენიით“ ვწერ, ცოდნა არა მაქვს, შენ და ილია ჭავჭავაძემ იცით ვეღვაფერი და თქვენ დასწერეთ.

\*\*\*

აკაკი — ამ 15 წლის წინათ მიოცოკა უნდა გამეწართა, მეტე დამპატიყვია და ნიკოლაძეც.

— თუ მინდებო იქნება წამოვად, თუ ტყეში, არა.

— რატომ?

— იმიტომ, რომ ნიკოლაძე იქ იქნება და იმდენს ილაპარაკებს მე... მე... რომ ცხვიარი ევოსება და ტყედან შევლი გამოვარდებია.

\*\*\*

ყაზბეგმა სანდრომ სახარება წამოიტანა გასაყოფად — ყველაფერი გფიდა, ერთი ღმერთი დარჩენია და იმსახვა პყიდისო — უთქვამს აკაკი.

\*\*\*

ბესარიონ გაბაშვილი — ამ პატარა კაცმა, ჩიკვაძემ გაფობათ, უმ-ით გაიტანა, უმით.

— უმით კი არა, მოხარშულით გიტანათ, თქვა აკაკი.

\*\*\*

ქეთევან: — როგორც გაზაფხული მოვა თვალდამცრემლი მომდის.

აკაკი — ეგონს თვისება გქონიათ.

\*\*\*

გიგო წერეთელს, სიმონის მამას უთხრეს — კულამი საზრერეს ჰგავსო.

— სწორედ. თითო წერეთელს 400 გლეხი ჰყავს და კულამში თითო გლეხს 400 მიტელად ჰყავსო — უთხრა აკაკი.

\*\*\*

აღუქანდრე ჩიქოვანი შევიდა ნუსტიონ წერეთელთან სხეთა შორის, იქ იყო წინო წერეთლისა, რომელსაც ვარდი ეტყია.

— ნუტა ვარდოდ გადამაქცია

— რატომ?

— წინო მისუნებდა.



კაცია დაჯიანს მელტონის მამას, სენაკში, მოროვი სუფია ბერძენთან საქმე ჰქონდა ნისქელის თაობაზე, სუფია ეკითხება:

- შენი ნისქელი მოძრავია თუ უძრავი?
- დაჯიანს შეეშინდა ვითურა ერთი რომ ვთქვა ან გადასდეს ან ნავაგოვო და უსასუბა:
- როცა ტრიალებს ნისქელი, მოძრავია, როცა სდევს — არაო.

\*\*\*

ანდრონიკოვის გოგო დაიბაღეს ან-ზე ვისი ყმა ხარ-ით, d-ზე ვისი ყმა ხარ?

— ძაღლს და მამაძაღლს.

\*\*\*

სეიმონ ნერეთელიან მარშლობა-ზე ავით ბაქრძეშვიც იყარა კენჭი. აკაკი სეიმონის მომხრე იყო.

— მიკვირს, რომ ასე იქცევი, შენ არ იყავი ჩემს მომხრე როცა დოდო-ბერიძის წინააღმდეგ მე კენჭი ვიფარეო — უთხრა დაუთხმა.

— კი მაგრამ ეს იმიტომ, რომ დოდო-ბერიძის გულს მოსაკლავად ამის წინააღმდეგ უკეთესი არავინ გვიჩვენოდა — უთხრა აკაკიმ.

\*\*\*

ბუბანოვს შვიდ-ასი შავი მოფეიდა.

— ვა, მად მამაძაღლებმა, პესოკით მოიტანეს შავი კენჭები, რომ მე ამდენს ჩამოვადგოო.

\*\*\*

კოტე ორბელიანი:

- რუსეთში იყავი? ვიფარეო.
- ეინ ნახე?
- ცოცხლებში კი ბევრი არა ვინ, მაგრამ მკვდრები ბევრი ვნახე: პეტრე ხელმწიფე, გავტრინე, სუგოროვი, კუტუზოვი.

\*\*\*

გიორგი სენატორს და გრიგოლ ორბელიანს ღაპარაკი მოუვიდათ. უშეტესობა გიორგისკენ იყო. გრიგოლი თითქმის მარტო ფარსა.

გიორგი — ორბელიანიო, შენ მარტი ხარ და მე აპრილი. მარტი ასჯერ იცვლის სახეს, ხან სწვიმს, ხან სთოვს, ხან ქარია. მერე თავისას რომ არ დახვეწრდება სამ დღეს აპრილიდამ ისეუბნებს და სულ თოვლით და წვიმით შეიჯერებს გულს, მერე დადგება აპრილი სულ გააშრობს ქვეყანას და ააფეთებს. მერე აუფიხებს მარტს: მარტო, მარტო ვარი ტანი, მე ქვეყანას გაეშრობო.

ბუფე დადიანი შთავარი (ოტისა მამა) იტყუადა: — გამარტანა უნდა მომიტანო და მასთან ერთად ერთი ბოთლი ვადათური და საქმეზე მივრე შელაპარაკო.

\*\*\*

ლევან დადიანმა იცოდა:

„ევი ამ სოფლის მომგონსა იმ სოფელს უმსახუროსა თვალი დაუფდევს ზუროსა მიდევს და ურახუნოსა“

„ესი შეჩენია სოფელი მამაძაღლი და ობერი“

\*\*\*

1826 წელს, როდესაც ნეკლოზ ხელმწიფე ტახტზე აბრძანდა, ლევან დადიანმა დიდი ზოკო დაჯიანის რჩევით, სისხლის სამართლის წარმოება სამეგრელოში რუსეთის შთავრებას დაუთმო. ეს გარემოება რომ მოახსენეს ახალ ხელმწიფეს, ბრძანა დადიანის სურვილის აღსრულება და თან სთქვა:

„Какое старик, он меня сдвигал палачом“.

\*\*\*

ავით დადიანი და გრიგოლი თბილისში მიდიოდნენ. ნოჯიხეში დახედნენ ჩიქვანები და უჩივეს მარტვილის მახრის მდივანზე ანტონ ჩიქვანს — ცოლები გაგვიფუტაო. არზა მიაჩნევს, გამოართვა, ნაიკობა, ჩაიკინა და გრიგოლს გადასცა. უნახავო, გაეარწვეო.

იონა მუნარვა

სადილზე: ამ ჩემმა ბიჭამ [ლაქიამ — ის იყო სამურზაყანოდან] ერთი ცოლი ეერ შეინახა, გაბისონიამ გაუფუტა, როგორ ვერ დეფარა, დაიჭირეთ და ციხეში უნდა გავგზავნოთო.

ჩიქვანები: — ბატონო, ამისი რა ბრალაა, ცოლი კახა უყოლა.

— მამ თქვენ რაღას ჩივთ, თქვე დალოცვილებო, თქვენი ცოლებიც ასეთი უყოლან.

\*\*\*

სამ ფეხზე მდგომი მარმარილოს ტახტი ცაცხვის ძირას იდგა ზუგდიდს. დაჯიანი ახალ წელიწადს აფიქრდა მასზე, იმაზე უნერა:

„ესი აღბუნა ცანი შარადნი მით ელმობე ქვეყანას მე დადიანი“.

მომახავა  
ნაზი ქორთუაზი



ვახილ შუქმინი

# მოცაქვანი შივა

სასაუზმეში ჩუბი მოხდა.

საქმე ასე იყო ხურობმა, შვიდმა კაცმა, ავანსი აიღეს (სოფლის მალაზიას ამრეხდნენ) და სამუშაოს შემდეგ სასაუზმეში შევიდნენ, როგორც იტყვიან, პურის საჭმელად. იყიდეს შვიდი ბოთლი პორტვინი (არაუ სასაუზმეში არ იყო), შვიდი კატლეტი, შვებრთეს ორი მაგიდა, დასდნენ და ნელ-ნელა დაიწყეს ველის ჩასვლება და კატლეტის ქმა. დაიღეს სამი ქიქი და ლაპარაკი დაიწყეს იმაზე, რომ მათთვის დახლს გაეტეხათ უნდოდათ დაეიხსრებინათ. სადღე ისაა, რომ ფასზე მორიდებისას არ უგულისხმობთ დახლი - ის ხუროებს უნდა გაეტეხებინათ თუ დურგლებს. მხედველობიდან სოფლის სამომხმარებლო საზოგადოებას გამორჩა, დამკვეთს, ხურობე კი მამის გაფურცენ (პროცადირი ამ საქმეში განადგულა იყო). ახლა გაირკვა, რომ სამომხმარებლო საზოგადოებას უნდოდა, დახლიც ხურობებს გაეტეხებინათ, - ეს, ცხადია, მხედველობიდან გვერდითა, ეს თავისთავად იგულისხმებოდა და ა.მ. და სხვა. მაგრამ ხელშეკრულებაში ეს პუნქტი არ ყოფილა შეტანილი და ხურობებიც ყალბეზე დადგნენ: დახლი არაა ჩვენი საქმე! რასაკვირველია, მუშელთათა გაკეთება, მაგრამ ამასთვის ცალკე უნდა გადაუხადონ!

- მე მგათ ცნობას ვაქცენებ, - იმუქრებოდა ბრიგადირი, გამბდანი, მზეზე დამწვარი კაცი. - ცხვირს დავაქურციებ, სადაც მგათ თეთრზე წერია, რაა ხუროს სამუშაო და რა სადურგლო. მგათ იმბიბინი არ გაეცლება.

ბრიგადირს ყველა ევათ იმბიბინოდა. მეტიც, ყველა აღმოსავლეთული გახლდათ. ზოგი კი, კოლკა ზაბაღლევის მშავისად, მურყავცხოფილად გრძობდა თავს და ნაღვლიანად, მწარედ იხარებდა. მათ აღარ ახსოვდათ ის დღე, როდესაც შვიდნივე აქვე ისხდა სასაუზმეში და ერთი მთიარულელს პურს აძა.

მაგრამ ამაზე შემდეგ. ახლა კი ასე ლაპარაკობდნენ:

- ვინ იცის, შეიძლება რაიმე ფიგურული დახლიც მოეხმურებოდ?
- არავითარი დახლი! ეს განსაკუთრებული სამუშაოა.
- რა მატყურაა ვახან ეს ხალხი ახლა მოწვეურთმეხანაც არ მოვლავლობენ?

- ჩვენი საქმე ესაა: იატაკი დავაგათო, წრთხლი დავაყენებო, კარები ჩამოკიდებო და მორჩა. წერტილი.

- მე იმათ ასე ვუტყვი მასმინე! მისმინე!

- კიდევ ხომ არ დავუმატებო თითო?

- დავუმატებო.

ფული შეგაროებს, კიდევ შვიდი ბოთლი იყიდეს.

- მე იმათ ასე ვუტყვი მასმინე! მისმინე!

- რა? რა? რა?

- „რა“ კი არა, მისმინე! დარია კუზონიკოვას აბანო გუგულოვ

- რა შუაშია დარია? ის კრძო პირია, ეს კი ორგანიზა-

ცია. შუქმინი რა...  
 - მაგალითისათვის გეუბნები! მისმინე!  
 - ხალხი, გეყოფათ ცაფანი - იცვრია მებუფტებამ. - თორემ გაეგვრით ახლავე ვვალას! არ ამბებს თავი?  
 - მისმინე რა?  
 - რა და ქვა! ქალი არ იყოს აქ, მე ვიცი, რასაც გეტყობი ერთი სიტყვით, საუბარი გამოცხდება. სამომხმარებლო საზოგადოებას გვარჩინად მოხდება - თავებლობისა და ექვანგობისათვის.  
 ამ დროს სასაუზმეში შემოვიდა არკაშო კეზინი, მეტსახელია მოცუკავე შვია.



დღი ხანია ეს მეტსახელი ერქვა, სკოლდანვე მანაც აიღო პორტვინი და კატლეტი (კოლს წეწრება და მინ პროტესტის ნიშნად არ სადილობდა), ხურობის მუშობლად მოუვდა მაგიდას და უფრო დაუფად მათ ლამაზს უცებ ხმაშაღლა თქვა:

- თაღლითები!
- ხურობები გაჩუმდნენ. არკაშას შეხედეს.
- მატრახაზები, - დაუშაბა არკაშამ. შვია იმბიბინაც იყო, რომ ყველაფერი შუოფდა ცხვირს. - გაიჭვრებო.
- ხურობები ჯერ ვერ მიხედნენ, ეს ჩვენ გუგულებად დაუჯერებელია შენდ მთვრალითან ასე ლაპარაკი... არკაშას განაცქი... ხომ არ გააფრინა?
- თქვენ გუგულები, პო, თქვენ, - თქვა არკაშამ. - მოატყუებს სანულები თქვენ მოატყუებთ რომ? თქვენი მიმტყუებელი ჯერ არავინ დაბადებულა. ნამგულეობი.
- ერთმა ზორმა ხურნი, განკა სულეწიწიოდა, პარაც კი დააბნინა.

- ევე ხეგები, რატომ გინოფებთ ნამგულეებს? აგისსინით: თქვენახევის ნინათ, თქვენ, შვიდი მატრახაზი აქვე იჯექით და ხარობდით, რომ მომხმარებელია საზოგადოება გააცურეთ: არ ჩანებოთ ხელშეკრულებაში დახლი ახლა ზინანდა და ნიანგის ცრემლებს ღერია. - მოგვატყუესო. - არა, ეს თქვენ მოატყუეთ!
- პო? - თქვა ბრიგადირმა. ეს „პო“ დაბნეულობას, უნეტობას უფრო გამოხატავდა, ვიდრე შეუქარას.
- პო, პო, - არკაშამ ჩანგალი გვერდულად დააჭრა კატლეტს, მერე ჩააჩო, წვენში ამოსვდა და პირში ჩაიფო; ყველაფერი აეურატულად შეიარულა, კულტურულად, ნიცივ გაბზიკა. შემდეგ კი (ასე უფავათ მოქცევა მსახობებს, რომლებიც კინობ ახაზიურებენ ბატონებს ან ქვდამალა წინიწივებს) არ გაუღებია, ისე განავრძობა ლაპარაკი: მე თვითონ მოვიმსინე ეს საკუთარი ცურით, ამიტომ ბავშვურად გაკვირებულ საგნს ნუ იღებთ ჩემთან. იქონიეთ იმდენი ეკავებოდა, მწარე ხიზარული რომ მოისმინოთ. ჩემთვის, ვთქვით, სულერთია, მაგრამ სამართალი აღარ არის, ამხანაგებო? - არკაშა ტკეპნობდა, თითქოს იღო



სის პაპანაქებში ველამდე ცივ წყალში ჩასულიყო, მიზნე-  
ფილყო და ოდნავ ელამუნებოდა თითქმის ფეხებს. დიდი  
ძალა სიშარბული თუ ის იყო, შევიძლია მშვიდად იყო. არ-  
კამკა მშვიდად იყო. იგი ნამდველებს ასამარტლებდა. -  
სორცხელით, ამხანაგებო, რაც მთავარია, თითონ არიან  
აღფიფიფებლები! ვინაშევი ასეთი ვაიძულებენ? ვარც,  
მოტყუება გინდობდათ მოხმარებულთა საზოგადოების,  
მავრამ რატომღა იღებთ ისეთ სახეს და ფილტულებით,  
თითქოს თქვენი მოტყუება სურდათ? - არკამკას გულ-  
წრფელად აირტყ-  
რესებდა ეს და  
უნდოდა ვაგეო. -  
თქვენ ხომ ზუს-  
ტად ამ ადგილზე  
იჯექით და ხარ-  
ხარბებით - მავ-  
რამ ამ დროს არ-  
კამკამ შენაინა,  
რომ ვანკა სე-  
ლუზნიოვის სახე  
სრულადიდაც არ  
ვამოხატავდა და  
ბავშვურ გაუკერ-  
ვებას, იგი  
ბოთლს იღებდა.  
არკამკა ნაბოზტა,  
რადგან კარგად  
იგნობდა ამ ღა-  
პიანს, დასცხებ-  
და. - ვანკა!..  
დადგი ბოთლი  
აქვალზე დადგი,  
ვანიუმა. მე ხომ  
ავაგდეტი ვამაყო-  
რებთ! უთხარით, დადგას ბოთლი!



ხუროებს მეტყველების უნარი დაუბრუნდათ.  
- მენ რატომღა დედაც, შიგა? ვანკა, დადგი ბოთლი.  
- მოდი ჩვენთან, არკამკა.  
- მართალია, რატომ ხიხარ მანდ მარტო? მოდი ჩვენ-  
თან.  
- დადგამს ვერ ბოთლი.  
- დადგამს. დადგი, ივან, მოდი, არკამკა.  
არკამკამ დაუცვლელი ბოთლი აიღო და ხუროებთან  
გადაუგდა. ის-ის იყო უნდა გადაეკრა ნაწვეარი ქიქი და ნე-  
კიკ კო ვაბოკა, რომ ვანკამ ამ დროს თავისი ძლიერი, ფა-  
ნალიმსგავსი ტორი გადაუწვინა და არკამკას მკერდი  
ჩაბლუვა.  
- აბა, შიგა!.. გვეხმარება, არა? აბა, ახლა იცეკვე ჩვენ-  
თვის. იცეკვე!  
არკამკა ცოტა გაუცდილია და ხელს, მავრამ ხელი ხელი  
კი არა, არყის როკი იყო თიღებინა.  
- გამიშვი - ძლივს თქვა არკამკამ.  
- იცეკვე.  
- გამიშვი... გეთა ოხუნი...  
- იცეკვე?  
ხუროებმა ჩამოსულ ბრიგადის აუხანეს, რა კარგად

იცეკვდა არკამკა. რაღეს აკეთებს ფეხებით... ხელებით.  
თითონ ფეხს, თავი კი ცეკვავს  
- თავი,  
- თავი, მამ! თითონ უძრავადაა, თავით კი რას არ  
აქეთებს!  
არკამკა ისევ ჩაბლუვული შავდა ვანკას, იმით ვამყო-  
ფილს, რომ ამხანაგებს ცეკვა ვაბსუნდა.  
- იცეკვე?  
სამირეღმა თითებში უფრო მოუჭირეს.

მარტარი შიგა დედანაშული

- თქვენი  
გამიშვი!  
ვანკამ ხელი  
გაუშვა.  
- დამბალი,  
უხარია, დონიერი  
რომამა - არკამ-  
კამ კინორი მოწ-  
მინდა. - ატორ-  
ლიალებს ხელს  
მთხოვე ადამია-  
ნურად და ცეკუ-  
ვებს, მონიღამა-  
ინც შენი ბინძუ-  
რა ხელები უნდა  
ატორლილო?  
- არ გუნყი-  
ნოს, არკამკა.  
აგე, ამ ადამია-  
ნისთვის იცეკვე,  
არ უნახავს ვერ.  
ვანკა შეტეს აღარ  
იხამს.  
- იცეკვე,  
ძმურად გთხოვთ!  
არკამკას თავიანი ბოთლებიდან შეუცხეს ქიქა-  
- ვანკა შეტეს აღარ იხამს. ხომ აღარ იხამ, ივან?  
- იცეკვოს!..  
არკამკამ ქიქა დასცალა.  
- რეცენი - თქვა მან ხმის კარკალით. - აქნეს ხელებს  
აქ!.. გველსთვის უიცეკვე, მენ კი შებრუნდი!  
ვანკამ ისევ გაიხია არკამკასაკენ, მავრამ არ გაუშვეს.  
- იცეკვე, არკამკა. ვანკა, შებრუნდი. - ვანკას თავილი  
ჩაუკრეს. - შებრუნდი, ვის უუბრუნებინა! მის მოგდის მენ,  
მართლა და მართლა, რა ხელებს იქნევ?  
- გამიშვიდა აქ!.. - არკამკამ შრახით შეუხედა ვან-  
კას. - დოლიაბა. სამი ნაოქი აქვს ტვინში და სამივე პარა-  
ლელილი.  
- კარგი, არკამკა, იცეკვე.  
- შებრუნდი! - დაუფერია არკამკამ ვანკას.  
ვანკამ ისე დაიჭირა სახე, უთომი შებრუნდა.  
არკამკამ გურაფლებით, თითქმის საზეიმოდ შეთავა-  
ლიერა გველა, აგვა.  
როგორ ცეკვავს არკამკა, ეს მართლაც ხანახაობაა.  
ეს ცეკვა კი არაა, სადაც მხოლოდ ბორცვილი სიხა-  
რული სუფებს, მემკვიდრეობით რომ დაირჩენილა ჩლენ-  
გი და უზრუნველი ნინაბრების ხტუნაობის და სეტყუა-



ლერი ზაქარიაშვიდი. არკაშკასთან ესა თავისუფალი უფროსების თაოსნუდანი ფორმა ზღვენს საქმიან საუკუნეში. მხოლოდ ასე, - სხვაგვარად სუსტ არკაშკას არ შეეძლო.

- როგორ აძრობს ვანკა სელფნინიო ლურსმანი უკანალითი - გამოაცხადა არკაშკამ.

ეს ცეკვის სახელწოდება იყო. არკაშკამ ნება ჯართო - ვანკა, უფრო მეტიღლი უფრო - და დაიწყო.

წარმოსახვით მუსიკოსებს ნიშანი მისცა, მსუბუქად შესრულა რიტუალური ნახტომი, იატაკის ფიცარი მოსინჯა - საიმედო იყო გააკეთა ლამაზი, იკლიანტური მოძრაობა, კადვუ, კადვე - აჩვენებდა, როგორ ცეკვავდა ყველაფერი - ეს მას შეეძლო. შერედა ვანკას დეცქანა, გამოსხატა იგი, დაინტერესებულა დოცლაპია შემდეგ გაიზნო, წამწარაფრებით აამტლანუნა ტურები - ვანკამ დილიდა დილიდა.

ბუროვბმა გაიცინეს. არკაშკა მიბარბაცდა კედელიდან, დაიღრტურა, დიქ-სუტუნა, ხელსაგულები მოისვა პანჯგვლებზე - ვანკამ დაიბანა. შემდეგ ვანკამ ჭამა დაიწყო - ხარბად, ბერ-ბევირი, უფანოდ მავიდას მოსცალდა, ზოილი აუტყვა ბუროვბმა ისევ გაიცინეს.

- ძალიწილი, - გამოცრა სერიოზულმა ვანკამ. შემდეგ არკაშკამ გაიზინა და ისევ გააკეთა რთული ილითი - დილა დამთავრდა. და, აა, ვანკა საუფშაოზა. ფიარტყამს ურთულ ლურსმანს, შერე მთელი წუთი ცას უფურებს, იფხანს პერანგტყვუ ტლს პოულობს და კლავს. - უნამოლა - თქვა ვანკამ. - მე არასდროს მყოლია ტილენი. იმის დროსაც კი - ჩუმად, - სთხოვს მას. - აბა, რაბებს იგონებს? - ჩუმად, ჩუმად.

შემდეგ ვანკამ ირიბად გაუმეა ლურსმანი, დიდანს ვებდა ლურსმანის საძრობს, მაგრამ ასეთ მუშას ის რა თქმა უნდა არ გააჩნია. მამან ვანკა უკანალით დაჯდა ლურსმანზე და ისე გაიჭინთა, რომ სახე მოედროცა.

ბუროვბი სიცილით გადაფრინდნენ. ვანკას ნამოხტომსა უნდაოდა, მაგრამ არ გაუმეცა. არკაშკა იატაკზე იჭინებოდა აი, ვანკამ ამოაძრო ლურსმანი და მოწვევითი წამოხტა აიღო ლურსმანი და სწორად ჩასო.

ბუროვბი მავიდაზე გადაწმუნნ, ლუწოდნენ, ცრემლებს ინმენდნენ. ენც სასაუზმეში იყო, ვეღა ხარბარება, მკაკრი მიბუღებტყ კი. არ იციროდა მხოლოდ ორი - არკაშკა და ვანკა. ვანკა განჩინებულდი უფურება მასხი-ობს, იცოდა: ახლა მთელი წელი უსსომეობდა, როგორ ამბობდა ვანკა ლურსმანს. იცოდა, რომ არც არკაშკას მიბეჭავს და ანუბუნებენ.

დასასრულ არკაშკამ ისევ დაუარა ლამაზი წრე, იატაკზე ფეხებით მელოდორად დაატყაუნა და ბუროვბთან დაჯდა. მხარზე ხელი დაარტყას, ქიქა შეუცეს არკაშკა კმაყოფილი იყო. ვანკას შეხება და თვლი ჩაურა. და რატომღაც სწორედ ამან - არკაშკამ რომ თვლი ჩაურა - მოთმინებდა გამოიყვანა ვანკა. მან ისევ ჩააგლო მკერდში მარცხენა ხელი არკაშკას, მარჯვენა კი მოუქნია, მავრამ გააკავეს. ვანკა ნამომართა.

- უნახავს მაგ ძალიწილენს, როგორ ვმუშაობ? რამ მაკრიტკებს? - უნახავს?

- რა მოვიცილა, რა მოვიცილა, ხუმრობა არ იცი? გონს მოიღი

- თქვენ ხუმრობის გუნებაზე ხართ, მე კი ვხად ამიღებენ. გამიშვი!..

ვანკამ თავი აინყვიტა. ვეღა მთვარ-მოფარა წამოხტნენ.

არკაშკა ყოველი შემთხვევისათვის კარისკენ გაიქცა. - სასაცილოდ მოგდებთ, არა? - დაიღრიალა ვანკამ და ერთ მათგანს ისე ჩააფარა, კედელს მიანარცხა.

არკაშკა თვალბეჭაბწინებულდი უფურება ვეღა-ფერს.

- ეგრე უნდა მავტა, ვანკა, ეგრე მავტა!.. - ყვიროდა ის, მაგრამ არავინ უსმენდა.

ვანკა ზნადღინავდა და ტრიალებდა, ვერ დააკავს გადაკირავდა სკამები, მივიდებო, დაიმსხერა თუფშები, ბოლოვლი.

- მიღილია დაუძახეთ! - იფერი მებუფეტემ. - დაამსხერევენ ყველაფერს!..

- არ ვინდა! - დაუყვირა არკაშკამ. - არაა საჭირო მილიცია!

- კარგი - თქვა უცებ ჩამოსულმა ბრიგადირმა, - აბა, ლანარაკობ მე მოვთვინებენ ამ ბუღას.

ბრიგადირს დაუჯერეს. - ვინ, შენ? - გაუკვირდა ვანკას. - შენ?

- გამეცალეთ, ლანარაკობ, გამეცალეთ მე მავს ვანეენებ. - ბრიგადირი ვანკას მოუახლოვდა. ვანკა დასახევერდა მოეშინდა.

- მოფი, დამალე, მოფი.

- მოუდივარ, ვანია, მოუდივარ.

- მოფი, მოფი.

- მოუდივარ. - ბრიგადირი ვანკასკენ წელა, მშვიდად წავიდა. არავინ იცოდა, რა მოხდებოდა.

- მოკრეც ხარ, არა? მოფი, მე მამამაპურად გავიმს-პინძლდები

- მოკრეც არა, ის - ბრიგადირი ვანკას წინ გაქრდა. - რაის მოკრეცი?..

- აბა? - ჰკითხა ვანკამ.

- აი, რა - ერთი! - ბრიგადირმა უცებ სწრაფად მიარტყა მუტში მუცელში.

ვანკამ ამოიკვნიდა და მუცელზე დაიჭირა ხელი. დაიბრა. და როცა დაიბარა, ბრიგადირმა მოხრილი მუტის სწრაფად, მძლავრად ამოარტყა ყაბში.

- ორი.

ვანკამ სიმწრისაგან თვალები დახუჭა, დაეცა, მოკრუნრა. პირიდან ევედა ტუჩზე სისხლი წერილ ზოლად გადმოუფინა, სისხლი ნიკაიზიდან ვანკას გარეცხილ პერანგზე წვეთავდა. ბრიგადირის მზაკურულმა ილეთმა ვეღა შეაძმუნა. ასე არ ჩხუბობდნენ სოფელში. უარესად ჩხუბობდნენ - უფრო საშიშლად, მაგრამ ასე უნამო-სად არა.

არკაშკამ ვერური სკამი აიღო, ბრიგადირთან მივიდა და დაიღრიალა:

- დაგამტრეცე ახლა ამას თავზე! ნადირალა შენ!

- გაეთრიეთ ყველა!.. ჟანდაბამი! გაეთრიეთ! - მებუ-

### უსპორარი ნიშნა

ფეტუ, რომელმაც სიწმინთი ასარგებლა, გამოიჭრა დაბ-  
ლოდამ და ზრობობის გარეთ გაყრის შეუძლებლ — უანდამაბი  
ნასულხაროი ქუჩაში გადაით და აქ იზხუბელი  
ერთ-ერთი ზურომ არკაქას სკამი გამოარჩო, აფ-  
გულზე დადო და მრიაგადირს უთხრა:  
— ნაიფეთ, აქ სმარია.  
არკაქა დაიზარა და ვანკას ნიკაზე სისხლი მიწმინდა.  
— მმ — დაიკუნება ვანკამ.  
— არადერია, ივან მოაფებენ ახლა შაგას. გტკოვა?  
უანკამ თოთხებით მოიხინჯა ყბა, გაანძრია და წებოვანი  
ნერწყვი გადმოაფურთხა. ნამოჯდა.  
— ფოლფო  
— რაო?  
— ფოლფო  
— კილები წაგვმტერა? ოხ, ევ დამაილი მოადებენ  
მაგრად ახლა. ბიჭები გაყენენ ადვონა შეგაძლია?  
უანკა ძლივს ნამოჯდა, სკამზე დაჯდა.  
— ღვირი ავილო?

— მმ, — თავი დაუქნია ვანკამ, — აიღე.  
არკაქა დასლითა მივიდა.  
— მაგრადა? — ჰკითხა მებუფეტემ და ღვირი დაუხსა.  
— არაფერია. ძმასაც მოადებენ ახლა.  
— შენა ბრალი კია ყველაფერი... შოე ხარ თუ ვანდაბა.  
შენს გამოა სულ სკანდალები.  
— ჩუმაღ ივაი, — უტრია არკაქამ. — აიღე, აფე, შოკო-  
ლადი და ნუნე.  
— გამომიტყვი აქ შოეა ნადით, დაიკარგეთ აქედან  
თვენი ფეხი აღარ ვნაბო აქ!  
არკაქამ ღვირი აიღო და ივანსთან მივიდა.  
— აბა, დალი.  
— რაო, რა თქვა? — ჰკითხა ივანემ.  
— ილანძღება. ნუ აქცევ სრადლებას. დალიე — გულზე  
მოგეშეება.

**რუსულიდან თარგმნა  
ანზორ აბაზინძაძე**

### ახალი ნიშნა

წინი საფლობელაშვილი

## სონეტის ეპოსი

**თამარ ბარბაქაძის ნიშნის —  
„სონეტი საქართველოში“ — პეპო**

სამყარო მშვენიერი და პარმონიული, სრულყოფილი,  
როგორც ღვთის გენიალური შემოქმედება; სამყაროში ყო-  
ველივე ერთმანეთს დიდი შინაგანი კავშირით უკავშირდე-  
ბა, ამოღიანებს და ლუთებრივ აზრს გამოხატავს საქარო  
ცხოვრობს პოეზიაში და, თუკი რომელიმე საღვთსო ფორ-  
მის შექმნა ზუსტად გადმოსცეს მისი ზემოთმომხმობლი  
ფილოსოფია, ეს, უპირველესად — სონეტს.

სონეტი მშვენიერი და ამაღლებული კაცობრიული სუ-  
ლის, კეთილშობილი სამყაროს პოეტური მოდელია.  
საქართველოში სონეტის განვითარების ისტორიას ვე-  
ლენება პროფესორ თამარ ბარბაქაძის ახალი ნიშნი —  
„სონეტი საქართველოში“.

ნიგნი თვალისშეუღებლსთანადე განწყობის მკითხველს  
რადაც ძალიან არისტოკრატიულითვის, კეთილშობილუ-  
რისთვის, ამაღლებულისთვის. ვარკეპანის ღურჯ ფონზე  
— პეტარაქას სატრფოს, ლაურას პორტრეტია, რომელიც  
თავადა სიმბოლო სონეტით გაფურცელდ ტემპარტიკ  
პოეზიისა პირველივე გვერდზე კი, თვითონ პეტარაქა,  
დაფის გავრევირით — სონეტის შესაძრკველ და გენია-  
ლური პოეტს.

ნიგნი მონოგრაფიულადაა შესწავლილი სონეტის ეს-  
ტორიის ეტაპები ქართულ მწერლობაში. სონეტი, რო-  
გორც ევროპულ საღვთსო ფორმა, თითქმის ორ საუკუ-  
ნეს თვლის საქართველოში. შესაბამისად, ხანგრძლივი  
მისი კვლევის ისტორიაც. ჭაბუაძემ თამარ ბარბაქაძის  
მეცნიერულ შრომა ქართულ ლექსმცოდნეობაში მყარი  
საღვთსო ფორმების შესწავლის მდიდარი ტრადიციის  
ეფუძინება. თუმცა, ქართულ მწერლობაში აქამდე არ არ-  
სებობდა სრული, მონოგრაფიული გამოკვლევა, რომელ-  
მაც ნაწილებში იხებოდა სონეტის განვითარების გზა სა-  
ქართველოში.

თამარ ბარბაქაძის ნიგნი, ამ მხრედაც დიდი შენაძენია,  
მისში საფუძვლიანადაა შესწავლილი ეს პრობლემა და,  
ღრმა ლიტერატურული კვლევის, მრავალფეროვანი პე-  
დაგოგის ფონზე, უტყუარი მონოგრაფიულ ტილოს წარმო-  
ადგენს.

ნიგნის დასაწყისი თავები სონეტის ქართულ სინამ-  
ფელეში ესთეტიკური და ფილოსოფიური გააზრების  
მშვენიერი ნიმუშებია. მკვლევარი სონეტის პოპულარო-  
ბას და გენეზისს საქართველოში, ქართული საზოგადოე-  
ბის, ცნობიერების ასაქვტებს უკავშირებს.

საქართველოში სონეტის დაშკვიდრება XX საუკუნის  
20-იანი წლებიდან იწყება, „ცისფერყანწმულმა“ ის კლა-  
სიკური სიმღელედე ათავანის და დამაკურდის ქართულ  
პოეზიაში. „10-იანი წლებიდან ქართველი მთაზროვნენი,  
კრიტიკოსები, მწერლები ატყუარად იწვევენ თანამეგრე-  
ვე სოციალური და ლიტერატურულ-ესთეტიკური გარე-  
მოს განაზიარების და შეფასების. ის ძირეული ცვლილე-  
ბანი, რაც გამოწვეული იყო ახალი საუკუნის დასაწყისობა  
და თანამედროვე პრცესების, ბუნებრივად, აირეკლებო-  
და ზელოვნებაში. ახალი საუკუნის დასაწყისი აღიშებო-  
და, როგორც უნიკალური შემთხვევა — ერთი ისტორიუ-



ლი ციკლის დასასრული და სრულად ახალი ეპოქის დასაწყისი". ეს დიდი ისტორიული მიჯნა საუკუნეთა შორის იქცა კიდევ მთავარ პოეტურ სიმბოლოდ, რომელშიც ნარმოშვა ოცნება, მხატვრულ აზროვნებაში ფრანკუნსხული. მხატვრულ შემოქმედებას კი, ეპოქის შესაბამისად, ქართული ცხოვრების სურათი უნდა გამოეხატა, ეროვნული თვითგამორკვევა მის მთავარ ფუნქციად იქცა. XX საუკუნემ სიმბოლურ შესაძინა ფორმის და შინაარსის, ინდივიდის და გარემოს ურთიერთობის ასახვის პრობლემას ლიტერატურაში.

„ცისფერყანწელთა“ დოხუნგმა (რომელიც მსოფლიო პოეზიის პრინციპის თანადროული ფო); „მეტი სინმან-და ფორმის და მეტი კონკრეტულობა შინაარსის“, ბუნებრივად ნარმოშვა სონეტის, როგორც იდეალურად სიმბოლური სალექსო ფორმის აუცილებლობა ქართულ პოეზიაში. სონეტში შეერწყმულა რაციონალური და ირაციონალური ფორმა ლექსის გონებით, მკაცრი წესრიგით შემოსაზღვრული, ხოლო შინა შინაარსი ირაციონალური, შინაგანი ტყვეებით და ხილვით აღებული. ერთი შირი, სონეტის გაგება და ნფლმა შეუძლებელია ყველასთვის, ვარ და რწულებს; მეორე მხრივ, მისი განება ძალის ყველას, უსთიყვად უცხო არ არის პოეტური ადლო და ტემპარიტების ნფლმის ინტუიტური უნარი“.

თუკ სონეტი იდეალური „ვსალეზი“ იყო პოეტური სულსა „ცისფერყანწელთა“ შემოქმედებაში, საინტერესო დამოკიდებულება ამ სალექსო ფორმის მიმართ შემდეგმ ნლებში, ქართულ პოეზიაში. თავისუფალი ლექსისკენ სწრაფვამ მეტ-ნაკლებად მაინაელა სონეტის „მეფერი“ უპირატესობა, 70-იან წლებში კი კვლავ მიუბრუნდნენ მის პოეტებში, რაც თამარ ბარბაქაძის აზრით, „სულს იდუმალი ისტორიის“ გამოძახილად შეიძლება მივიჩნიოთ. „სონეტა, როგორც ლირიკული ლექსის მკაცრად განსაზღვრული, კანონიკური სალექსო ფორმა, განსაკუთრებით პოპულარული ხლებოდა იმ დროს და იმ ქვეყნებში, როდესაც და სადაც ამ უაღრესად პარმონიული და მონერნიგებული იყო საზოგადოებრივი და პირადი ცხოვრება მოქა-



ლაქებისა, ამ იყო სწრაფვა კანონიკუისკენ, ანდა: სრული უდმერთობისა და ნილებით ცხოვრების ეპოქაში, როდესაც ადამიანი თითო იქცა სიმშოლოდ სონეტში მკაცრი წესებისადმი დამორჩილებით პოეტი თავისთვის შესაძლებლობას აძლევს, იყოს პიროვნება“.

სონეტი ადამიანური სულის ისტორიას მოგვითხრობს, რომელც სხვადასხვა ეპოქაში სხვადასხვაგვარი ვნებით იჩენს ხოლმე თავს.

ნიგნში ვრცლად და შთამბეჭდავად აღწერილი სონეტის ყოველი გამოვლინება ყველა ეპოქის ქართულ პოეზიაში, „ცისფერყანწელთა“ შემოქმედებებიდან ვიდრე წვენი თანამედროვე პოეტურ ნიმუშებამდე.

თამარ ბარბაქაძის ნიგნი „სონეტი საქართველოში“, თავადაც სონეტის ბუნების, მისი სულიერი არქიტექტურის შთაბეჭდილებას ტოვებს. დიდი ლიტერატურული გემოვნებით და ღრმა აზრით ნაგები ეს ახალი ნაშრომი იმ სულის გამოძახილია, რომელიც საუკუნეთა მიღმიდან პოეტებს სონეტისკენ მოუხმობდა და ამ ფორმით შედეურებს აქმნიერებდა. დახოლო, თამარ ბარბაქაძის კვლევის ლაიტმოტივად მოვინებთ ციტატას მასივე ნიგნიდან — „ქვენი აზრით, სტრიქონების რაოდენობა — 14 — განსაკუთრებული შინაარსით არის აღბეჭდილი სონეტში. რიცხვი 14 სიმბოლური განსახიერებაა კაცობრობის ისტორიისა, კაცთა მოდგმის 14 თაობისა აბრამიდან ვიდრე დავითამდე. 14 თაობისა დავითი მფლიდან ბაბილონის ტყვეობამდე და 14 თაობისა ტყვეობიდან ვიდრე ქრისტეს დაბადებამდე სონეტის 14 სტრიქონის საიდუმლო, „ათობმეტის“ მისტიკური, გამოუცნობი მიწოდველობაც, ასე რომ აქეჩება საუკუნეების განმავლობაში მთოფილის საუკეთესო პოეტებს, აღბათ, კაცობრობის მარადიული, უძველესი, ტემპარიტი და ზღაპრული ისტორიის ფურცლებმა ჩამარხულა“.

სამწარო ცხოვრობს ნიგნში და მისი თითოეული მომდევნო ფურცელი წინას კანონიზირი გაგრელება და უტყვარი ხსოვნა. თამარ ბარბაქაძის ახალი ნიგნიც — „სონეტი საქართველოში“, კაცობრობის ისტორიის ამ მარადისობის, მშვენიერების და ამბლესულის ნათელი ნიშნია.

ეკირას, 12 ოქტომბერს  
ლიტერატურულ არტ კაფე  
„ქარავენში“ გამართება  
ნანა დღინვაძის  
შემოქმედებითი სალამო  
დასაწყისი 15 საათზე  
ფურცელაძის 10

ეკირას, 19 ოქტომბერს  
ლიტერატურულ არტ კაფე  
„ქარავენში“ გამართება  
მერამ მამარდაშვილის  
ხსოვნის სალამო  
დასაწყისი 15 საათზე  
ფურცელაძის 10

ქართული მხედრობის  
ღამქრობა ხლათში 1210  
წლის შემოდგომაზე დამ-

თავრდა ივანე მხარგრძელის ტყვედ წაგარდნით, რასაც  
მოჰყვა ოცდაათწლიანი ზავი არუბიანთა ცეცხლქმედან და  
გამბილტებულმა ივანემ ხლათის მფლობელს აღაგებავს  
ცოლად მისცა თავისი ასული თამაზა.

საზაო ხელშეკრულების თანახმად ხლათის ოლქში  
არსებული ქრისტიანული მონასტრები გაათავისუფლეს  
გადასახადოაგან. ეგვიპტის სულტნის ვეღვა ქვემე-  
რომს ებრძანა, რომ პატრიოტი მო-  
ეწრობდნენ იერუსალიმში მოსალო-  
ცავად ჩასულ ქართველებს. ისინი  
არ იხდოდნენ გადასახადებსა აიუბი-  
ანთა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე,  
ხოლო ის საყოველთაოდ ცნობილი  
ფუფუნა იერუსალიმში გაძლილი  
დროშებით შესვლისა სწორედ ამ  
ოცდაათწლიანი ზავის ერთ-ერთი  
პირობა გახლდათ.

თქვენ წარმოიდგინეთ, ხლათის  
ციხეში ამწედა ველესია და ზარბის  
რეკვა ეყობრებოდა მინარეთიდან  
მუცხონის კიცილს.

მამასადამე, ზავი ზელსაყრელი  
ყო საქართველოსთვისაც,  
ასე მოიხვეჭა ხლათში უსაფ-  
რთბოება.

სომეხი ისტორიკოსი კირაკოს  
განაწიხე ნუმიტიქულ პრივილეგი-  
ებს მანერს თამთას გავედგოფუ-  
ბას ხლათში. აღბათ, ნაწილობრივ მანერ, მართილსა  
მრძანებს.

აღაგება დიდხანს არ დასცალდა თფულობის სეზო-  
ნი. იმავე წლის დამლეს გულის სწეულებამ გამოასაღმა  
წუთისმოფლს.

ხლათის ფაეფულა მისი ძმა აღა-ამრავი. მანვე მერთო  
ცოლად მშეყინირა თამაზა. მამზავიანურ სამყაროს თავი-  
ო აღაა-წესები უქონდა.

არაბული წყაროების მიხედვით, ხლათის მოსახლეო-  
ბას აღაგებადისგან მხოლოდ უზედურებანი და ზოცვა-  
ფულტა ახბოდა. სამაყროდ აღა-ამრავმა თავისი ღმბ-  
ბიური პოლიტიკით აფგილობრივ მეფედრთა პატეაუსცემა  
და სიყვარული ფამისახურაო.

თამთას, აღბათ, ამბიავ მყოძლოდა წელილი.  
არაბულ წყაროებს არ აინდებდათ მისი ნაწარმოზმა და  
ასე მოხსენებენ: აღ-ეურჯოა\* [ქართველი].

გამოხდა ხანი. 1230 წლის აბრლილ საქართველოს ის-  
ტორიისათვის ავადა წაყნობა ჯღალედინი ხანგრძლივი  
აღუსი მუზდეფ დაეუფლა ხლათის და თამთასაც.

ზუთი წლის წინათ წაყარდნობა გულში მისი სახელი  
და საბემა. გარნისში დატყვევებულმა ქართველმა სარ-  
დაღმა მალე ახალციხეობა გამარჯვებულ ზეარაზმას  
გულე გადაუზღა: ჩემი საოცრება თამაზა რომ დაეკარგე,  
მას მერე ბედმა მიღლაატაო. გულაღელვად გაანდგ თავი-  
სი ტრფობის ამბავი. უთბრა, ქართველ ქალთა წყებაში

აღ-ქარჯისა

თამთა ასე გამოირჩევა, ვი-  
თარცა ცაში ატყორცნილი  
აღუსი ზე თავსაქანდრულ

ტარიფებშიო.

იმდენი ქნა, რომ შეეყვარა.  
მონღოლთაგან დეწილი და ათას ჭირგამოფულილი ჯა-  
ღალედინი კაცთმოყვარობას ვერ დაიტრახებებდა, მაგ-  
რამ მისივე მღიუნისა და ბიოგრაფის მუხამდე წეხვეის  
სიტყვით, უზომოდ დიაციტმოყვარე იყო და თავის გულის-  
ნადილს აოღად როდი მვეღუდა.

თამთას სახელი და საბემა იზი-  
ფავდა, ხილავდა და აჯადოებდა.  
გამბავებით სწეუროდა დაპერობა  
ხლათისა და მისთან ერთად — თამ-  
თასი, ეს იყო მისი ზემაიადი, იერ იყო  
მისი ოცნება. მალე ახალციხეობისა  
და თურმან თორელის „საოცრებო  
თამთა“ ჯღალედინისთვისაც იქნა  
დაუოკებელი ოცნების საგზად.  
ცხადმე კულანდებოდა და ძილივ,  
ვოველ აღებულ ქალაქს, თბილისი  
იქნებოდა თუ ანისი, ქართველ მზე-  
თებანავს უღწენიდა მუნი ვარ, მუწ-  
თის ვაბრძე და მუნთის მოეკედე-  
ბიო.

1228 წლიდან მოკიდებული რამ-  
დენჯერაც სცავდა ხლათის აღება,  
იმდენჯერვე მოეცარა ხელი. მაგრამ  
გული არ გაუტყია და პოლისდამბო-  
ლო მიაღწია საწუეკარ მახანს.

ეს მუხანათი მალეა [თავისი ხე-  
ლით რომ მოკლდა] საიქიმოვე მერთი აღეფსებოდა და კბი-  
ლესს შუა გამოცრიდა: მუნი ოცნება ასრულდა, რსთიფ-  
საც სისხლდ ღვარყო.

მთელ ქვეყნიერებას გაფამტრებული ზეარაზმამი  
იმავე წლის ზაფხულში ფამარცხეს აღა-ამრავისა და რე-  
მის სულტნის გაერთიანებულმა ძალებმა.

აღა-ამრავი ასევე დაეპატრონა ხლათს. ჯღალედინმა  
ტყვეობიდან გაათავისუფლა მისი ორნი ძმა, მაგრამ ყვე-  
ლაზე ძვირფასი ნადავლი, სახელად თამაზა რომ ერქვა, არ  
დაუბრუნებია ქმარყოფილისათვის. ვერ დაიბო, ვერ შეე-  
ღია. ამასობაში თავდაცვ დილუბა და ივანე მხარგრძე-  
ლის ასული მონღოლებმა იფდეს ხელი. კარავ ხანს იმყო-  
ფებოდა მორეულს ურავორუმში, საიფანავ 1245 წელს  
რუსუდან მეფის ელჩმა გამოიხანა.

მონღოლებმა ხლათის განგებლობა დაუმტკიცეს თამ-  
თას. აღა-ამრავი ცოცხალი აღარ იყო და თამთამ მის ძმას  
აღა-ამრავარს მუეუთოლა: ამე ვიყავი მუნი ძმის ცოლი, ყა-  
ენმა მამობა ხლათი და თუკა ცოლად მემართავ, ხლათივე  
მუნი იქნება\*.

აღარ იცნენ ამქვეყნად: აღა-აგებადი, აღა-ამრავი, ჯა-  
ღალედინი, აღარც მალეა ახალციხეობა და თურმან თო-  
რელი, უბრებელი თამთა კი კლავდ გათხოვებას ფეცრობ-  
და.

წლები და ფალურაკები ეერაფერს აკლებდა მის უტ-  
კნობ მშევენებას.



სამარული მონასტრის მანერნი



როდესაც ჩვენი ძვირფასი ფოტოტირ თურქულ ეპ არაბულდება ძვირფასი იულია ტიმიშენკო ჯერ კიდევ სკოლაში დადიოდნენ და გულმოდგინედ ენაფიქრობდნენ საძულველ რუსულ ენას, რადგანაც უაპოხედ ნებისმიერ კარიერას საბჭოთა კავშირში მარტვი ეწერა, იზიანად უკვე დანერდი იყო აღქმისანდრე სოლვენიციის სახელგანთქმული თხზულება „არქაივლავი გულავი“, სადაც რუსი მწერალი საბჭოეთის ჩაგრულ ხალხთაგან ყველაზე დიდ ყურადღებას უთმობდა უკრაინულ ხალხს და მისი ბედით გულმოდგულად იყო მსუნუხებული.

სოლვენიცინი წერდა: ასე რატომ გვალზიანებს უკრაინულთა ნაციონალიზმი, სურვილი ჩვენი მშობისა — ილიაპარკო და ბეჭდვები აღზარდონ და აბრჭყვინ ვამოხერხან თავიანთი დედაინაზე? თუკი ზოლიმდე ვერ მოხერხდა ჩვენი შერწყმა, ძალზე სამწუხაროა მაგრამ რა გეგნობა, თუკი ასეა? რატომ გვალზიანებს მათი სურვილი ვამოყიდოს? რაო, ოფესის პლატები გვეხანება თუ ჩერკასის ხილი?.. ფუბი დაბაკუნო და იღვირო: „ეს ჩემია!“ — ყველაზე მარტვი გზაა. განუზომლად ძნელი ნარმოცება: კოსტოროვი წებას, ისე იცხვიროს!“ რა საოცარიც არ უნდა იყოს, არ ასრულდა მონივრე მოძღვრების წინასწარმეტყველება — ნაციონალიზმი ქნებაო. იგი რატომღაც გაიფურჩნა ატომისა და კონტრეტის საუფურჩნეში. ვართ თუ არა დიდი ერის, ეს უნდა დავამტკიცოთ არა ტერიტორიის სიდიდით, არა სიმრავლით ქვემეორედომი ხალხებისა, არამედ ჩვენი ტევების სიდიდით, უნდა დავამტკიცოთ სიღრმით ხელებისა, რომელსაც გადავლებთ ამ მინაზე, რაც დაგვჩრება, რომელსაც გამოგვიკლავებინან სხვა ქვეყნები, ჩვენთან ერთად ცხოვრებას რომ აღარ მოისურვებენ“.

აი, ასეთი დიდსულოვნებითა და მესამური ეკთილგონიერებით მსჯელობდა დადებული რუსი მწერალი უკრაინისა და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების გამოყოფის თაობაზე. დამიბადა საბჭოთა კავშირი და უკრაინამ, სხელებან ერთად, დამოუკიდებლობა მოიხვეჭა — მშვიდობისადა, მშობისა და სისხლისღვრის ვარემე გამოხდა ხანი და მოსკოვში გამოქვეყნდა იმეც სოლვენიციის ახალი ნაწილი „რუსეთის წერევა“.

### ვეტამორფოზა მწერლისა



ალექსანდრე სოლვენიცინი, 1955



ალექსანდრე სოლვენიცინი, 1990

ვეტროს არ მოსონს, რომ რუსულ ენას, რომელსაც უკრაინის მოსახლეობის 63 პრო-

ცენტი თავის დედაინაზე თვლიდა, დღეს დამოუკიდებელ უკრაინაში ჩაგრავენ და სხვენიანო; სოლვენიციის სიტყვით, უკრაინის ხელისუფლება რუსულ ენას ეწერეოდება აქვებს რადიომიუნდებლობადან, ტელევიზიიდან, ბეჭდვითი სიტყვიდან, სკოლებიდან და საბავშვო ბაღებიდან, საავიადმყოფოებიდან და მღვანელებიდან; აღამიანებს აქვებენ სამსახურიდან უკრაინული ენის უცოდნარობის გამო; თურმე უნაღვლე სასწავლებლებში მასლები ვარცდებენ სადილოში პრეიტეტამდე — ყველაფერი მხოლოდ უკრაინულ ენაზეა; თურმე უნა და ბერის სწავლა გადახდება ლათინურ ანბანზე; თურმე ავიწროებენ უკრაინის მართლმადიდებელურ ეკლესიას; და ვინდ დიფერენცია და ვინდ ნუ დაფურცები, ერთი ყულუბი „სტალინიზმი“ ლამის სამშობლოს დაღვინდა გამოაცხადონ.

სოლვენიცინი არონიულად შენიშნავს, რომ უკრაინამ შეიფერა თავისი ტერიტორიის ღვინური სახელები. ზოგადან ხმელნიკამ რუსეთის რა მინა-წყაილი შეყურეთა, დღევანდელი უკრაინის სულ რაღაც ერთი მესუთელი იწებოდაო; ოფესი, დონბასი და ზრუშოვის მხერ გაჩრეტებელი ყირიში არასოდეს ყოფილა უკრაინაო; სეესტაპოლუს მითვისება — ეს სახელმწიფო უკრაინა არისო!

სოლვენიცინი ვაძვირებს უკრაინელებს — აბტკიცებენ, მომწირობოც უკრაინული იყო. რა მოხდა შერე, ვეგბ სანდი სახუთებო აბტკიცებენ? თუკი გოგოლი და ოკუპანდა რუსი მწერლები არიან, უკრაინელებმა რადა დაბავსვენ? (რას გავყოფებოდა ცხონებული სოლვენიცინი, ერთ მშვენიერ დღეს რომ გვედგებმა მისთვის: სტალინი და ჩივის, მეტრე პორტელი, იმამ შამილა და მიაოკოც პირანავარდნილი ქართველები ყოფილანო!)

სოლვენიცინი ასკენის: არა, ნუ შებამადა უკრაინულ ნაციონალიზტება ნურც ისტერიულ დამოტრებებაში, ნურც სოტრულებაში. არანარაოდა არ უნდა ვუქსახუთო მთა გავარეგრებულ „არქაივსკილურ“ პრინციპებსა. უნდა ვადგროვოთ, როგორც სულიერი სწეულებს სახეობას“.

შეტამორფოზა და შერე ასეთიო? სადმე ვინახათ ანდა ვსმენიათ?

### ძრწონჯა

აღქმანდრე ორბელიანის საზოგადოების წევრებმა თვალის სახალციხე, შუამთის ეკლესიაში გაიხსენეს შამა დილადელფოსი, როგორც ხელეწი მოძღვარი და როგორც 1832 წლის შოქმულებს თავგანდობლად მოზანელ — შან შექნა საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენისათვის მებრძოლი ამ ფარულ საზოგადოების წევრება აქტი „გონიერი“, შედქმულია მონაწირობისათვის საქართველო ანბანი და სხეულებან ერთად იტვირთა ნამძებლის გვირგვინი. მისი წემტა დაკრძალულია იბილიის ნიშა მარინეს ტაძრის გლავანში,

სადაც წლებს წინათ აღქმანდრე ორბელიანის საზოგადოების თაობნობით აღდგა მისი საფლავის ქვა და ევროთხა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია მჭირის მიერ.

შამა დილადელფოსი მოღვენობდა შუამთის ეკლესიაში — სწორედ აქ დაბავსტმენს და არკერთი საიდუმლო ქადაღვლ აქედან წაღვლ ნიემიტკოცება.

ამიტომაც მის სახელზე აქ დაინიშნა სახილები, ეკლესიის ეზოში კი საზოგადოების წევრებმა ინაუბრეს დილადელფოსის კრძახის პირიფენსასა და ღვინულე.

რა თქმა უნდა, უბრალოდ "ანა".  
პოეტის სიცოცხლეში გამოსული პოლო-  
კრებული. საერთო სახელწოდებით  
"გამომბრწყინდი, მიუღწევლო".

პირველი კრებული, რომელშიც  
თემატურად დალაგებულ  
ლექსებთან ერთად შევიდა ავტორის  
წერილები, მოგონებანი, ჩანაწერები.

კრებულში ძირითადად თავმოყრილია  
რელიგიური და პატრიოტული  
თემებისადმი მიძღვნილი ლექსები,  
რომლებშიც მაღლიც ბევრია და  
ტკივილიც.

ნიგინი მომზადდა  
სრულიად საქართველოს უნივერსიტეტისა  
და უნიტარტის ილია შეროის  
ლოცვა-კურთხევით.

გამომცემელი:  
სულიერების, კულტურისა და  
მეცნიერების ალორმინებისა  
და განვითარების სრულიად  
საქართველოს ეათოლიკოს პატრიარქის  
საერთაშორისო საქველმოქმედო ფონდი.

შემდგენელ-რედაქტორი:  
თინათინ კობალაძე

შმატვარი:  
გიორგი წერეთელი

გემომბრწყინდი,  
მიუღწევლო,  
მწყნაუხი  
მექმარ საქნაუხი...  
ყმადრისა  
საყვანა წნი  
ღ ქალ მისი -  
მეხი საქაყდ!

1970



6 44 / 38

საქართველოს  
განმანათლებლო  
საბჭო



შოთა რუსთაველი

სერგო ქობულაძე